

DANA DUMITRIU

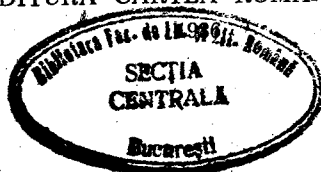
PRINTUL GHICA

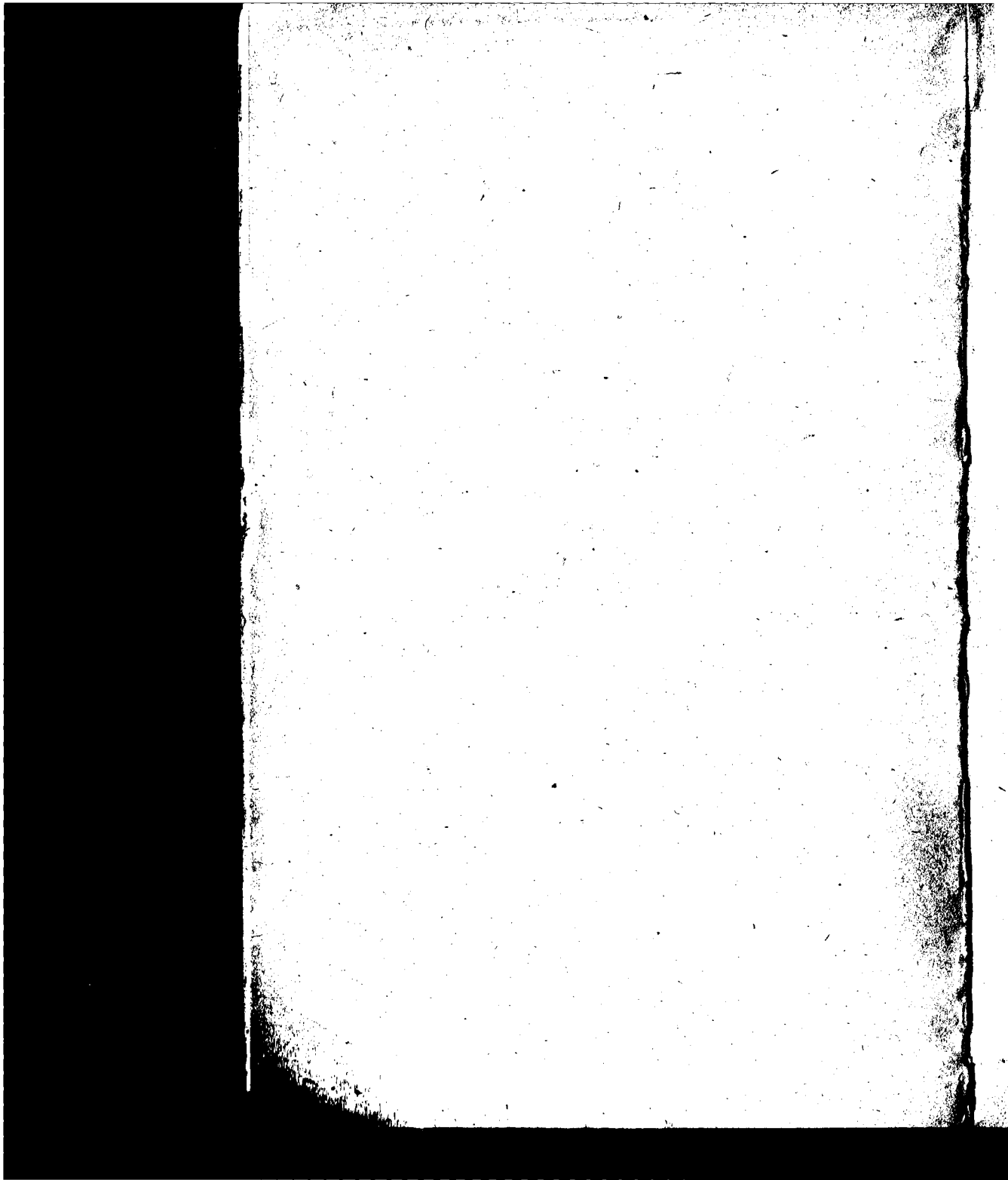
roman

volumul III

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

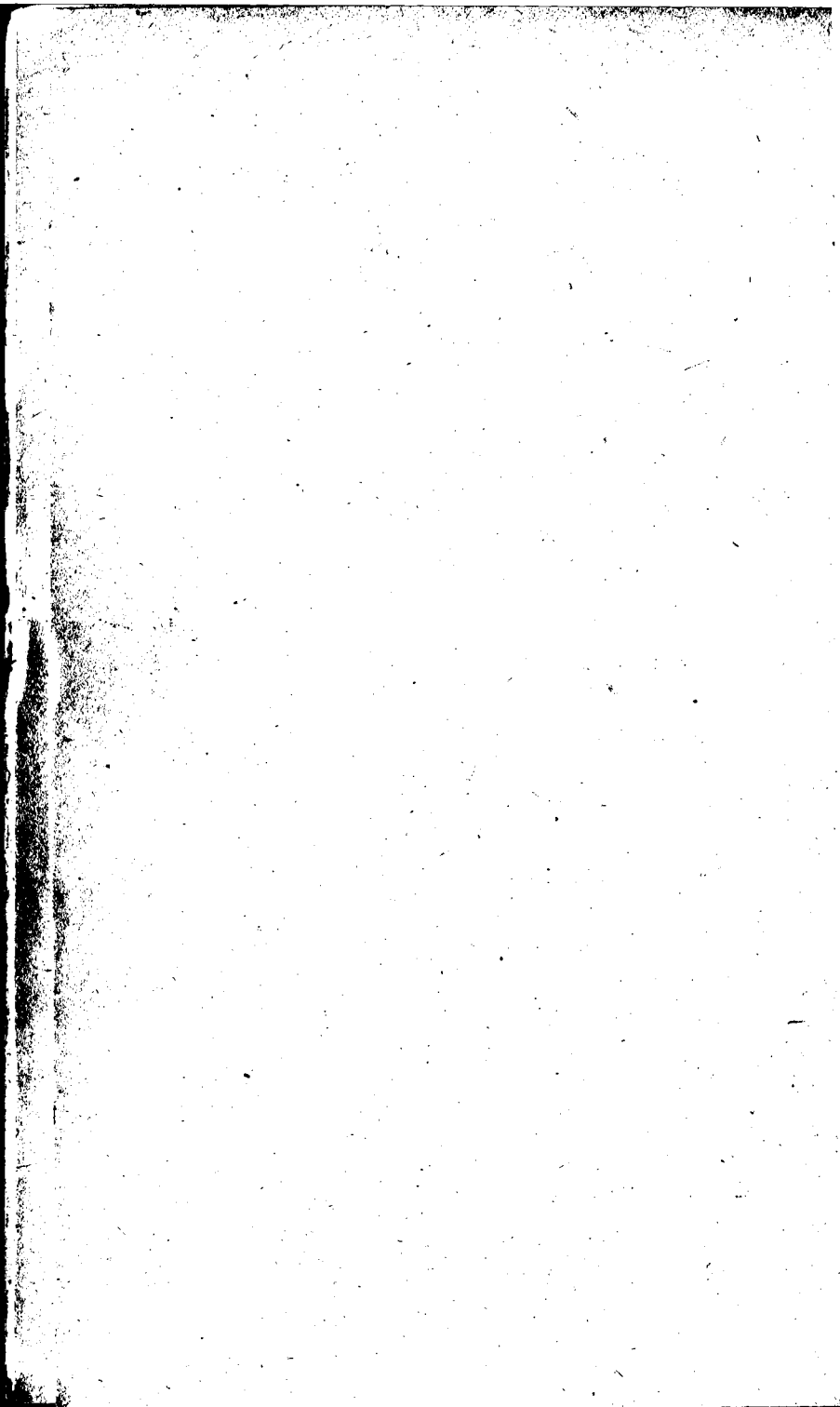

PARTEA I

„Ni se garantează în general că Puterea suzerană îngăduie unirea Principatelor sub un prinț pămîntean, dar cine ar putea fi acest prinț? Această dificultate a alegerii este o chestiune vitală pentru noi. Dumneavoastră cunoașteți ticăloșia boierilor noștri.“

(Scrisoare adresată de Alexandru Ioan Cuza fostului Domnitor Grigore Ghica în iulie 1856)

I

În zorii celei de a doua zi a lui mai 1864, Bucureștii se pregăteau să-și trăiască binecuvîntata lor banalitate. Multă vreme s-a spus că în acea zi s-au pus la fiert evenimentele care aveau să dea în clocot tocmai la 11 februarie 1866. Dar ca să înțelegem aceasta trebuie să intrăm puțin în banalitatea orașului pentru ca toate cele întîmplate să apară la proporțiile lor naturale.

Ce să facem? *Marchiza* se încapăținează să iasă la ora cinci. Și în funcție de acest obicei al ei se scrie istoria...

Ei bine, să zicem că pe malurile sărmanei și murdarei Dîmbovițe, soarele se ridică încet, molatec, cu acea orientală lipsă de grabă avînd o strălucire ascunsă, abia perceptibilă, pe care numai spiritele prea, prea rafinate o gustă cu adevărat, un soare rotund și meditativ, foarte cețos.

Dar la ce anume meditează este un mister.

În general, pe aici, prin sud-estul Europei, se cultivă ideea de *mister*. Este exact ideea de care este nevoie. Drama personală, nefericirea națională, criza ministerială, situația politică generală depind, toate, de ceva exterior și repede adaptat lucișității noastre latine, dornică să-și însușească propriul ei contrariu : miracolul.

Deci, soarele se ridică încet, leneș și celelalte...

Sfinții din pridvoarele bisericilor de la Radu Vodă, Sfîntul Gheorghe Nou sau Sfîntul Spiridon aruncă privirile lor galeșe spre lumina unei zile proaspete. Aerul călduț le îndreaptă pașii (încălțările lor romane, aurite, bătute în ținte și împletite cu panglici îi poartă ca pe

ape !) spre cei de la Stavropoleos, Zlătari, Domnița Bălașa, într-o procesiune lentă. Se adună în sobor pentru a decide în șoaptă neorînduiala orașului și veselia lui tristă. Se sfătuiesc cu pauze, cu tăceri. Iar porumbeii și vrăbiile, lăstunii și rîndunelele se rotesc deasupra capetelor lor, deasupra turelor răsucite sau semete, așezîndu-se pentru scurtă odihnă în cuibarele din firidele cu geam opac.

Dar sfatul se risipește, sfinții se retrag în pridvoarele lor, grăbiți, plutesc peste case și grădini cu privirile întoarse înapoi. În oraș intră zarzavagiii, lăptarii, oltenii cu cobilițele, sacagiii. Vin dinspre Văcărești, Delea Veche, din drumul Craiovei, dinspre Pantelimon și Colentina, Giurgiu sau Oltenița, calcă dîrz, repezit, simt zdravăn pămîntul sub picioare. În coșuri, au spanac și ridichi roșioare, ștevie și pătrunjel, parfumat mărar și ceapă verde, usturoi cu mustați de bunic și leuștean amețitor. Pun stăpînire pe pietre, pe tarabe, își întind pe jos rogojinile pe care împrăstie marfa cu dichis. Iaurgiii, în droștile lor cu cai costelivi, se viră în labirintul străzilor adormite. Cîte o servitoare buimacă așteaptă să-i verse în castron calupul gelatinos și alb, tăiat cu lingura de supă din butoiăș, ține oala să-i toarne laptele proaspăt, mirosind încă a iesle și uger, și dispare în spatele casei pentru a mai picoti cinci minute în fața cuptorului pe care oala încet, încet prinde să fiarbă. PISOII TÂRCAȚI ȘI LENEȘI care au dormit toată noaptea pe preșul de la intrare își întind spinările și pornesc să se spele.

Cam atunci apar, nu, mai bine zis, năvălesc în oraș florăresele : lalele (roșii, albe, galbene), narcise cu miros dulceag și petale fragede, aproape transparente și roze de mai. Ele umplu piața și colțurile străzilor cu o gureșă vitalitate, parcă n-au nevoie de somn, n-au dormit și nici nu vor dormi vreodată, mereu și mereu vor vorbi, se vor tocmi, vor provoca trecătorii și vor rîde.

La ora șase dimineața cînd tocmai apucă să bată clopotele, o țigancă de casă durdulie, despletită, trage de împletitura de bumbac care acoperă trupul conului Mihalache.

— Mi-ai zis să te trezesc, te-am trezit, se repede cu vorba, dîndu-se doi pași înapoi.

Imprăștiie în jur un iz răcoros de levănțică și are picioarele goale, cu talpa albicioasă și cu unghiile roz.

Primul ministru pipăie cu degetele încă moi de somn suprafața lăcuită a noptierei, dă peste suportul greci al lămpii cu ulei, peste copertile netede ale celor două volume din *Istoria romană* de Cassius Dio, peste flaconul cu picăturile lui Davila și, în sfârșit, peste ochelarii cu rame subțiri, metalice. Oftează. Își așează pe nas „știclele“ și cu un picior ieșit din păturică, cu brațele întinse spre rama patului — pictată cu păstori și păstorite — cascade. Apoi inspectează încăperea aflată încă în semiobscuritate.

Este în casa lui Bărcănescu...

Nu s-a obișnuit încă să-i zică „a lui“, deși a cumpărat-o de aproape un an. Patul ar trebui să aibe peretele în cealaltă parte... că la Hotel de France, unde trăgea în fiecare aventură bucureșteană. Dar s-a înstărit, e prim-ministru, are casa lui...

Bat clopotele de la Sfântul Nicolae, de la Sfinta Vineri și, mai departe, de la Visarion...

Azi noapte stătuse mult la Palat. Fumase, i se învi-nețiseră ochii de fum și i se îngroșase vocea de vorbit.

Tinerică nurlie trage draperiile de atlas „gălbior“, și lumina se strecoară parșiv printre mobile; cearceafuri, prosoape și dulapuri. În treacăt, aruncă o privire vioaie liliacului ce dă să înflorească și pilcului de lalele din grădina casei.

Stăpînul mormăie :

— Cafeaua !

Valentina se întoarce, își stringe șalul subțire pe umeri și se apleacă peste marginea patului. Conu Mihalache îi pipăie tandru sinii și-o împinge spre mijlocul încăperii în timp ce-și caută papucii. Cămeșoiaia ei de borangic, stînd ridicată puțin pe coapse, se clatină la fiecare mișcare, ca o cortină de teatru păpușăresc.

— Cafeaua ! strigă din nou conu Mihalache foarte, foarte vesel.

Este de șase luni ministru și perspectiva nici unei ședințe de consiliu sau a vreunei ședințe de Cameră nu-l înviorase astfel.

Stă cu picioarele în papuci pe marginea patului. Prin ochelarii înghesuți pe nas scrutează această dimineată călduță, lingavă.

„Aurora cu degetele ei trandafirii...”

Gustă din cafeaua dulce și tare. Plăcînțelele cu carne și pateurile cu brînză, șunca răcoroasă și cornurile franțuzești cu unt îi dau o bună dispoziție aproape necuviincioasă. O pată roșie începe să-i strălucească pe nas în timp ce vorbește și tot vorbește despre „gălușciile de posmag cu migdale” și de „hulubi în papiloturi”.

— Trebe să-i bați cu muchea cuțitului, ca să se lățească puțin, soarbe din cafea și-și rostogolește ochii peste micile lentile de sticlă, iei petrinjel verde, ceapă și ciuperce...

Părul de cărbune lăcuît al Valentinei, prins acum într-o panglică roșie, atîrnă pe spate ca o coadă de vulpe. Vițicelul care adie pe la ferestre pare ademenit de acest animal straniu.

„O vulpe neagră corb !”

Domnul prim-ministru este și mai înveselit de această imagine și are imediat cîteva replici cu lipici, răsplătite din plin de rîsul sănătos și energic al femeii. Cînd îi mai spune cîte ceva despre tăiatul slăninii în „frunze subțiri” și despre „sliŃca clocotită” pe Valentina o apucă un fel de gîdilici, rîde de se prăpădește. Ea s-a tot rafinat, a tot încercat să fie la înălțimea boierului, a început să poarte „robe de chambre” și mătăsuri de la Viena, dar el o place tot așa despletită și fără podoabe. Chicoteala ține o jumătate de oră bună, cît se tot prelungesc clopotele orașului, și, dacă ești atent, acum se aude chiar arama subțire de la Tabaci și dangătul grav de la biserica ridicată de Mavrogheni la Izvorul Tămăduirii...

Odată cu șervetul dus la buze pentru a șterge urmele umede ale ultimei sorbituri din cafea, viața senzuală a conului Mihalache lasă loc celei politice. Are și ea senzualitatea ei, dar...

Boierul se îmbracă în tăcere, concentrat asupra tuturor detaliilor vestimentare, își ia bastonul și dispare pe ușa înaltă a casei sale.

„Trebuie să discutăm *cum* trebuie împărțit pămîntul, nu *dacă*”, îi spusese lui Ghica. „Agentul egalității este edu-

cația, nu împroprietărirea, răspunsese acesta. El este regulatorul mașinării sociale.“

Cam prea abstract. Este eroarea lui Ghița : se ține deasupra realităților concrete și dramatice.

În fața treptelor, îl așteaptă trăsura cu cei doi jandarmi călări în dreapta și stînga portierelor.

Și uite cum trece timpul !...

— Alteță, îi spune Domnitorului (să tot fie ora opt, nu mai mult), nu mai ezitați ! E cjudat că eu trebuie să pledez acum pentru o cauză pe care o refuzam cu două luni în urmă ! Înaintea lui Dumnezeu și a propriei Voastre conștiințe vă mai îndoiți de necesitatea acestui gest ?

Vorbind împinge în față, ca pe un scut, scaunul pe care fusese poftit să se așeze.

— Mihalache, ai început să ai aerul unui călăreț enervat de lenea calului său... Îți atrag atenția că eu sînt călărețul și dumneata calul ! Acum două luni credeam... Ei, credeam... Și totți v-ați opus !

Pe masa Domnitorului ziarele împrăștiate arată o lectură nervoasă. „Aseară, înainte de partida de whist...“ Tabacherele de ambră deschise toate, impudic ! Și foile acelea cu veștejitele lor sarcasme ! Conu Mihalache primește cu o voluptate neasemuită insultele opoziției coalizate, iar de cînd a publicat proiectul de reformă agrară al guvernului trăiește aproape în extaz. Umblă pe vîrfuri ca o balerină și așteaptă acel acord al basilor după care în sunetele subțiri ale viorilor să se înalțe, să se tot înalțe !

Se izbește ca de un zid rece de prudența lui Cuza pe care boala, hîrșiiiala ultimilor ani, nefericirile intime, ca și nemulțumirile publice l-au înmuiat. „S-a învinețit bietul Alecu și răsuflă din ce în ce mai greu.“ Conu Mihalache ar vrea să-l înveselească puțin :

— În calitatea aceasta pe care v-o recunosc, Alteță, constat că sînteți îndoit de fidelitatea armăsarului !

— Dacă acesta, în loc s-o ia la goană de cum se vede nu la cîmp deschis, ci în pădure deasă, ar ține-o la trap mărunt, m-aș simți bine pe spinarea lui...

Dar abia cu două luni în urmă călărețul părea dornic de o curajoasă cavalcadă și el, el, conu Mihalache spusese : „moderație“ !

O rază de soare sparge lumina palidă a micului salon princiari, răscolind frivol culorile covorului de sub masa de lucru și de sub înaltul *secréttaire* cu colonete negre și marchetărie galbenă, obositoarele amfore din care se revărsă binecuvântatele ghirlande de flori — roze, crini și frunze de iederă ! Ce plictiseală nobilă !

O muscă pare a se izbi îndărătnic de geam, dincolo de draperia grea de pluș verde și de perdeaua de tul.

Și uite cum zac pe masă acele insulte ca niște fructe putrede într-un vas de argint. Vor cocli vasul, zău !

Conu Mihalache Kogălniceanu le cam știe pe dinafară : „...un pașă turc care are obiceiul de a lua și de a da fără să-i pese de unde ia și cu ce drept ia, cui dă și ce datorie achită cînd dă...”

„...un tulburător de meserie...”

„...jefuitorul proprietății...”

„...ilustrul care poartă ochelari...”

Aici se cam vede lipsa de imaginație a adversarului. Sărmanul ! La pensionul Cuénim avusese un coleg, un oarecare Petrache, de felul lui blajin, dar aprig la mînie, care ajungînd la capătul argumentației își scuipa preopinentul. Un scuipat de tot anemic, pe care uneori celălalt nici nu-l băga în seamă, trei fire de salivă apoasă și fără direcție.

„...goana după popularitate...”

„...veniamentul lui Cuza...”

— Ha, ha, rîde conu Mihalache, sînt fericit la București ! Zău, Alteță, fac parte dintre moldovenii care s-au adaptat foarte ușor acestui bezmetic oraș. Știu ce-o să se scrie despre mine și chiar ce vor spune prin saloane și cafenele...

Bate cu dosul palmei în foile răvășite de pe masă :

— „...asasinul libertăților publice...” Nu-mi pare rău că am părăsit Iașii... E ceva mai amuzant și mai frenetic pe aici, prin Valahia.

În fața Palatului cam jerpelit, se văd casele cu acoperișuri de țigla roșie, ca niște corturi de vizigoți, iar mai la vale livezi fără capăt de vișini și cireși, livezi de duzi la nesfîrșit, înflorite și trandafirii, luminoase, pline de pace.

La București, numai birfa se schimbă. Luxul e lux, mizeria e mizerie, veselă umple golurile prînzului și ale cinei, intriga ureă spiritele pe culmile cele mai înalte ale inteligenței!

Numai Prințul Cuza a obosit, constată Mihalache.

Are de luptat, el „armăsarul“, de, cu propriul său „călăreț“, care a ajuns să dea tîrcoale maneului ca un jocheu bătrîn. Uite, se întoarce cu scaun cu tot spre fe-reastră și se plînge.

— Ei nu văd în mine, face un semn spre lumea de afară, spre vînticelul de dimineată, primăvăratec ce se strecoară printre perdele, ei nu văd în mine un șef de stat, ci un provizoriu mandatar al puterii!

Își lasă bărbuța peste vestonul descheiat la gît și-și pune palma pe piept:

— Sînt pentru ei un fel de deputat mai mare!

Mîna îi flutură deasupra genunchilor.

„Uite-l cum se lamentează!“

Este *alesul nației*, oricît ar fi de maltratat de autorii satirici, de jurnaliștii ambițioși, de cleveteala lumii înalte și de plevușca de prin cafenele, este *alesul nației*, „omul de la 24 ianuarie!“

— Alteță, spune conu Mihalache, dacă mandatul ce vi s-a dat este acela ca în virtutea Convenției...

— Blestemata! Blestemata! mormăie Cuza și cearcăne viorii i se desenează sub ochii frumoși, romantici.

— ...să distrugeți Convenția, a venit momentul s-o faceți!

Mihalache Kogălniceanu rămîne solemn în dreptul ferestrei, cu fața la suveranul său cuprins de îndoieli. Iar bat clopotele de dimineată. „Ce oraș mai e și acesta? Se tot scoală și se tot scoală!“ Dangătul de la Tabaci i-a acoperit teatral ultimele cuvinte și totul a ieșit cam ridicol.

Cuza se tolănește pe fotoliul său răsucindu-se din nou cu fața spre încăpere, își împinge picioarele, băgate în cizme negre ca cîoara, sub masa de lucru și oftează. Tac.

— Vă legitimați tronul, spuse Kogălniceanu exasperat.

— În fața cui? A acestora? face Domnitorul aruncînd cu dreapta o jerbă de flăcări disprețuitoare în direcția

Camerei, dar s-a nimerit ca în partea aceea a încăperii să se afle un valet care deschide geamurile înalte pentru a lăsa aerul curat să limpezească vălătucii trabucurilor. Căzuța își lasă mâna în jos, ostenită. Îi face semn să iasă și-și pune capul în palme. Are vesta deschisă, respiră greu și când vorbește se înecă.

— Din pricina aceasta nu mi-am putut forma un partid, mormăie, toți mă socotesc provizoriu pe tronul... Nu vrei tu, Mihalache, să fii partidul meu ?

Ride, dar Kogălniceanu nu se amuză.

— Aveți de partea dumneavoastră tot poporul, exclamă și-și agită nervos mâinile mici, grăsunе:

Percepe vag parfumul de medicament care plutește ca o epavă prin aerul îmbăcșit al salonului princiar. „Au trecut pe aici cei care țin locul unui partid ? Lambrino, Liebrecht, Maria Obrenovici, Krețulescu, Davila, Doacan ?...”

— Nu vă înțeleg, reia. Știți bine cât de necesară este dictatura. Chiar Alțeta Voastră mi-o recomanda acum două luni... Țara nu poate progresa fără reformă agrară și...

— ...reforma electorală, știu, știu ! Mihalache, nu mă mai ciocăni la cap !

— Ce moment mai prielnic așteptați ? Totul merge de minune : o opoziție divizată și câteva suflete gata de compromis în rîndurile ei. Probabil, în curînd, se va ajunge la o Cameră divizată în câți membri are.

— Dar unită împotriva mea ! Iar sufletele alea sînt în basmele țigăncii tale...

Liberalii se ceartă între ei, conservatorii între ei și unii cu alții așijderea. Șansa lor este că micile grupări guvernamentale nu sînt unite. Există un echilibru al slăbiciunilor... recunoaște Kogălniceanu.

— Primul ministru va trebui să reziste unor atacuri convergente.

— E gata s-o facă... Sînt atît de dornic să-i văd cum se vor împăca, cum se vor aduna, cum se vor pune de acord și cum vor descoperi, cu stupoare, că au fost de mult de aceeași părere...

Kogălniceanu ridică brațele spre plafon :

— Conjunctura europeană ne este favorabilă, Alteță !

— Ești vocea rațiunii însăși ! spune, înecându-se în tușea lui asmatică, Prințul Cuza. Apoi se ridică de pe fotoliu, face doi pași și iar se așează : Dar vor urla și sînt sătul de urletele lor, vor conspira și sînt sătul de intrigile lor, mă vor pîri Puterilor garante așa cum își pîrăsc copiii prietenii de joacă părinților, va trebui să capăt iertarea acestora pe un preț care îmi este tare neplăcut, să mă duc iar la Sultan, să stau iar pe canapea, să fac vizite lui Bulwer care o are pe madame Aristarchi în dormitor, pe Lobanov, care mă va primi cu aroganță și altele și altele...

Cuza este ca un alergător. Își ia avînt dîndu-se puțin înapoi. Acesta este momentul retragerii și primul ministru renunță să mai fie pătimaș, se lasă pe speteaza scaunului și, picior peste picior, rostește fără patimă :

— Bine, bine, să zicem că vă înțeleg. Dar oare scopul nostru nu merită efortul ? Gîndiți-vă la miile de țărani care vor avea pămînt, la nenorocirii care...

— Efortul ? Ai înebunit ? Efortul e problema ? Proiectul, această este problema, proiectul este vicios ! Mie îmi spui că efortul e problema ? repetă indignat Cuza.

Kogălniceanu are și el impresia că da, aici este problema : oboseala Prințului.

— Ați mai vrut de cîteva ori să faceți asta, replică. În '60, în '63. Țara așteaptă, Alteță !

Dar Cuza, aprinzîndu-și o nouă țigară, deși abia a stins-o pe cealaltă, înecîndu-se și răsufliînd greu, o ia altfel ; bătrînul jocheu părăsește manejul dînd din pințeni mirtoagei sale spre cîmpul vast, liber al confesiunii :

— Trăiesc de cîteva ani în miezul unui paradox... Tu, ca istoric, ar trebui să-l notezi undeva.

Cuza zîmbește dînd la iveală șirul de dinți frumoși rînduiți, dar gălbui.

„Doamne, ce trist este !“ observă Kogălniceanu. Domnitorul întinde mîna moale și mimează gestul etern al scribului, degetele prinse pe un fel de condei imaginar și cotul alunecînd pe marginea unei mese imaginare.

— Am vrut un regim democratic, Mihalache băiete, constituțional, cum ar spune Rosetti, însă realitatea politică mi-a dat peste nas.

Și „pfeose“ cu dosul palmei spre zisul organ.

— Ca să fac reformele necesare, continuă, trebuie să mă întorc la metodele despotice pe care le-am detestat la cei ce au stat pe scaunele astea !

Și „jap“ cu dosul palmei peste scaunul real și peste cele două simbolice pe care se urcase, datorită unui vechi și totuși mereu tineresc ideal.

— Din pricina Convenției... o ia conu Mihalache pedagogic.

— Afurisita ! Afurisita !

Primul ministru se întreabă : „Ce naiba a făcut aseară liota aceea de curténi ?“ Este foarte nedumerit de această ezitare neașteptată și atacă puțin derutat :

— Camera este net conservatoare, ați rămas singurul reprezentant al puterii cu principii progresiste stabile !

Dar Cuza se trezește din amorteală :

— Și Brătianu ?

— O minoritate activă, însă minoritate... electoral vorbind.

— Și Rosetti ?

— O presă activă, demagogică ! O citește cîrciumarii, funcționarii mărunți, mințile tumefiate de orgoliul parvenirii...

— Și Ion Ghica ?

— Ohoho ! O minoritate minoră...

— Pe care n-ai reușit s-o cîștigi deși i-ai dat tîrcoale.

— Nici n-am insistat, Alteță. Are multe relații în străinătate, poate influență loja, într-adevăr, dar aici, aici, acasă, este aproape un necunoscut. E prea aristocrat, crede că politica este o afacere de cabinet închis. O minoritate absolută ! Să vă spun ce mi-a zis : cu cît proprietatea este mai mică, cu atît există pericolul de a se abuza de dreptul de vot. Iată efectul paradoxal al unei gândiri democratice !

Nu mai vrea să adauge și cealaltă replică referitoare la împroprietărire : „Țăranii vor pămînt ! Ce prostie să

crezi că un sentiment care a traversat secole nu poate fi totalmente fals !“

— Și Dimitrie Ghica, și Grigore Sturdza, și Panu, și prințul Știrbey, și prințul Brâncoveanu, și Costaforu, și Ioan Cantacuzino, și cei alții care au semnat acum un an acel răspuns la mesajul domnesc, ce sînt, Mihalache? Știi cît fac toți aceștia la un loc ?

Cuza bate cu *presse-papier*-ul în muchia mesei. Are ochii injectați, fața pătată și gura strîmbă puțin de furie.

— Să te învăț să aduni, prietene? Aducă pocniturilor mîinii loviturile pintenului de la cizma dreaptă în podea.

— O minoritate plus o minoritate, plus o minoritate fac, fac, hai, fac, spune Mihalache, spune...

— O mică majoritate într-o Cameră defunctă! răspunde elevul Kogălniceanu și adaugă repede: Aveți, în schimb, țara toată de partea dumneavoastră.

— Du-te în... Țara nu votează!

— Tocmai! Asta va fi formula: o punem să voteze! N-am discutat așa ?

Pisoschi intră în cabinet călcînd moale. Ciuful îi cade pe ochi și zîmbește serafic, ca tot omul care nu a dormit toată noaptea dar e bine crescut, politicoș și ține să-și facă serviciul conștiincios, deși, obosit cum este, nu vede în Adunarea deputaților, decrete, reforme, alegeri, conferințe internaționale decît niște cuvinte puțin agresive, care năvălesc pe o pagină albă ca albinele la floarea de salcîm. Îl aude pe Prinț aruncînd fușos, în timp ce lacheul îi lasă pe marginea mesei ceașca de cafea:

— Iată-ne într-un frumos *bellum omnium contra omnes*!

Și zîmbește spre Pisoschi plin de amărăciune. Acesta se înduioșează repede: „Asta ar mai lipsi, un război! Bietul Alecu!“ somnolează aghiotantul, dar își revine: „Ah! Nu! Este un război al nervilor, al ambițiilor, al intereselor, Dumnezeuule!“ Îl urmărește blînd pe Cuza cum se ridică, se apropie de Conu Mihalache și, frecîndu-și mîinile, de parcă și le-ar spăla într-un lighean de argint, întreabă:

— Ce este adevărul, Kogălniceane?

Pisoschi are impresia că a mai auzit întrebarea asta. „Unde, dracu' ?“ Plutește cu mintea oarbă prin peisajul amintirilor, apoi vede cartea cu învelitoare din piele de vițel, apoi un om în togă, lighenașul de argint și jilțul înalt al unui judecător, mâinile spălându-se, stropii de apă căzînd artistic pe pardoseala cu dale albe și negre... „Ce este adevărul ?“ și tînărul în cămeșoale albastră, palid, cu ochii îndreptați... spre Baligot de Beyné care întră furtunos, bine dispus, încărcat de hîrtii, caiete și caietele, anvelope cu antetul cabinetului princiar, fericit, pus pe treabă.

Cuza ridică brațele spre cerul plin de amorași de ghips și nori purtînd zeițe voluptoase :

— J'en ai marre ! J'en ai marre !

Francezul nu înțelege nimic, dar continuă să fie bine dispus. Aseară a plecat mai devreme, a șters-o din salon „englezește“. Își așează duios hîrtoagele pe un colț de masă, de pe care a împins fără jenă ziarele, scrisorile și celelalte...

„Și el a fost convertit ?“ se întreabă Prințul și îl privește ca pe ultimul adept pierdut dintr-o sectă neînființată. „Și el, care fusese împotriva acum două luni, s-a convertit ?“ Baligot smulge din teancul de hîrtii o foaie velină, frumos caligrafiată, se înclină în glumă spre Mi-halache Kogălniceanu și o flutură ușurel :

— Arrêt de mort !

— Ce înseamnă asta ? întreabă Prințul bînd pînă la zaț cafeaua din ceașca ce zăcea de o oră pe marginea mesei.

— L'Assemblée guillaudinée ! exclamă entuziasmat francezul. Palavramentul țării, harșt ! continuă în româna lui picantă.

Cuza se înecă, primul ministru rîde și înșfacă acea condamnare. Ochelarii săi sticlesc mărunt și degetele albe, cu tăietura lor feminină o împăturesc. Secretarul Domnitorului este încîntat de tot ceea ce există, de soarele trecînd prin perdea, de mirosul de tutun și cafea, de lighenașul din pictura pe care o visează Pisoschi și chiar de figura somnambulică a acestuia, de zîmbetul lui trandafiriu și

de zeițele planturoase care se fugăresc pe plafon : „Ducă-se ! Niște alea !“

Printul cîntărește frenezia celorlalți cu ochi mohorîți.

„Uite-i ce veseli sînt !“

El se expune, el iese în arenă ca un dresor pe care tigrul s-ar putea să-l sfișie, lui i se vor pune toate rufele murdare în piața publică, el nu va mai avea odihnă, va fi hărțuit, va trebui să meargă la Constantinopol, să converseze pe sofa cu un sultan plictisit, să înghită aroganța lui Fuad, disprețul lipsit de sens al lui Bulwer, amabilitatea distantă a lui de Lallemand...

Privind hîrtia din mîinile lui Kogălniceanu vede deja cum i se vor imputa micile slăbiciuni și i se vor trece cu vederea marile idealuri.

„Ce caut eu aici ?“

Se reazemă de spătarul scaunului, își pleacă bărbia în piept.

„Acest efort continuu de a fi la înălțimea unui destin pe care nu l-am dorit este extenuant !“

Privește parchetul lustruit, vîrfurile lustruite ale propriilor sale cizme, covorul periat bine și picioarele jilțului său...

Afară, porumbeii uguie, ciugulind fărîmele de cozonac, pe ușa din dreapta strălucește corola unui crin aurit : „Aceasta este floarea mea, să ții minte, să nu uiți, niciodată, deciseșe Maria. Să, n-o slăbești din ochi, să n-o lași să se ofilească, mon amour !“

Își întoarce privirea spre fereastră.

Bastoanele pocnesc ritmic caldarîmul. Funcționarii, *emploiații* se duc spre slujbele lor. Trăsurile își zăngăne clopoței de la hamurile cailor.

„Ce șovăielnice sînt toate !“

Vîntul umflă prelatele întinse deja deasupra vitrinelor, ca pînzele unor corăbii, femei cu șorturi ponosite și coșuri de nuiele pornesc spre piață...

De dimineată, îmbrăcîndu-și tunica albă, în timp ce se privea în oglindă, îi spusese Mariei peste umăr :

„Îmi este încă neclară nuanța de lăcomie din termenul de proprietate...“

Ea rîsesse cu atîta energie încît tunica începuse brusc să-l strîngă. Și-o deschisese intrînd în cabinet, dar fraza aceea îi tot umbla prin gură. Este mai întîi senzația de *neclaritate*, bijbiiala, nesiguranța, apoi povestea cealaltă : nuanța de *lăcomie* ! Ar fi vrut acum să-l întreb pe Ghica, pe el, economistul : „este o asemenea nuanță în termenul de proprietate ?“ Ideea îi dă însă un vertij. Mai bine l-ar întreb pe lacheul care aduce acum al doilea rînd de cafele... Ce-ar fi ? Merită, este o experiență.

— Care este nuanța de lăcomie din termenul de proprietate, amice ?

Valetul a rămas cu tava în mînă, îl privește nedumerit, își împinge capul înainte și așteaptă ca lui Vodă să-i vină mîntea acasă. Tăcere liliachie. Nimeni nu mișcă. Și Vodă decide să-l expedieze. Se întoarce spre fereastră, de unde asistă la bătălia a doi puștani în colțul pieței Palatului. Se înghiontesc, unul îi vîră celuilalt un picior între genunchi sperînd o prăbușire satisfăcătoare, brațele se împleticesc — se aude parcă icnetul infundat al celor doi — se încleștează, se bufnesc de caldarîm, fețele roșii, iritate și mucii unuia mînjesc surtucul celuilalt...

Pe marginea ferestrei mai sînt firimituri de cozonac.

„Un pumn zdravăn la lingurică, îl sfătuiește pe unul din copilandri, un pumn la lingurică, frățioare... Îndrăznește, asta este totul, să îndrăznești !“

Revenînd spre cei din încăpere ar vrea să spună cu oarecare exasperare : „Îmi este neclară încă nuanța de lăcomie din termenul de proprietate.“ Însă Baligot de Beyne îi retează orice elan :

— Alteță, de cîte ori discutați cu domnul Kogălniceanu despre politica antiparlamentară pe care trebuie s-o duceți, pareți a vă înțelege perfect, dar cînd este vorba să acționați, totul se termină cu o criză de nervi ! Dar ce este această Cameră ? Miniștrii stau în banca lor ca în boxa acuzaților. Domnul Dimitrie Ghica pretinde că în oraș s-au înmulțit golani, că s-au stricat moravurile, domnul Brătianu protestează luînd toate acestea ca aluzii nedemne la susținătorii săi din mahalale. Înalt Prea Sfințitul moțăie și se trezește doar la țipetele domnului Tell care are o

voce pițigăiată ce deranjează deopotrivă stînga și dreapta. Atîta mai este această Cameră !

Bătălia cealaltă, din stradă, cea bărbătească, plină de o tinerețe dezlănțuită are haz, aceasta...

Cuza se adresează încet cumnatului său, Constantin Rosetti, care tocmai își face apariția grațioasă :

— Crezi că e drept să ucidem Adunarea ?

— La o asemenea întrebare, Măria Ta, n-aș înmulți numărul zilelor de răgaz, de meditație, căci problema de vine cu atît mai confuză cu cît gîndim mai mult la ea.

— Să facem, totuși, puțin confuză o idee foarte clară, se repede Kogălniceanu.

— Assez ! Faceți ceea ce am hotărît ! spune Cuza.

Ucenica unei croitorese traversează piața purtînd pe brațe o cutie mare albastră cu panglici — un trusou de hotez ? Baligot de Bèyne smulge din mîna lui Kogălniceanu foaia velină și, puțin jignit de tonul Altetei Sale, i se adresează :

— Trebuie să semnați...

Cuza părăsește peisajul pieței, se apropie de masă, înmoaie pana în călimară și semnează.

Porumbeii argintii se plimbă țanțoși pe canatul ferestrei unde aseară Maria a presărat cu mîna ei delicată firimiturile de cozonac. Ea nu-și pierde niciodată exuberanța, candoarea sfidătoare, nu uită jocul inconsistent al vieții. Nașterea n-a dărîmat-o, n-a deteriorat-o, dimpotrivă, i-a dat o nobilă lumină. Maria merge pe drumul ei capricios, ambițios și arogant, gungurînd un fel de cîntecel nostim și Cuza se simte dezarmat în fața acestei „inocențe“ sălbatică.

Cînd ceilalți dau să plece, se repede din nou spre Kogălniceanu :

— Dragul meu, acolo, în fața lor, să nu fii insolent !

Și, deodată, „nuanța aceea de lăcomie“ devine foarte clară, aproape brutală. Lăcomia ca expresie a personalității. „Da, vor fi cumplit de lezați ! Lăcomia le îndreptățește orgoliul !“

Peste o jumătate de oră, primul ministru se îndreaptă spre Adunare strîngîndu-și cu degetele lui albe și feminine borurile pălăriei.

E puțin emoționat.

Rumoarea din jur nu-i mai place pentru că Prințul i-a stricat tot cheful. Este însă de ajuns să-l zărească pe Brătianu gata de atac (ca un comandant de pluton ce trebuie să urle : Foc !), este de ajuns să vadă cocoșa insinuantă a lui Ion Ghica înaintînd, valuri, valuri, prin mulțimea de gură cască din fața clădirii Adunării, împrăștiind cunoscătorilor jerbe de anecdote amuzante, cuvinte de spirit cuceritoare („Din astea pot să fac și eu, dragul meu, își spune Kogălniceanu, dar recunosc că m-ai tras în piept cu alianțele dumitale !“), este de ajuns să observe burticica ondulată sub jiletca de mătase a lui Dimitrie Ghica, „le vieux poltron“, și nervozitatea luptei se naște, crește, dospește furioasă.

„Numai cînd vezi toate astea fierbînd în oala cu ciorba săracilor, îți vine să...”

În treacăt îl aude pe Ion Ghica lansat într-o demonstrație :

— Numai știința ? Nu, îi spune el tînărului Câmpineanu, nu, odată cu ea pătrunde în conștiința noastră *politica*. Democrația tirăște trena grea a politicii și este îmbrăcată într-o rochie somptuoasă, dar gîndită milimetric, științific. Democrația aduce știința, dar creează și iluzia că oricine este apt pentru... politică. Ea va strica sîngele pur și naiv, ea va fi sifilisul de mîine. Boală grea !

Conu Mihalache se oprește lîngă ei. Cu pieptul bombat și mîinile prinse pe borul pălăriei aprobă :

— Boală grea, boală grea, ce bine, scumpe Ghica, că nu suferim de ea !

Urcînd scările, constată că discuția cu Prințul Cuza reușise să-l obosească, așa, dis de dimineață : „Ezitareă, scrupulele și celelalte sînt mai greu de suportat decît o hotărîre brutală.”

Ca atare vorbește cu toți, dă mîna cu ăla și ăla, cu acela și aceia, se vîră chiar în sufletul unora care n-ar da mîna cu el, numai pentru a se trezi, pentru a se dezmoști.

Îl vede pe Aricescu zumzăind prin colțuri :

— Ce te învîrtești pe aici ? îl întrebă vesel și-și dă imediat seama de gafă. Cum s-o repare ! Ah ! sigur, pen-

tru un jurnalist apucat poate oferi o insinuare : Ai nas, domnule, ai nas ! Ai mirosit ceva de pagina întâi ?

Zîmbetul larg, satisfăcut al poetului-ziarist este liniștitor. A reușit să repare aiureala. Însă deodată îi vine să supraliciteze, să se amuze puțin pe seama băgărețului. Îl împinge în colțul holului și cu hîrțile trase la spate și cu ochii aruncați peste lamele metalice ale ochelarilor, recită, nu fără a-și arunca un picior înainte :

— „Iartă-mă, o Doamne, dacă aști boieri mă silesc ei singuri să devin hingher“. Și iar nu se poate abține, iar hohotește ca un bezmetic, jignind poetul. „Asta este !“

Se așează în scaunul său ministerial vesel nevoie mare și plin de tinerețe. „La urma urmei ce mai contează ! Poetul însuși pare încîntat că i-am citat aprigele versuri ! Este greșeala noastră, vorba lui Ion Ghica, greșeala noastră cînd credem că naivitatea are o limită ! Care ? Unde ?“

Își așează hîrțile pe pupitru cu multă grijă.

„Care ? Unde ?“

Gimnastica salutarilor, chiar așa excesivă cum a fost, i-a priit. Se simte bine, întremat, ridicolul de a fi dat mîna ultima dată cu dușmanul nu-l jignește, dimpotrivă, îi dă o energie nouă, o forță nestăvilită... Balul începe ! Încălțările lui fine de l-ar ține ! Mișcă repede degetele în pantofii cumpărați la Viena, pe Graben.

Deja i se amîntește guvernului că a primit vot de blam.

— Adunarea a căutat zadarnic mijlocul de a lucra cu un guvern care nu a ieșit din sînul ei, spune Boerescu. Adunarea vrea să se respecte legile și regimul constituțional, ceea ce guvernul Kogălniceanu a disprețuit... Acuzația că Adunarea n-a vrut să intre în discuția legii rurale este nejustă pentru că nu i s-a lăsat timpul necesar să se pronunțe... Toate secțiile au fost în favoarea principiului împrumutării în cercul legilor existente și pe baza unei despăgubiri reale și nu ca cea enunțată în proiectul guvernului care este o iluzie, o adevărată spoliere... Nația română, sătulă de regimul absolut din trecut și necrezînd în frumoase promisiuni care pot deveni realități ale unui despotism depravat, vrea să-și asigure viitorul, să-și consolideze autonomia și să realizeze reformele so-

ciale de care are nevoie pe cale legală, prin garanția regimului liberal...

Dacă Boerescu a fost logic, el, Kogălniceanu, va fi autoritar. Până și Ghica a început să găsească hibe democrației.

S-ar putea ca emoția să-i joace vreo farsă. Când ia o hotărâre mare, nu mai are răbdare... Vor logică?

Il mănincă talpa.

— Prințul n-a primit demisia noastră. Această Adunare nu reprezintă țara, voi înșivă recunoașteți că trebuie schimbată legea electorală. Dacă Adunarea nu poate lucra cu noi, nici noi nu putem lucra cu ea...

Vacarm, urlete!

„Am fost insolent! La naiba, am fost!”

O mulțumire strălucitoare invadează fața rotundă a primului ministru. Lui îi plac conflictele, luptele dure. Ce atita diplomație!

Vociferări! Urlete!

— Ne-ați chemat în sesiune extraordinară pentru a ne insulta în fața țării...

— Adunarea a fost calomniată!

— I s-au desfigurat cuvintele și actele...

— Adunarea trebuie să-și facă testamentul politic...

— Țara a fost dusă la capătul prăpastiei...

Dimitrie Ghica își clatină burtica. E indignat de purtarea guvernului:

— Am declarat că vom vota sincer legea rurală și electorală, dar dumneavoastră, domnilor miniștri, nu ați fost sinceri când ați propus aceste proiecte... Ați declarat că votul nostru va fi nul și neavenit. Protestez împotriva acestor cuvinte dictatoriale... Dar domnul prim-ministru este conștient căci de azi se consideră în afara legii, în afara Convenției, ca reprezentantul unui regim despotic...

Argumente, propuneri, indignare, furie...

Și Ion Brătianu:

— Cum, domnule prim-ministru, dumneavoastră-care luptați de 27 de ani pentru legea rurală, dumneavoastră care ați spus de la această tribună: „Dumnezeu să mă trăsnească dacă voi conspira împotriva libertății și împo-

triva acestei tribune“, dumneavoastră puneți mai presus de principiile voastre, portofoliile voastre ?...

Adunarea este indignată împotriva ministerului, Ministerul este indignat împotriva Adunării. Prințul este indignat că nu poate lucra cu oamenii politici ai țării. Țara este indignată că nici una din reformele promise nu a fost realizată. Și Boerescu este indignat, și Brătianu... „Prea mult, prea mult ! maioneza asta o să ne strice stomacul !“

Conu Mihalache urcă la tribună. Pantofii lui de pe Graben țin, marfă austriacă, solidă !

Vrea să citească mesajul de dizolvare, dar nimeni nu-l ascultă. Toți se vînzolesc, se învîrtesc, se uită încruntați la el. Nu vor să-i facă plăcerea de a-l lăsa să le citească foaia aceea frumos caligrafiată. O pune în grabă pe masa președintelui Adunării și părăsește sala cu pas săltat, puțin în fugă.

„Ah, mi-am uitat pălăria“, constată urcîndu-se în trăsură. Face semn colonelului care conduce compania de dorobanți să intre în sală.

Soarele îi mîngîie chelia. „Am fost dur, am fost atroce, dar am scăpat ! E destul de simplu să dai o lovitură de stat !“

Cum cei trimiși să aducă pălăria nu vin, colonelul cere unui gură-cască gibusul său cam turtit, cu promisiunea că va primi în schimbul lui o pălărie nou-nouță ! Domnul prim-ministru nu poate traversa orașul cu capul gol !

Președintele Adunării citește hîrtia aruncată de Kogălniceanu pe masa lui. Nimeni nu-l ascultă.

Clopoțește. Clopoțește.

Gălăgia se sleiește încetișor și cu voce moale Lascăr Catargiu citește mesajul de dizolvare a Camerei.

Între timp, armata postată la ușă cere evacuarea sălii.

Cînd trăsurile încep să-și rostogolească roțile pe pietrele caldarimului, coborînd Dealul Mitropoliei ca un stol de ciori alungate de pe o pajiște grasă, zarzavagii din Piața Sf. Anton tocmai își strîng tarabele.

Ultimii morcovi și niște biete lăptuci refuzate pînă și de cumpărătorii întîrziați devin obiecte de dispută pentru cerșetori.

Jandarmii se prăvălesc de pe caii lor nespălați și încep să facă ordine :

— Circulați, circulați !

Ultimele voci se mai aud în sala Adunării :

— Domnul Kogălniceanu acoperă cu mantia popularității ilegalitatea !

— Împroprietărirea lui e o spoliere !

— S-a încălcat regimul constituțional !

— Am revenit la absolutismul din trecut !

— Asta este dictatură !

— Ce va zice Europa !

— Vine peste noi un regim personal !

— Tiranie ! Demogogie !

— Și ce-o să urmeze după asta ? întrebă Ioan Cantacuzino.

— Un plebiscit napoleonian, profetizează Ghica. Ni se pune pumnul în gură, domnilor !

— Circulați ! Circulați !

Vălătuci de praf și miros de putreziciune se revarsă peste piața Sfintului Anton.

Ropotul cailor și al trăsurilor nu mai conținește. Cra ! Cra !

Lascăr Catargiu scie, scie în biroul președintelui Adunării. Un soldat se apropie de el să-l poftască afară din incinta Camerei.

— Pe mine, drăguță, să mă aștepți, trebuie să-mi termin procesul verbal al ședinței !

Un schilod se strecoară pe marginea drumului șoptind la urechile cui n-are treabă cu yinte neînțelese, în ritmul respirației lui greoaie :

— Ce-o fi, maică ? întrebă o bătrînă strînsă într-un sort maroniu-lăptos.

Țăranul își stringe boccelele și se mulțumește să ridice din umeri și să-și agite o mînă mare, lată, crăpată :

— Dracu' să-i pieptene !

Din trăsura lui cu jandarmi în flanc, domnul prim-ministru aude și șoptește :

— Sfântă, sfântă ingraturitate !

Fata care citea la fereastră pocnește copertile cărții, ridică fruntea albă luminoasă, mîngîie cu privirea cireșii înfloriți, turlele Mitropoliei și cocoșul de tablă din virful casei vecine. Conteles își omorise soția necredincioasă, se înfășurase în mantia neagră și plecase să-și uite suferința la Veneția, în carnaval.

— Conteles a șters-o la Veneția, spune către femeia acră și ciolănoasă care o supraveghează.

— Aha ! mormăie aceasta și se apleacă peste pervazul ferestrei.

Soarele este reverberat cu obrăznicie de canalele Veneției.

Doi tineri își agită pălăriile, trăsurile se scurg pe Dealul Mitropoliei, jandarmii călări pretind că fac ordine, însoțesc pe deputați pe la casele lor.

Schilodul șoptește la urechile tîrgoveților.

— Ce zice ? întreabă fata, aplecată peste pervazul ferestrei și boneta cu panglici roz îi cade pe frunte, pe ochi...

Doamna acră își îndreaptă bustul și tace. Nu-i place conversația fetei cu sărăntocii.

— Cupă deta ! urlă vînzătorul de flori spre fereastră cu un zîmbet dulce.

Înserarea lasă asupra Bucureștilor o lumină tandră. E cald. Ferestrele caselor — de la palate la maghernițe, de la clădiri somptuoase, sfidătoare și frivole, ca niște cocote de lux, la micile și chioarele căsuțe de mahala — sînt larg deschise spre aerul încins și prăfuit. Miroase a regina nopții și a petunii, a crini pitici și a caprifoi. Prin grădini se sumetesc cu voluptuoase culori dalii imense. În toate — o vitalitate suspectă, o veselie ieftină.

Cînd traversezi orașul la trap mărunț, într-o trăsură confortabilă, dar chinuită de drumurile rebele, ai un ciudat sentiment protector. Orașul oferă oricui dreptul de a-l ocroti, dar nu ocrotește pe nimeni. „Nu mă lăsa ! Fii atent la sunetele mele mărunte ! Sînt teribil de uman !“

Apoi o zdruncinătură puternică te izbește cu fundul de caroseria trăsurii și toțul devine teribil de umilitor, iar orașul își ia revanșa ironică : „Suferi ? Ei, asta-i bună ! Toți suferim ! Te crezi mai grozav decît alții ?“

Căldură mare peste zi.

Oameni rătăcind bezmetici pe străzi !

Străzi care nu duc nicăieri.

În salonul doamnei Cantacuzino se discută cu un aer zănatec politică.

În grădina lui Rașca, în fața halbelor de bere cu guler de infante, se comentează ultimele știri politice.

Dar și în Cișmigiu, pe scaunele și băncile de lemn de pe aleile răsucite din jurul lacului, bătrînii analizează tot ultimele știri politice...

II

— Kogălniceanu a fost păcălit, îi spune Ghica lui Green.

Acesta își ridică imediat umerii întrebător. Adică a fost pusă la încercare naivitatea primului ministru, nu șiretenia lui ? Și cum se dovedise această naivitate ? Consistentă, zdravănă, sănătoasă sau molatecă ? Putea să-i susțină ambițiile ?

În clădirea consulatului englez miroase a var proaspăt. Încăperile au fost de curînd zugrăvite, lambriurile curățate și lăcuite.

— Prințul Cuza se va lepăda de el ?

— Cum se leapădă nașul de Satana pentru micul prunc...

— Credeți ?

— Bineînțeles, îl știe vanitos, interesat, se repede Bălăceanu lovindu-și vîrfurile pantofilor de tăblia de jos a măsuței în jurul căreia s-au adunat.

Ghica ridică mîna pentru a-i tempera vehemența și pentru a-l obliga, spre amuzamentul lui Green, să privească evenimentele de la mare distanță. „Să fim fără patimă, dragul meu !“ Dar gestul are o smerenie ipocrită

și toți pufnesc în ris. „Așa e bine, se poate discuta relaxat...”

— În aprilie, o ia metodic Ghica, Nicolae Docan s-a aliat, surprinzător, opoziției din Cameră, cerînd să se dea un vot de blâm guvernului. Era ca și cum propriul pion ți-ar amenința propriul cal. Dar cine mai, are răbdare să analizeze asemenea subtilități? Deși, tocmai asta este interesant, pentru că, la nivelul prezentului asemenea subtilități constituie istoria, nu? Roșii s-au grăbit să creadă că în sinul palatului s-a creat o ruptură. Intrarea verisorului augustei persoane a Domnitorului în opoziție cu guvernul însemna pentru ei, ca și pentru mulți conservatori, că Domnitorul se dezice de actele lui Kogălniceanu. L-am auzit chiar pe prietenul nostru Dimitrie Sturdza spunînd: „Nici camarila lui Cuza nu-l mai înghite.” Liberalii au vrut să profite de opoziția lui Docan și n-au făcut decît să cadă în cursă.

Se întrerupe, sîciit de sentimentul neplăcut de a-l fi împins în tăcere pe Bălăceanu. Se explică, aplecîndu-se înainte și zîmbind:

— Luciditatea are nevoie de puțină meticulozitate. Încerc să fiu meticulos ca să mă păstrez lucid.

Green încuviințează dînd din cap energic, iar Bălăceanu este atît de convins încît suprălicitează:

— Niciodată n-a prisosit meticulozitatea în această parte a Europei.

Consulul dă din cap și spre el, ceea ce îl obligă pe Ghica să precizeze:

— Da, în schimb, unele prostii s-au făcut temeinic. Apoi, desfăcîndu-și palmele și rezemîndu-și coatele de genunchi, spune: Nu opoziția au vrut s-o cîștige Cuza și favoriții săi prin atacul împotriva lui Kogălniceanu, ci pe Kogălniceanu însuși!

— Dar Prințul vrea de mult să se îndepărteze de el, se bosumflă Bălăceanu.

Ghica tace. Așteaptă. E uneori plăcut să-i lași pe cei convinși de dreptatea lor să-și dezvăluie eroarea. Seamănă cu inflăcărarea unui expert care se entuziasmează de copia unui tablou celebru chiar în fața celui ce a execu-

tat falsul. Bălăceanu, în sarcasmul necruțător al rațiunii sale, atinge uneori orbirea. Se instalează febril în fotografiul încrederii de sine și perorează cu superioritate, uitând că se află în papuci :

— Conu Mihalache îi deranjează pe lingăii lui Cuza, e mai viclean decît ei, își bagă nasul în afacerile lor, e dornic de putere și țipă, spune clipind repede.

Frumoșii lui ochi cenușii îi fixează pe rînd pe cei doi interlocutori cerindu-le aprobarea. Este bine dispus ori de cîte ori poate să-l acuze pe Kogălniceanu, „visul Dracului“, cum îi spune Constantin Șuțu, și odată cu el pe acea liotă de favoriți ai lui Cuza.

— Pentru ei e mai bun Krețulescu, mai discret, mai docil, mai spălăcit, continuă. Femeia aceea și neamurile ei, patronate de Liebrecht și susținute de marea lui putere telegrafică — nu, zău, cine deține azi poșta, telegraful poate afla toate secretele mici și mari, o comoară sacul plin de scrisori și panglicuțe cu semne care se bat în orice orașel prăpădit! —, apoi vărul Docan și cumnatul Lambrino și toate rudele Doamnei Elena care profită de sârmana ei umilintă, și Davila cu trufia lui băgăcioasă și activă, și cneazul Cantacuzino cu sforile lui trase rusește, la naiba, toată această lume veselă, toate aceste personaje de carnaval, toți intriganții aceștia de vodevil n-au chef de aroganța principială a lui Kogălniceanu, de verva cu care își atribuie rolul de salvator al poporului...

Consulul Green nu mai dă din cap. Zîmbește privind atent cravata albastră a lui Bălăceanu. Abia acum Ghica, nevrînd să-și vadă prietenul — inteligent, dar atît de intempestiv — discreditat de feryoarea unei erori, intervine cu aerul că întreaga pledoarie a acestuia a fost o glumă. Repetă calm :

— Kogălniceanu a fost păcălit.

Englezul ridică sprîncenele în semn că ia în serios toată istoria.

— Da, da, a fost păcălit. Camarila, cred eu, și Ghica își pleacă iar umerii plin de considerație spre Bălăceanu, vrînd să arate că ar putea fi bună interpretarea lui, deși nu o împărtășește, camarila, departe de a se debarasa de Kogălniceanu, pare a avea mare nevoie de el. Pentru a-i

ciștiga Prințului Cuza popularitate, pe de o parte, și pentru a lăsa pe seama lui Kogălniceanu vinovăția reformelor care îi aduc această popularitate, pe de altă parte. Și apoi, la adăpostul puterii lui precare, pot să-și asigure bunăstarea, căpătuiala! Kogălniceanu este un ambițios prea frenetic în acțiunile sale și prea încredințat că ideile sale sînt cele validate istoric pentru a nu fi capabil să-și asume obrăznicțiile altora și să calce în picioare principiile altora. În virtutea ideii împroprietăririi a sacrificat pe cea a constituționalismului, nu?

Își dă seama, după agitația degetelor consulului, că acesta vrea să iasă cît mai repede din confuzie. „Dar nu e plăcut să amîni puțin?“ îl întreabă Ghica în gînd. E vorba de acea amînare lină, blajină, cu care întîmpini un lucru ce te va preocupa pînă la disperare, pînă la furie!

— Este un om în umbră căruia, credeți, s-au așezat confortabil, profitorii? întreabă cu prefăcută inocență.

Redingota îi este ușurel largă, gulșerul puțin evazat. Se vede cît de colo că vrea să se simtă nestînjinit. Preferă această nuanță de neglijență, nu lipsită de farmec, acelei impresii severe de demnitate pe care o oferă hainele pe măsură, bine încheiate la nasturi și bine călcate. E un om care pricepe repede, dar vrea să fie sigur. Două calități care l-au impus în ochii lui Ghica, vestejind cu totul impresia, deja neplăcută, lăsată de Tillos, urmașul lui Béclard, șovăitorul Tillos, „emfatic și fantezist, ca orice francez“, cum spune Mavros.

— Desigur, desigur, spune Ghica arătînd multă compasiune pentru prietenul rătăcit, lui Kogălniceanu îi place să riște la rampă, primind ovațiile sau fluierăturile cu egală voluptate. De aceea este foarte necesar unor persoane fără idealuri, dar cu interese: își asumă vini mai mari decît are!

Lui Green îi zvîcnesc sprîncenele:

— În ce fel spuneți că a fost păcălit?

Printre perii covorului de Buhara care le stă întins la picioare, Ghica vede un gîndăcel de primăvară, o „vacă Domnului“ — platoșă roșie cu picouri negre —, care înaintează alandala printre romburile și arabescurile de

mătase. Nu este totuși momentul să urmărească asemenea ființe nevinovate. Se așază cu genunchii lipiți și virfurile pantofilor depărtate și-și strînge puțin haina peste pîntec. Aruncă o privire cam pedagogică lui Bălăceanu și se întoarce spre Green :

— Am informații sigure, Kogălniceanu n-a vrut cu nici un chip acum două luni să accepte o lovitură de stat. Prințul și acoliții săi pregătiseră totul în cele mai mici amănunte. A fost la Palat o noapte foarte agitată. Lista arestărilor fusese întocmită de către Liebrecht și se aștepta doar semnalul. În cabinetul Prințului, cina n-a fost prea veselă. Despre deliciae mesei n-am aflat nimic, în schimb, despre conversații am știri : n-au fost plăcute. Cîțiva miniștri, printre care Kogălniceanu, Bolintineanu, Orăscu, Steege și cîțiva intimi, cum ar fi Baligot de Beyne, n-au fost de acord cu această aventură. Nici Negri, consultat telegrafic, n-ar fi fost încîntat. Camarila a încercat să preseze asupra Prințului, dar acesta, în fața argumentelor lui Kogălniceanu, da, ale lui Kogălniceanu, ar fi cedat și ar fi contramandat ordinele, justificînd în fața lui Liebrecht și Lambrino că șefii partidelor politice apușeră să fie avertizați și se ascuseseră.

Bălăceanu începe să se agite. Își pune piciorul drept peste cel stîng și imediat își aruncă piciorul stîng peste cel drept. Îl pretuiește mult pe Ghica pentru inteligență.

„Dar ce valoare morală are aceasta ?“

În privirea lui citește fraza aceea pe care i-o arătase Constantin Kretulescu într-o scrisoare trimisă de la Nisa, cu vreo zece ani în urmă : „Ion Ghica ? O mare capacitate, ne poate scoate din neant ! Trebuie doar susținut. E o mare personalitate, nu-l uitați din calcule !“

Stilul acesta urgent și poruncitor și plin de speranțe obscure îi place. Ca și dulceața de nuci. Acrișoară, pișcă la limbă, dar rămîne un divertisment.

— Atunci Liebrecht, Lambrino, Zizin-Cantacuzino și ceilalți au hotărît, se pare, o nouă strategie. Ingenioasă, nimic de zis ! L-au pus pe Docan să ceară în Cameră un vot de blam pentru ministerul Kogălniceanu, lăsînd ca roșii și conservatorii să aibă impresia că însuși Domnitorul

se leapădă de el și că speră într-o nouă formație guvernamentală, care să nu amenințe cu reforma agrară.

— Versiunea dumneavoastră face din Prințul Cuza un personaj inocent, intervine Green, nu fără malițiozitate. Vreți să înțeleg că el n-ar dori, de fapt, puterea personală ?...

— Ar fi inocent dacă n-ar fi înțeles prea bine jocul și dacă nu l-ar fi îngăduit. Nu inocență vreau să spun că are — ar fi ridicol după cinci ani de guvernare să mai fie naiv — ci că nu mai are inițiativă. Asta e mai grav ! A lăsat-o pe miinile favoriților săi cum lasă un bătrîn pe seama nevestei sale tinere, pofticioase, nu numai dreptul de a-i governa casa, dar și pe acela de a-i dicta comportamentul social. Da, asta vreau să spun : Prințul Cuza e foarte obosit, se bucură de faptul că alții îi preiau îndatoririle, alții foarte apropiați ! Unii de bună credință, ca Alecsandri, Negri, Steege și restul...

— Restul ?

— Restul a vrut să-i amintească lui Kogălniceanu că s-ar putea să-și piardă puterea, iar Kogălniceanu numai acest lucru nu-l vrea.

— E foarte sensibil la ideea de putere, se foiește Bălăceanu.

— Dar, completează Ghica și-și trage picioarele sub scaun, înălțîndu-și umerii, dar a înțeles repede că singura lui șansă de supraviețuire este să accepte ideea dictaturii, care, în sine, nici nu-i displace. Și-a asumat lovitura de stat ca să-și apere poziția necesară acelor mari idei pe care se crede chemat să le înfăptuiască : improprietărea, lărgirea dreptului de vot...

— Dar în felul acesta a fost izolat de majoritatea oamenilor politici, și i se vor pune în spate actele de autoritate ale Domnitorului sau ale camarilei sale, spune Green.

— Evident, și-a umplut pieptul îndrăznind ceva ce nu a dorit, dar pe care îl socotește acum indispensabil. Pentru că trebuie să înțelegem un lucru important : Kogălniceanu nu este un nimeni dornic de putere, este dornic de putere pentru că vrea ceva, vrea să lase o dîră în istorie ! Și-a pus pe cîntar sila de camarilă și speranța

de a fi făptuitorul a două reforme capitale. A ales această speranță și va suporta consecințele ei... nu prea plăcute!

Consulul Green își masează discret degetele. Guta i-a umflat încheieturile. Eliza spune că are mâini de vrăjitor, iar cei din apropiere cred că nu-și mai poate scrie singur rapoartele și că intimitatea cu secretarul său i-ar fi devenit o a doua suferință de neîndurat.

— Confuzia de care s-a profitat s-a datorat poziției lui Docan. Ca văr, ca intim al Prințului părea pentru opoziție un portparleur; Brătianu, Rosetti și ceilalți au crezut o clipă în intenția Domnitorului de a-l dezavua pe Kogălniceanu, ca și când cele două reforme i-ar fi fost impuse de acesta și nu le-ar fi dorit el însuși. De fapt, nu făcea decît să-l provoace, să-l aducă pe bietul Miha-lache la mâna favoriților...

— Dar, iertați-mă, face Green și-și înfige degetele noduroase în marginea sofalei pe care catifeaua stă întinsă ca pielea pe tobă, după atâtea manevre și după ce l-am văzut pe domnul Kogălniceanu atât de fericit, am sentimentul că nu se mai știe cine a fost păcălitorul și cine păcălitorul... Domnul Kogălniceanu se comportă ca un cuceritor!

Tace lăsându-i pe ceilalți în așteptare, apoi zîmbește și, cu o privire melancolică, spune:

— Personal, nu cred că e manevrabil, mai degrabă imprevizibil! Ar fi ciudat să aflăm că va face jocul unora ca Liebrecht sau Docan...

— Ah, intervine Ghica, apăsînd pe nuanța ușor disprețuitoare a exclamației, nu-l va face! Categorie, nu! Aici e totul!

Subliniază ultimele cuvinte privindu-l pe consulul Green prin *pince-nez*.

— Kogălniceanu nu va face acest joc. El este deocamdată, doar deocamdată, și ridică un deget spre plafon, profitorul păcălelii ce i s-a făcut.

— Dar Prințul Cuza? întrebă englezul, Prințul Cuza, prins între ambiția primului său ministru și agresivitățile tandre ale prietenilor și rudelor apropiate, el ce va face?

Bălăceanu nu rezistă și sfidează tonul grav al celor doi, recitînd :

— „Păstorul nostru este o sacră ficțiune, ce nu păcătuiește. Nu Regele, Ministrul, el e răspunzător. Ș-apoi, de e vreo culpă, e culpa tuturor.“

Dar verva lui nu cade bine. Ceilalți sînt concentrați asupra unei analize deloc vioaie.

— Credeți că Prințul se va lepăda, în curînd, de primul său ministru ? Întreabă Green viu interesat, cu sprincenele lui stufoase ridicate.

Ghica ezită o clipă înainte de a da un răspuns afirmativ, și, parcă bijbîind printre lucrurile aruncate de-a valma într-o lădiță, decide :

— Da, dar dacă este să împărțim vinovățiile, cauzele acestei lepădări vor fi mai multe. În primul rînd un exces de vanitate din partea lui Kogălniceanu, foarte dezagreabil atît Prințului, cît și Curții sale. Căci aici va fi cu adevărat păcăleala. Puterea lui Kogălniceanu va fi, în curînd, slăbiciunea lui. În al doilea rînd, dorința de emancipare totală a camarilei, care nu va mai deși să tolereze aerele de mentor politic al vieții românești pe care și le arogă primul ministru.

Rămîne puțin pe gînduri. Cu privirea lui ciudată, aruncată peste pervazul ferestrei deschise și cu un ton jucăuș, se adresează celor doi ca și cînd atunci, în acel moment, a descoperit ceva foarte important :

— Profitorii au o calitate pe care idealistii n-o au : răbdarea.

Ridică iarăși degetul lui pedagogic și continuă fixîndu-l temeinic pe Green.

— Îl vor lăsa să-și exagereze meritele pentru a se discredită în fața Domnitorului...

— Să fie atît de naiv domnul Kogălniceanu ? Întreabă consulul pipăindu-și pe sub haină locul inimii care de la o vreme îl îngrijorează.

— Nu este naivitate, vă repet, și nici nu știu cum să numesc orbirea lui ! Oricum, nu naivitate ! Se trage pe marginea scaunului și i se adresează cu puțină gravitate : Domnule Green, Kogălniceanu este unul dintre cei mai inteligenți oameni pe care îi avem...

— Un venal, șuieră grăbit Bălăceanu.

Ghica ridică palmele în sus și de data asta nu-l mai iartă :

— Să nu fim nedrepti ! Kogălniceanu este o mare inteligență, chinuită de mărunte vanități, ca toate personalitățile noastre de seamă. Cite din ele, întrebă cu aerul că vorbește despre niște seminte aiurea aruncate în pământ, nu cred cu încăpăținare în ceva și nu se risipesc îndărătnic, cu patimă, în detaliile sentimentale ale zilei ? Sint fascinați de putere oameni cu mari calități intelectuale și este ciudat cât de vulgar o înțeleg odată ajunși acolo, cât de rudimentar o exercită, o aplică.

Sprîncenele lui Green se ridică din nou ironic :

— Ah, este domnul Kogălniceanu... așa ceva ?

Vorbește un englez cu sute de ani de civilizație în spate cu niște reprezentanți mai răsăriți ai tribului ba-la-ba-la. Ghica începe nervos să-și curețe *pince-nez*-ul. El este primul apt să-și ironizeze neamul, semn de superioritate, semn că nu se lasă tîrit de pasiuni locale, dar înghite greu felul în care occidentalii par uimiți că pe aici trăiesc și oameni capabili, intelectuali adevărați, erudiți.

Dar, înainte de a reacționa... o mică pauză de reflecție e necesară, nu ? Se hotărăște și răspunde :

— Este. Oricît de agitat ar fi Bălăceanu, el tot asta o să susțină. Da. Este. N-aș putea fi onest spunînd cu ușurință că vrea puterea *in sine*. O vrea pentru anumite lucruri pe care este convins că trebuie să le facă. Se simte chemat să le îplinească, le crede necesare, chiar dacă pentru ele va intra în conflict cu toată lumea. Nu, Kogălniceanu nu este un simplu vanitos, chiar dacă numai vanitatea lui ne sare în ochi și chiar dacă îi place să abuzeze de puterea lui...

Se așează mai bine în scaun și continuă cu ochii pe Green :

— Crede că istoriei noastre îi trebuie cîteva accente energice și ar vrea să-și lege numele de ele. O vanitate, vedeți, mai nobilă !

— Și va reuși ? face Green cu un zîmbet ironic ; pentru ei, istoria asta din sud-estul Europei este atît de derizorie !

Bălăceanu a intrat în tonul lui Ghica, se foiește și răbufnește :

— Dacă va reuși, va intra în legendă !

Consulul este de cîțiva ani în Valahia și prinde nuanța. Față de legendele din Orient orice englez este învățat să fie sensibil. Ca atare întrebă cu prudență :

— Dar Prințul ? El nu suferă de aceeași vanitate... idealistă ?

— Prințul Cuza, spune lent, aproape adormit, Ghica, nu a luptat și nici nu luptă prea tare pentru puterea lui. Soarta i-a pus-o în brațe. În idealismul lui încapă și certitudinea că istoria i-a fost dăruită de ursitoare. Vrem, nu vrem, *este* Domnul Unirii, pentru noi și pentru cei ce vor veni, *este* deja legendă. Greșeala lui este aceea de a fi considerat soarta prea clementă, prea generoasă, aptă de a-l iubi cu toate defectele lui, chiar și după ce i-a oferit potul cel mare. Vrem, nu vrem, stilul lui popular, felul lui gingaș de a-i pupa pe țărani din satele prin care trece careta domnească din Valahia în Moldova și din Moldova în Valahia, felul hotărît în care face dreptate ca un părinte al nevoiașilor stimulează speranțele de mai bine ale omului simplu, chiar dacă pe masă are aceeași mămăligă acră. Împroprietărirea aceasta, spoliatoare pentru unii și inefficientă pentru alții, îl face un personaj de basm.

Green zîmbește, își mîngieie barba ascuțită și spune privind de departe, de foarte departe, de peste Canalul Mîneicii :

— Totuși, e multă patimă în reacția clasei de sus față de aceste reforme...

Nici măcar nu-l enervează suficiența englezului, mai mult îl amuză. Cît profit are Green din această patimă este altă poveste. Ghica preferă să se așeze confortabil în Valahia lui, mîngîindu-și averile pierdute și să se lamenteze, cu un ușor dispreț față de cei ce n-au pierdut nimic, niciodată :

— Am calculat, domnule consul, mi se răpesc prin reforma Prințului Cuza 3.000.000 ha. Din nefericire pentru mine am numai pământ bun, fertil, nu pot lepăda, ca alții, părțile aride ale moșiilor. Capăt, în schimb, niște hîrtii *dont on peut facilement comprendre le sort futur*. Aș accepta sacrificiul cu generozitate, dacă cei care vor primi acest pământ l-ar putea folosi cum se cuvine.

— Sînteți prea pesimist.

Ia te uită, Green se fandosește ! Ghica rîde :

— Da, da, a avea dreptate prea curînd este una din cele mai rele modalități de a nu avea dreptate.

Cine ar fi crezut că în această clipă va avea o revelație ? Nu, categoric, consulul n-ar înțelege această măgărie. „O revelație ? În prezența lui ? No, no !“ Deși englezii aceștia sînt pregătiți pentru orice. Vorba lui Mavros : „Pe la patruzeci de ani e bine să fii englez, înseamnă că ți-ai terminat educația și încep să-ți curgă avantajele !“ No, no ! O revelație îl scoate din definiția pe care Green tocmai i-o dă :

— Vă simțiți bine printre lucrurile pe care le puteți stăpîni, domnule Ghica.

Sigur, nu este omul care să plutească în imaginar, și totuși...

— Nu sînt un pesimist, răspunde ocolind ideea. Sînt un om liber.

— Față de lume ? întrebă Green, deodată morocănos.

— Am moralitatea lumii în care trăiesc, deci sînt liber.

Ei, da, mai rămînea deschisă problema dacă e liber față de Dumnezeu și față de sine însuși. Este un punct slab, slab de tot. Cînd se gîndește la asta simte cum se apropie neplăcuta părere că a fost și este un sclav al propriilor sale ambiții. Se dovedește atunci că se lăsase strîns în ele ca într-o cămașă blestemată. Un punct slab, pe care nu e bine să-l apeși prea tare, mai ales cînd asupra lui privirea soției tale — o privire mirată și totuși lucidă, căci este acea mirare strategică a ființelor slabe care își conservă inocența cu ajutorul uimirii — se oprește prea des, discret, dar insistent. Și nu-i plăcut să te simți bănuît în propria ta casă !

— Pentru dumneavoastră a trăi aici este o profesie, spune Ghica afectuos către Green și oftează. Dar pentru mine este un destin.

A ocolit frumos și lent „măgăria“, dar trebuie s-o analizez repede, repede. În mintea lui, Kogălniceanu este deja *răpus*. Mai rămîne Cuza, cu mica lui impertinență de parvenit, înconjurat de nimicuri lingușitoare. Deși, la urma urmei, așa i s-ar putea ierta. Numai că ființa lui banală se tot încarcă de acea substanță de care se teme domnul consul, acea substanță de netolerat... legendară... Popularitatea, stîrnită de sentimentul oamenilor simpli că Vodă a făcut ceva pentru ei în ciuda celor care practic îi stăpînesc — iată ceea ce este intolerabil pentru unul ca el, ca Bălăceanu, Grigore Sturdza, Jeannot Cantacuzino și chiar Brătienii și Rosetti. „Din maldărul de vicii mărunte ale lui Cuza răsar cîteva virtuți, simțul istoriei și o lăudabilă vanitate: România să-i datoreze ceva“, spunea Negri în colțul de la Hughes unde se rătăciseră cu cîteva zile în urmă, după mizerabila dizolvare a Camerei și înainte de plecarea lui la Constantinopol. Și astfel și-a dat seama cît de violent va fi de data aceasta conflictul dintre Cuza și oamenii politici. Nu avusese decît o replică minoră: „Dacă acest om încarnează istoria, atunci istoria însăși este bolnavă“. Negri se uitase la el nemulțumit, îngrijorat, cu aerul celui ce mergînd spre casă dă în colțul străzii peste un copac crescut peste noapte. De departe, de la Constantinopol, unde își fierbea la foc scăzut nervii, căci nefiind un *fermecător*, un *seducător*, ci un om de o exasperantă solemnitate, întîmpina numai fețe reci, vedea lucrurile din țară ca unul care ar fi trăit peste un secol. Cu o molcomă izbăvire de patimi, cu o... moldovenească obiectivitate! Ce-o mai fi și aceea? Numai că el trebuia să trăiască pe malul Dimboviței și îl întrebase firesc: „Dar aici?“ Cum puteai privi lucrurile de aici, cînd oameni ca Liebrecht îți intră în casă, îți scotocesc în scrisori, îți supraveghează vizitele, cînd Docan cumpără moșii mînăstirești pe nimic, cînd Cuza îngăduie abuzurile unora care i se oferă ca lachei?. „Dar aici?“ Cum poți să te uiți liniștit la cei ce-ți vor măsura moșia și-ți vor înhăța halca cea grasă din ea întru preamărirea

Domnitorului ? „Trebuie să lăsăm ceva urmașilor...” șoptise Negri. „Urmașii ? Departe de luptele noastre vor vedea cu mîhnire sărăcia de idei și avuția de patimi care ne-au sfișiat. Asta vor vedea.” Parcă și avea în urechi vocea acră a mătușii Eufrosina, care adunase, adunase și cînd o întreba cineva pentru care dintre nepoții ei și-a hotărît moștenirea se ridica, știrbă, cu boneta căzută pe o ureche și striga apucată de streche : „Ce nepoți ? Care nepoți ? Mă piș pe nepoți ! Să se sfișie între ei, să se rupă unul pe altul pentru ceea ce le las ! Asta mi-e voia, ăsta mi-e testamentul, na !” Și bunul Negri se gîndea la urmași cu atîta venerație, ca la niște ființe inocente, pure, demne, neîntinate de noroiul istoriei. Simțise nevoia să o împace pe mătușa Eufrosina cu Negri : „Urmașii ? Vor fi chemați să judece, dar fără nici un drept, prietene !”

Rîde privindul vesel pe Bălăceanu, luîndu-l în mod demonstrativ ca partener într-o șcenetă improvizată. Merită să-l impresioneze puțin pe Green :

— Cine sîntem ? Eu, tu, el, ei ?

Dar nu-l lasă să dea replica și se adresează direct unicului spectator :

— Domnule consul, din 2 mai nu mai sînt boier. De șaisprezece ani nu mai sînt nici revoluționar. Țăranii de pe moșiile mele vor spune *da* la plebiscit, fără să înțeleagă dacă este spre binele lor sau nu. Voi fi un proprietar îndoielnic pe moșiile cumpărate de mine, de trei generații Văcărescu și patru Ghica, de două Mavros și patru Câmpineanu. Voi fi un oarecare, un păgubaș. J'ai eu jusqu'ici la bêtise de me croire obligé et responsable pour tout ce qui avait trait à ce pays. Am printre înaintași figuri ilustre, morți și exilați pentru țară ! Noblesse oblige, se spunea, dar de la 2 mai nu mai sînt nobil, nu mai sînt obligat. Mă pot retrage într-o viață egoistă în care să nu-mi văd decît de interesele mele... Sînt liber. Trăiască libertatea !

Se uită din nou la Bălăceanu cu un fel de perplexitate, ca atunci cînd după ani și ani de obișnuință cu tine însuți îți vezi deodată chipul pătat de bătrînețe : părul alb, cearcănele, gușa, obrazul ponosit. Tot tu ești acesta ?

— Am luptat împotriva privilegiilor, o ia retoric, am vrut să plătesc ca un cetățean obișnuit contribuția proporțională cu averea, dar n-am dorit să mi se arunce în palmă un mărunțiș pentru ceea ce am moștenit sau am agonisit! Am vrut să fiu un contribuabil ca oricare!

De ce râde Bălăceanu? De ce este atât de bine dispus? Îi zîmbește cu atîta poftă de haz! A interpretat bine rolul, în așa fel încît a fost mai elocvent decît trebuia, a căzut în comedie pură? Simte dorința unei sincerități care să stingă puțin această flacără:

— Pentru generația mea nici un regim nu e bun. Este unul vechi, detestabil și este unul nou care putea fi speranța unuia viitor. Continua nevoie de schimbare aparține romantismului nostru de tinerețe, o amintire... Nebunia este că vedem un regim care nu ne mai dă nici o speranță...

III

Primăvară galbenă și mov. Prin curți tufele viguroase de bucsău înghesuie printre margarete, apoi liliacul răbufnit ca jerbe de artificii violente, irișii cu tulpină demnă și petale palide și, întinsă peste verande, peste balcoanele cu colonete de lemn sculptat, glicina, cu parfumul ei leșinos.

Un București năpădit de verdeață și flori.

Aerul blînd, călduț, ocrotitor biziei în jurul caselor, deasupra micilor peluze năpădite de bănuții aurii ai pădiilor.

Caleașca ropotește molcom pe pietrele caldarimului, pe străzile înguste, innobilate de soarele amiezii. Sașa se ghemuiește în colțul canapelei matlasate. Privește șovăitoarea pace a zilei — un ucenic frecînd geamurile prăvăliei, mulțimea care se strecoară pe lîngă șirul de birje, cîinii fără stăpîn scormonind prin maidanuri, două cuco-

nițe intrând, în zburătăceala volanelor de organdi, într-un magazin cu firma sinilie, o chivuță virîndu-și peria în nasul unei servitoare care se tîrguiește, doi copii ținîndu-se de mîna, hoinărind printre tarabele pline de căpșuni timpurii și cartofi noi. În fața unei crîșme cu mititei, un bătrîn își învîrte minavetul, așteptînd ca din pomana chefliilor să-și capete hrana prînzului.

„Numai ici și colo se poate vorbi de frumusețe.“

Trece prin fața Palatului. Piața strălucește datorită tufelor de forsiția — puțin fanate deja. Ele atrag privirile tuturor, mascînd mătreața hîrțiilor murdare și acea obraznică, vulgară vecinătate a bătăniilor cu mărfuri expuse în stradă, pe tarabele acoperite cu prelate din pinză vîrgată. Iată coșuri de nuiele, scăunele de lemn, fructe și pînzeturi, oale și ciorapi de lînă...

Palatul stă ferecat în tăcerea lui. Soldații de gardă s-au tras la umbră în gheretele de lemn. Ferestrele, chiar și cele deschise, par opace, mohorîte, de o sobrietate stîngace.

S-a pomenit un Prinț mai contradictoriu ca acesta ?

Țăranii îl privesc ca pe Mesia, vin buluc la București să i se închine cu smerenia aceea lipsită de uimire a românilor de la țară...

„O mare dezamăgire, prieteni, o mare dezamăgire!“ spune soțul ei. Cînd este momentul acela de oboseală a conversațiilor (neapărat politice), acele conversații interminabile, obsedante, cînd fiecare, după ce și-a spus părerea, și-a arătat indignarea, a dat o soluție iluzorie, a făcut aspra critică a guvernului, a evocat speranțele de odinioară și a consumat anecdotele zilei și vrea ca altul să împingă dialogul, să-l biciuiască pentru că nimeni nu mai are forță să-l încheie cu o mîhnire, el rostește aceste cuvinte care trag concluzia, aruncînd peste viața lor vîlul unei tristeți iremediabile.

Dar caleașca înaintează, rap-rap-rap-rap!, în inima comercială a orașului, o inimă care bate prea tare.

Umbreluța verzuie sub care vrea să-și apere fața de soare se clatină în ritmul trapului ca o fetișcană la primul ei bal, cînd muzica a început, dar pe ea n-o invită încă nimeni. Sub rochia ecosez de muselină simte cum

trupul i se încinge. O toropeală energetică, plină de visare bogată invadase spațiul îngust al trăsurii care se deplasează hurducată, se oprește când mulțimea altor vehicule îi taie calea, se smucește făcându-și loc și ocolește trufas pietele aglomerate.

Rap-rap-rap-rap și rap-rap-rap-rap, copitele calului lovind pietrele drumului și gândurile se desfac în bucăți, se rup ca o pânză ușoară și rară. Sașa trebuie să se adune. Peste trei zile pleacă la Ghergani.

„Ghiță să meargă la Ghebanea pentru vin roșu...”

Un tinerel sărută cu sîrg mînușa parfumată (desigur) a unei cucoane subțirele.

Deputatul Văsescu o salută ridicîndu-și cu excesivă politețe pălăria. Se pare că tocmai și-a cumpărat ziarele și se îndreaptă spre clubul din Caimata. Au început să fie foarte ceremonioși cu Sașa domnii liberali.

„Poate ceea ce s-a petrecut la Cameră... Cuza nu trebuia să... Dezamăgirea aceea, vezi? nu e doar o ipoteză...”

Trece pe lângă librăria lui Rosetti. Cineva intră înăuntru și Sașa i se pare că, luptînd cu rap-rapul trăsurii, sunetul clopoțelului ajunge vesel pînă la ea.

„Mița și-a ascuns cărțulia sub pernă, dar am observat. De n-ar fi una din aiuritele acelea de „Mistere ale Parisului” sau, și mai rău, ale Bucureștilor!”

Ghiță trage de hățuri. Sașa se izbește ușor cu spatele de canapeaua capitonată.

„...două cutii de măsline, neapărat...”

Un domn de patruzeci și ceva de ani stă răsturnat într-un fotoliu de paie pe terasa fraților Capșa și nu-și ascunde mulțumirea de sine.

„...să nu uit partiturile... mai ales pentru Alecsandri și Filipescu acel mic și solemn menuet. Vor veni și Bălăcenii? Ah, iar se va discuta politică, numai dacă ar reuși muzica să alunge pentru cîteva ore pe zi umbrele viguroase ale lui Cuza și Kogălniceanu...”

În colțul de la Hotel Bulevard un băiețel joacă singur arșice. Scena se decupează din peisajul străzii ca o pată de mîhnire, de singurătate rănită.

„Scarlat a devenit obraznic în ultima vreme... efectul crizei de apatie a lui Miss Haycock, care iar e în faza ei *Collerige* ...trebuie să-l dau puțin pe mâna lui Ion...”

Și iată un gând năpraznic :

„Luna asta se va decide... nu mai vreau copii, am destui ! Sper, Doamne, să mă mîntui de o asemenea încercare, nu mai pot...”

Lui Ghiță i-au intrat umerii în șolduri. Așa, văzut din spate, arată ca un broscoi uscat la soare și respirînd greu în așteptarea izbăvitoarei umezeli.

„Trebuie să-i fac și lui o bucurie...”

Sașa bate cu vârful umbrelei în scaunul vizitiului.

— La Fany Tippi, Ghiță !

De după spinarea cocirjată apare un cap fericit.

„Mda, Ghiță ar vrea să fiu mai cochetă numai pentru a mă duce la Fany Tippi. Acolo, în fața vitrinei cu pălării zburlițe poate lua și el un aer important și șmecher. Este vizitiul unei femei cu bani și cu mari pretenții...”

Uneori pentru a-i face lui Ghiță plăcerea de a-și arăta livreaua cu bumbi de argint unor tinere lucrătoare care își aruncă ochii pe fereastra atelierului, Sașa este în stare să-și mai comande cîte ceva pe acolo. Justificări există :

„Eliza are nevoie de o bonetă...”

Se uită la spinarea dreaptă a lui Ghiță, la stofa întinsă pe umeri („Broasca a înghițit apă, e salvată !”), la părul lui cu cîrlionți la ceafă.

„Ce mai bărbat, zău, biata Safta se prăpădește după el...”

Livreaua cenușie are o coadă despăcată, prinsă în nasturi pe șolduri și un guler de catifea albastră. Și alb-aurie este cămașa vizitiului familiei beifului Ghica, spre deosebire de cea a vizitiilor din alte ramuri ale familiei Ghica, familie mare, de nu-i mai dai de capăt, care a umplut și Valahia și Moldova ; și se tot înmulțesc, Ghiculeștii, se tot înmulțesc, de crezi că sînt o armată invadatoare ce cucerește un teritoriu prin sciziparitate.

Sașei începe să-i placă plimbarea.

E poezia amară a vieții, e subtila învîlmășeală a senzațiilor, este libera năpusteală a gândurilor rupte.

Uite, trece pe lângă ea trăsura doamnei Blaremborg. Se salută amical, melancolic. Și ea a fost o Ghica. Și ce mai Ghica!

Un franj dintr-un gând abia formulat :

„Ghica din ramura lui Mihai s-au cam risipit în cele patru vânturi ; cînd se întorc pe plaiurile natale au aerul că fac o descindere în podul casei, acolo unde se aruncă vechiturile, rochiile cu paftale grele și cu poalele de blană coaptă, tulpanele arse și mănușile îngălbenite, pantofii scilciați și caftanele îmbicsite de praf, ceasloavele năclăite de degetele unse cu magiun ale copiilor și draperiile decolorate de la ferestre demult dispărute. Ghica din ramura lui Grigore-Vodă, niște filfizoni care țin strașnic la avutul lor, ca beizadea Mitică : burțică, baston cu măciulie de argint, gibus cu panglică de mătase lyoneză, pantofi fini cu toc înalt, vorbă colorată, nevastă franțuzoaică, anecdote piperate la care se rîde mult în cercuri bărbătești și politică de partid foarte activă. Tingirică era s-o pătească în tinerețe, dar și-a venit în fire, acum are fata căsătorită cu ex-consulul francez la București și trage prin ea sforicele la Paris.“

Trece caleașca șomptuoasă a doamnei Marmorosh.

„Asteia și dacă ridică steagul național nu-i răspund ! Bogăție și iar bogăție ! O să ne plecăm în curînd banului ; fiecărui galben o reverență adîncă. Dar, zău, are ținută, orice s-ar spune, e *une grande dame* din lumea parvenitilor. Ion vrea chiar să-i invităm la concertele noastre !“

Se întîmplă că, luată de valul trufiei, Sașa răspunde salutului scurt și afectuos al doamnei în rochie smeurie cu funde și flori albe de mătase pe poale.

„Și ce binevoitor surîs i-am oferit !“

Trăsura o ia la stînga la trap mărunt.

„Din ramura lui Scarlat au ieșit mai toți cu apucături literare. Femeile somnolează după perdele de brocard greu și croșetează versuri pe care nici ele între ele nu și le citesc de jenă. Dar conu Tache, socrul meu, a dat lovitura, doi băieți excepționali : unul revoluționar, care era cît pe ce să ajungă Domn, și unul romancier boem, jurnalist, poet, liberal convins...“

Ghemuită în colțul trăsुरii, Sașa se gîndește la cei doi frați.

„Pantazi, dragul meu Pantazi, tu ai fost menit să subliniezi public seriozitatea punctului de vedere al fratelui tău...”

Trăsura cotește printre alte atelaje și printre călăreți furioși de înghesuiala orașului spre Villacros. Ziaristii se vîntură printre țigănci și subrete cu pachete enorme în brațe.

Sașa își recită încă poemul zilei. Ar mai dormita un pic, ar mai picoti dacă spinarea lui Ghiță nu s-ar umfla ca o pînză de corabie cu vînt bun la proră. Trebuie să-și strîngă umbreluța.

Coboară și intră în magazinul doamnei Fany Tippi odată cu cling-cling-ul clopoțelului de deasupra ușii și cu exclamația înaltă a proprietarei :

— Oh, Prinsesse Ghica ! Je vous attendais, madame ! Oh ! Qu'il fait beau aujourd'hui !

Începe ineputabila conversație despre vreme. Da, la munte a plouat, dar la șes e arșiță. Asta nu e bine pentru recoltă. Acum un an a fost invers, ploua la șes și ardea soarele la Sinaia. Nora doamnei Tippi a răcit acum o săptămîină pentru că a plecat la Cîmpina într-un deus pièces cam subțirel. Se zice că în Franța a fost o mică ninsoare în aprilie, în nord, în nord, bineînțeles, prin Picardia, Normandia, sudul rămîne acolo sud, Nisa e Nisa... Dar n-a fost decît o ninsoare mică, franțuzească, ha, ha ! ca femeile de pe acolo...

— Je peux vous offrir une tasse du thé ?

— Oh, merci, vous êtes tres gentile, madame, mais j'ai bu déjà deux tasse du café.

Sașa ridică din umeri și suride blînd, cît poate ea mai blînd.

— Je suis désolée...

Doamna a înțeles că e timpul să treacă la afaceri. La un semn al ei o lucrătoare jilavă de căldura aburilor din atelier, dar cu un șorț alb, apretat zdravăn, pus în grabă peste rochia de in, aduce cîteva cutii puse una peste alta. Patroana are un jabo de dantelă bruxeleză prins cu o broșă. Deasupra lui plutesc niște buze subțiri, un nas fin

și niște sprîncene înalte. Obrajii au pomeții ușor ridicați sub doi ochi de pisică persană.

„Cap bun pentru orice pălărie“, remarcă Sașa, așezîndu-se ca de obicei pe fotoliul de lângă fereastră unde modista își pofteste clientela pentru a avea mai multă lumină cînd probează, dar și pentru a fi văzută de afară.

În magazin e foarte cald. Pe masa la care lucrează doamna Fany modelele ei fanteziste — desenează cu degete albe, delicate tot felul de forme gingașe — peste hîrțiile subțiri, pergamentoase, asemănătoare planurilor ingineresti ale unui viaduct, zace un evantai chinezesc din mătase roz. Tapetul gălbui al încăperii reflectă lumina în dungile lui intens aurii. Fotoliile și vitrina, în care se expun ca niște animale mici cu laba în șold pălăriile din tafta, pene, pai și flori artificiale, au lemnul alb. Totul este foarte discret împins spre strălucirea frumoasei coafeze cu oglinzi batante care trebuie să avantajeze și pe cea mai urită femeie. Marfa este de la Paris, negreșit, dar și de la Viena, de la marile case de modă Alexandrine, Lory, Dorville, Claire Adene sau Alphonsine. Florele, acele copii de mătase apretată, catifea sau din mărgele meșteșugit împletite vin, negreșit, de la Chagôt Aine sau de la Compagnie florale de France...

„Se zîmbește prea mult în magazinul doamnei Fany! Mă dor mușchii feței!“

Patroana stă în spatele Sașei și, în timp ce-i povestește cum erau merii încărcăți de promoroacă cu o lună în urmă la Cîmpina, privește pe sub genele scurte fața palidă, trăsăturile șterse și ochii albaștri-viorii ai clientei sale, ca un pictor care își măsoară cu tact modelul viitorului tablou.

Tăcerea bruscă a Sașei scade temperatura salonului.

O altă lucrătoare — suplă, lingavă — aduce un alt teanc de cutii pe care le așează, la indicația severă a degetului patroanei, în partea stîngă a oglinzii.

„De ce să nu observăm că s-a îngrășat, remarcă Sașa răspunzînd cu un zîmbet vrăjitoareii care cu gesturi fine oficiază în spatele ei, părul i-a albit pe la tîmple, cum albește de obicei bărbații, dar fața mai păstrează încă o disperată prospețime“.

O simpatizează în ciuda părerii foarte clare a mamei ei : „Nu pot s-o sufăr, se îmbracă elegant de-ai zice de la distanță că e o aristocrată sadea. Dar numai de la distanță, bine înțeles. Astea sînt ca artistele ieftine și vulgare, care pe scenă pot fi adevărate Hecube !“

Scena doamnei Fany : Bucureștiul feminin. Prințesa Ghica o apără acolo de gurile clevetitoare. O place și basta. „E o femeie reușită pentru că se poartă după temperamentul ei. I-ar sta bine modestă, jerpelită, speriată de cheltuielile ei comerciale ? Ar fi ridicolă ! Este plină de demnitatea rolului ei și o bănuiesc că strînge din dinți seara cînd face socotelile aducînd la poziția lor normală buzele care peste zi i se întind în fața unei clientele năzuroase !“

— Am cîteva lucruri deosebite pentru dumneavoastră, sporovăie Hecuba, care auzise de pledoariile Sașei și nu știe cum s-o împodobească mai bine. Regretă că nu e mai cochetă, mai excentrică, atunci ar fi o nebunie ! Face gesturi mici, dar autoritare cu palmele deschise, mișcîndu-le numai din încheietura mîinii, spre tinerele sale nimfe, ca la școala de balet unde profesoara vrea să pară mereu chinuită de harul divin, mereu inspirată și-și tot înalță bărbia în extaz în timp ce numără pașii : un, doi, trei, un, doi, trei...

— Cred că vă cunosc deja gusturile, prințesă ! spune lăsînd pauze lungi între cuvinte pentru a-și sublinia umilința. Sînt foarte sobre, nu vreți cîtuși de puțin să fiți extravagantă.

— Hm, bine mi-ar sta, doamnă Fany ? suspină Sașa scoțîndu-și mînușile.

— Este o epocă în care, după părerea mea, ar merita să cochetăm puțin cu imposibilul, cu absurdul, surîde modista virîndu-se șăgalnic în acel *noi* îndrăzneț. E atît de monotonă...

— Monotonă ? !

„Dumnezeule ! În ce epocă trăiește femeia aceasta ? Nici războaiele europene, nici revoluțiile, nici conflictele balcanice, nici certurile dintre partidele locale, nici reforma agrară, nici cea electorală, nici statutul lui Cuza

n-o tulbură suficient ? Nici măcar la nivelul pălărilor ei nu s-ar putea spune că este pace !“

Saşa oftează resemnată. Înţelege de ce o place pe Fany Tippi. Nu vorbeşte niciodată politică, se învîrte mereu în jurul vremii şi modei ! O adevărată minune ! Rara avis ! La ea în casă, pînă şi grăjdarul se interesează de articolele din *Românul*.

Va rămîne deci pe poziţie : va vedea „miracolele modei“ şi va alege pe cele mai puţin spectaculoase.

Doamna Fany cu degetele ei fine, ferme, albe, începe ceremonia — trage de marginea zimţată a unei panglici albastre, o lasă leşinată pe albul lustruit al coafezei, ridică duios capacul vernil cu flori argintii şi, iată, splendoarea, zăpăceala delicioasă a imaginaţiei : o pălărie de *paille-glacée* albastru şi brun cu fundă de tafta şi grupuri de pene mici în mai multe tonuri cafenii.

— Pentru rochia pe care mi-aţi spus c-o aveţi...

De dincolo de vitrina sticlind ca apa lacurilor de munte, Ghiţă aruncă o privire curioasă stăpînei sale.

„Ah, neobrăzatele, mă judeci, îndrăzneşti să-ţi dai în sinea ta cu părerea ? Ai să vezi !“

— Vă rog, spuneţi-i fetei să-l trimeată pe vizitiul meu la magazinul Martinovici pentru comenzile pe care i le-am dat !

Lucrătoarea lipăie la semnul patroanei iute, iute, deschide uşa, care clopoţeste, se apropie de Ghiţă. Acesta se zbirceşte şi trăsura porneşte. Saşei îi vine să ridă privind-se în oglindă. „Avea dreptate Ghiţă ! E prea mare pentru mine şi prea albastră !“ Se pare că şi patroana împărtăşeşte opinia vizitiului, căci zîmbeşte cu înţeles la expresia ei dezolată şi trece mai departe :

— Acest *gris-nickel* are o oarecare valabilitate confortabilă vara, dar, personal, nu l-aş recomanda în peisajul Bucureştiului şi aşa destul de albicios, prăfos. Pentru conac, pentru băi...

Acel *gris-nickel*, o mică îngrămădeală de velur, garnisită cu narcise de tafta şi voaletă prinsă cu un fastuos ac din perle şi emailuri albe s-ar potrivi rochiei ei cu poale de dantelă argintie. Dă din cap. Da. O opreşte, îi stă bine. Doamna Fany e victorioasă.

— Iar pentru București, v-aș recomanda ceva în gama mov, și mâinile ei de ceară fac semne magice asupra unei cutii care întârzie nepermis de mult să-și arate tainele. Din foile de hîrtie moale și din pliseurile căptușelii de satin a cutiei apare „ceva în gama mov“, o pălăriuță de pai, dublată cu mătase violet și cu fundă *bleu paon*.

Sașa și-o potrivește lenes, stîngaci pe vârful capului. Pentru fața ei mică, rotundă, cu ochii holbați la toate cele ale lumii și nasul ascuțit este tocmai ceea ce trebuie. „Ceva în gama mov“ pentru București.

Dar ce este Bucureștiul?

Arena vieții ei și a doamnei Fany.

Aici, printre firele de rumeguș și nisip, răsare floarea ei *bleu-nickel* cu frunze de tul și parfum de metal coclit, în timp ce acrobați destonici își fac tumbel mărițe, uluitoare — trebuie admirați, au măiestrie, au vocație, au exersat mult, au muncit la birourile lor de mahon sau stejar încărcate de hîrtii, hîrtii și iar hîrtii, sub cerul de lumină al lămpilor, seara și noaptea, au reflectat, au văzut viitorul, au hotărît ce este bine și ce este rău, sub privirea plină de stupoare și bună credință a celor ce-și mestecă piinea zilnică și-și beau vinul dres cu apă și-și șterg nădușeala cu mîneca neagră a cămășii.

Bucureștii cu străzile lui încîlcite ca niște viscere — de ce nu? Aici sînt intestinalele încolăcite ale organismului național, stomacul digeră și expulzează ceea ce este deja asimilat, consumat și aici se petrece și plutirea molcomă a norilor vâlătuciți, lumina sălcie de deasupra lacurilor clipocitoare, mereu așteptînd ceva, ceva, mesajul salvator al lumii viitoare, marea și adevărata sărbătoare a oamenilor toropiți de căldură și umor, nădușiți de prea multă imaginație și oboșiți de birfă, trăind cu egală participare între metafore și glume ieftine, între suferințe și explozii mici de exuberanță, țopăind la nunți pînă îi apucă plînsul și jelindu-și morții pînă îi apucă risul, ca niște veșnici adolescenți.

O să impresioneze pe cineva pălăriuța ei mov în acest peisaj?

— Puteți s-o puneți mai spre spate, sugerează doamna Fany și, rîzînd, își strecoară privirea printre pleoapele lipite.

— Da, se cere, acceptă ea.

În aerul parfumat al salonului se aud vagi filfiiri de aripi pestrîțe. Tot păsăretul își ciugulește penele.

Dar în timp ce altă cutie se urcă pe consola oglinzii — o cutie roz cu panglici roșii și mici trandafiri verzi și galbeni imprimați pe tapetul ei satenat, de dincolo de draperia atelierului se aude o țuse foarte dezagreabilă. Sașa i se dilată brusc pupilele, madame Fany, cu tact, nu face nici un gest. Dar micuța lucrătoare care așteaptă semnele patroanei pare înspăimîntată.

„Aici se petrece ceva!“ își spune Sașa, hotărîtă să se îndepărteze cu blîndețe de locul crimei. N-are de ce să-și bage nasul.

Pe peretele din dreapta o gravură o reprezintă pe Marie-Antoinette cu o splendidă pălărie plină de flori, fructe, frunze de mătase, legată sub bărbia mică, rotundă și dublă cu o panglică uriașă.

E teribil de reconfortantă această imagine.

— Pentru după-amiază, o tocă de velur, cu un mic buchetel de bujori, din pene de porumbel, la spate? întrebă patroana.

— Nu, spune Sașa doar văzînd-o în mîna subțire a lucrătoarei și se întoarce spre doamna Fany: Totuși, nu-mi cunoașteți încă gusturile...

Trebuia s-o pedepsească. Dincolo de draperia albastră nu era cazul să se făptuiască crima aceea, nu era cuviințios.

Fără nici o împotrivire, alcătuirea bufantă de catifea, mătase și pene dispare în cutia ei sofisticată.

— Un chapeau cloche avec roses de deux tons...

Se potrivește rochiei ei de serge grenat cu paspoil bleu-marin. O pune. Simte în mîini fragilitatea crepului, apretul calotei și fișiala subțire a voalului. În cele trei oglinzi apar trei Sașe ireale — trei păpuși de ceară cu fața mică, rotundă și profilul ascuțit, cu ochii de un albastru cețos și obrazul foarte palid.

„Dumnezeule, una ar ajunge!“ oftează și peste umăr i se adresează doamnei Fany :

— Vă trimit o bucată dintr-un serge grenat... Îmi place. Mă ascunde cu destulă grație !

În zîmbetele generale cutia trece pe eleganta masă de lucru a patroanei, dar de dincolo de perdea se pornește din nou tusea aceea neagră. Fany Tippi devine excesiv de amabilă :

— Vreau să vă arăt o bonetă de dantelă cu engrêlures lilas, iat-o ! E superbă, are delicatețe, savoare ! Și priviți cît de rafinată e aplicația și ce tandru e tulul ! N-aș vrea s-o refuzați, m-aș bucura să știu că o purtați dumneavoastră și nimeni alta ! Apoi parura asta din pene de struț. Veți vedea ce bine imită cofura împărătesei Eugenia de la balul operei.

Tusea s-a mai potolit. Sașa își iese greu din cele inspirații rele, iar doamna Fany scoate tot ce are la nimereală.

Tusea, crima, indiscreția,...

Și trebuie să se și imagineze la balul Operei !

Mai bine se imaginează la balul de la Palatul bucu-reștean, la balul la care Doamna Elena a traversat o sală plină de bughezi țepeni de emoție și împopoțonați, subprefecți și magistrați de provincie, subdirectori de bănci și societarii teatrului Național, avocați și concesionari ai resurselor naturale care fuseseră invitați pentru a acoperi bănuita și adevărta absență a lumii aristocratice. Sărmana se împiedicase la prima treaptă a tronului, iar la cadril o apucaseră slăbiciunile. („Nu vă înduiosați, comentase Bălăceanu, ne îngroapă pe toți !“). Prin sală circulau zvonuri că Maria Obrenovici născuse deja un băiat și chiar o parvenită ca doamna Marmorosh părăsise serbarea înaintea Doamnei Elena.

Sașa se holbează la cele trei Sașe :

— Nu, îmi pare rău, doamnă Fany, penele astea îmi cad pe nas și nu-mi lasă la vedere decît gura, or eu vorbesc puțin și-mi place să privesc. Aș prefera ceva care să-mi acopere gura și bărbia, daçă se poate.

Patroana se amuză :

— Ah, sînteți prea exigentă cu dumneavoastră. Eu găsesc că vă stă foarte bine, se lansează ea și cere din

ochi, cu spirit democratic asentimentul lucrătoarei. Subliniază conturul blînd al obrazilor și finețea urechilor.

„E bine spus, finețea urechilor, da, acelea sînt chiar fine !“

— Am înțeles, doamnă Fany, mă vedeți nu așa cum sînt, ci așa cum le-ar sta bine pălăriilor dumneavoastră să fiu, așa cum ar fi trebuit să am îndrăzneala să fiu. Sînteți adorabilă ! Nu, cu tot regretul, n-o s-o iau. Boneta, da.

Sașa face semn că vrea să se odihnească puțin. Întinde mîna și oprește vrăjitoarea să mai scoată ceva din oalele ei cu fireturi colorate.

— Vă cer însă un sfat pentru o rochie de crêpe de Chine gris fumée cu un volan de dantelă d'Alençon. Iată o bucată din fiecare... Să vă gîndiți la pălărie și la florile de pe corsaj și de pe volan !

— Oh, oh, face doamna Fany pipăind cu degetele ei senzitive materialul. Este ceva excepțional. Stă o clipă încercînd sunetul lui ca un instrumentist rafinat, chiar și-l apropie de ureche ușurei și, după o scurtă meditație, descoperă o soluție armonică. Aceasta... aceasta, se bilbiue ea, este cea mai rafinată istorie ! Întinde un braț spre unul din rafturile în care își ține caietele cu desene. Răsfoiește, răsfoiește și scoate triumfătoare un carton subțirel. Am, cred, ceea ce vă trebuie ! Vedeți, e o simplă beretă peste care se aplică dantela în forma unei crizanteme pe partea stîngă. E un model discret și elegant, un model care poate fi remarcat fără a crea senzație, așa cum vreți dumneavoastră.

Cînd vrea să spună că apariția unei femei în public va face senzație sau îi va face ei înseși plăcere, doamna Fany, fără a bate din palme, (deși este ca și cînd ar face-o), își destinde fața, își lasă trăsăturile relaxate și surîsul curge prin aer ca mierea.

„Se pare că voi putea fi fericită !“

Sașa privește desenul : bereta e bordeaux, dar și-o poate imagina și gris-fumée. „S-ar părea că n-o să fac prea multă senzație“, Stă cîteva secunde cu desenul în mîna, îi analizează liniile și, zîmbind grațios, i-l înapo-

iază patroanei care deja îi pregătise alte desene cu florile dorite. Totul e cum nu se poate mai bine.

— Mai am nevoie de o pălărie de voiaj și de două bonete vernil și roz pentru fetele mele.

Ei bine, doamna Fany este oricând gata! Pentru ea „voiaj“ înseamnă fetru maron cu panglică nacré. Apar trei specimene una mai năzdrăvană decît alta. Sașa oftează. Nu e cochetă, dar nu-i vine să lase acele opere de artă în seama unor colecționare neglijente: sînt gingașe, binedispun, sînt neostentative și, totuși, au ceva pătimaș. Le-ar vrea pe toate. „Uite așa îți crește apetitul!“ Ochii îi sticlesc veseli în cele trei oglinzi din față.

— Sînt așa cum le-ați dorit, madame? întrebă triumfătoare modista.

— Da, da, mormăie ea. Prima mai ales...

Dar acum și-o potrivește pe a treia. Se răsucește în oglinzi să-și vadă ceafa, face mișcarea lent, lent și, Dumnezeule!, își aruncă ochii dincolo de fereastra magazinului, unde printr-o fantă a perdelelortrandafirii își vede bărbatul trecînd grăbit și încrunțat, alături de Grigore Sturdza care gesticulează elegant și-și învîrte bastonul.

Sașa are sentimentul unei penibile frustrări. Îi stă atît de bine „lucrătura“ din cap și el nici nu observă. Discută aprins și nervos. „Sigur! Problemele țării sînt mai grave decît...“ Sturdza, se pare că are, totuși, mai multă dreptate. E convingător. „Dar cînd nu are el dreptate?“ Ion e subtil. „Dar cînd nu este el subtil?“ Are senzația bizară de a fi fost ignorată cu bună știință. Sentimentul acesta vechi e o rană cicatrizată, dar gata oricînd să mai supureze penibil. „Ce-ar fi fost dacă nu ne-am fi întîlnit nicio dată? S-ar fi putut, nu?“ Un val de amărăciune îi topește privirea. „Ce-aș fi fost eu dacă...“

— Vă stă minunat, ciripește doamna Fany, dar dincolo de vocea ei ușor ridicată se percepe clar tusea indecentă.

„Nici nu-mi mai stă bine!“

Prin fața geamului trec alți și alți trecători.

A fost doar o clipă, o secundă, o falsă întîlnire. „Dacă nu l-aș fi cunoscut, dacă n-ar fi fost bărbatul meu, cum l-aș fi privit acum?“

Printre oglinzi se prăbușise fără veste tristețea acelei impresii sîciitoare că doi soți nu trăiesc tot timpul în aceeași lume. Dar ce înseamnă pentru ei doi *lumea*? Ea o vede în casa cu etaj de la Ghergani ca pe o pădurice răzvrătită, nestăpînită, tandră, și de la etajul casei din București ca pe un labirint zăpăcitor de străzi. O vede apoi în nevoile bucătăriei, lenjeriei și în imperceptibila creștere a copiilor, în distincția primirilor și exigența vizitelor, iar deasupra tuturor, plutind ca un nor alb opac, dar savant rotunjit, în muzica pianului ei, în vioara șovăielnică a Mitzei, în flautul Elizei care scîrție îngrozitor și frenetic.

Pentru el, lumea este mai întii cabinetele princiare, apoi diplomatice, birourile guvernului, sala Camerei, reședințele consulilor și, mai jos, însă nu mai puțin important, cluburile, întîlnirile cu amicii în restaurantele din centru, deschise pînă dimineața, supeurile cu dușmanii și cafeaua băută cu prietenii, masa de lucru la care face proiecte de viitor (utopice? realiste? ea înclină să le creadă foarte realiste), alianțele și rupturile și, coborînd apoi treptele, familia, copiii, iubitele trecătoare, casele frivole și bucuria senzuală. „Cam asta este tot.“

Bilanțul nu părea să-i fie favorabil Săsei. „Probabil de aceea am și început de la o vreme să vorbim prin miei bilețele lăsate pe birou său pe măsuta mea de lucru.“

Ca să se scuture de gânduri cenușii trece la revizuirea comenzilor făcute doamnei Fany și iese cu pas moale din magazinul tuturor miracolelor, condusă la ușă de zîmbetele, complimentele, mulțumirile patroanei. Respiră aerul îmbîcsit al pasajului și-l zărește pe Ghiță așteptînd-o la cîțiva metri.

Are sentimentul că a trecut laș pe lîngă „mizeria“ aceea din atelierul modistei. Să fi fost niște plămîni bolnavi, o față pergamentoasă, niște miini uscate?

Umbrela i se deschide cu greutate.

Căldura e blîndă, umedă.

Un vînzător de ziare țipă :

— Plebiscitul ! În curînd, plebiscitul !

IV

În grădina Gherganilor, în soarele limpede al dimineții — zumzet de albine, triluri de păsări rătăcite, mirosul cozonacilor și al fripturii ce se rumenește în cuporul bucătăriei.

De Sfinții Constantin și Elena se fac pomeni mari pentru conu Tache și toată servitorimea plămădește, cerne, jumulește, toacă, transpiră. Dar azi, parcă e cineva mort în casă sau însuși răposatul a revenit și s-a așezat din nou pe năsălie.

Vasile Rigani, arendașul, se strecoară din oră în oră prin portița laterală a conacului, cea care dă spre primăria satului. Intră prin bucătărie, mormăie acolo ceva la urechea Saftei, șoptește cu Ghiță prin colțuri și, ștergându-și bine pantofii prăfuiți pe preșul din coridorul ce desparte camerele de holul somptuos, se arată în camera de lucru a stăpînului cu o față lungă, lungă.

„Ah, uite, i-a murit tot neamul într-o singură zi!“ își spune Ghica.

Din colțul unde s-a ghemuit pe un fotoliu confortabil, Bălăceanu îl întreabă invariabil :

— Ei ?

— Semnează toți ! răspunde Rigani mohorit, cu mâinile împreunate deasupra sexului, de parcă ar fi gol și ar încerca să-și apere pudoarea.

Ghica nu mișcă. De câte ori apare arendașul, din ce în ce mai bătrîn de uimire, îl lasă pe Bălăceanu să susțină conversația. Stă cu fața îndreptată spre fereastră, cu spina trufaș arcuită spre încăperea și privește rondul de garoafe și tufele înflorite de liliac.

— Primarul a trimis o solie de copii de la școală la portretul Domnitorului...

La școala deschisă de el, mai bine zis, de Sașa !

— ...să depună flori. Zice că subprefectul iar fi poruncit să...

— Dar portretul domnului Kogălniceanu ? îl intrerupe nerăbdător Bălăceanu.

Rigani ezită. Ce să mai înțeleagă bietul om ? L-a văzut pe „conu Mihalache“ de atâtea ori la Ghergani, a vorbit cu el, părea intim cu boierul și acum...

— Este și el acolo, spune mîngîindu-și barba. Sigur că da, este și el acolo. Și cel al Doamnei Elena.

„Asta s-ar numi recunoștință spontană. Buchețele de narcise, bujori, liliac și gura leului. O pudrerie de panglici tricolore. Dar Hora Unirii ? Au uitat Hora ?...“

— Zău dacă nu m-aș duce și eu să semnez, face Ghica rămînînd cu fața îndreptată spre zdrențuitele alea de garoafe. Să semnez ca țărani mei, cu degetul, cu o cruciu-liță... A ordonat președinților de tribunale să dea ascultare prefectilor ! A sugrumat libertatea justiției !

Se întoarce atît de brusc și cu o privire atît de neagră încît Rigani se dă doi pași înapoi și foarte grăbit îi face semn că ar mai vrea să-i spună ceva.

— Ce-i ?

— Șeful telegrafului de la Titu a primit ordin de la domnul Kogălniceanu să refere domnului inspector general al telegrafelor limbajul și atitudinea domnilor subprefecți.

Bălăceanu își pune capul în mîini :

— Cine ar fi crezut, cine și-ar fi putut imagina așa ceva ?

Rigani se face nevăzut.

— Plebiscit într-o țară de analfabeți !

Pe Ghica îl sîcîie această observație. La urma urmei „analfabeților“ li s-a promis că vor căpăta pămînt. Cît, în ce condiții, cu ce și cum îl vor lucra... asta a rămas în stare de vertij utopic. Ce înțeleg ei din restul *Statutului* lui Cuza ? „Analfabeți ! Sigur ! Tocmai aici este buba !“

Pierdea deci 3000 de hectare.

Bălăceanu nu pierdea nimic. Își cam lichidase proprietățile, băgase banii în călătorii și în mici afaceri franțuzești destul de prospere. De aceea se uită la el cu oarecare suspiciune. „Legi crîmptoite...“ își spune. Tocmai cînd prietenul său își ia din nou capul în mîini :

— Cine s-ar fi așteptat la așa ceva ?

În încăperă intră Sașa, foșnidu-și ușor poalele rochiei.

„Ea lipsea !“

De afară se aud vocile Elizei și a lui Scarlat care se joacă pe pașiștea din fața parcului cu un disc de metal. Veselia lor sună straniu.

Sașa se așează pe un fotoliu cu mîinile mici, osoase în poală și așteaptă. Ghica se uită pe rînd la Bălăceanu cel ironic și la soția lui cea sentimentală. Sînt aproape caraghioși în seriozitatea lor. Stă o clipă încordat, caută, caută o soluție și iată-l lansîndu-se în mijlocul încăperii. Cu un gest bruc al mîinii drepte își trage o tunică imaginară pe șolduri și zice, imitînd vocea leneșă a lui Cuza :

— How now, how now ! What say the citizens ?

O clipă replica plutește în aer, derutantă, apoi Bălăceanu răspunde înveselit :

— The citizens are mum, say not a word.

Și jocul s-a înjghebat, timid, șovăielnic, reticent, dar binevenit. E posibil.

„Așa se joacă numai cînd pierzi !“ Ghica este cuprins de isteria eșecului și tocmai de aceea nu cedează. Se repe- de în celălalt colț al încăperii și se îndoaie jalnic pe un picior. Mormăie :

— Vezi, moș Pisoni, ar trebui să abdic !

Fuge lîngă ușă :

— Vai nu, Măria Ta, vai, nu !

Bălăceanu este un spectator priceput, atent, colabo- rează cu actorii, numai Sașa mai ține ochii mari, rotunzi, fixați asupra gesturilor prea largi ale soțului ei. „A înne- bunit ?“ Acesta tocmai se preface a intra solemn, cu pașii mărunți ai lui Kogălniceanu, în Baynard's Castle, adre- sîndu-se adunăturii aceleia și mai ales lui Catesby :

— Ah, ha, my lord, this prince is not an Edward, he is not lolling on a lewd day-bed, but on his kness at meditation...

Fuge spre fereastră și ia poza de protocol a lui Cuza : spatele drept, o mîna pe mînerul sabiei, alta așezată pe coperta *împielîțată* a Convenției.

— De ce mă troieniți cu-asemeni griji ? Eu pentru tron și sceptru nu-s croit...

Bălăceanu intervine fără rost cu o observație critică :

— E clar, iertați-mă, în rolul lui Buckingham sînteti mai natural...

Mizerabilul, mizerabilul, nu putea să se abțină ?

— Merçi, ești un prieten adevărat ! Îmi arăți limitele ! Să sufăr, Sașa, pentru că nu pot fi decît un Richard artificial și emfatic ?

Ea răsucește încet, surizînd, capătul cordonului de la rochie. Îi este gîndul la semnăturile acelea, la copii, la moșii. Lasă capul în jos. Ghica abandonează scena nu fără oarecare regret, scoate fardul și renunță la pantalonii bufanți, la ciorapii strînși pe pulpe (i-ar veni îngrozitor !) și la scurta mantie cu căptușeală violetă. Se apropie de ea și o bate pe umeri :

— Sașa, Sașa, nu mai aștepta miracole !

Și ea se simte deodată pe malul mării, la Vathy. „Dar nu vreau cine știe ce miracole, doar unele mici, mici, miracole de fiecare zi, ce e rău în asta ?“ Privea imensitatea albastră și întîmpina cu teamă și bucurie sentimentul violent al singurătății. O lumină pulverizată pe suprafața apei, lumina pentru care mulți morți o invidiau că o vede, se ridica înaintea ei ca o cortină.

Dincolo de acea cortină era totul, absolut totul.

Acolo unde era ea, cu mersul de rață, cu pîntecul din ce în ce mai umflat, ținut ostenit cu amîndouă mîinile ca pe o ofrandă sacră, nu putea trăi decît molcom, nesigur, neînchipuit de nătîng.

Lumea se deschidea, lucrurile vibrau, scoteau mici scîncete muzicale, dar dincolo, unde nu putea ajunge din teamă, din resemnare, era miracolul !

Durase doar cîteva clipe, atîtea cît să fie de amintire și răsplată. Atîta voia ea : „Ce-i rău în asta ? Viața se risipește, se trăiește în sine, de ce s-o alergî din spate, s-o silești să meargă pe un drum rațional ? Acest cuvînt a ajuns un fel de bici !“

— Nu știu despre ce vorbești, spune, iar Ion îi zîmbește ca unui copil mincinos și se întoarce spre Bălăceanu :

— Să vezi ce-mi spune Sașa cînd ne întorcem de la slujba Învierii ! Uite-așa și-a aruncat mînușile pe masa din hol, și Ghica face un gest repezit care imită dezbrăcarea degetelor și lepădarea mînușilor. Deja o observasem

cu țepii scoși încă din biserică. Din fericire nu erau țepi îndreptați spre mine ! Înțelesesem unde va bate ! Popa Grigorie ! Caraghiosul, am uitat să-ți spun că avem un popă nou, căci Atanasie a trecut în rîndul celor drepți, Dumnezeu să-l ierte, că era plin de smerenie, chiar dacă nu-l ducea mintea prea departe, a plecat și el la loc de verdeață, unde nu este întristare, nici suspin... caraghiosul ăsta tînăr, deci, crezînd că ne dă gata prin metodele lui moderne de cucerire a populației pașnice către religie, încearcă în predica de Înviere să explice... științific misterul !

Bălăceanu se distrează grozav.

— Și doamna Ghica se întuneca la chip, se tot întuneca...

Sașa ce're asentimentul oaspetelui :

— Bietții oameni îl ascultau cu gurile căscate !

— Ha ! Ha ! O auzi ? Exact la fel a spus și atunci aruncîndu-și cu solemnitate mînușile : Ce crede nefericitul acęsta cu vocea lui frumoasă de bas că este Biblia ? O carte de fizică, de chimie ? Așa zicea și răsucea virtos toate covoarele din casă cu poalele rochiei. Biblia, și Ghica o imită pe Sașa furioasă rătăcind prin încăperile conacului, Biblia este o carte de miracole ! Aici este încercarea credinței. Crezi în Înviere ? Crezi în imaculata concepțiune ? Dacă treci de asemenea întrebări cu bine, te poți considera un credincios.

— N-am spus așa. Safta trece fără probleme ! replică Sașa.

— Ei, nu, am înțeles, stai, am înțeles unde băteai ! Nu-s prost !

— Nu ești prost, dar te amuză să simplifici !

Ghica se strîmbă. I s-a cam stricat demonstrația. Dar revine :

— Pe scurt, răspunzi da la aceste întrebări, ești apt pentru credință, răspunzi nu, marș afară din biserică și basta !

Sașa își lipește palmele de tîmple :

— De ce cred în Dumnezeu ? Pentru că ar fi îngrozitor ca nimeni să nu ne judece și să nu ne înțeleagă. Să nu

ne înțelegea mai ales în acele mici reacții de o clipă care, de fapt, ne formează.

Vocea ei sună fals, pedant în tăcerea jenantă a celor doi. Ghica este pus pe glume pentru a nu observa cât îl umilește... plebiscitul și preferă să se tot întoarcă la popă :

— Cam are dreptate Sașa, spune ușor plictisit, tinerelul n-are evlavie. Vrea să fie logic. Ca să impresioneze ! Nu vrea să pară de modă veche ! E un popă liberal !

Rigani deschide iar ușa după ce a bătut de câteva ori în ea. Și-a șters încă o dată pantofii de Ispahanul din fața camerei. Bălăceanu îl ia repede în primire :

— Ei ?

— Semnează toți, coane ! spune umil, luînd parcă asupra lui întreaga vinovăție.

Ghica își viră mîinile în buzunarele pantalonilor :

— Sașa, spune adresîndu-se peste umăr soției sale și privind portretul de femeie de pe farfuria de porțelan florentin atîrnată de perete, Sașa, la urma urmei acesta este miracolul !

— Foarte modest, prea modest, aproape derizoriu, aruncă în grabă și dă să plece. Dar soțul ei o oprește, o prinde de mîină și-i vorbește cu iritare :

— Modest ? Derizoriu ? Un miracol care oferă drepturi unui impostor este pentru nevasta mea prea modest ?

— De fapt nu este un miracol, dragul meu, încearcă ea să-l împace.

— Ce dracu e ?

— Istorie !

Ghica nu încetează s-o țină de mîină și să-i vorbească furios :

— M-ai tot boicotat pentru opoziția mea față de Cuza... Acum ești mulțumită ?

Bălăceanu îi suride Sașei plin de condescendență, de parcă ar face apel la înțelegerea ei : „Zău, nu trebuie, e o copilărie să vă supărați, e nervos și are, de altfel, toate motivele.“

Și este un bun moment pentru ca Rigani să se retragă neobservat, dar închide ușa cu prea mult zgomot și atunci Ghica pricepe gafa pe care a făcut-o vorbind în fața lui.

Dă drumul Sașei, nu înainte de a o forța să se așeze la loc, în fotoliu.

— Ei, face ridicînd din umeri, iartă-mă, mi-am pierdut cumpătul.

Se îndreaptă spre fereastră. Tufele de liliac înflorit se zbat în adierea vîntului. Brusc, tăcerea din încăpere pare un turbion. Aerul se răsuțește trăgîndu-i în afunduri și fiecare crede că trebuie să se salveze țipînd. Bălăceanu îi țipă Sașei cît de bună a fost salata de la micul dejun, Sașa îi răspunde urlînd că nu este decît meritul bucătăresei... Ghica se repede spre ei și strigă :

— Mediocritatea, mediocritatea asta veselă, înțeleaptă, grotescă, a noastră, a tuturor, care se complăce perpetuu în provizorat, care nu se sprijină pe nimic sau care își anulează singură punctele de sprijin, își zeflemisește ideile și este în același timp mîhnită că are prea puține, își ia în ris viața și e nemulțumită că nu are sens. Mediocritatea asta caută o iluzie pentru a supraviețui, dar poate supraviețui foarte bine fără iluzii, n-are în ea însăși nici o încredere și pierde mereu ceea ce a cîștigat din eroare, fără să mizeze măcar, din nesocotință, din capriciu...

Ceilalți doi se privesc uimiți. Sașa își pune mîinile pe piept și rîde.

— Ce te-a apucat ? o întrebă Ghica.

— O iubești...

— Pe cine ?

— Mediocritatea asta.

— Nu înțeleg.

— Eu înțeleg. Erai în stare s-o duci așa la infinit fără s-o numești. Fraza ta, adică, n-avea predicat... O iubești ca pe o femeie naivă, tînără și fără minte căreia ai vrea să-i fii și amant și tată totodată...

— Negri zicea că-mi iubesc patria ca pe o nevastă, iar tu schimbi cu totul datele problemei.

— Ha ! Ha ! Tocmai pentru că e veselă te atrage, tocmai pentru că pierde mereu cîte ceva. Dar te temi să nu te îneci în ea. Doamne ! Ce discurs bont ne-ai ținut !

Ghica se resemnează. Își așează mâinile la spate și traversează în diagonală camera, apoi, deodată, se arată dispus să admită :

— De, este mereu nevoie de confort !

— Și uneori confortul nu este decît denigrarea altora.

— Sașa !

— Ai răbdare ! Ea întinde mâinile cu palmele deschise spre ușă, imitîndu-i gestul obișnuit de superioritate. Ai răbdare ! Vine Rigani și-ți mai trîntește o veste bună ! Asta s-ar numi după expresiile Saftei „dragoste cu năbădăi“ ! Safta, domnule Bălăceanu, este stăpîna noastră, autoritatea absolută a acestei case, pe lîngă ea schimonoselile lui Louis sînt jocuri copilărești. Acuma, zi și dumneata nu e nostim foc ? Mă acuză pe mine că aștept miracole și el, el ar fi vrut ca țărani să nu semneze prostia aia... din convingere.

Bălăceanu vrea să liniștească spiritele :

— Trebuie să ne păstrăm calmul, spune și rătăcește cu privirea prin încăpere de parcă printre obiectele ei s-ar afla ceva care să scoată conversația din impas. Zău, trebuie să ne păstrăm calmul, repetă aiurea. Apoi tresare ușurel : Liebrecht este unul dintre cei mai abili și mai eficace oameni, spune.

Felul abrupt în care s-a lansat în acest ineputabil subiect de birfă al saloanelor, cu viclenie și disperare, îi face pe Sașa și pe Ghica să devină complici. Își zîmbesc ea niște părinți care își descoperă odrasla naivă. Și-au domolit nervii. Bălăceanu, încurajat, continuă ironic :

— La urma urmei este un om mediocru, nu ? (A făcut așadar o legătură cu ceea ce discutau mai înainte.) Este lipsit de romantism, dar e bun în meseria lui, are gîndire practică, politică...

— Și ce frumos s-a căpătuit ! suspină Sașa.

— Da ! Da ! Da ! Ce frumos s-a căpătuit ! confirmă Bălăceanu simțînd că e rost de un dialog care să înăbușe iritarea. Un om modern, relaxat, care se plînge mereu de neajunsurile administrației de parcă ar fi în opoziție.

— În timp ce frumos și, aș zice, cu nerăbdare, se căpătuieste, reia Sașa.

Verva nu-l mai poate cuprinde pe Ghica. A obosit atunci cînd a imitat scena shakesporeană. În schimb, Bălăceanu repetă :

— Da ! Da ! Da ! în timp ce spectaculos se căpătuieste. N-a avut avere, n-a avut nimic, însă a făcut totul, a dovedit lumii că în organismul ei a intervenit un element esențial : căpătuiala. Prestigiul numelui este înlocuit cu cel al averii și, de ce nu ?, în curînd, cel al averii va fi înlocuit cu cel al funcției !

— Deocamdată, solid și vesel, se căpătuieste, revine Sașa.

— Dar asta nu-l împiedică să vadă, cum spuneam, neajunsurile administrației de care profită, să se plîngă de corupție, de arbitrarul de care profită, de hoția de care profită. Zău, l-au auzit prieteni ai mei că se plînge de toate astea ca un adevărat martir.

Ghica își mută greutatea de pe un picior pe altul :

— Îi place mult să se căpătuiască, e adevărat, recunosc, dar și muncește mult !

L-a imitat foarte bine pe Liebrecht, spectatorii săi sînt încîntați. Aplaudă.

— Se istovește. În meseria lui este un as și se dăruiește trudei cu tot sufletul. Cele cîteva instincte de parvenire nu trebuie judecate greșit. Gîndiți-vă cît efort cere să citești atîtea telegrame, chipurile !, particulare ! Ei, un învățat, nu spun cine, nu vreau să fac pe eruditul, zice că acolo unde pentru virtute ești răsplătit cu o pungă de galbeni, nimeni nu are nevoie să fure. E un învățat cu mare încredere în oameni și care speră că ei săvîrșesc fărădelegi din interes, înfruntînd riscuri, iar dacă ar exista premii pentru fapte bune n-ar mai fi nevoie de pedepse pentru fapte rele...

Sașa se ridică de pe scaun, trece pe lîngă Bălăceanu și îi spune cu aerul că îi dă o veste despre o cunoștință apropiată :

— Știi, din leafa lui de director al telegrafului și-a construit o casă ca un tort cu frișcă. O casă mare, numai creneluri și ogive ! O fi avînd o leafă bunicică, nu ?

Bălăceanu aruncă și el ce are prin buzunare :

— Și-a adus mobilă de la Paris, argintărie din Italia, porțelanuri din Franța, covoare din Turcia...

Pe masă stau paharele pline de coniac franțuzesc, neatins. Sașa și-l ridică pe al ei. Ar vrea să închine pentru ceva, dar chiar în clipa aceea îl vede pe Rigani traversind grădina. „La naiba, iar ne strică cheful!“ și totuși, insistă din politețe :

— Să bem pentru cei necăpătuiți, pentru tineri și bătrâni, pentru cei care iubesc sau au iubit, pentru cei iubiți și pentru cei neiubiți, pentru noi, ce mai !

Ciocnesc paharele încercînd să se binedispună, dar numai Bălăceanu rămîne călare pe subiect și dă din pinteni :

— Prin Liebrecht Măria Sa „își face plăcerea“ ca Dumnezeu prin fiul său. El dă banii Mariei Obrenovici !

Sașa ridică paharul și-l ciocnește din nou de cel al lui Bălăceanu. Acesta înțelege :

— Iertați-mă, iertați-mă ! De altfel, chiar de ieri am luat hotărîrea să nu mă mai amestec în viața privată a nimănui. Și cînd spun privată știu ce spun...

Ciocănituri timide în ușă. Rigani bagă ușurel capul și dă să intre, Ghica îl oprește să vorbească :

— Am înțeles ! Semnează toți !

Arendașul are un moment de ezitare, apoi cu un fel de viclenie triumfătoare :

— Dar...

Lasă o clipă să plutească în încăpere speranța unui „nu“ scris pe hîrțile acelea și plin de respect nu prelungește așteptarea :

— A trecut subprefectul...

— Ah, interesant ! face Ghica.

— ...a felicitat oamenii care puneau cruciulița și le-a zis că domnul Kogălniceanu vrea să aplice legea imediat. În secret mi-a spus că s-a primit ordin de la domnul Kogălniceanu, la prefectură, să depezeze cum că nu pot menține ordinea fără promisiunea grabnicei aplicări.

Rigani pare încîntat că a dat puțină varietate informațiilor și iese în vîrfurile picioarelor. Cei trei tac. Bălăceanu aruncă iar fraza lui disperată :

— Unde am ajuns, Doamne, unde am ajuns !

— Unde ? Unde ? face Sașa nervoasă și izbucnește :
Atîta avere se risipește pe nimic !

Încercînd să evite momentul critic, Ghica intervine :
— Și eu care i-am spus cînd a încercat să mă convingă de dreptatea lui : „Kogălnicene, singura generozitate reală este egoismul clarvăzător !“

— Vorbe, replici, anecdote ! țipă Sașa și se agită în cameră. Vă bucurați de o replică deșteaptă și cu asta basta, ați rezolvat totul ! Alții n-au replici spirituale și bagă mîna în buzunarul vecinului ! Am adunat bani ca să cumpărăm moșii copiilor, iar pentru o replică bună nu faci decît să mormăi împotriva lui Kogălniceanu ?... De aia merge prost țara asta. De aceea îi iubiți... mediocritatea... Sînteți prea deștepți, prea plini de deșteptăciunea voastră...

Trîntește ușa după ea. Bărbații se privesc o clipă consternați, apoi ridică paharele și Ghica mormăie :

— Pentru soțiile și copiii noștri, pentru noi și toate neamurile noastre ! Apoi, ca un idealist repede dezamăgit : Pînă să ne obișnuim cu regimul parlamentar, l-am și desființat ! Înapoi la tiranie !

V

„Sînt foarte multe de spus, foarte multe de făcut !“

Fără nici un sens Ghica își amintește de o melodie foarte veselă, carnavalescă pe care o cînta un bătrînel la flașnetă.

Ce-o fi asta ? O încercare de reconciliere cu lumea ? Bucuria intimă, bizară, pe care ți-o dă orice înfrîngere, bucurie căreia îi simți falsitatea între dinți cum identica boier Furtună galbenii calpi ?

Prin ușa deschisă îl privește pe Louis cum stinge lămpile în salon. Peste mobilele țațoșe se așterne liniștea întunericului.

Cade pleoapa cea grea peste ochii casei !

Louis s-a îndrăgostit de camerista Mariei Cantacuzino. Mititica se fisticește când îl aude vorbindu-i de „persuasion“, de „amour sauvage“ ! Francezul dansează ca un motan în jurul pisicuței naive, ridică laba dreaptă, apoi laba stângă, ce frumoasă coregrafie ! Își îndoiaie lenez grumazul, își vîntură coada uniformei de valet. Și Maria a devenit dragomanul acestui filfizon bătrîior pe la cîrtea slăbuței fetișcane. „Ce vrea, doamnă ?“, iar ea o lămu-rește solemn : „Admirație, admirație și iar admirație !“

Din fotoliul său, bărbatul încearcă să pătrundă bezna salonului.

„Ce-o să mai iasă și din asta ?“ se întrebă gîndindu-se deopotrivă la amorezul tomatnic Louis și la evenimentele politice ale zilei. O învălmășeală mohorîtă.

Fata iubește, evident („Evident !“ ridicase vocea Maria) pe grăjdar. „Ai văzut tu cameristă care să nu fie îndrăgostită de grăjdar ?“ El rîsesse : „Și căreia să nu i se dăruie o fastuoasă adorație de către un camerist ?“

— Louis, strigă, adu-mi șahul !

Își trage măsuța de ceai spre fotoliu, în conul de umbră al lămpii.

Oricît de multe ar fi de făcut e necesar să te oprești din acțiune pentru a contempla realitatea, ca generalii cîmpul de luptă. Mai ales atunci cînd realitatea este mai încîlcită decît te-ai fi așteptat.“

Lord Canning, înaintea unei decizii, își plimba tacticos pipa dintr-un colț al gurii în celălalt. Dura cîteva secunde, care însă se dilatau din pricina impresiei de concentrare întipărită pe chipul lui. În împrejurări similare, Reșid-pașa somnola pe melodia unei fraze fără sens, care însă în turcește avea o frumusețe aparte : „Se spune că nucile îngroașă venele !“, iar Thouvenel străbătea elegant biroul de la un capăt la altul, se posta în fața ferestrei și privea apele Bosforului, caicele luncînd galeș de colocolo și catargele lor svelte.

„Eu o să fac o partidă de șah cu Nimeni ! De cîte ori voi întoarce tabla mă voi război cu mine, luptîndu-mă, de-fapt, pentru mine !“

Întotdeauna înaintea lui se află umbra propriei voințe.

— Cu cine vreți să jucați, monsieur ?

Se uită spre Louis buimac, cu privirea aceea adormită, galeșă — pleoapele trase în jos peste pupilele înălțate, pierdute spre frunte : „Ce vrea ? Să fie el adversarul meu ? obraznicul !“

— Du-te lá culcare, Louis !

Nu-i vede decit picioarele, pantofii bine lustruiți, pantalonii cu dungi cafenii și vesta de mătase... Restul se pierde în întuneric. Simte însă că Louis nu este jignit și nici supărat că-l expediază astfel. Tălpile cu virfurile depărtate se desprind ușor de pe covorul gălbui...

„Se duce să-și viseze fetișcana !“

Îi aude pașii în salon, scirțitul clantei și micul scrișnet al ușii care dă spre scara de serviciu. Apoi dangătul grav al pendulei.

E două noaptea.

Își așează încet piesele în timp ce degetele mâinii stîngi bat în marginea fotoliului ritmul copilăresc al melodiei de la flașnetă.

E gata. Așteaptă.

„Ce aștept ?“

Se miră de propria lui așteptare. „Ce prostie !“ Se trage în umbră lipindu-și spinarea de spătarul fotoliului.

— Ce faci tu, Ghica, și ce mai nădăjduiești ?

„Nu, asta nu !“ Împinge dincolo de conul alb al lămpii silueta firavă, încălțările grele ale prietenului nocturn, hănele lui cam ponosite, mai largi decit ar fi nevoie, fața lui palidă și ochii mari, apoși ca ai tuturor ftizicilor.

— Sînt tare supărat că-mi petrec vremea aici, în nelucrare, spune umbra.

Și ceea ce ea spune Ghica parcă ar citi pe o hîrtie veche, cu marginile puțin umede, hîrțile acelea salvate din incendiul casei doamnei Sniadeska, într-o ladă muiată în apa tulumbeilor de pompieri. Nu, n-are ce căuta în seara asta în casa lui. Dar cum să-ți alungi un prieten ? Și mai ales unul care a avut întotdeauna dreptate și mai niciodată abilitate !

Privește piesele ca un suveran bătrîn dezlănțuirea unui turnir.

Greșise și uitase că greșise, iar acum trebuie să ispășească.

— Papá, cum era Bălcescu ?

Dumitru aruncase întrebarea cum arunci un năvod în apă, cu o mișcare largă, care desfășura pînă departe firele perfide. Se plimbau pe frumosul gazon de la Wellington College și Ghica voise, nu știa de ce, să-și dezamăgească fiul :

— Bălcescu ? Un om incomod... Lipsit de suplețe. Simțise uimirea băiatului și încercase să corecteze : Ei, era ironic, avea spirit, dar se retrăgea cu buzele strînse în fața oamenilor, pentru că își iubea mai mult ideile...

Nu-i mai venise să continue, nu de rușine, ci pentru că își dăduse seama brusc cît de tînăr rămăsese Nicu. În ciuda ravagiilor bolii, chipul lui se încăpătina să ofere o imagine a tinereții. Avusese o clipă absurdă invidie a supraviețuitorului unei catastrofe față de victima idolatrizată.

Dar numai o clipă

Din ce în ce mai scurte erau aceste fante din viața lui prin care cădea în mijlocul tragediei generației sale și nu în pitorescul ei.

Trecutul. — valoarea argintului vechi ! Cine îl mai prețuiește pentru lucrătura fină ? Se preferă aliaje ieftine, cu gravură sofisticată ! Îi povestise lui Totó istoria cu alvița...

Și povestind parcă se întorcea în timp și memoria deschidea iar drumul vieții lor, de la acea primă întîlnire, cînd sârise să apere de agresivitatea lui Sotea, găliganul școlii de la Sfintul Sava, pe pirpiriul băiat care nu voia să-și cedeze zaharicaua. Ce-l impresionase atunci ? Lupta inegală ? Copiii sînt obișnuiți cu asemenea scene. Mai degrabă îndîrjirea băiatului firav, ochii lui disperați privind-și adversarul de parcă ar fi vrut să-l facă să înțeleagă : „Nu-i drept !“, să spună asta unui Goliat fără minte, să-i străpungă negura din creier și din inimă, să miște printr-un eroism puțin ridicol sufletul brutei. Îi sârise în ajutor parcă antrenat de vîrtejul acelei iluzii vulnerabile, dar frumoase. Era o luptă pedagogică ! Apoi descoperise foile rupte din caiet, cu însemnările făcute

de Nicu după cronicarii români pe care nimeni nu se gândise să-î predea în școală : „Petru Maior spune...“, „Fotino zice...“, „Din Constantin Căpitanul...“, „După logofătul Radu Grecianu...“ Pumnii lui Sotea abătuți asupra amîndurora și mica lor victorie comună, în loc să-i umple de frenezie, le lăsase un fel de stingheréală. Nicu încercase să-l facă să primească alvița, dar el o refuzase pentru ca pe urmă să și-o împartă cu o bucurie sfioasă. Volubilitatea lui nu-l ajutase atunci (și uneori, nici mai târziu) să înfrîngă seriozitatea timidă a celuiilalt. Plecase spre casă regretînd perdeaua de ceață care stăruise între ei. Dar viața nu-i mai despărțise. Doar moartea.

Acum însă trebuia ca umbra aceasta să plece. Venise moartea și le rupsesse fraternitatea...

„Pleacă !“

Are sentimentul unei violențe nedemne.

Iubește-mă, Ghica, fii pentru mine un bun frate ; sînt atît de nenorocit, atît de izolat...

De ce numai tonurile lui patetice ? Unde sînt scărmanelile pe care i le promitea, reproșurile amare sau amenințările ironice : „Fii discret că te împușc !“

— Iubește-mă Ghica, fii pentru mine un bun frate...

Cît de mîndru pășeste calul alb printre pionii negri — un căluț la datorie !

Și n-are cine să-l prețuiască. Dincolo de conul de lumină, prezența celuiilalt e ca o suflare lină, rece :

— Aș vrea să ne certăm odată rău și apoi să ne înțelegem, căci te iubesc...

E ceva mai bine. Acesta era tonul lui Nicu. În ciuda puterii pe care Ghica o avea, a succeselor lui constantinopolitane, el a păstrat întotdeauna aerul unui frate mai mare care trebuie să-l urmărească mereu pe cel mic, prea necopt, prea slab, prea dezorientat.

Ce-i asta ? Nu în felul acesta voia să se relaxeze.

A lăsat timp de gîndit adversarului și acesta își agită nebulul !

Din salon vine iar o bătaie gravă. Două și jumătate. Alții sînt cei pe care ar trebui să-i cheme.

Negrul va trebui să sacrifice pionul sau...

„Kogălnițeanu a fost păcălit.“

Iată evenimentul zilei, poanta politică, situația care ar trebui să stea pe tabla de șah spre minuțioasă analiză. Este evenimentul pentru care și-a dorit această relaxare.

Trebuie să cîntărească mai bine *revelația* aceea. Green îl ironiza distant în timp ce el vedea piesele unui șah — nu, nu acesta din fața lui, altul mult mai vast, mai rebel — îngrămădindu-se unele în altele. Părăsind regula jocului, se aliau piesele albe cu piesele negre, izolînd regele, regina și zănaticii lor nebuni. Asta fusese *revelația* lui. Era posibil ?

Intoarce tabla.

Pionul alb înaintează cam necugetat.

„Dar mai poți cugeta ?“

Se ridică, își caută pe masa de lucru cutia cu țigarete. Pince-nez-ul se leagănă la capătul șnurului de mătase, îi lovește ca un pendul pîntecul.

„A venit să joace, șah cu mine ca altădată !“ Cum să-l alunge ?

— Mi s-a acrit de tot de politică și doresc a mă ocupa numai de istorie !

Ce este istoria ? Noianul de amintiri ale părinților și ale părinților părinților și al atîtor rînduri de părinți. Un vîlmășag de fapte. Nimeni n-a învățat nimic din el. Lada cu vechituri pe care o moștenești odată cu hîrțiile de proprietate... Anecdotică unei familii, transpusă la dimensiunile unei nații ! Istoria ? „Uite asta este istoria : păcăleala pe care a înghițit-o Kogălniceanu ! L-au păcălit nebunii regelui !“

„Nebunii regelui“ pot arăta ca niște personaje de carnaval. Scufița cu clopoței și pantalonii bufanți ! Foiesc prin palat, prin încăperile lui îmbîcsite de fumul țigărilor domnești, în conacul de la Cotroceni, pe după perdelele primăvăratice, involburate de primele furtuni calde, ca niște intriganți de vodevil.

Și ce veseli mai sînt ! Și cum dansează pe melodia flașnete !

Dar privind prin pince-nez tabla, mișcarea insinuantă a calului negru care apără poziția precară a reginei, își amintește : „Toți pionii adversarului trebuie cucerți și dacă se poate... cailor lui ! Să se trezească trădat, trădat,

trădat...“ Așa își dorise Mavros, pe terasa de la Călinești cu o vară în urmă, când încercaseră să facă o partidă, dar eșuaseră lamentabil. Bătrînul trișa, fura piesele sau le muta locul, profitînd de neatenția lui.

De partea cealaltă, tura avansează cu oarecare obrăznicie. „Ce facem, domnilor?“ se adresează grămăjoarei de piese din fața lui.

Pufăie din țigaretă.

O mișcare vagă în spațiul de dincolo de lumină, o mișcare ca un oftat al întunericului.

— Și eu, iubite Ghica, te îmbrățișez din tot sufletul... Spre revedere, dar unde?

Abia acum ar vrea să-l întrebe repede: „Ce este politica, ce este istoria, dragul meu?“

Îl mîhnește plecarea asta puțin demonstrativă. Din pînă e vinovat față de Nicu Bălcescu. Mereu și mereu vinovat!

Prin fereastra deschisă vine un parfum dulceag de narcise.

Puteau fi aliate piesele albe cu cele negre?

Merită să încerce. Trebuie lăsate deoparte tocmai cele care domină acum eșichierul. E ceva urît în asta? Nu face decît să elimine pe cei prea avizi de putere, pe cei plictisiți de ea sau pe cei fără vocație pentru ea.

Dar este adevărat că Alecu Cuza nu are vocație pentru putere? Iată o întrebare sănătoasă. Cine i-ar putea răspunde?

Prin perdeaua ușoară trece un vînticel cald, cald.

Ghica se reazemă de spătarul fotoliului după ce întoarce mulțumit tabla, care miroase a lac. Un lac de cel puțin cincizeci de ani mai are încă tărie?! Se apleacă să mîngîie lemnul, pătratele regulate de furnir galben și brun. E o lucrătură frumoasă, fină. Se văd nervurile palide și parcă se mai simte palpitul capilarelor.

De afară se aude foșnetul somnoros al tufelor de liliac.

Ghica mută regina. „Asta este! Trebuie o mică îndrăzneală, o mică impertinență!“

De fapt și piesele astea s-au săturat să se tot urmărească unele pe altele... O alianță! Speranța de putere a tuturor și a niciunora.

Revelația lui prinde contur. Cu siguranță nici nu va trebui să pledeze cine știe cât. Va fi necesar să combine mișcărilor unuia cu ale celuilalt. „Uite cum pionii albi și negri se înfrățesc. Deja ?“ Sigur. Era nevoie doar ca cineva să le sugereze ideea unei coaliții împotriva celor mari.

În hol, pendula bate de trei ori cu o neașteptată însufletire care îl face să ridice privirea peste lentilele pince-nez-ului. Regele este într-o poziție dificilă, deși, la urma urmei, n-a făcut nici o greșală. „Asta este situația !“ zâmbește Ghica. Nu vrea să trișeze. Întoarce tabla și se concentrează.

Tăcerea casei îl derutează o clipă. Nici afară nu se mai aude nici un foșnet, nici un cântec de greier.

Țigaretă a început să-i ardă degetele. O stinge și mirosul de tutun ars umple încăperea. Din nou vede armata aceea mică de pionii, ture, cai mărșăluind, lipiți unii de alții. Cum ?

Trebuie să întorci mereu tabla și să privești lucrurile din perspectiva celuilalt ca și când ai fi el, ca și când îi dai dreptate...

Bine, bine ! Domnii de la Paris și Londra n-au chef de schimbări în sud-estul european ! Berlinul are alte probleme decât supremația asupra Orientului. În schimb, ca de obicei, Rusia și Austria își dispută întâietatea... Cheia unei schimbări este numai în interior. „Sîntem prea împărțiați, o să le spună, trebuie să ne fixăm un țel comun și o strategie comună !“

Totuși, parcă se aude un greier. Musculițele au venit să officieze sărbătoarea luminii în jurul lămpii cu abajur alburii. Uite și un fluture cu aripi deja arse. „Sir Stradford crede că am vrea să ne rupem de turci. Dar i-am spus : La noi nici liberalii, nici conservatorii nu știu ce se petrece în țară, ce vor vecinii, cine sînt, ce pot, ce interese au. Oamenii noștri politici și-au făcut educația în occident și naționalismul lor se reduce la ideea latinizării. Din această pricină problema independenței se amină de la sine, căci n-ar fi posibilă nici pe cale diplomatică, nici pe cale militară — cale care ar cere o colaborare cu statele apropiate. În materie de politică externă sîntem încă în

faza romantică, apelăm la bunele intenții ale puterilor europene. Și când asta? În momentul în care toate guvernele europene nu țin decît la interese.“

Mută energie. A găsit portița. Se feliicită, deși mișcarea este net favorabilă adversarului. Ce-ar fi să cîștige acesta? Dar cine este el? „Să nu omiți nici o posibilitate de scăpare a celuiilalt! Și, de ce nu?, să știi să apreciezi mișcările lui inteligente pentru că nu e de rînd ideea că te lupți cu Cineva, nu cu Nimeni!“

Se cufundă din nou în joc de partea cealaltă și, iată, a observat o mică posibilitate de răsturnare a șansei. O mică inexactitate: pionul alb a atacat adineauri viclean și negrul, din trufie, devine distant, ca un bătrîn care a trecut prin multe războaie și pe care mărunta încurcătură în care l-a pus nepoțelul nu a contat prea tare, deși tineretea lui este aproape o jignire.

Își pocnește virfurile degetelor de marginea măsuței. Lampa începe să pîlpiiie galeș. Negrul trebuie să simplifice cu orice preț, altfel va avea probleme, dar pare puțin apatic, da, de o nobilă apatie, iar albul stă la pîndă. Apaticii aceștia îți fac tot felul de surprize!

De exemplu, acum, regina... Ehe-he! Frumoasă lene, apatie!

Dar și invers! Cum să faci din niște pătimași niște ființe stăpînite de rațiune? Rosetti... exclus! Brătianu, poate. Mititză Sturdza? Să fie el o cauză pierdută? Ghica rîde repetînd: „Să fie Mititză Sturdza o cauză pierdută? Cîtă rațiune se ascunde sub pasiunea lui, sub ura lui? Multă! Dar sub cea a lui Dimitrie Ghica? a lui Jeannot Cantacuzino, care pretinde că Domnitorul acesta l-a compromis în primele sale guverne în mod intenționat! Dar sub cea a lui Nicolae Blăreberg, sub cea a lui Filipescu, a lui Panu, a lui Lahovary?...“

Deci albul trebuie să sacrifice un pion pentru a obține un centru puternic... Este ceva riscant în asta? Ia să vedem? Poate, poate. Arăpîlă ar zice: „un joc sinucigaș!“ Pentru că el întotdeauna se grăbește și privește totul prea de aproape și, uite, n-ar vedea cît de consolidată este poziția reginei negre, negre ca tăciunele...

„Ca să vezi de ce-mi arde mie ! De poziția reginei !“ mormăie aprinzându-și o nouă țigară. „Se zice că dracul se viră peste tot, dar e o vorbă. Îi mai scapă unele locuri !“

Ar trebui acum ca întreaga tablă de șah să se prăbușească. Însă rămîn în picioare o mulțime de personaje. Situația nu este disperată. Nici de o parte, nici de cealaltă.

„Și ceea ce este interesant, s-ar putea să rămînă așa multă vreme !“

Cîtă ?

Iată o mutare foarte bună... calul țopăie. Cu siguranță sacrificiul acela de pion este iminent. Nu numai că îl prevede, dar îl și execută.

Oricît de *doi* ar fi, jucînd, tot se simte singur.

Unde e Sașa ? Ce rol are Sașa dacă nu acela de a-i umple singurătatea ? „Să vină Sașa !“ „Doamna este în brațele lui Morfeu, monsieur !“ ar răspunde Louis. Îi mai trîntise odată asta și fusese nevoit să rîdă de unul singur, cui i-ar fi putut povesti despre prostia valetului în așa fel încît să n-o pună pe Sașa într-o lumină !... „Atunci să vină Jeannine ! Sau nu, să vină numai coapsele ei, sînii ei, n-am chef de piscăriile ei, de jurămintele ei, de insistențele ei... Să nu mai vină nimeni !“

Pendula bate trei și jumătate. Parcă s-a făcut mai cald !

Deci ce se va alege din *revelația* lui ? Alianța, coaliția pișelor, care acum, totuși, din sacrificiu în sacrificiu, au început să se îngrămădească în afara tablei de joc...

Nicu Bălcescu îl învățase șahul și-l dădăcise cu o răbdare curioasă. Stăteau cu capetele aplecate asupra șahului. Ochii lui Nicu îi urmăreau mișcările. El punea mîna pe un pion și Nicu murmură :

— Cu pionul ?

Vocea era blîndă, tonul uimit mascînd cu tandrețe dezaprobarea.

El șovăia și abandona piesa descoperind brusc eroarea care s-ar fi dovedit fatală după vreo zece mutări. Punea mâna pe tură.

— Cu tura ? făcea Nicu mimînd o curiozitate paternă față de nesăbuițele lui, iar el își freca fruntea cu degetele umede și zîmbea molcom, aprobator. Da, cu nenorocita aceea de tură era mai rău, din trei mutări era strivit. Stătea, stătea, privea tabla atent și i se părea că...

— Cu regele ? făcea Nicu intrigat, de parcă prostia lui ar trebui totuși examinată, așa cum un entomolog își potrivește sub lupă un exemplar ciudat, ieșit parcă din specie și care, în monstruozițitatea lui față de aceasta, ar putea ascunde o noimă.

Dar amintirea aceasta nu este apocrifă ? Cine l-a învățat să joace ? „Îmi încarc memoria cu o emoție în plus ? Cine naiba a fost cel care mi-a aplicat această metodă sîcîitoare ?“

Adversarul său stă incremenit pe poziție ; ca soldații în tranșee piesele albe așteaptă ordinul. Însă generalul ezită, nici măcar nu ezită, amîină, pu_făie din țigaretă și ia în calcul și ideea pierderii războiului. Se întîmplă că piesele răzlețite stau pe tablă înveșmîntate în mister și mohoreală. O liniște ironică. Se uită la ele.

Un șah distrugător pe diagonală și albul cedează, cedează, cedează.

Se reazemă din nou pe spătarul fotoliului. Vede ochii sticloși ai Bălcescului plini de dispreț la adresa lui Arăpîlă : „Dragă, a reușit să piardă o partidă de nepierdut !“

E zăpușeală. Primăvara a venit greu, dar brusc.

— Ce vrei tu, Ghica ? Ce vrei să faci ?

„Ei da, îmi place ca oamenii să-și neglijeze din cînd în cînd propriile lor concepții. E o dovadă de suplețe a minții !“ Dar cui îi spune el asta ? Lui Nicu Bălcescu ? Și-a găsit cui !

Ce-o fi starea asta de mîhnire molatecă ? Rămîne o vreme cu privirea pironită pe pătratele șahului, pe ultimele piese care sărbătoresc deopotrivă înfrîngerea și victoria. Ce alunecuș...

Prietenul cu care juca odată nu mai este, dar, uneori, cînd ia în mîină șahul, el se comportă ca și cînd îngerul

aceluia ar fi de față, încăpăținat, puțin insolent. Insolența celui mai puțin păcătos.

Își pune palmele cu degetele încirligate la ceafă. Respiră adânc.

„O falsă memorie!“ Însă ea îi locuiește singurătatea. Căci unde îi sînt prietenii?

Se ridică din fotoliu.

„Am numai aliați?“ se întreabă aprinzîndu-și iar o țigară. Ar fi să-i elimine pe Alecsandri, pe Negri, Bălăceanu, Arăpilă, Ion Ionescu... Nu e chiar singur. Numai ambițiile lui sînt singure. „Nu-i ține legați de mine numai inteligența mea? Să se fi pierdut emoția aceea tinerească?“ De ce simte nevoia s-o invente? Mai are prieteni, dar ca Acela nu!

Se strecoară în salon, scoate din dulăpior o sticlă de Porto și-și toarnă într-un pahar svelt. În drum spre camera lui de lucru, bînd o înghițitură, își spune: „Nu mai pot fi disperat. Numai la tinerete poți fi disperat. După ce ai făcut atîtea compromisuri cu viața, ce dispare să mai ai?“

În fața ferestrei, zăpușeala umedă a grădinii! Nori grei apasă peste parcul Gherganilor.

Pufăie leneș din țigaretă, și deodată, ca o bucurie ascunsă a naturii, începe să plouă în rafale. O înviorare crispată și o îndoielnică purificare...

Pe pervazul lat joacă bășici de apă. E o răpăială mărunță și gravă care dă nopții un fel de strălucire.

Dar el de ce este atît de trist?

VI

Zece zile ploaia n-a conținut.

Streșinile curg în cascade. Olanele nu mai pot dirija apa spre caldarîmul și el îmbibat ca un burete. Străzile au devenit piraie noroioase care duc la vale gunoaiile și

leșurile de șoareci, pisici și cîini vagabonzi. Pe la ferestre se văd chipuri bolnave, cu priviri speriate, iar în ușile prăvăliilor, negustorii visează la o prosperitate viitoare, romantică și ajutoarele lor somnolează cu genunchii la gură.

— Pe ce pui mîna e umed ! se plînge Sașa.

„Lă naiba, e ceva foarte senzual în potopul acesta !“
gîndește Ghica, încercînd cu greu să-și aprindă țigareta fleșcăită.

Mîncărurile par moi, putrede, iar băuturile sălcii.

Alecsandri îi scrie : „Plouă, plouă, plouă ! Et on appelle ça un gouvernement !“

În căldura începutului de iunie pînza cenușie a ploii înfășoară orașul.

Copacii șiroiesc cu frunzele bătute de stropii energici și monotoni, trandafirii agățători care acoperă verandele, gardurile, boschetele din grădină plîng roșu și roz și alb.

Nu mai tutungiii au rămas fără marfă. Închiși în casă, bărbații pufăie și-și mîngîie molatec nevestele.

În cluburi și în cafenele, în restaurantele de lux sau în crîșmele de mahala, rarii clienți care mai împing ușa cu botinele, scuturîndu-și umbrelele sau mantalele, au un aer visător, o singurătate studiată, ușor teatrală. De discutat, tot despre politică discută.

„Aș vrea să văd și eu pe cineva, la noi, care să caște cînd e vorba de politică !“

Dar dinspre munte, coborînd spre deal și invadînd cîmpia vine *zvonul* cel tulbure, *zvonul* presimțit și așteptat. Rîul s-a umflat și spinarea lui mînioasă se apropie de oraș.

Începe o alergătură bezmetică. „O stenahorie de obște“. Oamenii par treziți brusc din somnul siestei și se grăbesc să vadă și în acest an malurile amărîtei Dimbovițe înghesuite între uliți, zăgazuri, deșeuri și „nomoale“.

— Aici, nici o calamitate nu-și impune remediul, spune Ghica aruncînd șervetul pe masă. Budinca a avut un gust de lapte acrit. La noi, capriciile naturii sînt niște fatalități pe care nimic nu le poate împiedica...

Se ridică furios, poruncește să fie înșeuat Simon, armăsarul lui cel brun, își ia pelerina de ploaie și după ce

traversează holul de două, trei ori, nervos, în așteptare, ieșe în verandă unde umezeala i se lipește de pleoape, de barbă, ca pînza unui păianjen.

Încalecă.

Ploaia nu mai este decît o ceață lăptoasă.

„Bună țară, rea tocmeală !“

Cînd ajunge în capul străzii se oprește intrigat de o scenă aburită. La cîteva metri, în dreptul prăvăliei lui August Tzigler, — „Tapete și hîrtie zugrăvită“ —, un cerșetor își întinde zdrențele fetide. Stă turcește pe un țol cafeniu. Nu pare infirm, e doar bătrîn și își expune bătrînețea milei publice. Căciula de fetru năclăită de je-gul multor generații se apleacă pînă pe umărul drept, unde atîrnă un guler de blană de capră, în care s-au cui-bărit scaieți, paie și frunze veștede și în care, cu siguranță, se zbenguie puricii. Peste cămașa cenușie și-a aruncat un surtuc de postav albastru, scurt pînă la șale, apoi un fular peticit și, un fel de brîu oltenesc din piele. Iar peste toate astea, pe un umăr, un țol numai franjuri și găuri. Din maldărul de boarfe, se zărește gîtul uscat, cartilajele zbîrcite și chiar un smoc de păr sur.

Bătrînul suge din cînd în cînd dintr-un clondir. Cu o demnitate aristocratică. Zace pe birnele trotuarului sprî-jinit de un felinar. Trăsurile trec pe lîngă el și-i aruncă în față stropi de noroi din băltoaca apropiată. Omul su-duie, își agită mîinile și trage din clondir. Nu se mișcă din loc. Roțile nu se opresc, una, a doua, a treia, a două-zecea...

— Asta-i țară ? țipă. Numai gloduri, numai mizerie, numai asuprire, numai nepăsare !

Cîteva tațe îi așează în palmă cîte un bănuț și rămîn lîngă el să-l asculte. Dau din cap, îl aprobă. Copiii rîd, sînt împinși de alți curioși foarte aproape de bătrîn și cercul din jurul lui se strînge.

O altă trăsură stropește zdrențele însuflețite, stîrnind verva cerșetorului.

— Să fi ajuns și eu ministru ! Puneam eu șaua pe ei ! Chisăliță îi făceam ! Au stricat legile și datinile și respec-tul cuvenit bătrînilor ! Și au vîndut țara străinilor ! Mațe pestrîte și plămîni uscați !

„Sînt oameni pe care Moartea îi descoperă deja morți ! Nu, zău, ce să faci în cazul lor ? Se retrage plictisită.“

O altă căruță se apropie. Cei din preajma cerșetorului se feresc, împing pe cei din spate, aceștia vociferează și îi împing la rîndul lor pe cei din spatele lor, doi tîrgoveți se înjură, unul ridică pumnul, celălalt îl ia de guler, o tînără cu biniș mov încearcă să-i potolească, iar moșul ridică vocea pentru a putea fi auzit :

— Nu mai trăim, citim jurnalele !

Un tinerel cu ochelari își dă cu părerea asupra stării drumului arătînd pedant gropile, explică felul în care ar trebui să se niveleze podul. Cei din jur dau din cap, dar un surugiu își mîină caii în goană, cătărat în picioare pe capră și roțile saltă peste pietrele de rîu acoperite de mîl, mînjind pe toată lumea.

Ghica ar vrea să se desprindă de spectacol și totuși ceva îl reține. Dispoziția lirică a bătrînului ? Critica aceea goală de sens, contemplativă ? Chestia cu jurnalele i-a plăcut ! „Iată o observație de bun simț ; într-adevăr, am început să privim viața foarte abstract ; ceea ce se petrece în jurul nostru nu mai este asimilat prin experiență, ci prin lectură. Esențialul se află scris, derizoriul îl găsim în gesturile noastre zilnice.“

Moșul pune iar clondirul la gură. Mai are doar cîteva picături pe care le soarbe disperat. Ghica tocmai dă să plece cînd, abia depășind locul și încercînd să nu atingă băltoaca, aude din spate urletul cerșetorului. Se întoarce strunind calul și privește gura plină de noroi a bătrînului :

— Ahaaa ! E viața un lucru bun sau rău ? Cine știe, domnii mei ?

Face o pauză în care scuipă saliva amestecată cu alcool și noroi.

— Ahaaa ! Pe viața noastră a apărut o pată de ulei care se tot întinde și se tot întinde !

Cei din jur îi dau dreptate, îl cănează, îl ascultă plini de înțelepciune, zgribuliți, întunecați, nemulțumiți. Copiii țopăie printre ei și se lasă improșcați de noroi.

„Cu ce mă deosebesc eu de el, dacă am stat aici și am privit ? Valahia este în noi ca singele, ca plasma într-un organism ! Ah, cum, cum să explici acest fatalism

extrem de vital celor care abia își ridică pleoapele spre noi? Cum să-i vorbești lui Thouvenel sau lui sir Stradford de șcepticismul voios, deznădăjduit și sănătos în același timp al acestui popor? Răbdarea! Au occidentalii noțiunea răbdării? Chestia cu jurnalul a venit în istorie foarte bine grefată pe trăirea în imaginar, în fantezie a românului. Care român? Da, care român? Cel nemulțumit, desigur. Grandomania și umilința, apatia și, brusc, fiorul creației!

Ar vrea să se îndepărteze cât mai repede de această scenă deloc plăcută, însă ceva îl reține. O teamă, o suspiciune, o bănuială? Și nu e ușor să zăbovească așa, călare. Neliniștea apasă și nimic nu se întâmplă. Oamenii se împrăstie, bătrînul a adormit sub țoalele lui, noroiul îl acoperă cu grijă, cu tandrețe. Copiii s-au risipit, tinerii și-au găsit colțurile întunecoase unde să-și facă tot felul de confidențe...

Trăsurile trec, trec, trec...

Ghica o ia din loc agale, abătut, ținînd hățurile moi și în dreptul casei Florescului se întîlnește cu Ioan Cantacuzino. Nu mai este singur.

— Veneam spre dumneata! spune acesta. Hai să vedem și noi!

„Să vedem ce? Să vedem cum iar s-a revărsat Dîmbovița, să vedem ce-am văzut și acum un an, și acum trei ani și de cînd ne-am născut?”

Cantacuzino, ca de obicei stîngaci în șa, sever ca un tinerel soldat la prima paradă, pare neașteptat de speriat și, luînd drumul spre podul Mihai Vodă, Ghica simte nevoia să-i spună:

— Ce vom vedea? Ceea ce am tot văzut...

Cumnatul său se îndoaie în șa, mîngîie crupa calului cu cravașa și zîmbește cerului opac, cenușiu, lăsînd ca stropii de ploaie să-i umezească barba castanie.

Încă din dreptul grădinii lui Deșliu caii au început să-și afunde picioarele subțiri în băltoace, apoi să intre pînă la genunchi în apa mîloasă, care pînă la urmă le pătrunde și lor, călăreților, în cizme.

Pe lîngă ei trec în ritm nervos trăsuri cu copertina trasă. Roțile vîntură apa ca la moară. Numai copiii se

bălăcesc cu plăcere în șuvoaiele umflate care au acoperit pietrele caldarîmului. O veselie agitată, gilgiută, frenetică, aproape isterică. Peste capetele tuturor plutesc în zbor lin rîndunele, porumbei argintii și vrăbii...

— Ca în fiecare an, ne vom plînge de capriciile naturii și se va spune : Asta este !

Calul pleoscăie deja în apa de jumătate de stîinjen. Cantacuzino pare speriat. Sub pălăria cu boruri largi nu i se văd decît ochii cu pupilele dilatate. Șoptește :

— Trăim fără să ne mistuim, cum ar spune un popă. Dar, la urma urmei, nu sîntem toți niște popi ? Propovăduim religia progresului, nu ?

„Ia te uită, Jeannot a devenit filosof !“

Ajung în apropierea micului deal al Gorganilor unde o mulțime pestriță se înghesuie în balcoane și pe acoperișe, pe țărșii înalți ce odată întăriseră malul, acoperiți acum cu scîndurile recuperate din cursul apei. Dincolo de îngrămădeala aceasta (dealul pare un amfiteatru asediat de ape, de unde lumea contemplă emoționată și pasivă scena), dincolo este *tragedia* : femei, copii, bătrîni rămași pe țiglele ude ale caselor înecate, blestemînd și rugîndu-se și plîngînd. Zgomotul înfundat, tenace al rîului s-a amestecat cu gemetele, vaietele și suspinele nefericiților care, în ciuda *zvonului*, nu ieșiseră din locuințele lor, rămăseseră nepăsători în cămăruțele lor scunde, cu acea încredere absurdă a omului că patru pereți îl apără, îl ocrotesc și, acum, în grabă, cu ce aveau pe ei, în cămășoaie, cojoace peticite, fuste pătate de sosurile bucătăriilor și cu basmalele căzute pe nas s-au refugiat sus pe acoperiș, stringînd în brațe, pățimaș, hornurile și lucarnele.

Clopotele bisericilor din apropiere bat cu îndîrjire, ridicînd spre ceruri umede vestea nefericirii obștești.

— Se zice că apa a scos în unele sate coșciugele din cimitir, spune Cantacuzino cu vocea lui cea mai sumbră.

Caii fornăie și-și mișcă nervos capetele.

— De fapt, intervine Ghica, noi nu avem tragedii, avem probleme... probleme nerezolvate și un fatalism rezistent pînă la prostie.

Un ciine scăpat de sub un acoperiș înoată spre ei, se strecoară printre oameni, pe sub burțile cailor și dispare pe o uliță cu salcimi plingăreți.

— În fiecare an se revarsă, mai mult sau mai puțin ! Nu-ți vine să crezi că firicelul acesta sălcui, mizgos poate avea asemenea capricii ! Îți poate intra, la urma urmei, în casă, în dormitor, în cămară !

— Atâtea capricii firești și, vai, rezonabile ! S-au luat măsuri ? Da, în '62 s-au împărțit prin grija Domnitorului 300 de galbeni. Sinistrații au primit fiecare strălucita sumă de 135 de lei. Ca să mănince bine o dată la cafeaneaua lui Rașca !

O babă își îndeasă colțul basmalei în gură și țipă înfundat :

— Un blestem ! Un blestem al lui Dumnezeu pentru păcatele noastre prea multe !

— Aceste lucruri s-au întâmplat ca să ne slujească nouă drept pilde, pentru ca să nu mai poftim după lucruri rele... mormăie un popă cu potcapul puțin căzut spre ceafă, dar cu o privire inspirată, convinsă.

— Așa-i natura asta ! Ne dă cite o palmă din când în când pentru a ne aduce aminte că nu sîntem decît niște nenorociți ! se lamentează un burtoș cu obrajii rumeni, dar plin de evlavie.

— Chiar ! Natura îți trîntește odată o catastrofă și-ți arată cît de zadarnice sînt toate ! îi răspunde un bătrînel cu pălăria muiată de ploaie.

Ghica se uită la Cantacuzino, ridică ochii spre aceleași ceruri umede :

— Cît scepticism sănătos !

Dar bătrînelul continuă :

— Te lupți, faci avere, agonisești și deodată... praf și pulbere, în cîteva minute !

Are senzația că pesimismul, pasivitatea aceasta — nimeni nu încearcă să dea un ajutor sau să salveze ceva — are un aer carnavalesc, ascunde o bucurie dezordonată. O observase și la Ghiță sau Safta care trîncăneau despre nenorocirile altora cu deosebită voioșie. „Ne mănîncă pitorescul !“

— Ce e viața? Azi este, azi nu este! filosofează o femeie cu surtuc verzui.

Apele curg, curg volburoase, pline de găleți sparte, roți rupte, pinze sfișiate, ligheane ruginite și copăite verzi de prea multă apă îmbibată în ele.

— Dar digurile unde sînt? întrebă Ghica aproape în urechea lui Simon. De ce n-au lărgit șanțurile de deversare a apei, cum promisese, de ce nu s-au desființat morile, nu s-au dărîmat podurile cu picioare în riu? De ce tocmai ceea ce este necesar n-au făcut, lăsînd totul pe seama fatalității?

— Tu ești tot cu gîndul la *progres*! rîde Cantacuzino și cu cravașa arată în dreapta, coborînd pe direcția apei, un pîlc de jandarmi care înaintează călare prin șuvoaiele de apă, împingînd mulțimea gălăgioasă.

Se produce o mișcare ciudată — un protest în doi peri. Lumea nu se mișcă, dar mîrîie.

— De ce nu ne lăsați în pace?

Dar se dă înapoi, se lipește de zidurile caselor care nu au decît scările sub apă și continuă să bodogăne, supunîndu-se.

— Înapoi, mai repede, înapoi! strigă jandarmii. Nu mai căscați gura degeaba!

— Dar sînt ai noștri, ai noștri!

Din susul apei, dinspre Cotroceni, apare un pîlc de călăreți. În mijlocul lor, Domnitorul, doctorul Davila și colonelul Pisoschi, iar în spatele lor, plutind aproape, un furgon sanitar înalt. Cineva dinăuntru dă unui ofițer coșuri de pîine și ulcioare de apă și rachi, acesta le trece aghiotantului domnesc care le agată de o prăjină și, la semnele lui Cuza: Acolo! Acolo!, le îndreaptă spre sinistru. Mulțimea încremenește o clipă, o clipă de tăcere grea, consternată, apoi babele încep să plîngă, femeile scîncesc și din toate părțile se ridică urale. Trecerea convoiului produce o impresie puternică. Pînă și cei ce stau plouați pe acoperișurile caselor inundate plîng de emoție, sărută pîinile și strîng la piept ulcioarele.

— Ce este adorația mulțimii? se întrebă Ghica.

Prințul Cuza este într-o uniformă simplă, chipiul îi este parcă ponosit, dar gesturile le are ferme. Privirea

alunecă în grabă peste spectacolul dezolant. Își pipăie din când în când brandenburgurile care îi taiă pieptul. Are o fermitate modestă, limpede, netulburată de îndoieli. A trecut prin multe, a înfruntat multe pe acel câmp de bătaie care se numește politică pentru a nu se speria de o calamitate naturală.

— Și-a pierdut sfiala ! Când salută poporul nu se mai gîndește la cum îi stă mantaua, ci la cît de smerit este cel din fața lui...

— Cine a îmbrăcat odată mantaua lui Mihai Viteazul, fie și pentru a străluci într-o lojă de teatru la un spectacol festiv, pierde din vedere sfiala...

Coșul din capătul prăjinii se clatină, mîinile întinse să-l prindă nu sînt destul de lungi și, iată, pe Dimbovița cu mers iute, cîteva pîini plutesc în derivă ! Priviri înfometate le urmăresc pînă cînd, imbibate de apă, se cufundă, dispar în curentul de dedesubt. Cuza dă nemulțumit din cap, trage hățurile, împinge armăsarul cîteva pași pînă cînd riul îi ajunge la coapse și întinde mîna unei femei despletite, rezemate de unul din stîlpii podului. Îi mîngieie palma întînsă și dă o lovitură furișă de cravașă calului care începuse să necheze simțînd prundul alunecos. Apoi se îndepărtează.

— Iată ceva care mai degrabă trebuie criticat decît admirat, spune Ghica.

Și totuși Cantacuzino zîmbește într-un fel care îi arată cît de subiectiv judecă. E un zîmbet în care se include și exasperanta comparație : „Desigur, ca Domnitor, dragul meu Ghica, ai fi făcut multe lucruri utile, dar dragostea populației...”

Cocoțat pe scara sprijinită de acoperiș, scara pe care își urcase familia și cele cîteva cuferे cu boarfe, un țigan cu pantalonii suflecați privește cortegiul cu o consternare copilărească. Cum ar fi ajuns el vreodată alături de cel mai mare om al țării, fără această întîmplare nenorocită !

— Tu ne-ai eliberat, Măria Ta, dar soarta nu ne vrea liberi !

O femeie țipă, încercînd să-și țină echilibrul precar pe streășina casei :

— Apără-ne, ajută-ne, ai milă de noi !

Alături, un băiețel își bălăbăne picioarele murdare în apă.

— Știi ce zice Gibbon ? „Înșirați catastrofele imperiului și Claudius va spune Senatului : Orice vom întreprinde va fi destul de măreț !“

Niște fetișcane cam dezbrăcate, la o fereastră, flutură eșarfe roz, cu acel ris, nerușinat și provocator care se știe apărât de propria lui nepăsare.

Ghica întoarce calul. Picioarele acestuia fac să pleoscăie apa stătută, mîloasă dintre casele înghesuite pe malul râului. Clopotele bat jalnic.

— Numai păcatele noastre, se jeluie aceeași babă — e aceeași, e alta, oricum pare o copie perfectă ! Numai că aceasta se jeluie privind leșul unei pisici negre.

Abia după ce trec de Cișmigiu, despărțindu-li-se drumurile, mai poate spune :

— Este ciudată alcătuirea sufletească a românului : luciditate și resemnare și lipsă de constanță în sentimente ! Știe atât de bine să critice și atât de repede să ovaționeze ! La naiba, ce sens al libertății vezi în asta ? Se apleacă mîngîind gîtul calului și continuă cu o expresie de uimire tandră : Am fost întotdeauna sceptici cu stăpînire și, totuși, ne-a tulburat apariția ei publică. Oamenii aceștia puteau ieși din suferința de dragul autorității întrupate brusc în fața lor ? ! Ce fel de spirit critic mai este și ăsta ?

Cantaçuzino se ridică în scări :

— Vii pe la noi ?

— Nu, mai dau o raită prin oraș !

Simte nevoia unei descărcări și, văzîndu-l pe cumnatul său dînd colțul străzii, își mină calul spre casa nostimei vînzătoare de la Fialcowski — tinerică, mimînd frumos pasiunea. „O calamitate îți dă gustul violentei trăiri a clipei, nu ? Îți poți spune : nu mai am mult, vine peste mine repede moartea și cu ușurință accepți păcatul, ha ! Și ce mai păcat !“

Jeannine este într-o rochie simplă de casă. Ochiul mari, dramatici și buzele carnoase, senzuale abia că-l mai lasă să facă o mică pregătire. Ce contează Dîmbovița umflată peste măsură dacă amorul lui furișat, discret devine, între

acești patru pereți ai unei case burgheze, o nesăbuintă jucăușă.

Mama suferă că tînăra sa odraslă nu și-a luat de bărbat un om pe potrivă, dar protejează situația nu numai din mîndrie ci și, bineînțeles, din anumite considerente materiale, cu atît mai mult cu cît temperamentala copilă pare decisă să-l urmeze pînă la capătul lumii pe acest prinț urît, dar exotic. Pentru buimăceala ei juvenilă, pentru ceea ce cunoscuse prin prăvăliile unde fusese vînzătoare — glume proaste, vorbe oarecare, idei puține, oameni cu tabieturi mediocre, ciupituri, rinjete de două parale, indiferența satisfăcută a negustorilor, felul lor tranzacțional de a face amor — prințul Ghica fusese un miracol ! Un miracol al inteligenței pe care fata mai mult o intuia decît o pricepea, un miracol al sexualității tandre, blînde, fastuos chinuitoare. Experiențele anterioare îi dăduseră o imagine grosolană, cam brutală, cam elementară despre ceea ce se poate petrece între un bărbat și o femeie, dar de data aceasta : „E fantastic ! spune ea, e fantastic !“ Iar adorația ei, datorată tocmai împlinirilor lor amoroase, îl face și pe el „fantastic“ de sensibil. O place din ce în ce mai mult pentru cîtă plăcere înțelege că-i provoacă. Feminină, cu instinct aprins, Jeannine a simțit că are dreptul la tot felul de îndrăzneii.

Și iat-o !

O mîna cu degete lungi, fragile îi mîngîie pieptul, un picior cu musculatura fibroasă, încordată ușor sub pielea netedă, i s-a încolăcit peste șale, buzele cărnoase îi șoptesc la ureche :

— Nu m-am așteptat ca azi să facem dragoste ! A fost divin ! Îmi place să simt cum îți vibrează mușchii și cum se înfierbîntă creierul... Uite aici, la gît, se zbate singele...

Ce mai muzică, ce mai descîntec ! Și-l mușcă de umăr imediat. În cearceafurile ușor umezite totul este în voia trupului.

Undeva oamenii primeau pîini din coșuri de nuiele și promisiuni din guri domnești, undeva o apă murdară clipea printre dulapuri, scaune și mese, se infiltra prin pereți, undeva se pregătea hăcuirea moșiilor...

— Îmi place să facem dragoste, pentru că știu că simțim la fel. Și pentru că uit tot. Uit că timpul trece și nu-mi ajunge niciodată, uit că o să pleci acasă la femeia aceea, la copiii tăi, că niciodată nu vei rămîne cu mine. Ești al meu, mă pierd...

Sărutările Jeanninei sînt fierbinți, privirea capătă o expresie dramatică :

— Adineauri mi-ai spus : „te simt“ și glasul tău avea în el atîta căldură și patimă...

Ei, e încă tînăr, zău, micuța îl face să ridă gîndindu-se că anii lui încă n-au trecut.

Nu există deosebire între el și Ghiță cînd e vorba de fericirea asta !

Și sinii ei mici îi ating pieptul. Vorbirea ei cam emfatică nu-l supără deloc.

— De două zile port în urechi sunetele pe care le scoteai ultima dată cînd ai venit, în care se amestecau satisfacția și plăcerea...

Jeannine își apleacă mult fața spre chipul lui. Are un obraz puțin țărănesc, cam lat, pătat de pistrui lăbărțați, dar inveselit de privirea plină de tenșiune a poftei trupești. Gitul are deja cîteva cute și miroase a transpirație erotică și e bine !

— De cîte ori mă apropii de tine mă emoționează mirosul tău, care, ai observat ?, ride ea, seamănă cu al meu... ha, hă !

„Ca să vezi ! Mirosul ăsta ! Ce bucurie de animale păroase ! O adevărată binecuvîntare !“

— El începe să ne dea tîrcoale înainte de a ne iubi, din clipele acelea de neliniște plăcută și grăbită. Ești destins și mă cunoști cu ochii închiși și eu tresar abia atînsă de tine.

E vicleană cu destulă îndeminare și candoare. Și vorbește ca-n romane. Ce mai trîncăneală cu lipici ! Să ai încredere în devotamentul ei teatral ? Se face că suferă cînd el pleacă — și asta este bine, nespuse de bine.

— Îmi place cum pulsează sîngele în noi deodată, în același ritm...

Degetele subțiri îi alintă buzele și pleoapele închise și se gîndește să mai infierbînte sîngele acela o dată, se

răsucesce spre trupul puțin transpirat al femeii, dar dragostea e mecanică, e numai o luptă ritmică, atât. Își spun vorbe care deodată par împrumutate. Un înec în apa învolburată și sălcie, un vârtej, un turbion, o părăsire a lumii și el cucerește încet, urmărind amănunt de amănunt, carnea înflăcărată și umedă, cu o luciditate nărăvașă și, în sfârșit, o furie lăuntrică îi zguduie pe amândoi.

Apoi, puțin îi pasă. Totul — patul cu cearșeafurile boțite, perdelele ieftine de brocard, tavanul alb, pătat de igrasie, tablourile cu păstori și păstorite se învîrtesc o vreme în horă și se potolesc treptat, lăsînd în urmă un vag regret, o osteneală, o biată amintire.

Tăcere. Moleșeală.

Ar dormi. Cu mina pe pîntecul femeii istovite ar dormi. Dar ea își începe cîntecul. După acel *allegro* vibrant, după *andantele* cumpătat, iată *menuetto*. Vocea este lăbărtată, leșuită.

— Mă gîndesc că vei ajunge acasă... Ce-i vei spune, ce vei vorbi cu ea? Voi fi încă imprimată în pielea ta! Cum îți ascunzi ochii în care se pot ghici orele noastre de dragoste? Cum îți ascunzi glasul pentru a înăbuși sunetele voluptății?...

E ridicol, de tandru! Și semnele voluptății mai răsar deodată, pe calm, pe melancolie!

Somnolența i se risipește pe dată la această lamentație. Afară este lumea, este catastrofa, e Sașa, e politica, sînt lucrările lui de economie politică, la naiba, prea mult huzur, prea multă plăcere. Și parcă alungat de începutul suferinței femeii, iată-l lipăind călare pe străzile noroioase ale Bucureștiului, într-o ploaie mărunță, care îl învio-rează. Merge încet spre casă. Pelerina i s-a înmuiat de apă. Chiar și ulița Luterană a devenit mîloasă!

Orașul continuă să vuiască. Trec pe lângă el trăsuri repezite, călăreți agitați, căruțe cu coviltir, încărcate de boarfe, birje pline de mahalagii refugiați. Iar el este fără vlagă, percepe totul ca de la mare distanță, așa cum dintr-o stație de poștă, seara, cînd vizitiul schimbă caii, îți imaginezi prezența orașului spre care te îndrepti datorită unui halou luminos, întîrziat la orizont, un fel de abur care se ridică din cîmpie.

El nu poate afirma că viciile îi sînt „meschine curiozități ale inteligenței“, cum spunea un filosof. Dimpotrivă, în pragul acelei căsuțe, își abandonează inteligența, virînd grijuliu instinctul de conservare în buzunarul de la piept al hainei. Este senzația pe care o trăiește de mulți ani, senzația unui înotător bun cînd apa este liniștită și nimănu-i este frică! Nici că se va îneca, nici că va fi furat de haine!

E o stare plăcută, toropitoare.

N-are nici o idee despre nimic!

„E foarte relaxantă!“ își spune, încercînd să rămînă totuși deasupra subiectului. De aproape trei ani o vizitează pe această fată lipicioasă și cîntătoare care dă și o nuanță dramatică, pasională întîlnirilor lor. „E foarte relaxantă!“ Și-i vine să recite cu glas tare prin agitația orașului, versul ironic al lui Heine: „Duios mai iubești primăvara!“ Inundațiile?

Parada de generozitate a lui Cuza, care de patru ani nu face nimic pentru a digui amărîtul ăsta de riu?

Uralele multîmii sinistrate?

Pictorul acela cocoțat pe o gheretă de anticar care voia să immortalizeze scena pe un carton deja înmuiat de apă?

Sălbaticul fanatism al oamenilor?

Ura lui față de acest, acest, acest impostor!?

Ce contează toate astea?

Nimic nu contează decît plăcerea...

Și fata asta este un delicat amestec de prost gust, sexualitate, tandrețe, interes, adorație, voluptate, devotament, aspirație spirituală și monotonă insistență asupra lipsurilor ei materiale. Ce mai pisică! Dramatizează frumos, e nesăbuită în simțuri și îl venerează!

Cînd intră în salon are o mică ezitare: „Dacă, totuși, se vede?“

Sașa exersează scherzzo-ul din sonata nr. 3 de Beethoven. Are o impecabilă dorință de perfecțiune și fraza muzicală se încheagă riguros, cu efort vizibil, dar riguros. Își întoarce fața spre el. E tristă, nespuse de tristă și puțin disprețuitoare.

„Nu mă pot ocupa prea mult de Sașa pentru că sînt prea sigur de ea!“ își explică el infidelitățile. „Cine a

spus că o femeie trebuie să pună preț mai mult pe slăbiciunea bărbatului ei, decît pe credința ce i-ar putea-o purta ?“

O sărută pe frunte. Se așează pe fotoliul de lîngă pian și-i povestește scena de la podul Mihai-Vodă.

Cu mîinile în poală, cumînți, ea clatină din cînd în cînd din cap :

— Bieții oameni, bieții oameni ! Ce-i de făcut ?

Sașa lasă bărbia în piept și șoptește, rupîndu-se de povestire :

— Mă gîndesc cum ar fi dacă dinții albi ai pianului mi-ar ronțai timid suferința ? Singurătatea m-ar prinde de mîna...

El tace, laș, surprins și încordat.

Dacă ea va merge mai departe ?

Nu, Sașa are delicatețea de a nu împinge scena în dramă.

Gelozia este pentru ea ceva urît. O trăiește pentru că nu are încotro ; dar o trăiește ca pe o exalație corporală, o păstrează pentru intimitatea budoarului.

Totuși, o clipă, Ghica s-a temut. Pentru că, odată, îndemnată de Maria, Sașa descinsese la crîșma de la Bordei unde el și cumnată-său își făceau de cap cu niște dansatoare italiene. Acea apariție fusese marea aventură în vulgaritate a Sașei. Atunci o auzise rizînd cu hohote ușor triviale. Băuse cu sorbituri mărunte la început și apoi repezite trei pahare de coniac. A fost singura dată cînd în soția lui a simțit femeia care ar fi putut fi, dacă nu s-ar fi născut cu averea și ambițiile lui Mavros în poală.

VII

— Ultimii ani au maturizat ideea de revoluție...

Găsise bine termenul „maturizat“. Dacă ar fi spus „poltit“, „sleit“, „degradat“ și altele, l-ar fi jignit pe Rôsetti.

— ...a trecut de vîrsta critică...

Ride amar spre litografia atârnată de perete, deasupra consolei.

— ...iar generația noastră și-a impus legitimitatea politică.

Brătianu este de acord. Nici nu putea fi altfel. Iese din încordare și, cu mâinile băgate în buzunarele hainei, dă din cap.

Dar nu el trebuie să aprobe, ci Rosetti, care nici una, nici două vrea o mișcare de răsunet european ! Stă subțire, costeliv, cu pletele pe umeri și cu degetele noduroase învîrte o pană cu vârful tocit. Nu e morocănos, dar pare că analizează situația pe toate fețele cu oarecare distincție. De ce n-ar recunoaște ? Pentru el, Ghica este un renegat, unul dintre cei care au început să vorbească de rău *patrușoptul nostru*. Nu poate concepe ideea abandonării revoluției nici măcar teoretic. Învrte și învrte pana și se lasă încet, parșiv, cucerit de ideile „renegatului“. De pildă, povestea aceasta cu „legitimitatea politică a generației noastre“... Este un diagnostic exact. Oricum ar fi, Ghica este o inteligență și știe să pună punctele pe nenumărații noștri „i“. Un diagnostician foarte priceput. Dar, el, Rosetti, vrea mai mult, vrea ca toată lumea, pînă acum oropsită, să fie fericită ! E greu de stabilit cine, însă ar vrea nespus de mulțumit ca toți cei năpăstuiți să-și capete, prin lege, dreptatea !

„Ce noțiune măreață și cum a fost ea nenorocită în ultima sută de ani a bătrînei Europe !“ se gîndește vesel Ghica.

— A dispărut „pregătirea revoluțioasă“. Vă amintiți ? Așa spunea un moldovean.

Ghica privește atent sandalele cu panglici încrucișate pînă spre genunchi și faldurile tunicii scurte, strînse în talie ale zeiței Atena. E așezată triumfător pe un soclu cu trei trepte.

Poate avansa, crede, fără greutate :

— Nu trebuie să ne așteptăm ca populația să se agite, în ciuda nemulțumirilor ei. Regimul lui Cuza a inventat ceva interesant, că se poate governa doar întreținînd spe-

ranțele. Nu zău, e o invenție de care urmașii ar trebui să țină seama! Speranțe, speranțe și iar speranțe! Iată tehnica supraviețuirii oricărei puteri prea puțin eficace.

De gîtul celeilalte zeițe care privește extatică spre erou atîrnă o tolbă cochetă, burdușită cu săgeți.

O muscă bezmetică se agită între geamuri.

— Revoluția nu mai poate fi o mișcare de proporții, trebuie revizuită imaginea ei tinerească, exuberantă, riscantă și, și, și, populară, da, populară!

— Da, spune Dimitrie Sturdza, revoluția nu mai aparține mulțimii! Suveranii autoritari ai Europei s-ar întoarce împotriva ei... Vedeți ce s-a întîmplat cu insurecția polonă!

Brătianu este de acord, Rosetti își învîrte nervos pana într-o tăcere contemplativă.

— Oamenii lucizi, responsabili, care au o imagine cît de cît clară a viitorului, sînt singurii chemați să acționeze. Ideea de revoluție, repetă Ghica, a căpătat alt sens. Nu mai presupune vacarmul haotic al mulțimii, ci vocea sigură a cîtorva personalități clarvăzătoare.

Sturdza, în hainele lui impecabil croite, impecabil purtate, stă cu mîinile la spate și bărbia în piept, mîhnit, de parcă a fost adus acolo cu forța. Se mulțumește să-l sprijine repetînd :

— Exact, exact!

— Numai musca tinerică își găsește liniștea pe șoldurile protejate de sticlă ale Afroditei răsturnate planturos, cu un sîn dezvelit, pe ultima treaptă a soclului. Ghica se răsucește spre ceilalți, depărtînd palmele, ca și cînd ar lua măsura unei mobile, și, ridicînd vocea, adaugă :

— La urma urmei, trebuie doar să încheiem această stare de provizorat! Nimic mai mult!

Ochii exoftalmici ai lui Rosetti îl fixează :

— Provizorat? Mai rău! Ne-am întors la tiranie! Și deodată începe să imite perfect vocea lui Cuza : „Vom fi Domn constituțional!“ Și uite unde ne-a adus!

Ziaristul Rosetti nu-i putea ierta lui Cuza drastică lege a presei și cu atît mai puțin desființarea *Românului*. În tinerețe, voiau să răstoarne lumea veche, să aducă una nouă, iar cea nouă se dovedește bolnavă de morbul poli-

ticului. Trebuie explicat asta. Dar Brătianu se apleacă pe marginea scaunului :

— Nimic mai mult ? Ba chiar esențialul. Rezolvînd această stare de provizorat abia dacă ajungem la momentul așteptat al reformelor adevărate, al ridicării instituțiilor necesare, al împlinirii practice a revoluției noastre. Așa văd eu lucrurile !

Cu o ultimă privire aruncată marelui Alexandru, încununat de cele trei zeițe cu laurii unei binemeritate victorii, Ghica precizează :

— Exact ceea ce voiam să spun cînd vorbeam de *maturizare*.

Știu toți atît de bine ceea ce au de făcut încît dialogul este un menuet grațios de învăluire a înțelegerii depline. Brătianu își îndreaptă gulerul tare vîrîndu-și un deget pe sub el și împingîndu-și maxilarul inferior înainte. Este evident că ceva din conversație nu merge și lui îi plac lucrurile clare. A fost o greșeală a lui Ghica de a-l aduce pe Mititză Sturdza la această întîlnire. Între ei, „cei de la '48“, discuția ar fi mers mai energic și mai ușor. Dar este dispus să aștepte, ca un achizitor la o licitație, mișcarea ofertelor.

Gradilocvența de la tribună a lui Brătianu este un joc de scenă, simțul realității nu și-l mai pierde de la o vreme nici chiar atunci cînd vorbește despre anii exilului. De pierderea aceasta este responsabil, într-un fel foarte liric, foarte patetic, Rosetti. Ghica înaintează ușurel într-un spațiu ironic pentru a nu tulbura suspiciunile lui Berlicoco.

— Mihalache va pleca în turneu !

— Va juca rolul salvatorului nației ! rîde Sturdza. Va spune țaranilor : „V-am dat pămînt !“

Brătianu prinde sunetul fals din această veselie :

— Ce-i de făcut ?

Ghica își balansează pince-nez-ul de panglica lui cenușie și răspunde cu o gravitate prefăcută :

— Să plece, să i se facă primiri extraordinare ! Să nu lipsească pîinea și sarea și șervetele cu lucrătură migăloasă ale damelor locale ! Să aibă parte de triumf, de

discursuri înflăcărâte, pline de recunoștință, să i se dea titlul acela frumusețel de „salvatorul nației“!

— Îi lasă o clipă să mestece această imagine.

— Îi place să vadă mirarea altora; e tonică, sticloasă.

Casa lui Rosetti este mică și încărcată de obiecte gingașe. Asta relaxează. Și uimirea lor vine bine, se potrivește cu decorul salonului. După ce gustă plăcerea acestei armonii pînă la capăt — adică el ar fi venit acolo să propună liberalilor apoteoza lui Mihalache — adaugă:

— Asta este de făcut!

— E o dorință a ta? se miră Rosetti, împungînd cu pana în propriul său genunchi.

— Nu, o soluție politică! Uneori un sfat bun, dragă Costache, trebuie să aibă inițial aspectul unei nerozii pentru a intra în lume, pentru a se strecura în lume! Entuziasmul popular se va topi treptat, iar greșelile guvernului ne vor da dreptate... Atunci abia...

— N-ar fi mai bine ca în absența lui Cuza să încercăm o mișcare populară?

— Tocmai asta ziceam că acea mișcare, acum, nu este posibilă. Oamenii sînt încă încrezători în reformele astea ale lui Vodă.

— Ești sigur că Mihalache va mușca din momeală? întrebă Brătianu care a înțeles grabnic ideea tactică, dar încă se mai îndoiește de izbînda ei. Capul încadrat de părul frumos ondulat, de barba tăiată cu grijă se lasă puțin pe umărul drept. Arată ca un ins care încearcă să prețuiască o operă de artă: e interesantă, ar zice, însă nu are, totuși, garanția că va fi o bună investiție pentru viitor; oricît i-ar încînta ochii, așezată delicat în colțul camerei, lingă alte achiziții asemănătoare.

— Va gusta bucuria succesului și va uita politețea, va uita poziția sa subalternă. Și Ghica face un gest larg cu mîna, indicînd un urcuș abrupt, solemn.

— Cuza mai are nevoie de el.

— Cuza ar avea o mare nevoie de el, numai că are orgoliul lui, slăbiciunile lui și camarila lui, care ea nu va mai avea nevoie de Mihalache cel autoritar. Cuza împreună cu el este puternic, luați separat devin vulnerabili.

Brătianu se ridică de pe scaun energic, tânăr :

— Deci, după dumneata, prima mișcare ar fi eliminarea lui Kogălniceanu.

— Evident, confirmă rîzînd și așezîndu-și pînă-nez-ul în așa fel încît orice ar mai spune să aibă o nuanță glumeață. Presimte replica lui Brătianu, dar e gata s-o înfrunte.

— Ești conștient că numai noi putem s-o facem, nu-i așa ?

Ce frumos venise cuvînt după cuvînt fraza aceasta bănuită.

— Vezi bine ! Kogălniceanu are violenta simpatie țărănească în acest moment și numai prefectii, subprefectii care vă sînt atașați, negustorimea, intelectualitatea liberală și arendașimea trebuie convinse să-l primească cu entuziasm, cu fast, cu ostentativă recunoștință în ciuda resentimentelor lor. Sînt oamenii voștri, îi cunoașteți. Țărănimii îi alăturăm, orașenimea.

Ce vremuri nesigure, ce lume de neînțeles ! Dezechilibrul trebuie să restabilească echilibrul și dezordinea să reinstaleze ordinea. Deodată, Rosetti, agil ca o pisică, străbate camera în salturi pătimașe :

— Ce spui, domnule, să-i întărim autoritatea, popularitatea ? Adică oamenii noștri să-i proslăvească fapta antic constituțională ?

Din Rosetti, democratismul, idealismul tinereții țîșneau uneori ca flăcările dintr-un vulcan.

— Scapi de un buboi făcîndu-l să coacă, spune Sturdza rece, aproape melodos. Stă mereu în umbră ca un intrigant de operetă.

„Dar ce este politica pentru un om încă tânăr decît o fabuloasă dantelă de aranjamente, complicități, naivități și idealuri ?“

— Popularitatea lui va determina o ruptură de Cuza, explică visător Ghica. Trebuie mărite ocaziile de a se afirma public, de a se manifesta liber, de a se îmbăta de propria lui glorie pentru a provoca furia Prințului.

Rosetti se oprește în fața lui Brătianu și deschide brațele :

— Tu crezi că e bine să facem asta ?

Maria Rosetti intră în cameră și aruncă într-un cufăr un maldăr de haine :

— Iertați-ne, ne mutăm !

— Da, ne mutăm în două camere oferite de fratele Brătianu, pentru că sintem muritori de foame. Legea presei ne-a sărăcit total, se vaită patetic soțul ei.

Dar Sturdza, pedant, nu se emoționează, urmărește firul conversației :

— Bietul Mihalache ! Când se va crede mai tare, îi va cădea ca un trăznet disgrafia...

— Tu crezi că este bine să facem asta ? insistă Rosetti, atingându-l cu vârful penei boante pe Brătianu.

Ghica intervine :

— *Persoanele* trebuie avute în vedere.

— Ești prea sigur ! îi reproșează Rosetti.

— Este o siguranță pe care o datorez lucidității și, repet, analizei persoanelor în cauză. Zău dacă mă pot plînge că nu am aceste calități : luciditatea și capacitatea de a cunoaște oamenii. Și pe aici pe la noi, cît contează acest lucru ! Mihalache va uita orice decență dacă poporul, la care ține atît, îl va saluta frenetic. Camarila nu mai are nevoie de el, l-a folosit cît a putut din punctul ei de vedere, cel care nu coincide cu al lui Mihalache, și de acum poate să se retragă la moșie. La primele scene de sărbătoare națională în cinstea primului ministru parcă îi văd pe colonelul Duca și pe Liebrecht trimiși ca *missi dominici*, în inspecție prin județe, pe urmele eroului, trimițînd rapoarte defavorabile lui Cuza și întăritîndu-l împotriva aliatului său. La rîndul lui, Cuza va fi sensibil la raptul gloriei sale ! El și-a pus, nu-i așa, semnătura pe un act de autoritate, de dictatură, și-a călcat, cu alte cuvinte, principiile tinereții și vine Mihalache, o unealtă sau, ce mai calea-valea, mîna lui dreaptă care îi uzurpă drepturile și proclamă în numele lui reformele semnate de altul !

Se așează în fotoliu gustîndu-și elocvența.

— E, totuși, periculos, face Rosetti. Îi dăm o șansă lui Kogălniceanu — șansa de a fi stimat de popor.

Rosetti are dreptate. Pe lîngă venerația spontană pe care Kogălniceanu și prin el Cuza o vor căpăta de la tot

felul de ignoranți este necesar să-i montezi pe cei perfect conștienți că va trebui să se lanseze într-o politică abilă pe care abia de o pot înțelege.

— Să nu ne înșelăm în această privință. Șansa nu i-o dăm noi, oricum poporul îl va stima, orbit de ideea că împarte pământurile altora; șansa și-a dat-o singur, noi doar i-am asigura-o mai emfatic, atât. Și apoi trebuie să învățăm știința de a pierde în imediat pentru un câștig de perspectivă. Un sacrificiu calm al interesului momentan pentru un proiect de viitor sigur!

Dacă Brătianu cumpănește atent vorbele celui din fața lui, Rosetti își cîntărește bine principiile, își ghemuiește umerii și holbează ochii dincolo de fereastră:

— Ghica, Ghica! Pragmatismul tău te va ucide în imaginea posterității, în timp ce legenda pe care vrei s-o creăm deliberat în jurul lui Kogălniceanu va supraviețui!

Chestia asta cu *legenda* o mai spusese cineva.

Cine?

Cine?

Ah, chiar el i-o spusese lui Bălăceanu și lui Green, care fuseseră foarte sensibili la ea.

— *Legenda supraviețuiește*, e drept, dar realitatea se impune. Încă o dată vă spun, insistă ridicînd degetul arătător al dreptei spre tavan, nu-i dăm noi o șansă lui Kogălniceanu sau lui Cuza, căci și-au dat-o singuri, le-o vom spori puțin, să fie mai bătătoare la ochi, mai strălucitoare decît trebuie, riscînd să intrăm în numita legendă ca eroi negativi. „Tant pis!“ Deocamdată Kogălniceanu stîrnește entuziasmul prin cuvîntul „improprietărire“; cînd oamenii vor vedea ce va însemna acest cuvînt, cum vor trebui să-și muncească bucățița de pămînt, plătind dările, lipsindu-le uneltele, se va stinge și legenda. Totul depinde de ceea ce vom face *după* ce vom înlătura regimul autoritar al lui Cuza și Kogălniceanu. Atunci va trebui să luptăm cu o meteahnă teribil de umană, aceea prin care lumea uită viciile celor care au căzut de la putere și blămează repede foștii ei eroi cînd pun mîna pe putere. E un subtil examen al venerației și al detestării pe care, la acest nivel intelectual, e greu să

dovedești că l-a trecut rezonabil careva. Bătălia cea mare va fi după...

Brătianu iese din meditație :

— E bine, spune hotărît. E bine. Vom vorbi cu toți cei pe care îi cunoaștem în Oltenia și pe unde va mai merge Mihalache.

— Crezi în eficacitatea acestei manevre, căci de moralitatea ei nu te mai întreb ? face Rosetti cu pana îndreptată spre propria lui tâmplă.

— Încep să cred. Omul este un animal veșnic neadaptabil și în anumite momente trebuie chiar să i se cultive inadaptarea. Sînt bine venite uneori unele virtuți ale ereziei ! Dezorganizarea noastră a facilitat lovitura de stat.

Rosetti face un gest brusc, de elev recalcitrant :

— Dacă turneul va fi un triumf, puterea lui Kogălniceanu va slăbi ? Îți dai seama de gravitatea paradoxului pe care mizezi ?

Din fotoliul lui, cu genunchii încălecați și cu privirea somnoroasă, Ghica simte nevoia să răspundă înaintea celui întreat :

— L-au folosit suficient, nu au nevoie decît de dovada vanităților lui pentru a-l monta pe Cuza. Și nu va fi rău să li se ofere această dovadă. În curînd, Cuza va rămîne înconjurat doar de favoriții săi, se va izola, își va ceda brațul drept. Din furie și lene. L-am descoperit chiar pe Alecsandri răcit, iar Negri nu ar putea niciodată să fie de acord cu o asemenea politică. Oamenii de bună credință, dacă nu-i vor fi ostili (dintr-o prietenie absurdă), în orice caz nu-i vor face serviciile necesare despotismului spre care alunecă. Va rămîne înconjurat de lichele și șmecheri, de slugarnici și de cîțiva fideli sentimentali. Vă spun, încă o dată, începutul începutului va trebui să fie trimiterea lui Mihalache la moșie...

— N-o să-mi fie niciodată milă de el ! S-a purtat execrabil față de idealurile constituționalismului generației noastre, spune Rosetti și se înalță în fotoliu cu brațele sprijinite de cele două rezemători laterale.

Cînd este vorba de „idealurile“ acelea pare un înecat care, dînd din mîini și din picioare, mai ține să boboroască deasupra apei : „Spuneți-i că am iubit-o enorm !“

Dar Sturdza, proptindu-și cîțul pe marginea consolei, intervine cu aerul că orice îndoială este de prisos :

— Cuza are dificultăți și în familie. Umblă s-o convingă pe Doamna Elena să-i înfieze bastardul. Întreaga familie încearcă s-o convingă să nu accepte o asemenea umilintă. Deocamdată se ține tare, dar cu ea nu ești niciodată sigur. O îmbrobodește cum vrea el. O ia... patriotic, vrea domnie ereditară, spune că ea n-ar fi capabilă să-i dea un moștenitor etc., etc. I-a adus la Ruginoasa țărani, să-i mulțumească pentru pămînt, și Elena, știți, e sensibilă la recunoștința plugarilor... la piinea și sarea și berbecul legat cu tricolor...

Rosetti se agită pe scaun :

— Spuneți, era altfel pe timpul Bibescului, cînd Maritica Văcărescu divorța și Vodă divorța încercînd să înșface dota Zoiei Brîncoveanu ? Nu credeam că *ai noștri* vor face astfel istoria ! Atunci Bibescu cumpăra moșiile falitului Hagi Moscu în detrimentul creditorilor acestuia, azi neamurile lui Cuza cumpără pe nimic, de la greci, moșii mînăstirești care peste cîteva luni vor fi secularizate.

În cameră se lasă o mică tăcere. În covoarele grele praful doarme. Pe consolă, într-un vas de aramă, stau speriate ca femeile cînd își descoperă firele albe la tîmple, niște flori de cîmp care au început să putrezească în apa sălcie. Ghica își amintește de rîsul satisfăcut al lui Mavros : „Revoluționarii francezi s-au descăpăținat unii pe alții !“ Ei nu se descăpăținaseră, doar se certaseră, se dezbinaseră, merseseră de la o vreme unii împotriva altora, se bîrfiseră și se uriseră. Acum se aliau unii împotriva altora. Un progres !

— Trebuie să fim uniți, spune Rosetti și întinde brațele. gata să îmbrățișeze lumea întregă. Îl cam împiedică răceala afûrisită a lui Sturdza care consideră efuziunile sentimentale de „mauvais goût“.

Dacă ar fi după Alecsandri cei doi lideri liberali, „fruits secs, vieux macaques“, ar trebui pur și simplu

ignorați, ca niște scandalagii care nu-și cunosc măsura ! Dar Alecsandri se plînge încă din '60 că, politicește, este „ennuyé“, ar vrea să călătorească, (poate în Japonia !), însă se nimereste că o face prin Europa și exact atunci cînd are nevoie Cuza.

— În fond, ce ne desparte ?

Brătianu își oprește blînd prietenul :

— Lasă, lasă asta acum. Mai important este ceea ce ne leagă.

„Ce mai vulpoi, vulpoi adevărați ! Nu mai are nimic din tinerelul mazzinian de altădată. S-a *maturizat* și el odată cu revoluția noastră !“ Ghica îl privește cu admirație. Este bine să fie atent cu Brătianu, pînă și Mavros îl socotește „om de viitor“.

— Dar cîte nu ne leagă ! exclamă Rosetti. Exaltarea lui îi stînjenește. Par toți interesați de arabescurile covorului. Frate Ghica...

Tresare ca la numele unei iubite din tinerețe. „Frate ! Dumnezeuule, sintem chiar frați !“

— ...frate Ghica, sînt atît de multe lucruri care ne leagă ! Am putea uita anii limpezi, plini de speranțe, petrecuți la Paris ? Întîlnirile noastre, planurile noastre, ha, ha, chefurile noastre sardanapalice ? Și primăvara aceea nebunească în care te-am trimis la Constantinopol ? Ei, dar, ce tot trîncănim noi aici, nu-ți mai amintești că plănuisem să ne încuscrim ? Apropo, ce face Totó ? Am auzit că e la Wellington College ? Ei, îmi convine !

Lui îi convenea un ginerică studios, dar Liby era cam zurlie, nu i-ar fi plăcut Sașei ca noră, iar lui Totó, cu atît mai puțin, ca soție.

— Ei, ce faci ? se ridică Brătianu sprinten. Începi să sporovăiești ca un bunic ?

— Ne leagă prea multe, în ciuda-divergențelor noastre de principii, spune Rosetti cu ochii lui exoftalmici rătăcind melancolic prin încăpere. La urma urmei, și căsnițiile perfecte se sprijină adesea pe un conflict.

„Nici el nu este străin de o anume tactică.“ Și amintirile comune sînt, ce mai, o tactică perfectă.

„Nu zău, cîte ne leagă ?“

La o serată, tânărul Odobescu spusese cu eleganța lui studiată : „Sîntem prima generație care ne putem judeca părinții pentru ceea ce *au făcut*, nu pentru ceea ce *n-au făcut*.“ Prietenul lui, Adolphe Cantacuzino făcuse pe cînicul : „De ce mi-aș respecta părinții ? Ce lume mi-au lăsat moștenire ?“ Ghica voise să se amestece în discuție, dar renunțase. Orică explicație putea părea o agresiune pedagogică și avea oroare de violențele moraliste adresate tinerilor ca de un început de infern. Infernul bătrîneții. „Lasă, se vor descurca ei singuri, se gîndise. Într-o zi, oricare dintre noi se trezește vorbind despre el la persoana a treia, spunem *eu* și de fapt vorbim despre un *el*, o ființă care am fi vrut să fie.“ Era oricum bine că tânărul Cantacuzino nu întrebuse : „Dar ce *au făcut* ?“

— Ne unește trecutul, spune Ghica, adolescența, tineretea, revoluția, exilul și... opoziția. Da, cel mai eterogen și mai solidar fenomen social — opoziția !

Nu este bine.

A înaintat fără precauții într-un teritoriu care se voia cucerit încetîșor. N-are nimeni nevoie de probleme generale, de conversații teoretice. Brătianu, aplecat peste marginea scaunului, rîde, parcă înțelegînd pasul greșit, și întrebă :

— Într-un fel, de aceea și contează opoziția, nu ? Pentru că este eterogenă și solidară în scopurile ei imediate.

În locul atmosferei vătuite, călduțe, se trezesc într-o glacială... fraternitate, căreia Ghica ar vrea să-i dea puțin nerv.

— Un fel de ghiveci armenesc !

A fost de ajuns ? Rîd înviorați, dar a fost oare suficient ?

— Trebuie să unim aceste forțe ale opoziției, spune Rosetti rotindu-și ochii prin încăpere. Nu există nici masa, nici consola, nici oglinda, nici scaunele, nici gravura aceea sălbatic de teatrală și nici ei, cei patru bărbați sălbatic de... politici, doar un hău fără fund, o pustietate, în care el trebuie să găsească un drum, o flacăra, o comoară !

Ghica zîmbește, își potrivește pince-nez-ul mai bine și răspunde calm pateticului său prieten de odinioară :

— Ar fi cam greu, dragul meu ! La interese diferite, nemulțumiri diferite. Putem găsi doar un numitor comun acestor fracții : ieșirea din provizorat ! Un singur punct comun, un singur scop imediat, cum spune Brătianu : eliminarea lui Cuza și aducerea unui prinț străin. În rest, ar fi o utopie să ne vedem alături cu toată menajeria ! Ce-l poate apropia pe Dimitrie Ghica de amărîtul tăbăcar, pe avocatul care și-a cumpărat de curînd o moșioară de propriul lui arendaș etc. ?

— Spectacolul chiar îl încîntă. Pare finalul unui mare carnaval, cu toate personajele îngrămădite pe scenă. Dar se întoarce la realitate :

— Totuși, cîteva lucruri unesc aceste forțe eteroclite : nevoia de stabilitate, de ordine, refuzul autorității despotice, oroarea de arbitrar și abuz, nevoia de constituționalism, cum spunea fratele Brătianu.

Ei, uite că a mers chestia așa cu vechea frăție, lui Brătianu îi place, clipește cald, generos. Dar nu știi pînă cînd ! Ghica face o pauză, întinde mîna spre Rosetti, îi strînge brațul cu multă tandrețe :

— Plutarch zice că Lucullus a înfrînt doi regi, cei mai faimoși și mai mari, cu două procedee foarte opuse : cu iuteala și cu încetineala.

Lasă să se aștearnă bătrîna înțelepciune peste praful covorului și reia :

— Căci pot să te întreb și altfel : ești în stare să pui alături de luciditatea mea sau a prietenului Brătianu instinctul de parvenire a lui jupîn Tache măcelarul, sau al lui Plăpumărescu ? Răspuns : temporar, strategic, da. Însă idealurile noastre de prosperitate nu sînt aceleași...

— Ești cam aristocrat, frate ! îl respinge Rosetti.

— Hm ! Sînt și nu mi-e rușine s-o recunosc, căci nu sînt un aristocrat în sensul în care ai folosit acum cuvîntul — reprezentantul unei categorii privilegiate și prizonieră a unor prejudecăți de castă ! Nu. Sînt aristocrat pentru că vreau progresul *din principiu*, ceea ce uneori înseamnă împotriva propriilor mele interese, pe cînd jupîn

Tache măcelarul îl vrea din instinct de conservare și din instinct de parvenire. Nu-l disprețuiesc; într-un anume sens, ha, ha, îl iubesc, pentru că mă pun în slujba lui știind că viitorul trebuie să-i aparțină. El își vrea binele, dar eu vreau Binele. Iată de ce mă consider, da, un aristocrat!

Brătianu își strânge picioarele sub scaun și-și mîngîie ușor favoriții. Îl tot cîntărește pe Ghica, îl ascultă încordat. Spusese despre el prin București: „Beiul nu poate avea încredere nici în el însuși. Pînă și cu sine se poartă abil.“ Dar tratativele sînt tratative! Pocnește cu palmele în brațele scaunului:

— Jupîn Tache nu va renunța niciodată la interesele lui, pe cînd dumneata poți foarte lesne renunța la principiile acestea atît de generoase! Nu trebuie uitată nici această posibilitate.

Ghica îl privește fascinat: „Dumnezeule, Brătianu este deja un prim-ministru! Retorica lui din Cameră este doar o gesticulație de atlet care se antrenează pentru un mare rol. Chițibușăraia parlamentară este acea mecanică răsucire a gleznei pînă devine suplă, elastică, bine adaptată unui efort competitiv.“ Este plin de admirație și Brătianu își urmează ideea:

— Sînt un adversar decis al abuzului, al mînciunii, al manevrelor de culise...

Ghica îl privește prin pince-nez. „Ce tot vorbește ăsta! Acum cîteva minute mi-a promis că aranjează chestia din Oltenia prin susținătorii lui!“

Pînă și Sturdza, cu aerele lui de elev silitor se uită la Brătianu cu venerație, de parcă ar zice: „Asta da, asta da, seamănă a gîndire politică!“ Sigur, Brătianu poate fi concis, eficient. Ghica are chiar surpriza de a-l descoperi conștient de partea utopică a acțiunilor sale și foarte rezonabil în fond. O eroare este că întîrzie prea mult, că insistă asupra aspectelor abstracte ale istoriei cînd nu este vorba decît de o strategie vremelnică.

— Eu, spune Ghica, mă angajez să discut cu domniile conservatori, cu tinerii pe care îi am aproape. Trebuie tatonat terenul european, opiniile franceze și engleze,

prejudecățile austriece și recente agresivități prusace, lenea turcească și isteria italienilor asupra schimbării Domnitorului și asupra persoanei înlocuitorului său. Și în această privință putem folosi relațiile conservatorilor cu cabinetele europene. Pregătirea necesară ne va lua timp și multă osteneală. Nu avem voie să ne pripim. Dacă în privința refuzului nostru de a-l mai tolera pe Cuza sîntem de acord, ne trebuie o alianță sigură, oricît de temporară, și un plan tactic. De aceea am dat citatul din Plutarch. Deocamdată, putem învinge prin încetineală pentru că sînt adversari care se uzează singuri.

— Nu-ți poți învinge adversarii fără să-i ataci, mormăie jenat Rosetti. Pare că asistă la un spectacol străin.

Ghica nu poate avea decît bucuria de a-l fi scos pe Brătianu din generalități, căci acesta se și arată foarte direct interesat de problemele practice.

— N-aș vrea să lăsăm pe seama boierilor tratativele cu mediile diplomatice străine. Pun condiția unei colaborări strînse și chiar al unui drept de inițiativă în acest sens.

Sturdza clipește des. Brătianu îi aruncă o privire grăbită :

— Eu însumi aș putea lua asemenea inițiative la timpul oportun. Iar în ceea ce privește mișcările din țară care să convingă în afară oamenii politici de necesitatea unei schimbări de domnie, ele se vor face. Noi sîntem cei care le putem face...

Cuvintele cad între ei grele, puțin brutale. Ghica se ridică brusc. Brătianu și Rosetti se grăbesc să-l conducă spre ieșire. Voci croșetate de femei și copii se aud în holul casei.

— Voi comunica totul... boierilor ! rîde Ghica.

Afară este un soare torid și pietrele caldarimului, încinse, emană o căldură umedă. Calfele aruncă apă în fața magazinelor și vaporii amestecați cu praf înecaș trecătorii.

În trăsură, Sturdza, rotindu-și cilindrul deasupra genunchilor lipiți, spune :

— Văd ca prin sticlă în Brătianu voința de putere, și, totuși, este prima dată când mi se pare îndreptățită.

— Ah, democratism, constituționalism... nu sînt chiar vorbe goale. E o forță, o forță, incontestabil. Păstrează încă relația cu orășenimea asta frămîntată, are capacitatea de a fi aproape de mulțimea țirgovetilor și, iată, și pe aceea de a impune în tratativele politice, punctul său de vedere.

— Brătianu la putere va fi un democrat, un constituționalist ?

Ghica îl bate încet pe genunchi cu jobenul :

— Nu trebuie să cedăm niciodată naivității noastre !

VIII

Louis oficiază cu gesturile lui de o solemnitate jig-nitoare. Lighenașul cu apă caldută miroase a lavandă.

„Francez turcit ! Lua-te-ar naiba !“

Ghica e mîndru de barba lui. Așa e. Nu l-a făcut natura nici prea frumos, nici prea înalt, dar i-a împodobit obrazul cu o splendidă barbă de pirat.

Clac, clac, face Louis din foarfece, în aer, încercînd după sunet tășul fin al lamelor.

Ceea ce fericitul „barbu“ a reținut din conversația cu Brătianu și Rosetti i se tot rostogolește în cap. Este o observație pe care tot el o făcuse, fără însă s-o analizeze înainte : „Opoziția, acest fenomen eterogen și, totuși, solidar !“

Un clăbuc vîrtos se ridică din fulgii mărunți de săpun. Pămăduful se învîrtește cu spor, ca telul în căldărușa de aramă a Saftei cînd bate frișca.

Stă pe scaun, întepenit, cu șervetul alb pe piept. În fața lui este chiar el, chipul lui din oglinda cu ramă aurită, înconjurată de amorași, struguri și împodobită cu frunze de acant. Mai mare dragul !

Ochii lui Brătianu sticliseră. Pentru toți cei care erau acolo, în cămăruța unde se încerca precaut o alianță, opoziția era un cuvânt magic, așa cum pentru Marin al lui Ghiță, pietrarul din Ghergani, este *tărănimea*. Când îl rostește știe că nu este singur și-și înalță umerii, își umflă pieptul. Are familia lui cea mare. Iată că și ei au început să aibă familia cea mare : Opoziția.

Louis îi trece briciul ușurel pe gît. Miroase a săpun de lavandă. Cum stă așa cu ochii în tavan, mîngîind cu privirea stucaturile acoperite de un strat fin de funingine, îi vine să întrebe retoric : „La urma urmei, cine este opoziția ?“ Valetul adună grijuliu țepii mărunți în spuma parfumată. Îi simte respirația pe obraz. La timple i-au apărut firele albe. „De fapt orice aș gîndi despre Louis, îmbătrînim împreună. Ce relație mai profundă am eu pe lumea asta decît cea cu Sașa, copiii și cu nătăflețul ăsta ? Nesuferitul mi s-a vîrit în suflet. Face parte din viața mea mai abitir decît Jeannine, care azi e, mîine nu va mai fi ! O fi și el din opoziție ?“ Îi vede de aproape ridurile, pleoapele strînse, expresia concentrată a gurii. „E clar, ăsta e cu opoziția. Un francez, turcit sau nu, nu poate fi de partea guvernului ! Slavă Domnului, n-am un dușman în casă !“

Cu o mișcare expertă Louis scutură clăbucul în ligheanul de porțelan. „Are grație, ce mai !“ Și își ține degetul mic în aer, înțepă aerul cu el, în timp ce mîngîie cu briciul pielea de sub ureche.

„Cine dracu stă în opoziție ? În acest fenomen eterogen și, totuși, solidar, cum bine am zis ? Sînt, uneori, foarte inspirat ! Cine se îndeasă în opoziție ?“

Este evident că liberalii. „Noi am fi !“ ar spune Brătianu arătînd cu mîna spre Rosetti și spre propriul său baston, așezat pe consolă. Deasupra consolei se lăfăia gravura ce înfățișa apoteoza lui Alexandru cel Mare. Brătianu se lăsa reprezentat de bastonul acela cu măciucie de os puțin îngălbenit.

„Dar cine sînt liberalii ? Poate le va trebui un secol istoricilor să descopere ce vor, cu adevărat, *roșii*, în afară de putere !“ Brătianu își expusese principiile politice. Dar

dacă le luai *tale-quala* nu se deosebeau de cele ale moderatilor. De aceea le și admirase atita Mititză Sturdza.

— Louis, ai innebunit ?

O picătură de sînge pe obrazul lui, ca o lacrimă gata să se strecoare prin hățiușul bărbii. Valetul, calm, rece, întoarce cu fundul în sus sticla de colonie și-l tampo-nează cu șervetul, repetînd mecanic :

— Pardonnez-moi, monsieur, pardonnez-moi !

Sîngele s-a oprit. Se privește în oglindă. E întreg și nevătămat. Dar și Louis este întreg și nevătămat. Chiar și mai nevătămat decît el. Din nou își agită briciul, îl tot freacă de pielea întinsă, bătucită, atîrnată de cuiul din dreapta oglinzii. Ghica se lasă din nou pe speteaza scaunului.

Adică *ei* vor emanciparea individului, „munca, vo-cația, inventivitatea, forța lui creatoare să elimine pres-tigiul de familie, favoritismul, slugărnicia...“ Bineînțeles. Sturdza ridicase din umeri plin de elocvență : „Adică *noi*, moderatii, vrem altceva ? Nu, evident, nu !“ „Și *noi*, re-plică în gînd Ghica, fixîndu-l pe Louis prin oglindă, și *noi*, nu-i așa ?, vrem libertatea de afirmare a oricărui specimen uman, a oricărui cetățean, a oricărei lighioane bipede, deschiderea tuturor șanselor lor de succes social...“

Succes social ! Brătianu numea astfel bucuria de a constata că oamenii sînt judecați după felul în care și-au realizat ambițiile cele mari, dar și capacitățile cele mici. „Adică respectul pe care îl datorezi gunoierului, domnule, dacă ți-a măturat bine strada ! “

— Louis, tu respecti pe gunoierul care ne mătură strada ?

Valetul, cu nasul în ligheanul plin de aisbergurile de clăbuc, se uită la el cu ochii mijii de parcă stăpînul i-ar întinde o cursă. Și, totuși, miracol !, începe să rîdă, Louis se amuză. Îi îngăduie... gluma, ironia, șaga... „În fond, de atîția ani, măgarul ăsta ar fi trebuit să se obișnuiască cu stilul casei !“

— Gunoierul nostru, monsieur, este o persoană foarte exigentă cu munca altuia.

Ca să vezi peste cine nimerise !

— Specia asta, Louis, este adorabilă !

— Da, domnule. L-a făcut de două parale pe Ghiță că nu a pus saci sub cozile cailor și aceștia s-au bălăgat în fața porții, acolo unde, spune el, este proprietatea primăriei.

— Aha, aha ! Deci caii mei n-au voie să se balige decît pe proprietatea mea ?

— Exact, domnule. Dar nu v-a acuzat pe dumneavoastră !

— Asta ar mai fi lipsit...

— ...ci pe Ghiță. A spus : Fă-ți onorabil treaba !

Ghița privește acum marginea de sus a sobei. Cu gîtul răsucit spre dreapta își lasă pielea mîngîiată de briciul ascuțit. Ezită o clipă, apoi, cînd Louis își șterge cu șervetul clăbucul de pe brici, mormăie :

— E o persoană rezonabilă, democrată și progresistă, cred.

Brătianu își băgase bărbia în piept și declarase : „Nu mă socotesc responsabil față de oameni, ci pentru oameni. Gîndirea mea merge în sensul istoriei. Asta este și mîndria mea !“ Fusesse destul de interesant cum își surîseseră cu înțeles Rosetti și Mititză Sturdza sub privirea protectoare a lui Brătianu. Erau pe drumul cel bun. „Ce ne desparte ?“ tot întreba Rosetti. Într-adevăr ! „Noi, liberalii, continua Brătianu, vrem garanția proprietății, ca una ce asigură bogăția țării — de la cea economică, la cea culturală. Căci ce definește individul din punct de vedere social decît creația sa, adică proprietatea sa.“

Louis își tăcane iar foarfecele.

„Valoarea personalității, spunea Mavros, o dă proprietatea.“ Cine ar fi crezut ca socru-său și Brătianu să se înțeleagă fără să știe ? „Proprietatea dă demnitate, siguranță și, nu în ultimul rînd, decență unei societăți tinere ca a noastră.“ Sigur că da, în opoziție întră nu numai liberalii, dar și cei lezați în privilegii, conservatorii ! „Mortăciunile“ țipa Rosetti. „Bune și alea dacă sînt împotriva unui regim autoritar, abuziv. Bune și mortăciunile. Au încă în mînă averea țării și multe relații afară. Și cînd te gîndești ce înseamnă afară, cită omenire ! Ele lasă în urma lor o moștenire ce va fi im-

părțită! Nu e cazul ca Rosetti să fie mofturos cu cei care vor da banii. Deși are dreptate să se îndoiască de generozitatea lor.“

— Crezi, Louis, că prințul Grigore Sturdza este o mortăciune?

Valetul îi piaptână atent perciunii și taie expert virfurile ce au luat-o razna. Aproape că nu pare a fi auzit întrebarea și când Ghica își ia gândul de la vreun răspuns se pomeneste cu :

— Prințul Sturdza este un atlet!

Asta cam așa este. Un atlet. Are casa plină de aparate de gimnastică și de mobile mari. Ghica nu se simte bine acolo, (oricât de dragălaşă ar fi Olga), pentru că, așezat pe scaun, simte cum picioarele i se bălângăne deasupra parchetului ca în copilărie. Bine. Mortăciunile atletice vin cu banii, domnii liberali vin cu negustorimea, arendășimea, micii meseriași, intelectualitatea... „Ce vor aceștia?“ întreba Brătianu și începea să-și îndoie degetele numărînd : „Legalitatea, democrația, libertatea inițiativei, încurajarea comerțului, firește, bucuria de a decide în problemele vitale ale țării prin votul lor chibzuit.“ Trecuse de la o mină la cealaltă, dar rămăsese cu indexul ridicat și decisese s-o scurteze : „Într-un cuvînt : constituționalismul!“

Toate degetele rășchirate ale Brătianului exprimau voința de a progresa a acestora.

Foarfecele îi joacă tarantela pe la mustață. Valetul împinge firele cu pieptănușul în timp ce țacăne în aer instrumentul și, deodată, îl apropie expert și retează virfurile, le potrivește și le contemplă apoi, prăbușite pe servetul apretat.

În opoziție mai intră tineretul care în imaturitatea lui reușește adesea să apese exact asupra punctelor nevralgice. Parcă îl aude pe Mititză Sturdza : „Renașterea României nu se poate face fără tineret, el este energia, viața... viitorul!“ Mititză a fost educat de prusaci, a devenit, ca ei, un pedant, vrea să te convingă și asupra lucrurilor pe care le cunoști mai bine decît el. E limpede, tineretul e veșnic în opoziție și nu trebuie să i se creeze sentimentul că a venit prea tîrziu, dar e și repede coruptibil cu

posturi și favoruri. Administrația lui Cuza a făcut-o într-un mod capricios și a stîrnit tot felul de conflicte în țara tineretului. „Nemulțumirile lor nu înseamnă că au o opinie asupra situației!” spusese.

Mustața a fost desenată superb. Oricît ar cîrți el, Louis este un maestru! N-o să i-o spună pentru că și așa e prea înfumurat.

Ba, o să i-o spună pentru că a ajuns la partea de jos a bărbii și ar trebui ambiționat. Dar dacă, în loc să-l ambiționeze, laudele îl vor arunca în nepăsare? Mai bine, nu! În fond, primește o leafă pentru munca lui. „Fă-ți onorabil treaba, cum spune gunoierul cel înțelept!”

Tineretul trebuie atras cu îndemînare, revendicările lui trebuie împinse spre terenul politic. „Numai el ne poate oferi un viitor solid, prosper...” ar spune Mititză.

Ușa cabinetului se deschide ușurel. Scarlat, în hăinuța lui de mare gală — pantalonii oprîți deasupra genunchilor, ciorapii puțin încrêțiți și pantofii cu bumbi argintai — stă și-i privește. Curiozitatea lui îi devoră. Apoi invidia lui. Și-ar dori o barbă ca a lui taică-său. „Un viitor solid, prosper...”

— Charles, fii amabil, nu mi-a trecut încă supărarea. Nu sînt încă dispus să uit felul jalnic în care ți-ai vîndut cărțile pe cinci arșice!

Băiatul nu se mișcă. Ochii lui de un negru intens fixează foarfecele lui Louis, oprit de cîteva clipe în aer.

— Și, mă rog, unde te duci îmbrăcat astfel? întrebă Ghica, întorcîndu-și capul de la copilul din oglindă la cel real.

— E ziua vărului Jean!

— Era vorba că nu vii cu noi, ca pedeapsă!

— Maman a hotărît să mă ia.

— Așa? A hotărît, zici? Bine, vom vedea, poți s-o ștergi!

Scarlat însă face un pas înainte, de parcă ar vrea să i se lipească de genunchi, apoi renunță mîndru și închide grijuliu ușa. I se mai aud o vreme pașii pe culoar, apoi urmează pocnitura ușii dinspre hol, zgomot sec și dur!

A plecat, a dispărut, a șters-o tînăra generație.

Acel viitor prosper și solid !

Iată-i pe ei, întorși la treburile lor. Louis cu foarfecele, el cu barba. Se privește în oglindă.

„Și mai sîntem *noi*, în opoziție, *noi*, cei de la '48, *noi* care vedem pe zi ce trece cum lupta noastră trecută se împotmolește. *Noi*, acum în plină maturitate, forță și speranță !“

— Louis, port barba asta de peste treizeci de ani. Mă întreb : cum arată de fapt obrazul meu ?

IX

Alexandrina și Maria înaintează — siluete mici și subțiri prin iarba deasă, încă necosită. Vegetația din jur s-a întunecat. Nori grei au coborît peste cîmpie și înfășoară conacul și parcul lui într-o pînză cenușie-albastră. Frunzele platanilor și arțarilor foșnesc deodată amenințător.

„E așa... ca un aer de primejdie ! Parcă s-ar pregăti ceva rău !“ Sașa se întoarce spre sora ei și-i zîmbește :

— Se pregătește ceva rău !

Maria se amuză de speranțele demonice ale Sașei și-și freacă mîinile :

— Ha ! Ha ! Sîntem două vrăjitoare care am dorit asta !

„Ce înseamnă două surori ? O complicitate !“ spusese Ghica uitîndu-se la ele cum șușoteau într-o seară în colțul salonului.

Au ocolit drumurile, aliele și s-au afundat în iarba înaltă așteptînd o bucurie năpraznică, venită din cer.

„Verdele frunzelor a devenit nisipiu, observă Sașa. Și scorburile sînt înfricoșătoare — mici turbioane de aer negru ca smoala. Gurile iadului !“ Dar iarba zumzăie,

unduie, frosnește de parcă și-ar apăra cu demnitate o singurătată ultragiată de pașii lor.

Merseseră și merseseră și nimic !

Prin așteptare, emoția se îndepărtează în loc să se apropie. Totul pare pustiu din pricina norilor care s-au așezat pe coroanele arborilor și pun la cale tot felul de intrigi. „Ce pustietate !“ Până și păsările par a se fi ascuns de teamă.

Botinele se afundă în pământul care se pregătește să mustească.

O pulbere fină de ploaie se strecoară printre frunzele arborilor. Sașa o ia pe Maria de mână, cuprinsă de o exaltare care la ea nu are niciodată ceva spectaculos, ci doar o vibrație blajină. E atât de bucurăoasă de umezeala greoaie a pământului ce-și menține cu mândrie vegetația dreaptă, verde, înspicată !

Se țin de mână și rid zănatice, lăsându-și poalele rochiilor muiate de ploaie. Bonetele și șalurile subțiri care le acoperă umerii s-au lipit de piele.

Trec printre arbori ca niște păsări mari, cu aripile strânse la spate.

Ploaia se întetește.

Și ce veselie le cuprinde. Aleargă prin parc și rid.

Au ieșit din cochilia lumii, parcă stau la marginea ei și primesc în față toată frumusețea blândă a pământului. O senzație de adevăr, de curățenie.

„Îmi vine să pipăi ca un orb locurile, de teamă să nu fie umbre.“

Printre copaci se vede deja conaeul. Apa șerpuieste pe geamuri, stejarul bătrîn bogogăne morocănos. E cald și umed. Fața jilavă capătă o prospețime copilăroasă și mirosul frunzișului putred, moale, prin care calcă le provoacă o stare de euforie.

Sașa întinde brațele înainte, cu palmele deschise :

— Marie, vom fi vreodată fericite ?

Se reazemă de trunchiul unui arțar. O' podidește pe neașteptate plînsul, o tristețe mîngîietoare (poate că, totuși, chiar asta aștepta), dar n-are timp să și le ia în brațe, să și le alinte, căci pe poartă intră, agitîndu-și clo-

poțeli celor patru cai, trăsura. Ciucurii albaștri de mătase ce atîrnă de hamurile țintuite strălucesc.

„Numai atît a dîrat ?“

Maria se teme că cei dinăuntru trăsorii nu le vor vedea și aleargă spre alee, înotînd prin ierburile înalte, făcînd semne largi cu mîinile deasupra capului. Roțile scîrțîie pe pietrișul alb, încetinesc mișcarea. Prin hașurile ploii se vede ușa cupeului deschizîndu-se și Ghica întinzînd mîna spre Maria, săltînd-o în scară și ea aruncînd surorii ei o privire triumfătoare, îndemînd-o să se grăbească. Tocmai de aceea Sașa calcă încet, dezamăgită. Aceeași mînă o prinde, o saltă și iată-i înghesuiți în cutia trăsorii, înconjurați de ploaia verde într-un mic spațiu albastru, capitonat. Rochiile celor două surori se adună jilave peste genunchi.

Jeannot stă cu un picior pe ușa pentru a-și lăsa soția să se înghesuie pe bancheta de vis-à-vis, alături de Ghica. Se uită la ea uimit. Arată ca o fetișcană de șaisprezece ani și e mîndră ca o regină. Lîngă Jeannot, un individ mărunt, cu chelie lucioasă și fața încadrată de niște favoriți groși.

— Monsieur Le Cler, îl prezintă Ghica. Doamna Canțaçuzino, cumnata mea, și arată spre regina de alături, care zîmbește cît mai distins cu putință, și soția mea, și se întoarce spre Sașa ca spre un copil năzdrăvan.

Francezul își înclină de fiecare dată trunchiul scurt și cu o voce guturală, autoritară repetă :

— Enchanté, madame !

Îmbrăcămintea jilavă a celor două femei umple cupeul de un aer vesel — miros de frunze spălate de ploaie, de pămînt răscolit de apă. „De fapt, miroase a ciuperci putrede !“ își spune Sașa surizînd grațios invitatului lor : „Monsieur Leclerc, Le Cler, n-am înțeles bine...“ Jeannot, eu fina lui cumîntenie, întretine senzația de melancolie plăpîndă, numai Ghica se simte bine între ea și Maria, pe bancheta din față. Atît de bine încît e capabil să spună și prostia aceea :

— Între două nu te plouă !

Maria chicotește. Ion îi traduce domnului Le Cler expresia, Sașa pufnește pe nas ca un școlar care nu vrea să fie observat de învățător că se distrează.

Noroc că drumul de la poartă pînă la conac nu e lung. Scîrțîitul pietrișului încetează și, coborînd, Sașa se gîndește, în timp ce mîna lui Ghica o sprijină, iar Louis ține deasupra lor umbrela mare, verzuie, că ar trebui să analizeze mai adînc efectele unei prostii spuse la momentul oportun. „Am rîs toți cu poftă, chiar și francezul !“

Ploaia se scurge pe pereții exteriori ai trăsorii și se adună în mici torente în șanțurile de pe marginea aleii. Fustele îmbibate de apă lasă dîre pe podeaua holului. Bărbații se privesc puțin nedumeriți : ele par cele venite și ei cei care le-au așteptat.

Urcînd scara, Sașa îi șoptește lui Louis :

- Șase tacîmuri la masă !
- Oui, madame !
- Și acum servește, te rog, ceaiul !
- Oui, madame !

„Oh, acest *oui* rostit cu tonul unuia care ar ridica din umeri uimit și ar spune : *Dar am atîta imaginație !*, mă calcă pe nervi !“ Și valetul se și uită ciudat la rochia ei muiată de ploaie și murdară pe poale de noroi. „Așa ceva, în Franța, n-ar fi putut vedea !“

Intră în camera ei bodogîndu-l. Își desface botinele și le aruncă spre dulap, dar văzîndu-le expuse atît de indecent, una cu tocul plin de fire de iarbă năclăită cu pămînt galben, cealaltă cu bumbii cășcați ca dantura falsă a unei babe, se repede și le așează alături, lipite, drepte, ordonate. Apoi intră camerista care o ajută să-și scoată rochia, să se spele, să-și perie părul, să și-l pună în concii, apoi Miss Haycock care este rugată să transmită (cum numai ea știe !) bucătarului grec, angajat de cîteva luni, unele detalii în plus pentru cină, apoi lenjereasa care este trimisă să pregătească încăperea oaspetelui : „Cine o mai fi acest Leclerc, Le Cler ?“ Stă cu peria în mîna în fața oglinzii. „Un bancher ? Un fabricant de mașini de treierat ? Un negustor de cereale ? Un inginer, reprezentantul unei firme ce vrea să primească dreptul de exploatare a minelor de cupru ?“

— Un agent, ma Mie, spune Ghica intrind în încăperea și rotindu-și ochii să nu-i audă cineva. Sînt sigur că e un agent. Face pe călătorul, dar la Quai d'Orsay problemele moldovălahe nu sînt încă lămurite. Atenție mare! Am adus somon și i-am poruncit grecului să născocască și el ceva să ne lase gura apă. Învrtea el acolo, într-un butoiăș...

O mîngîie pe umăr :

— Arăți grozav, ma Mie !

„Viclean, viclean obraznic!“ își spune Sașa zîmbindu-i puțin trist, dar după plecarea lui se privește în oglindă. La urma urmei, da, acceptabil...

Afară continuă să plouă. Ridică puțin colțul perdelei. Aleea cu salcîmi suferă lucios în bătaia picăturilor grele de apă.

„Cam asta ar fi!“ își spune înainte de a pune mina pe clanță.

Ba nu, mai sînt copiii !

În salonul lor, copiii Ghica împreună cu copiii Cantacuzino se joacă la masa rotundă din colț *loto*. Pe lîngă ei, ar trebui să fie și fiul bucătăresei, așa ar pretinde scriitorul acela, medicul rus. Dar, uite, lipsește. Totuși în mijlocul mesei este farfuria albă cu firfirici, *lîngă farfuria, un măr mușcat, un foarfece*. Postavul verde este *presărat cu numere, cu coji de nucă, cu hîrtiuțe și pătrățele de sticlă*. Copiii joacă pasionat. Sașa închide ușa și coboară scările spre salonul „oamenilor mari“.

— ...acest pitoresc sățios, prințe, rostește francezul cu buzele strînse și rotunjite.

Agită deasupra genunchilor mici, înghesuți unul în altul, degete fine, prelungi. Se vede că-i place să-i spună „prințe“ cu aerul că se adresează unui erou legendar al Orientului, nu unui aristocrat de neam.

„Ar merita să se serie o cărticică : Un occidental la București ! Descrierea unei prejudecăți!“ este de părere Sașa.

— În ceea ce privește pitorescul, răspunde acru Ghica, el a devenit, iertați-mă, un loc comun al tuturor călătorilor străini.

L-a jignit pe Le Cler care își trage ușor manșetele și se ține drept.

— Mărturisesc, reia gazda, că eu am găsit extrem de pitorească Venetia, apoi Bretania și n-am să uit din această enumerare Scoția. La urma urmei, aș pune pariu cu dumneavoastră că nici un colț din lumea asta nu este lipsit de pitoresc. Să fie la noi sățios? îl întreabă Ghica pe Cantacuzino ca pe un expert, iar acesta se mulțumește să zîmbească ironic.

Zeflemeaua este cam dură. Le Cler clipește des. „Ei, domnule, îi sugerează Sașa în gând, concentrează-te!“ Francezul face un gest brusc cu piciorul drept, parcă ar păși într-o materie viscoasă în care i s-ar afunda pantofii și nu i-ar mai putea scoate. Atacă :

— Se face mult caz de latinitatea acestei zone, dar lucrurile care îi leagă pe români de Occidentul latin sînt destul de puține : limba, da, și înfățișarea, care nu are nimic slav.

— După părerea dumneavoastră e puțin, după a noastră e mult, e enorm, o istorie întregă ! intervine Cantacuzino.

— Se spune că un străin poate să-ți revele slăbiciuni și virtuți pe care nu erai conștient că le ai, îl ajută Maria. Dar sînt țări pe care le vizitezi cu un sentiment de inferioritate și țări pe care le vizitezi cu un sentiment de superioritate și care fac, sărmanele, totul ca să te cucească. Dumneavoastră ați trecut și prin țări mîndre și prin țări umile. Pe care ați reușit să le înțelegeți mai bine ?

— Observație subtilă, doamna mea, dar pe lângă orgoliul țării mai contează și curiozitatea călătorului, nu numai vanitățile lui. Pe mine mă captivează această parte a Europei și de aceea s-ar putea să vă aflu mai multe slăbiciuni și virtuți decît ați dori să recunoașteți !

— Ah, este aproape o amenințare !

Louis vine spre ei cu tava. Paharele de Bordeaux rubiniu, gros ca uleiul sclipesc în lumina candelabrelor aprinse. Sașa privește în gol. Ghica o surprinde astfel cu neplăcere. „La ce se gîndește ? În ultima vreme e cam absentă, cam distrată..“

— Să bem pentru acești latini orientali cărora, cu siguranță, dacă nu le reproșați pierderea limbii și a înfățișării o să le reproșați pierderea moștenirii morale a latinității lor, toastează el numai zîmbet.

Francezul se destinde. De data aceasta felul cuși a fost admonestat pentru un posibil clișeu n-a fost vexant.

— Domnul Gradowicz mi-a tradus unul din articolele dumneavoastră ; sînt idei care m-au făcut foarte curios să vă cunosc, mai mult chiar decît faima dumneavoastră de om politic, de om care a cucerit chiar și pe Sir Stradford la Constantinopol, ceea ce, se spune, este o victorie mai mare decît cea de la Sevastopol !

În fotoliul ei, Sașa se trezește din scurta reverie : „Sevastopol ? Unde rămăsesem ?“ Întîlnește privirea lui Ion și se ridică dreaptă, plină de interes. Alunecă încă derutată spre gheridonul pe care au așezat capul greg antic, adus de Ion de la Heliopolis, pentru a fi mai atentă la vorbele săltărețe ale domnului Le Cler. Dar în drum, Maria o oprește :

— Ar fi timpul să-i tragem la culcare !

Sașa rîde încet :

— Pe cine ? Pe ei ?

Și-i arată pe cei trei bărbați încinși în replicile lor. Maria își pipăie medalionul, îl tirăște de cîteva ori pe lanțul lui și replică :

— Pe ei ? La galere ! Ah, și străinii aceștia care au impresia că au înțeles o țară în cîteva zile...

Ploaia a stat. Sașa îi poruncește lui Louis să deschidă ușa spre verandă. O boare răcoroasă și dulce smulge fumul tutunului din încăpere. Bărbații respiră adînc : „Ahhh !“ și continuă să pufăie.

— Chiar dumneavoastră acuzați societatea română, în acest articol, de imoralitate, de lene. Observați inflația favoritismului, corupției, abuzurilor. Credeți că astea sînt urmările latinității valahe ?

Se lasă o liniște penibilă. Se pot auzi picăturile care se mai scurg de pe streășină și se izbesc de pietrele rigolei ce înconjoară casa.

— Domnule Le Cler, n-aș vrea să vă amintesc că în toate numerele presei franceze se vorbește despre imo-

ralitatea, lenea, favoritismul, corupția ce domnesc în societatea dumneavoastră. Nu dă nimănui prin cap să le pună pe seama latinității poporului francez. Societatea de acolo ca și cea de aici este bintuită de viciile timpului pe care îl trăim.

Le Cler se grăbește să intervină :

— Nu, nu m-ați înțeles, cred că națiunea, română, în pragul refacerii sale, trebuie să se cunoască pe ea însăși, atîta tot. Să se analizeze cu luciditate. Așa, ca în articolul dumneavoastră.

Femeile așteaptă replicile ca martorii, într-un duel, mișcările decisive ale eroilor. Stau strînse una lîngă alta și privesc spre cei trei bărbați care mînuiesc florete nevăzute. Vocea lui Ghica nu este solemnă, teatrală cum ar cere rolul, ci puțin plictisită de parcă i-ar fi lehamite să repete un adevăr atît de cunoscut, doar pentru a-l băga în capul unuia care plutește în nori.

— Națiunea nu e lășă, nu e imorală, nu e coruptă, nu e lipsită de vlagă, e doar istovită, domnule Le Cler, istovită. Am ajuns să nu mai avem tragedii, ci doar probleme... Acest popor a ținut piept sute de ani Orientului, invadatorilor de tot felul și unora chiar din occident, cum sînt austrieicii. Ei l-au chinuit, l-au hărțuit pînă cînd coarda prea mult întinsă s-a frînt. Celebrele noastre capitulații, adevărate sau nu, au reflectat o mentalitate obosită și care ține să păstreze intact doar instinctul de conservare. Nu acuzați națiunea de bolile căpătate în ultimul veac și jumătate, ștergînd cu burețele istoria ei anterioară. Ce-ar fi să-i judecăm pe romani după metehnele epocii lor de degradare? Frumusețea antică ar părea iluzorie. Știți, Gibbon este unul din autorii mei preferați!

Ghica nu-l menajează. Vrea să dea impresia că nu-i cunoaște rolul. Se poartă cu el ca și cînd l-ar socoti un călător oarecare. E dur și, uneori, aproape arogant, pentru a ține distanțele : el este omul politic al unei țări care vorbește cu agentul secret al alteia respectîndu-i deghizarea printr-un nedisimulat dispreț.

Seara pătrunde subtil în salon. Un fel de biziit metalic, datorat fluturilor și mușculițelor de noapte care

s-au repezit spre candelabre, spre abajururile sfeșnicelor, spre lumina girandolelor.

Sașa se strecoară spre camera copiilor. Sînt la masă. Hăpăie cu poftă friptura de vițel și-și tot comentează partidele. Mița a ciștigat, dar are încă ceva de împărțit cu Zoe Cantacuzino. Cei mici sînt bosumflați. Numai Eliza face *la grande bouffe*. Totuși, Miss Haycock, care a urmat-o pe Sașa, pare mulțumită de atmosferă; îl admonestează pe Scarlat pentru felul cum ține furculița, dar o face în joacă. De aceea Sașa se întoarce în salon, purtînd pe umeri o mantie grea de senzații nedefinite, se așează în fotoliul ei și află :

— Se petrece acum, sub ochii noștri, spune Ghica, un fenomen pe cît de regretabil pe atît de agresiv : invazia birocrăției, de care vorbeam în articolul pe care l-ați onorat cu atenția dumneavoastră. Ultima migrație aparține propriei noastre structuri sociale. Această pătură, legată fiind de prosperitate și bani este, paradoxal, capabilă doar să consume fără a produce nimic, decît un fel de isterie politică.

Sașa face un gest ciudat, exaltat, lasă capul pe spate și, zîmbind, îl clatină plină de încredere. „Se preface că ascultă. N-are nici un chef de conversație în seara asta. Doamne ! Dar pentru ce are ea chef în ultima vreme ?“ Cu toată iritarea pe care i-o provoacă aerul absent al soției sale, Ghica merge mai departe :

— Eu nu pot conta pe Cuza în procesul de eliminare a acestui fenomen. Dimpotrivă. Pătura aceasta parazitara îi este necesară pentru menținerea puterii și o va hrăni, o va sprijini, o va întări.

Lasă o pauză și-și aruncă privirea lui galeșă, adormită spre Le Cler :

— A fost o mare dezamăgire acest „ales al nației“. Gesturi patriotice patetice față de străini și o administrație jalnică în interior. Acesta este rezultatul „dublei alegeri“ căreia nu-i voi nega însă niciodată caracterul excepțional, calitatea de a fi revelat națiunii propria ei forță, incalculabila ei noblețe... Vizita lui Cuza, acum, la Constantinopol a fost un gest de vasalitate, chiar dacă se laudă că ar fi obținut acolo o autonomie *de fapt*. Obser-

vați cit de bine este când depinzi de prea multe puteri europene? Nu se înțeleg niciodată între ele și Cuza se poate descurca abil alunecând *printre* ele.

Ușa sufrageriei se deschide și Louis anunță că masa este servită. Domnii își sting în grabă țigările. Le Cler oferă Sasei brațul. Este atît de mic încît pînă și ea pare înaltă pe lângă el. Ochii îi sticlesc. „Sigur, nici nu putea să fie la statura și la rotunjimile sale un ascet. E genul care se repede la mîncare, dar face repede deosebirea dintre *gourmand* și *gourmet*...”

În timp ce farfuriile se umplu, conversația urmează. Francezul, între două îmbucături, își face observațiile critice :

— Mă impresionează neplăcut, aici, la dumneavoastră, vă mărturisesc, soporificul lințoliu al bisericii ortodoxe.

— E firesc, face Ghica ținînd bucata de somon în vîrfurile furculiței, biserica ortodoxă ține mult prea mult la viața de apoi, lăsînd viața de aici pe seama diavolului politic. De aceea, vedeți, pentru noi, credința este ceva foarte intim. Sînt mulți credincioși care nu merg la biserică.

Camerista și Louis schimbă farfuriile. Le Cler mîngie șervetul pus pe genunchi și rătăcește cu ochii printre pahare și tacîmuri, pentru ca deodată să pară hotărît să pună întrebarea esențială :

— Prințe, crezi că ieșind din despotismul oriental, națiunea este capabilă să se revigoreze ?

Jeannot abia își reține un icnet disprețuitor, Maria se joacă nervos cu lingurița. „Prințul” își coboară glasul aproape de șoptă :

— Națiunea trebuie să se obișnuiască cu democrația. Este un exercițiu care presupune îndelungi suferințe și sacrificii și, peste toate, vreme. Timpul formării mentalității democratice. Nu puteți nega, domnule Le Cler, că țări civilizate ca Franța, Anglia au avut nevoie de decenii și chiar secole pentru asta. Noi sîntem cam grăbiți, iar dumneavoastră, occidentalii, chiar ne bateți din picior ! Dați-ne, totuși, cîteva decenii...

Le Cler ride, atent la mișcările servitorilor. Iată surpriza grecului de la bucătărie : un pepenaș de înghețată !

Louis taie încântat felioarele. Pe margine fistic, un strat ușor de vanilie și înăuntru smeură cu simburii de ciocolată. Valetul, retrăgîndu-se în spatele lui miss Haycock îi șoptește ceva, discret. Guvernanta zîmbește și, după ce mai schimbă cîteva replici cu Maria Cantacuzino, se scuză și iese. Mișcarea asta o neliniștește pe Sașa, fără să înțeleagă de ce.

Desertul dispăre în gurile poficioase. Piersicile rumene, pufoase au fost frecate cu șervetul ud și lucesc în fructieră. Cuțitășele încep să se agite în jurul lor.

— Am observat că în Valahia, spune Le Cler decupînd cu grijă felioara zemoasă, pentru treburi la care ar fi necesar un singur om se fac a trudi zece.

Sașa îl fixează cu ochii ei căprui, rotunzi. Ridică sprincenele :

— Pămîntul rodește, roadele lui sînt bune și de foame nu moare nimeni aici, nici măcar în momentele de criză. Românii n-au spaimă în fața naturii, se tem mai mult de cei care le iau pîinea de la gură, decît de pămîntul care ar refuza să le-o dea.

Francezul se apleacă peste masă foarte amabil :

— Înțeleg, înțeleg, bogăția țării determină risipa de forțe. Și contele Langeron credea că Principatele sînt favorizate de natură și persecutate de soartă...

„Asta a citit, nu glumă!“ remarcă malițios Ghica.

— Este una din contradicțiile spațiului nostru sud-est european, care v-ar putea amuza, intervine Cantacuzino.

— Oh, vedeți tocmai asta n-aș vrea să las din mîină

— acest subiect al contradicțiilor spațiului valah. Nu degeaba am făcut atîția kilometri...

Miss Haycock a reintrat în sufragerie, s-a așezat, la locul ei; a zîmbit frumos tuturor și așteaptă. Cu coada ochiului, Sașa vede primejdia, însă simte privirea lui Ion îndreptată asupra ei și-și ia rolul de gazdă :

— Țineți-l cît mai strîns în mîină, căci va trebui să ne deplasăm în salon.

Își îndepărtează ușor scaunul. Le Cler este imediat alături de ea. Rămîne agățată de brațul lui și se simte dator să-i pună în palmă puțin din țărîna spațiului valah.

— E vina dumneavoastră că vă imaginați lumea de aici fie ca o împărăție miraculoasă, fie ca pe o cloacă putredă. Este felul naiv și trufaș, iertați-mă, în care Occidentul disprețuiește o nefericită țară care l-a apărat de orgoliul musulman.

— Ah, și rușii pretind că au ținut piept hoardelor care ar fi distrus Europa. Dar problema contradicțiilor rămîne deschisă! Vedeți, țăranii par încă într-un feudalism arhaic, în timp ce viața de la oraș tinde spre un modernism de ultimă oră.

— Luxul păturii înalte din România este, totuși, un mijloc de a cuceri Occidentul, de a-l impresiona prin civilizație!

— Deci contrastele sînt chiar necesare?! face Le Cler.

Ghica își ridică brațele și-și unește palmele ca la o rugăciune, cu aerul că plătește un preț prea mare pentru bucuria acestei conversații — să facă portretul real, crud al propriei sale țări:

— Chiar asta este, domnule Le Cler, Valahia nu este nici Orientul, nici Occidentul, este amîndouă deodată fără a fi niciuna — un spațiu al contrastelor! El reflectă acum, și pentru un călător ca dumneavoastră tocmai aici, cred, stă interesul, fazele de tranziție de la o societate la alta, fazele acelea moi, informe, în care trecutul se mimează penibil, iar viitorul nu oferă decît vagi promisiuni și nu cere decît sfișietoare sacrificii. Eu, spune Ghica aprinzîndu-și țigara, eu sînt mîndru că trăiesc în acest timp și în acest loc, deși uneori spectacolul este dezolant. Istoria marginalizează în asemenea momente pe cei cu principii prea sistematice și acordă un rol excesiv celor ce știu să cultive haosul și harababura politică. Dar este foarte interesant.

Le Cler stă cu genunchii lipiți și rîde deodată foarte amuzat:

— Contrastele, da, pentru un străin sînt frapante...

— Pentru un străin? întrebă Ghica și, întorcîndu-se spre ceilalți face un gest de dirijor expert: Să vedeți cît de clare sînt pentru... băștinași, domnule Le Cler! Ce avem noi?

Cantacuzino se precipită :

— Un prinț fără palat.. un fel de conac de țară ține loc de...

— Un cler fără morală...

Sașa lasă nasul în palmele care îi ascund risul :

— Locuințe superbe și căsuțe dosnice, spune Maria.

— Magnifice promenade și noroaie imunde.

— Apa mustind peste tot și lipsa de fântini...

— O municipalitate fără cap...

— O salubritate fără eficacitate...

— Tribunale fără justiție..

Sașa triumfă :

— Intrigi fără iubire...

— Soți fără soții, mormăie Ghica.

— Soții fără soți, răspunde Sașa.

— Averi grevate de ipotecă și proprietari care își joacă ipotecile la cărți.

— Veșminte împodobite cu pietre prețioase și lipsa lenjurilor.

— Un Senat, o Cameră legislativă, un Consiliu de Stat, o Curte de conturi, consilii departamentale, de comerț și de agricultură și oameni nepregătiți să le folosească.

— Un mobilier magnific, comandat la Viena și o cămară deșartă.

Le Cler îndepărtează minuțele lui mici cu degete fine, parcă ar vrea să-i prindă pe toți :

— O luciditate atroce și o pasivitate plină de no-biețe...

În timpul acestui joc ridicol Sașa a ajuns aproape de miss Haycock. Cu mâna pe speteaza scaunului din fața ei, pe care, picior peste picior, stă tolănit Ion, Sașa o întreabă din ochi pe guvernantă. Aceasta are o privire speriată :

— Elise, madame, Elise are o criză... de nervi...

— Ce s-a întâmplat ?

— PISOIUL ROȘCAT, ȘTIȚI, cel mic, născut acum o lună, pe care îl tot ținea în brațe, a fost gituit de Allegro..

— Allegro ?

— Da. Se pare că pisoiul s-a băgat în strachina lui cu mîncare, leorpăia acolo și nu voia să iasă, iar cîinele l-a mușcat de ceafă.

— Ah ! Dumnezeule !

— Madame, Elise... a luat pisoiul și s-a urcat cu el în stejar. Plînge acolo. Plînge acolo, nu vrea să coboare. A rămas Anette s-o supravegheze.

Ajungînd la Ghergani, Sașa analizase, ca un medic, pisoiul. Își tot freca falca de marginea scării de la intrare. Era costeliv și le privea cu niște ochi mari, galbeni. Ea pusese mîna pe pîntecul flasc și decretase : „Are limbrici !“ Il inhătase de ceafă și-l duse în bucătărie. „Usturoi !“, poruncise, și nefericitul înghițise cîtiva căței cu sila, dar aruncase a doua zi afară niște cîrnăciori în care viermii stăteau țepeni ca ramurile uscate de tamarisc.

Miss Haycock mai apucă să spună :

— E grav !

Dar deja Sașa lăsă spațiul sud-est european în brațele domnului Le Cler, trece prin culoarul care desparte sufrageria de latura din dreapta a casei, ocolește cu pași repezi prin spatele verandei și ajunge în dreptul ferestrelor de la salon. Aici, la cîtiva metri doar, se aud scîncetele copilului.

Mița, Scarlat și Zoe în cămeșoale se agită în jurul stejarului. Guvernanta îi înșfacă :

— V-am spus să plecați de aici ? V-am spus ?

Sașa rămîne cîteva clipe singură sub coroana imensului stejar. Undeva, prin frunzișul lui, frica se ghemuie în brațe cu un pisoi mort. O disperare surdă, o nevoie de a urla trece prin Sașa ca și prin propriul ei copil. Apoi simte nevoia să se tînguie :

— Elise ! Elise ! Je t'aime ! Parle-moi !

Fetița scincește, bocește ca o țărăncă.

— Elise, ma petite, descendes ! Je t'en prie !

Dar Eliza plînge și mai sfișietor. Nu țipă. Nu este nici un pericol ca discuția încinsă în salon — se văd prin ferestrele luminate cei trei domni și Maria vorbind parcă toți deodată — să fie deranjată.

Sașa își reazemă mîna de trunchiul zgrunțuros al copacului.

Are un moment de ură și o recunoaște cu jenă. „Copilul acesta nu face decît prostii!“ îi este milă, milă și are oroare de propria ei fiică. Eliza, cocotată în ramurile voinice, strînge la piept un stîrv însîngerat și îl bocește ca pe un copil al ei. Sașa își înfrînge greața și începe s-o implore :

— Ma petite ! Sînt lîngă tine ! Crois-moi ! E îngrozitor, îngrozitor ! Tu me comprends ? Descendes ! Je t'en prie !

Dar fetița stă acolo și nu coboară, plînge, iar miss Haycock l-a adus pe Ghiță, înfofolit în pături și flanele. Tușește ca un măgar, l-a apucat *influența* în plină vară !

— Să urce ! poruncește guvernanta în șoaptă.

— Nu ! Se poate întîmpla o nenorocire !

Ghiță stă lîngă trunchiul gros al stejarului și examinează situația ca un bătrîn general.

— Mda ! Rugați-o, doamnă, să coboare, convingeți-o ! Altfel, nu se știe !

— Elise ! Elise ! Je suis désolée ! continuă Sașa. Ah, Elise, asta e legea vieții, ma petite !

Un bocet isteric, amplificat de coroana căzută a stejarului, se aprinde ca o flacără. Printre frunzele verzi-negre Sașa vede o secundă ciorapii albi ai fetiței, apoi felul cum Ion, în salon, a întors brusc capul spre fereastră. O panică surdă o împinge să dea drumul disperării :

— Nu pot trăi fără tine, Elise ! Je ne peux pas vivre sans toi !

Dar țipătul ei șoptit îi urmează o scurtă pauză. Stau încrămeniți sub stejar. De sus nu se mai aude nimic o vreme, apoi cade asupra lor întrebarea clară, imaculată :

— Mama, dacă eu mor îl întîlnesc dincolo ?

Sașa se sprijină de trunchiul stejarului, își lipește obrazul de el :

— Nu, Eliza, nu, spuné grav. El a murit fără să vrea asta, tu o să o vrei și nu vă veți întîlni. Dumnezeu ne-a dăruit viața, nu avem dreptul să-i respingem darul. În timp ce vorbește simte nevoia să bată cu pumnul în scoarța bătrînă a stejarului. Nu avem dreptul ! Chiar dacă am dori mult, mult, asta.

— Dar lui de ce i l-a dat și apoi i l-a luat ? De ce ?

— Nu putem noi să judecăm asta ! Și nouă o să ni-l ia cînd va dori el.

Sașa a dat drumul unui plîns isteric. „Nu mai pot ! Nu mai pot !“ Miss Haycock îi pune o mînă fierbinte pe umeri.

— Dacă îi respingem darul ne pedepsește, nu ne lasă dincolo alături de cei pe care îi iubim, aici !

O iubește pe Eliza, o urăște pe Eliza ! Și-a rănit mîinile strîngînd în brațe stejarul.

— Dar, mamă, înseamnă că trebuie să aștept pînă cînd Dumnezeu îmi va lua viața ca să-l mai văd pe Moț ?

Vocea e înăbușită de frunzișul copacului. Ciorapii albi strălucesc undeva, sus, spre vîrfurile coroanei.

— Da, da, plînge Sașa, da, scumpa mamei, nu vreau să te mint, nu vreau să te înșel, așa cred, numai atunci o să-l mai poți vedea !

Miss Haycock îi strînge tare umărul, iar Eliza are un hohot îmblînzit și uimit totodată :

— Dar poate că o să trăiesc ca tante Soutzo, pînă la nouăzeci de ani...

— Fetița mea ! În tot ceea ce dorești mult trebuie să pui speranță ! Dacă te vor despărți mulți ani de viață de el, pe urmă nu te va mai despărți nimeni, niciodată, veți fi împreună o veșnicie.

— Urmează o tăcere grea. În rămurișul stufos Eliza se gîndește la veșnicie. Doar din salon se aud vag, înfundate vocile oaspeților. Fetița anunță cu mîndrie :

— Cobor !

Frunzișul fișie, ramurile trosnesc. Ghiță s-a cocoțat pe primele ramuri și o ajută ușurel.

„Coboară ținînd în mînă animalul acela mort !“

Ajunsă jos, cu lacrimi mari în ochi, lipindu-se de maică-sa, începe iar să bocească :

— Nu-i drept, mamă, nu-i drept ! Vreau să trăiască !

Ghiță stă cu bărbia în piept, parcă rușinat de suferința copilului, iar miss Haycock încearcă blind să-i ia Elizei cadavrul pisoiului din brațe. Fetița rezistă, apoi renunță și i-l dă, cu un fel de solemnitate obosită și se afundă din nou în fustele Sașei. Aceasta îi vede prin

fereastră pe cei trei domni și pe Maria vorbind toți deodată.

Trecînd cu Eliza spre scara de serviciu, prin cabinetul lui Ion, Sașa aude vocea lui Le Cler :

— Bîrfa, ce rafinement frivol și fermecător... Ciudat ! Deși, personal, am crezut întotdeauna că fermecătoare e numai discreția...

— Etalarea intimităților, replică Ghica, poate fi și o confesiune izvorită din sinceritate, o credință, absurdă adesea, că alții vor să ne înțeleagă, țin neapărat la asta... O iluzie, o utopie !

X

Ca de obicei, Dimitrie Ghica stă în fotoliu cu genunchii depărtați și gleznela încrucișate. Palmele, rezemate una de alta peste pîntec, mîngîie ușurel vesta de mătase vișinie.

Nu mai este superior dezinteresat de o alianță. Își saltă fundul lat pe arcurile ce scîrțîie la fiecare mișcare și ar tot vrea să pună condiții. Dar tocmai ele nu se cuvin. Le ocolește în stilul său — stilul lui noduros, izmenit. Își privește vizitatorul cu franchețea lui bonomă. Dincolo de ea, palpită interesul, așteptarea, dorința. Crede că numai astfel, afișînd bucuria adevărilor crude, cîștigă încrederea și o oarecare autoritate morală. Ion Ghica privește intens carafa pîntecoasă plin de vin roșu-alburiu. „Seamănă cu Liebrecht.“ Adică are aspectul unei trufașe văduve, îngrozită că nu ar fi destul de demnă.

— Îți place să pui în calculele tale hazardul ! spune rîzînd admirativ Dimitrie Ghica și începe să bîjbeie prin farfurie după acele mici dopuri de aluat franțuzesc, peste care zac, îngrămădite în miere, migdale pisate. Fialcowski

e un mare maestru, mon vieux, un virtuoz al zahărului și al untului ! Ce arome ! Îmî ! Îmî ! Ia și dumneata !

Privirea topită în plăcerea gustului se trezește molatec :

— Mă întreb ce te-a ajutat mai mult în viață : seriozitatea cu care ai luat totul în calcul sau bucuria de-a risca ?

— Nu fi nedrept, îl întrerupsese Ghica, niciodată n-am riscat prea mult !

Beizadea Mitică face ochii mici :

— Ba da, ba da, te-ai înfruptat din viciul ăsta, he ! Pe mustață și pe barbă, în jurul gurii cărnose, senzuale i-a rămas un praf fin de zahăr.

— Bine, să zicem, concede Ion Ghica, dar după ce mi l-am satisfăcut, am știut să-mi refac gospodăria !

Mîngie capul de sfinx de pe brațul scaunului ca pe un animal mic, domesticit. „În felul acesta se înmormîntează eșecul mării idei, eșecul revoluției noastre... Ce rost ar mai avea să fiu trist ?“ Pipăie nasul, urechile, ochii alungiți și bulbucăți ai micilor idoli de lemn lustruit, coamele lor pierdute în valuri sub tapiseria vișinie de velur. Dar mai jos, degetele dau peste niște sini opulenți, îndrăzneți, și rămîn să viseze ceva tot dîndu-le ocol. Zîmbește ca la o glumă copilărească, în timp ce spune :

— Posibilitățile mele au devenit faptele mele ! Le-am speculat cum am putut.

Palmele albe cu peri negri, răsuciți se lipesc de pînțelele rotund :

— He ! He ! posibilitățile... he, he ! Bine, e de înțeles... Dar Dimitrie Ghica deja se gîndește la altceva, își mîngie barba, apoi se hotărăște să atace direct : Nu-mi plac matadorii politici, dragă, liberalismul intempestiv...

Degetul arătător se îndreaptă agitat spre podea, ca pentru a înfrunța revolta încăpățînată a unor pigmei. Se răsucește, iar împunge covorul, și iar se răsucește. Ghica desface nodurile gesturilor :

— Înțeleg că este vorba de Brătianu, Rosetti et eiusdem farinae...

De data asta nu vrea să-i facă jocul. Beizadea Mitică și ceilalți au nevoie de alianța aceasta. Va lăsa să se înțe-

leagă eît de absurde ar fi tratativele îndelungate, purtate cu vanitate. În situația dată, există posibilitatea ca liberalii să făptuiască singuri totul !

— Da, la mitingurile lui Brătianu vor fi prezenți toți vizitii și bucătarii !

— Buni și aceia ! spune, observînd că folosește replici asemănătoare. E un menuet al cuvintelor, iar el, la mijloc, dirijorul mișcărilor. Rosetti respingea tomba-terele, „mortăciunile“ („Bune și acelea !“), iar „mortăciunile“ resping pe măcelari, pe libercugetători și pe funcționari („Buni și aceia !“).

— Îmi convine mai mult Panu. N-are anvergură, sfirîie printre îmbucături Dimîtrie Ghica, de parcă ar vrea să-i obțină bunăvoința pentru un protejat personal.

— Brătianu vrea să fie activ, vrea să ia în mîinile sale afacerile liberale și asta presupune împingerea lui Panu în rezervă. De altfel, nici nu este eficace.

— Putem lucra la Paris prin Alexandru Mavrocordat, prin Theodor Ghica, șoptește beizadea Mitică în speranța că-i va cîștiga simpatia. N-avem nevoie de ei ! Patem lucra prin Georges Bibescu...

— Ca să se aleagă taică-său ?

— Nu, nu, ăsta a fost învins întotdeauna înainte de a lupta. S-a dezumflat... îl asigură scuturîndu-și barba plină de firimituri de aluat.

„Da e ceva. Uite unde sînt umorul, bășcălia, ironia, disprețul, frumoasele calități ale boierimii noastre vechi, mîndre și fără miez !“

— Între noi fie vorba, continuă Dimîtrie Ghica, generația noastră l-a lăudat, l-a răsturnat, l-a înjurat și nu-l mai slăbește cu ura, deși mare lucru n-a făcut, nu i se poate reproșa cine știe ce !

Se oprește cu mina unuia care a spus un fleac și mai aruncă un furșec în gura cea veselă. „Și-a descoperit generația, ca să vezi ! I se viră în suflet, ca să vezi ! El, întotdeauna așezat pe podiumul puterii, vrea să se așeze acum printre ei ! Dumnezeu, bine îi șade !“ Dar celălalt nu avansează, se oprește la marginea ridicolului și de acolo își permite să judece ridicolul celorlalți :

— V-ați repezit să-i trageți trei gloanțe la Șosea ! Peretz avea o amantă zărghită rău care a trâncănit prea mult. Era zărghită pentru că-i mușcase unul lobul urechii într-un moment, deh, un moment de... Pe unii îi apucă pofta cu violență... He ! He ! De aceea eu verific muierea și la urechi și la degete... He ! He !

Lui Dimitrie Ghica îi freamătă nările când ride. Are fața ușor mongoloidă. În timp ce vorbește nu i se văd ochii și plescăie. E simpatic. Pentru el viața e făcută din anecdote. Lumea i le oferă, lumea i le ascultă. Se răsucește spre oaspetele său și repetă pedagogic :

— Mare lucru nu i se poate reproșa...

— Decît că ne-a dezamăgit pe toți. Și erau în joc niște mari speranțe.

— Toți dezamăgim, dragul meu, arată-mi tu unul care n-a dezamăgit ! Îl pup pe virful nasului, na !

Pare o mare concesie, ceva asemănător binecuvîntării Papei sau doar mirului popei în duminica Paștelui ! Dar după un fursec, beizadea Mitică reia firul :

— Panu, zău, Panu îmi scrie cu bun-simț...

— Greșești luîndu-i pe „matadorii politici“ drept simpli demagogi. Să le recunoaștem meritele...

— O fac din plin jurnalele lor, au o bidînea !

— Numai dacă recunoaștem meritele adversarilor ne putem lupta cu ei. Cînd vine vremea să acționeze, liberalii devin spirite practice, au bun-simț...

— Ce-o fi acela bun-simț în politică ?

— Tocmai voiam să te întreb și eu. Spușeai că Panu îl are. Să fie, pentru dumneata, mediocritatea ?

Dimitrie Ghica mestecă încet fursecul. Meditează. Nu, pare că nu mediocritatea îl încîntă la Panu...

— M-ai prins, recunoaște jucăuș. M-ai prins.

— Pentru mine bun-simț înseamnă un miros fin al realității, al istoriei, spune Ion Ghica.

— Aștia ? Sînt copoi needucați...

— Brătianu vrea și poate influența presa de opoziție a Franței, pe Michelet și Quinet, pe acei care fac opinia publică a Europei ! insistă încercînd să spargă o nefecită crustă de prejudecăți. Brătianu nu e deloc medio-

cru! Poate că nu are bun-simț, dar, sigur, are simț practic.

Celălalt se bălăbăne între spetezele fotoliului, când pe o bucă și când pe alta. Nu-i place pledoaria aceasta și tocmai de aceea Ion Ghica nu vrea să-l lase în tacticăria lui confortabilă și reia :

— Nu trebuie să vă disprețuiți adversarii în momentul în care vă pregătiți să vi-i faceți aliați !

„Am devenit un înțelept !“ Botul ascuțit al sfincșilor, coamele lor molcome îi calmează nervii. Când vorbește cu Dimitrie Ghica are sentimentul că se adresează tuturor aristocraților conservatori, îndărătnici și aroganți.

Dimitrie Ghica își îndepărtează tocurile înalte ale pantofilor. Bumbii de argint strălucesc stins :

— Ei, ei ! Până acum ai avut delicatetea de a nu-mi vorbi niciodată prea grav !

— Scuzele mele, coane Mitică, scuzele mele !

„Își ridică palmele ca la o rugăciune musulmană, „Am exagerat cu înțelepciunea, la naiba, sînt un biet nepot !“, iar străunchiul își clatină frumoasa barbă înspicată, ca un îngăduitor mesager al lumii de sus. Au aceeași vîrstă, dar rudenia e rudenie ! Din cînd în cînd ți se amintește că tinerelul, puberul, femeiușca de lîngă tine, la un bal sau o soarea sînt unchiul, fratele bunicii sau sora bunicului. Atunci e bine să iei distanța ; un metru subtil al diferenței contează. Oamenii își cunosc rangul mai ales cînd el n-are sens ! Totuși, s-a strecurat ușurel din încercuire și, pentru a-și arăta siguranța, abate discuția :

— De ce îți displac atît de tare liberalii ? La urma urmei...

— Auzi, se întîlnește Georges Cretzeanu cu Rosetti și ce crezi că-i spune ? He ! He ! Burtișca ascuțită se clatină veselă. Cică „Loja Dunării, domnule, este în suferință !“... Etete !

— Unchiule, ai aderat la Loja Dunării ?

— Etete ! se face că n-a auzit Dimitrie Ghica. Lui îi arde de Loja Dunării !... Dar Dunărea însăși ?

Boierul clopoștește energic, rizînd. Un valet cu vestă albastră intră și primește ceremonios ordinele :

— Ceaiul !

Pînă iese servitorul din încăpere se lasă tăcere. Cei doi își privesc reciproc miinile. Unele stau încleștate între genunchii depărtați, altele și-au rezemat degetele unele de altele și așteaptă. Dimitrie Ghica revine :

— Rosetti vorbește prea mult despre libertate. Recunoaște și dumneata că e una dintre cele mai dubioase idei ale secolului nostru. Libertatea, ca și sănătatea este ceva foarte relativ. Acum cîțiva ani, la bătrînul Văcărescu-Furtună, paralizat și cu un picior în groapă, vine, purtat pe brațe de lachei boier Moruzi, sfirtecat pînă la ultimul os de reumă. „Bine ai venit sănătos, coane Costachè!“ îl întîmpină Furtună, „Bine te-am găsit sănătos, vere!“ îi răspunde Moruzi. He! He! Așa este și cu libertatea! O vorbă!

Poate are dreptate Dimitrie Ghica, pentru că și Bălăceanu începuse să aibă acest punct de vedere critic : „Qui ne savent pas que lorsqu'on s'est grisé avec ce mot *égalité* on se réveille dans le bras du despotisme...“ Dacă aceste cuvinte au început să-și revele un conținut confuz ce mai rămîne din tinerețea lor? Ghica nu vrea să pară prea întristat de căderea vechilor lor idealuri, dar ține să nu se rușineze de ele. E mult? E puțin? Oricum, asemenea replici sînt menite să-i arunce pe umeri în loc de mantia virtuții pe cea a culpabilității sau a ridicolului.

Se uită la această rudă a lui cu o curiozitate amabilă : „M-am trezit încă de copil, la 15—16 ani, activ, teribil de activ, într-o lume de oameni pasivi. Nu-mi lipsea nici patosul, nici spiritul critic și, bineînțeles, nici un orgoliu enorm! Cine erau *ceilalți* pentru mine? Niște oameni care pe de o parte porunceau și pe de alta se temeau: aristocrația noastră, mereu speriată de răzvrătire și chinuită de familiaritate! N-am avut greutate în surmontabile în *a trăi*, iar de greutatea obișnuite nu m-am plîns niciodată pentru că mi-a plăcut să fac lucruri utile. M-am născut pe lume pentru a contempla sau pentru a face? Evident, pentru a face! Dacă îi privesc pe *ceilalți* cu oarecare superioritate nu este din dispreț, cum crede Sașa, căci știu că într-o mare măsură sînt ceea ce ei au vrut să fiu, ci din conștiința că pot mai multe decît ei.“ Se ridică din scaun și, așezîndu-și pince-nez-ul, se în-

dreaptă spre iataganul atârnat de perete. Cere cu un gest rugător dreptul de a-l scoate din teaca îmbrăcată în velur azuriu. Pipăie cu buricele degetelor lucrătura fină a mânerului, pietrele încrustate, forma suplă și elegantă :

— Când iataganul a început să fie ornamentat astfel, spune, cu safire, agate și rubine, cu filigrane de aur și argint, cu emailuri, cu minere somptuoase, imperiul turc nu făcea decât să se hrănească din propriul lui trup, ca ursul în hibernare. Sabia a devenit un decor prețios și gratuit.

— Și alte imperii au pățit la fel și, uite, rezistă, răspunde sec și terestru Mitică Ghica. În ceea ce-i privește pe turci, de ce nu faci aceste observații englezilor dumitale !

— Ce sens ar avea să le spun ceea ce ei au descoperit de mult ? Și, în trecut, aș vrea să le fac dreptate, nu știu *ai mei* !

Beizadea Mitică are un gest de lehamite. Își plimbă uitătura veselă între fereastră și iataganul din mina nepotului celui istet. Fornăie pe nasul cîrn. Revine la subiectul întrevederii puțin nervos și cu degetul mare face un semn spre tavan :

— Sînt nemulțumiți că nu i-a chemat la putere, stau de atîția ani și bat din buze pe marginea scenei.

Îi stau în gît liberalii, e lîmpede. Vrea să-i ia aliați, dar nu rezistă să nu-i bodogăne. „De fapt, le-este frică de Brătianu. Și de ce nu le-ar fi ? Vine cu vizitiii, bucătarii, negustorii, intelectualii liberpansiști, cu avocățimea mărunță și cu meseriașii...”

— Nici pe conservatori nu i-a prea chemat la putere, răspunde Ghica, adîncit în analiza arabescurilor fine și împungînd cu arătătorul dreptei spre tavan ; acolo, sus, este Cuza, autoritatea lui subțire ca o lamă de iatagan de altădată. E cam mare înghesuială pe marginea scenei, coane Mitică !

Gazda rămîne descumpănită o clipă, are poate revelația busculadei, apoi deschide brațele și cîntă :

— Hai să dăm mîna cu mîna ! Am înțeles ! Din buzunarul hainei cade pe podea o batistă mototolită. Aplecîndu-se s-o recupereze, Dimitrie Ghica se plînge ca un copil căruia i se impune să fie politicoș cu un văr ne-

suferit : Dar Brătianu stă mai mult pe la țară, în ultima vreme își cultivă via, se și vorbește deja de „vinul lui Brătianu“ cu un respect, hă, hă, hă ! Frate-său e prea mazzinian, zău, iar Rosettache, hai să fim serioși, este un amator în politică ! Și în vremea asta Cuza își numește în Senat prietenii și adulatorii de profesie !

— Oare eu trebuie să-ți spun că pentru a câștiga ai nevoie de două lucruri esențiale : să câștigi tu și să nu câștige ceilalți ? De ce începem întotdeauna prin a încerca să nu câștige ceilalți... Adversarii trebuie mai întâi prețuiți și, într-o anumite măsură, lăsați să câștige câte ceva pentru a putea fi cu ușurință înfrinți, iar aliații antipatici, cu atât mai mult trebuie să aibă oarece avantaje... Asta trebuie să facem. Să-i adunăm pe toți împotriva celor ce au puterea în mână și împotriva unora care de la Paris sau Londra nu vor schimbări în Principate. Dacă refuză să-l vadă pe Cuza așa cum este, să li-l arătăm noi. O să-l punem sub lupă...

În clipa aceea beizadea Mitică se avîntă din nou, nerăbdător :

— Să-nvîrtim hora frăției pe pămîntul României !

Grigore Cantacuzino și Basarab-Brîncoveanu, anunțați în același moment, intră și rămîn consternați. Cu picioarele lui subțiri, „conu Mitică“ face pași de horă, cu brațele întinse lateral.

— Asta ce mai e ? face distinsul *principe* Brîncoveanu.

— Țopăiala celor excluși de la putere ! răspunde dansatorul.

Dar întrerupe „țopăiala“ și face un semn noilor veniți să se așeze. Numai că Brîncoveanu se dă un pas înapoi, coregrafic indignat :

— Cine ? Noi ?

Cînd spune *noi*, toată lumea izbucnește în ris.

— Ei nu, dragul meu, nu numai noi, precizează Mitică Ghica, și face semn valetului să-i tragă mai aproape masa de ceai, pentru a-i servi singur pe ultimii veniți. Nu numai noi, dar și adversarii noștri care vor fi, poate, aliații noștri... Aici lucrurile, știți, se complică.

Brîncoveanu se așează elegant în moliciunea canapelei vișinii, hotărît să vadă lucrurile în roz și de la mare

distanță. Despre el gura afurisită a lui Orășanu spusese : „nu e nici principe, nici Bibescu, nici Basarab, nici Brîncoveanu“, dar el continuase să-și pună toate acestea pe cartea de vizită. În schimb Grigore Cantacuzino stă pe marginea unui scaun. Pare grăbit. N-are timp. Este interesat doar de partea practică a combinației. Conu Mitică este cam speriat de el. „Asta e bine!“ remarcă Ion Ghica. E bine pentru că va renunța la izmenelile lui obișnuite.

— Am ultimele vești de la Cameră... Iepureanu s-a lăsat *ales* președinte prin decret prezidențial, dar fiind prea tolerant în discuții și Prințul fiind imediat încunoscător a venit Marghiloman de la Palat, a intrat în ședință, i-a șoptit ceva la ureche și Iepureanu a sunat clopotelul anunțând că prin ordinul alteței sale nu mai este președinte și că discuția va putea continua după ce alteța sa îi va numi înlocuitorul!

— C'est bien là le couronnement de l'oeuvre du 2 Mai!

Ghica hotărăște să se facă auzit :

— Liberalii, se adresează el celor noi veniți, luând aerele sale diplomatice, aerele de trimis cu însărcinări speciale, liberalii vor să vă întindă mâna!

De departe, din mijlocul canapelei vișinii, care plutește peste casele somptuoase sau mizere ale Bucureștiului, se aude vocea Brîncoveanului :

— Ha! Ha! Ha! Rosetti avec son tralalá républicain?

— Trebuie să le punem condiții...

„Pe ce lume trăiesc, pe ce lume?“ Beizadea Mitică se îndoaie din șale în fața tinărului Cantacuzino :

— Deocamdată, ne pun ei o condiție!

Lucrul pare de necrezut! O violență publică! Și ca și cum s-ar scuza, și este cel mai indicat ton al unei personalități politice eșuate față de urmașul său încă victorios prin posibilitățile lui, nu încă prin faptele lui, adaugă :

— Au forța, au perseverența de a simplifica primitiv situația în fața unei Europe pragmatice, în fața unei Europe gata să accepte eligibilitatea monarhului, ca și a oamenilor puterii! Au forța celor care nu și-au cîștigat

încă legitimitatea istorică și o cer bătărânește, cu bătăi din picior...

Ghica intervine pentru a întrerupe pamfletul „stră-unchiului“ :

— Dar au legitimitatea pe care ți-o dă prezentul, opinia publică. Nu disprețuiești ceea ce nu poți stăpîni...

„Sînt cazuri cînd trebuie să te mulțumești cu o demonstrație și morală și rațională, o demonstrație care să aibă adică și părți obscure...” Se repezise puțin în ei și se aștepta la reacții.

— Ce condiții pun liberalii ? întrebă Cantacuzino, fără să se miște în scaunul său.

— Ca tratativele din Germania și Franța să le ducă în numele nostru, al tuturor, Brătianu.

— Oh ! C'est pas possible ! exclamă Brîncoveanu.

— Ce înseamnă tratative ? reia calm Cantacuzino peste capul celorlalți adresîndu-se lui Ghica.

Acesta rămăsese cu iataganul în mîină. Îl așează atent în teaca lui de velur, își leapădă pince-nez-ul și lasă o mică tăcere. „Întotdeauna ideea de relativitate a plăcut în sud-estul Europei, sir Stradford !”

— Domnilor, spune, nu este deocamdată vorba despre o alianță fermă. Sîntem într-o încercare de colaborare, nu trebuie să luăm lucrurile prea rigid !

Asta îl încîntă pe conu Mitică.

„La urma urmei ce este inteligența decît un instinct evoluat ?” Ceva rigid l-ar incomoda pe congenerul unchi. Este momentul subtilităților, nu trebuie ratat ! Momentul disocierilor fine...

— Pentru Kogălniceanu legea rurală este împlinirea unui ideal, pentru Cuza este doar ocazia de a-și impune autoritatea, continuă. Trebuie să distingem clar aceste două aspecte pentru că, în curînd, euforia lui Kogălniceanu va provoca o reacție benefică...

— Domnitorul nu poate fi rupt de primul său ministru, intervine Grigore Cantacuzino, sînt lipiți, sînt prinși în același vestmînt. Ca în piesele de teatru în care un patrupeț este înfățișat de doi actori înlănțuiți, ce tropăie pe scenă.

— Și, totuși, nu e o viclenie politică zvonul că cei doi nu se înțeleg și se ceartă sub haină. Vai, nu, este o realitate mai sumbră decât bănuiala vulgară. Cel ce este *azi podoaba lumii pentru-o clipă*, nu-și suportă sfetnicii. La noi, orice luptă politică este o luptă personală!

Așezându-se confortabil, picior peste picior, în amplul fotoliu, rîde :

— Cuza îl va sfărîma ca pe o sticlă spartă. Il me semble que déjà Kogălniceano est á la baisse en haut lieu...

— Și după el? îl întrerupe Grigore Cantacuzino.

„Uite ce cravată frumoasă are! Un mov spre roz fciorelnic! Și o cămașă de mătase cu dungi bej. O eleganță discretă, supravegheată, dar neostentativă.“

— După el? Cuza va reveni ca Horațiu la Lidiá sa...

— La Nicolae Krețulescu?

— Vezi că știi?

Dar lauda nu-l încîntă pe Cantacuzino. Stă țepăn în scaun și dă din cap plictisit :

— Așa știe să recurgă la poliție pentru toate!

„Ei, și Grigore Cantacuzino este de viitor! Pipăie sobru terenul înainte de a clădi cea mai modestă cocioabă.“

— Așa se spune, că se fac diverse combinații, printre care Krețulescu este cea mai plauzibilă. Dar nu asta are importanță. Pentru că oricine ar veni după Mihalache va fi nimeni față de Mihalache.

— Mai important este să observăm credința lui - că reformele se pot executa singure. Grigore Cantacuzino nu se inflăcărează cînd vorbește, pare un om mereu pe gînduri. Kogălniceanu nu a luat nici o măsură în privința mijloacelor de aplicare a legii rurale și asta va tulbura țara, căci ea va înțelege, vorba unui înțelept, că are mai mult de pierdut prin ascultare, decât prin nesupunere.

— Dacă lucrurile vor merge astfel, nu vom mai avea un adversar redutabil. Părerea mea este că repudierea lui Kogălniceanu îl va arunca pe Cuza în brațele, cam despuiate, ale Camasilei...

Grigore Cantacuzino ridică sprîncenele :

— Eu nu înțelege de ce trebuie să ne legăm cu Brătianu și ceilalți...

„E perspicace, e viclean... Dar strategia ?“

— N-au bani tufă ! îi reclamă și Brîncoveanu.

Cantacuzino își așează picioarele ferm unul peste altul :
— De cînd Prințul a desființat „Românul“, partidul liberal practic nu mai există. De ce ar trebui să... tratăm o alianță cînd pot veni ca băieții de prăvălie la afacere ?

Știe că trebuie să le răspundă cu seninătate și gravitate :

— Pentru că toată orășenimea este cu ei. Și au relații bune în presa franceză de opoziție, și pentru că Loja Dunării este, cum spune Rosetti, în suferință...

— Avem și noi relații cu presa guvernamentală, sare Dimitrie Ghica.

— Tocmai, tocmai, dacă le unim putem impune un principe străin !

— Tu chiar vrei o asemenea matracucă ? se îndoiește Dimitrie Ghica.

„Asta mă bănuiește că vreau să vin Domn ? L-aș întreba : pentru ce ?“

Dar Cantacuzino nu lasă zeflemeaua să meargă și, din nou, i se adresează cu aerul omului de afaceri :

— Credeți, cu adevărat, că are însemnătate, cum să zic, asta, orășenimea, arendășimea, negustorimea noastră, burghezia ?

S-a aplecat înainte, așteaptă cu un interes sincer răspunsul.

Ion Ghica simte nevoia să facă puțină pedagogie :

— Jocul politic, la acest nivel, al persoanei Dămnitorului, nu se face aici. Aici se fac luptele de partide, luptele electorale, schimbările de guvern. Și chiar de necesitatea schimbării unui guvern este vorba. Pentru ca străinul să accepte un principe nou trebuie să fie convinși că cel ales nu este capabil. Kogălniceanu îl dovedește nu numai capabil, dar și foarte popular ! Or, liberalii își dau seama în acest moment că platforma lor politică este lichidată prin efectuarea celor două reforme și vor să-și modifice programul în funcție de felul în care ele au fost aplicate și de regimul personal al lui Cuza. Ei agită, evident, principiul democratic și cel al guvernării

parlamentare, nici nu pot altfel, pentru că numai ele îi pot aduce la putere.

Vorbește grăbit și-l are deodată în față, neașteptat de viu, pe Câmpineanu — bătrîn, dezabuzat, mîhnit : „Să ai mult dispreț pentru dușmani ca și pentru prieteni. În politică, nici unii nu valorează prea mult. Primii te pînesc, ceilalți te părăsesc la greu.“ Alungă reticențele vechiului mentor și continuă :

— Cuză ar putea profita de conjunctura politică favorabilă acum statu-quo-ului. Ziarele opoziției franțuzești și englezești ne-ar fi foarte necesare.

— Roșii vor răspîndi și în aceste ziare confuzia, atîta tot ! replică Cantacuzino.

— Și vor preținde după aceea totul, spune Dimitrie Ghica culegînd fursecurile lui preferate. Ambiția freamătă în ei alături de confuzie...

Se proptește în fotoliu.

„Deci, pentru ei, aceasta este problema ! Să nu prețindă decît ei.“

Și totuși ! Grigore Cantacuzino îl privește cu atenție, fără ironie, cu o seriozitate liniștitoare.

„Vin mereu oameni tineri care se simt bine în conflict și-i împing din spate pe ceilalți.“ Ghica înțelege neliniștea, iritarea vîrstnicilor, pentru că reușise cu ani în urmă să simtă ceea ce trăiseră și anume că moartea este chiar acest brînci pe care-ți-l dau cei din urmă veniți. Cei tineri găsesc că frămîntările bătrînilor sînt găunoase. Dintre ei se ridică mereu unii mai clar-văzători, mai prudenți — bănuitori sceptici, neîncredători, care nu-ți dau nimic pînă n-au verificat bine șansele de câștig, și pe cît sînt de realiști, pe atît de medîocri — „ca ideii“, ca gîndire abstractă.“

Cantacuzino i se uită direct în ochi :

— Deci, mai întîi, ar trebui ca Prințul Cuza să fie deposedat de bunurile sale cele mai de preț : *oamenii fideli din principiu*, cum ar fi Kogălniceanu. Apoi, de propria lui popularitate, prin libertatea totală lăsată, o vreme, camarilei !

— Întrebarea este dacă nu sîntem capabili de asta fără ajutorul liberalilor, intervine Brîncoveanu.

— Nu prea! Ei, liberalii, sînt cei capabili de asta. Cantacuzino mormăie nemulțumit:

— Cu ei alături e mai mult risc decît speranță.

Tăcere. Miroase a trabucuri fine.

— Cuza a început să aibă simpatii țariste, spune Dimitrie Ghica. Asta îi va smulge curînd ceva din popularitate... Ridică degetul arătător al dreptei ca pentru a marca profeția în fața unui auditoriu placid.

— E atît de vag! O mare popularitate nu o razi cu un brici tocit!

Ion Ghica își bea ceaiul cu ochii pe burticica țuguiată a gazdei. „Ca să vezi cine vorbește de simpatii rusești!”

Lumina unui soare îmbătrînit, puțin molatec linge peretele pe care atîrnă covorul de Șiraz și iataganul suplu, fin meșteșugit. Brîncoveanu continuase să plutească pe canapeaua viorie într-o Europă plină de absolut toate posibilitățile, cînd, deodată, se ridică, își întinde discret mădularile ca o pisică și face cîțiva pași în jurul mesei visător, gînditor, sfiriitor. Pantofii abia ating covorul moale:

— Brătianu vrea să pună mîna pe putere cu banii noștri.

Ceașca de ceai zornăie pe farfurie. Ghica își potrivește pince-nez-ul și-și dă drumul ironiei. „Nu pot fi convingși decît prin batjocură!”

— Sînteți capabili, cu banii aceștia, pe care văd că sînteți oricum pregătiți să-i sacrificați, să faceți două, trei mișcări autentice ale populației împotriva lui Cuza, fără sprijinul liberalilor? Îngropați-vă talanții, domnilor, altfel rămîneți cu ei în mîna degeaba! Îi lasă să rumege ideea în voie, după care se reîntoarce grațios, ou o pi-ruetă calmă a frazei: Politică este o artă a culiselor, dar ceva trebuie să se petreacă și pe scenă pentru a justifica mașinațiile ei. Nu poate fi lăsată scena goală sau plină de actori împietriți în gesturi alegorice. Secolul nostru este chemat să satisfacă foamea de politică a cetățeanului de rînd...

Deodată miroase a iarbă verde, a mititei și bere ieftină, se aud acele expresii jilave : „Ascultă-mă pe mine, nene : Vai de țara asta ! O s-ajungă rău, domnule !“ „Este o criză, mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă...“

— Să aranjăm, deci, o conspirație, mormăie Brîncoveanu.

— În lumea noastră atît de politică a respira înseamnă a conspira. Ce facem de zeci de ani decît să conspirăm ? S-a format o vagă tradiție în acest sens.

Își întoarce fața spre fereastră. „Am spus *vagă* și am călcat pe niște suflete mari, am ridiculizat în grabă pe Mititză Filipescu, Cămpineanu, Bălcescu... Da, rîd prea mult !“ Își lasă pleoapele peste ochi și revine cu o molcomă rețineră :

— Este nevoie pentru străinătate, acum, să se arate nu nemulțumirea din culise, ci nemulțumirea din stal, provocată de cîntecul primadonelor care nu și-au întretinut bine vocea. Și aici Brătianu, Rosetti et Co. au experiență. Trebuie să constatați, cere cu o superioritate elocventă, un fapt important : noua lege electorală a modificat statutul politic. Vechea majoritate din Cameră a scăpătat într-o minoritate, iar minoritatea s-a îngrășat și a devenit majoritate. O majoritate care trebuie cucerită. De către cine ? Cine îi poate cuceri pe acești Roibu, Furtună, Scorbură ?

Dar Grigore Cantacuzino, de pe marginea scaunului, îl intrerupe :

— On ne démolit pas quand on n'a rien á mettre en place.

— Cine se grăbește să dărîme ? Pleoapele i se apleacă și mai mult peste pupilele dilatate. Pun altfel problema : inactivitatea în acest moment este ilegală. Trebuie pregătit totul cu multă răbdare și chibzuială. Să nu uităm însă că pentru a face ordine este necesar ca cineva să facă dezordinea reală mai evidentă decît este... Societatea dumneavoastră, a tinerilor, poate face foarte multe. Evident, nu grăbindu-se ! Își îndreaptă spinarea o lipește de speteaza bombată a scaunului și, simțind că trebuie să se arate mai pătimăș, ridică tonul : Ceea ce este

limpede pentru toți este necesitatea unei acțiuni. Nu mai putem lăsa țara în această degradingoladă! Pe mâna unor bicornici și a unor șnapani, pe mâna unui „țiran molesit“...

Dar ce este țara? Îi privește pe cei trei bărbați cu care vorbește și se întreabă „ce este țara?“ Tocmai această întrebare îl lovește, îl jignește de parcă cineva i-ar spune că a comis o indiscreție. Inspiră adânc. Uitându-se la tălpile răsucite în afară ale lui Dimitrie Ghica, se gândește cu puțină furie: „Avem o aristocrație mai mult arogantă decât legitimă. Țara este o abstracție, ceva ce aparține tuturor și nimănui. Din punct de vedere politic este chiar o minoritate în timp ce noi,ăștia, bine îmbrăcați, bine spălați, umblați prin lume, avem drepturile majorității. Niște drepturi firești dacă te gîndești la ignoranța masei. Dacă am lua în discuție numai scrisorile de mulțumire ale țăranilor publicate în presa oficială... Niște țărani foarte cultivați, stilați. Dar cum să unești niște oameni care și-au aruncat destule insulte public? Cum să împaci indivizi care nu numai că s-au certat, dar nici nu se pot vedea față în față?“ Îi vine să zîmbească. O pozna de copil! E foarte simplu: „Un dușman comun, un interes comun! Și el există.“

Se relaxează în fotoliu:

— Nu ni se arată oare cu sîrg tirania totală împotriva libertăților relative?

Se ridică din nou în fața lui spinarea aceluia zeu necunoscut. O spinare masivă pe care toți încearcă să se urce și, din cînd în cînd, risul care cuprinde marele personaj îi întoarce la locul de pornire: „Visăm progresul și trăim regresul!“

Dar Dimitrie Ghica are o vie dorință de a-l lăuda cu ceva și-și ridică brațul, își mîngîie părul de pe creștet cu un zîmbet încîntat și ar vrea să arunce în aer o jerbă de flaterii minuscule: stele colorate care pocnesc în aer cu un mic efect întîrziat.

— Ai o minte, nepoate, ai o minte!...

Numai că el îl oprește cu fitilul în mînă:

— Cuza a obținut ceva important la Constantinopol, spune, dreptul de a lua orice hotărîre cu caracter intern

fără a mai cere aprobarea puterilor garante. Iată ceva care ne va ajuta în încercarea noastră de a-l înlătura.

Dar simte că ceilalți sînt oboșiți, deja stau cu ochii ațintiți asupra gazdei. Și Dimitrie Ghica își saltă burtica pe picioarele subțiri și curbate :

— Lui, și-l arată pe nepotul său, nu-i lipsește replica... E iscusit, zău ? Tare iscusit în de-alde-astea ! Am aflat una bună de la nu spun cine, persoană de încredere. Cînd i-a spus Cuza, pe vremea cînd și-l luase prim-ministru „Ce, te crezi Palmerston ?“ i-a răspuns că da, se crede, întrucît pe însăși Alteța Sa îl socotește Regina Victoria...

Se rîde foarte zgomotos, ceea ce îl determină pe nepot să precizeze :

— N-aș fi onest dacă n-aș adăuga un amănunt important : însuși Cuza a ris la această jalnică replică.

— Ha ! Ha ! își continuă Dimitrie Ghica strategia. Se pare că Steege a îndrăznit acum cîteva zile să-i spună Alteții Sale că are un minister alcătuit din mediocrități, căci nici unul nu este capabil să guverneze decît prin secretari...

Grigore Cantacuzino și-a înmuiaț rîsul fals :

— Evident, era exceptat de la regulă Kogălniceanu, care numai mediocritate nu este și însuși Steege, nu ?, care are doi secretari...

Urmînd veselia cam distantă a celorlalți, Ion Ghica abandonează seriozitatea :

— Nu e bine să ai un subaltern, te sapă ; dacă ai doi e bine, se sapă între-ei...

— Ghica, Ghica, cinismul dumitale afabil ! face beizadea Mitică zîmbind admirativ.

— Cinism ? E o biată zeflemea, o zeflemea latină sub care se ascunde biata noastră inocență...

— Ea cucerit, se vede bine că le-a oferit ceea ce-și doreau, semnul acelei bine stăpînite conduite care pentru pătimași și intoleranți înseamnă abilitate. Grigore Cantacuzino se ridică din scaun și, proțăpindu-se în fața lor pe tălpile subțiri ale pantofilor, spune energic :

— Da, să începem tratativele... Liberalii ne sînt necesari. Ridică mîna dreaptă cu palma rășchirată.

„A înțeles !“

— Împotriva lui Cuza nu trebuie să se arate o opoziție restrînsă sau dezbinată, dimpotrivă să se vadă că toate forțele politice de la cele conservatoare la cele radicale îi sînt potrivnice. Totuși, avem și noi o pretenție, aceea de a forma delegații de cîte doi-trei care să meargă în străinătate și împreună să decidem asupra posibilitilor candidați. Dacă tot vor egalitate, se apleacă puțin în față, ceremonios, condescendent, ca un adevărat aristocrat care îi îngăduie slugii să se obrăznicească, atunci să respecte și dreptul nostru de aliați de a ne avea... diplomații noștri.

Din scaunul său străjuit de sfincșii cei domesticiți, Ion Ghica își contemplă colaboratorii. Beizadeaua e un yulpoi cu blana încă în flăcări, dar nu sigur pe instinctul său, Cantacuzino e la cumpăna vîrstelor : „Cînd cea a principiilor piere, dacă le-ai avut, și vine cea a intereselor...“ Lasă mîna pe ceașca de ceai, tace și așteaptă. În lipsa unui angajament ferm, conversația începe să lînzezească, pîlpîie ca o lampă cu fitilul scăzut.

— Ați auzit că tinărul Filipescu vrea să se însoare cu nepoata doamnei Băleanu ! se lansează Brincoveanu. Chiar azi se duce să ceară mina suavei copile.

— Ha ! Ha ! Doamna Băleanu va zice da, iar doamna Bărcănescu va face o criză de nervi, va plînge și se va împăca, bineînțeles, cu soțul ei de care voia să divorțeze. Va aștepta o ocazie-mai bună.

— Sînteți răi cu biata femeie, o plînge Mitică Ghica. Recunoașteți că Filipescu e o ispită și ca amant și ca soț. Cantacuzino revine.

— Încă o condiție, domnule Ghica, pentru buna noastră colaborare cu liberalii : să nu fim nevoiți să-l lăudăm prea tare pe Brătianu pentru toate fleacurile care îi ies pe gură.

— Imposibil ! Brătianu dacă nu este lăudat mînincă furnici !

XI

Gradowicz împinge ușa consulatului. Afară, în lumina de oțel ce prevestește furtuna — „ploaia cu spume“ cum zice Ana — un cerșetor bețiv îi ceruse, nici mai mult nici mai puțin, decît „un gram de milă“! Îi tremurase mîna cînd aruncase în pălăria lui ponosită măruntișul din buzunar. Aveau acele monede un gram? Valorau ele milă?

Clădirea consulatului îi apăruse deodată în altă lumină. Sub volanele iederei ce-i înconjură zidurile, sub grațioasa pălărie de țiglă roșie, cu borurile puțin căzute peste ochii ferestrelor de la etaj dospește o autoritate obscură. Cine vede dincolo de zidurile lui rapoartele, scrisorile împăturate grijiului?

Norii grei adunați deasupra Bucureștiului își tîrăsc burțile enorme peste acoperișurile țuguiate și peste coroanele tulburate de vînt ale copacilor. În grădina din dreptul intrării, printre trandafiri și crăițe plebee, stă plăpînd, speriat și plîn de rod încă mic, un gutui. Ramurile s-au răsucit căutînd soarele de parcă ar fi niște brațe firave de copil ce imploră iertare.

Dar toate rămîn în urmă, lepădate într-un văzduh neliniștit, dincolo de ușa închisă de la intrare. Gradowicz pătrunde în tăcerea tihnită a Occidentului, a aceluși Occident pe care trebuie mereu să-l informezi: vrea să știe tot, pentru a se putea îndepărta cît mai mult într-o aură utopică — civilizația! Ea cocoșează pe omul din sud-estul Europei, îl umilește, fie forțîndu-l să-și recunoască marginalitatea, fie umflîndu-i pieptul de o jalnică trufie.

În holul mare, pendula cu greutateți aurite mîngieie timpul. Litere șterse, sunet solemn.

„Să fiu al naibii dacă poți citi ora la măgăoaia asta a voastră!“ spusese cu cîteva zile în urmă Grigore Sturdza, cînd venise să-l convingă pe Monsieur Tillos de filorusismul Prințul Cuza. O spusese ca și cînd ar fi așteptat o nouă revoluție franceză care să determine schim-

barea pendulei ca pe un simbol al vremurilor trecute. Consulul este foarte mulțumit de Beizadea Vițel. Știe să dea baluri strălucitoare! Printre valsuri și cadrile, bărbații politici ai țării manifestă o bizară atracție către un anume birou albastru. Zîmbind, plimbîndu-se printre grupuri de doamne, complimentînd și promițînd, ajung, cu paharele de Cliquot sau Chateau-Laffitte în mîna, ca din întîmplare, în încăperea cu draperii azurii.

În Valahia, un secret e marea bucurie a indiscrețiilor!

Gradowicz urcă scara la etaj, pe palier un alt ceas așezat pe o consolă — un ceas nou, cu colonete de abanos și postament cu sertar pentru chei. Domnul consul Tillos nu are gusturile lui Béclard, cel plecat la Cairo de braț cu fosta domnișoară Catargiu, cel care mesteca ușurel cuvinte românești și le arunca printre dinți zdraveni și buze moi de-a valma cu cele franțuzești, ca majoritatea boierilor de pe aici. Domnul Tillos are o aversiune vizibilă față de obiectele vechi, față de mărfurile orientale; nu vrea să speculeze slăbiciunea occidentalilor pentru „biata artă” a Balcanilor. E bine cotate la Paris, în expoziții cu oarecare reclamă în reviste șic, dar, la fața locului, n-are nici un sens! El a venit aici să... civilizeze!

Gradowicz urcă încet scara treaptă cu treaptă. „Căderea iluziei poloneze...” spusese domnul Tillos tot argumentînd nevoia unei absolute linaști în Principate... Căderea asta coincidea cu cea a autorităților napoleoniene. Asta nu voia să observe noul trimis al Împăratului! Ce mai putea oferi Franța? O speranță deșartă!

Dar mai avea dreptate Lüdwig a să mizeze pe ajutorul englez prin intermediul turc?

El nu mersese decît pe intuițiile ei și ale lui Chaika, însă nici ele nu fuseseră salvatoare.

Politica a ajuns o afacere. Nefericirea națională n-o mai ia nimeni în discuție.

Gradowicz se căznește să uite propriul lui romantism. Ce rămăsese din el? Vinde informații cui plătește mai bine, cumpără moșii, parcele în centrul orașului — chiar la doi pași de consulat ridică un hotel. Este un om bogat. În Valahia venise să-și izbăvească țara și sfîrșea printr-un pact cu diavolul. Vorbărie! Vorbărie! Politică! Peste

toate cele, simțea bătrînețea ca pe un început de rigiditate în relații. Nu se mai adapta ușor noului consul, al patrula care trebuia să-i facă față. Iar domnul Tillos este un fioros reprezentant al diplomației franceze din a doua jumătate a secolului, „luminos între toate“, al XIX-lea !

„O jumătate neagră, stimați contemporani ! Urit mirositoare ! La urma urmei, o mizerie !“

Un fulger luminează pentru o secundă pașnica obscuritate a palierului. Consola cu picioare groase ca de leopard bătrîn și gras face parcă un pas înainte pentru a se retrage apoi, cu o nefirească teamă, în spațiul întunecat al unor culise. Urmează răzbușnarea grosolană, de bilci — cu tobe puternice — ce zguduie cerul și pămîntul și solida clădire a consulatului cu depeșele ei cu tot. Trupul zguduit de greturi al Anei, aplecat peste ligheanul de porțelan de la lavabo ! Și gemetele ei înăbușite : „Aïhm ! Aïhm ! Nu mai pothm !“ Apoi liniștea sumbră a apropiatei furtuni și picioarele ei încălțate, așezate pe plapuma verde, cu virfurile lipite și călcăiele depărtate și sudoarea șiroindu-i pe frunte și pe obraji.

În încăperea lui din consulat miroase a tuberoze. Buchetul pe care i l-a dus ieri Anei a lăsat urmele lui, deloc diafane — e un parfum greu, consistent, violent. „Un parfum care ne-o ia înainte, ne angajează sentimental și în cele din urmă reușește, prin insistență, să ne desolidarizeze. Un parfum inamic, puțin grețos, puțin prea încrezător în el însuși, ca un fante din mica burghezie, frumuseț, sprintenel, plin de har sexual și care vrea cu tot dinadinsul să cucerească lumea... politică.“

O malformație sufletească așa cum este una fizică — o mină lipsă sau un ochi nevăzător !

Pe birou note, note, note...

Monsieur Tillos nu mai are de mult siluetă, dar își întretine o imagine de francez plin de fantezie prin câteva artificii mondene : favoriți lungi, barbișon ca al Împăratului, cărare pe stînga prin clăia de păr. „Ar fi prea flatant să-i spui greco-romană, căci este de-a dreptul africană ! E prea decorativ ! constatase Ghica măsurîndu-l

la prima întîlnire. Seamănă cu statuile antice : adică niște unii care au fost și care vor mai fi, și care n-ar fi bine să aibă pretenția la prea multă intelectualitate ! Și cînd te gîndești că ei sînt : Caligula, Claudius, Tiberius, Marcus Aurelius etc... plus liota de generali care, de fapt, au făcut treaba ! " Monsieur Tillos este și volubil ; „Un francez volubil nu este decît un francez banal“, spusese același Ion Ghica.

Singura particularitate ieșită din comun este că atunci cînd n-are nimic de spus cîntă, în surdină, sau fluieră, aproape în tăcere — diplomatică ! — prin încăperile consulatului sau în interiorul cupeului ; toată societatea românească a auzit cu urechile ei aria lui Almaviva și o arie din *Mefistofeles*. Drept care românii îl găsesc pur și simplu antipatic. De sus în jos. Cuza îl privește cu o politicoasă neliniște, dar nu uită uneori să-i și zîmbească cu oarecare condescendență („care o să-l coste“). Miniștrii sînt și ei ușor enervați de aroganța asta, iar doamnele nu se arată prea binevoitoare cu un francez care nu le face curte și cere să i se facă și chiar cu o violență imperativă.

La ce te poți aștepta, la urma urmei, de la un tenor cu atîta zel ?

Și ar mai fi ceva. Domnul consul are cei mai fini pantofi din România. Toți bărbații cît de eît cocheti și oricît de în afara politicii oficiale admiră acest lux subtil — pantofi din piele de vițel și ciorapi de mătase ! Așortați ! „Ei, lua-l-ar naiba ! Un dandy ! Ceva în genul lui George al V-lea ! Oribil exemplu !“ rîde Gradowicz așezîndu-și hîrțile pe birou.

Bum-bum-bum, se aude de afară, după ce seiful, secretairului plin de hîrtoage, biroul încărcat de rapoarte neterminate gem scurt sub lumina unui fulger zvăpăiat. În București, orice este posibil. Chiar și simularea unei furtuni !

„E greu să înțelegeți politica francezilor în lume, în acest moment, îi spusese Ion Ghica, pentru că nici ei, acasă, nu știu ce fac !“ Înainta surizător spre camera albastră a prințului Grigore Sturdza. Înainta vorbindu-i

printre pleoapele grele, inexpresive. „Ce șansă să te faci Dumnezeu cu asemenea ochi derutanți, nu zău, sîntem în secolul miracolelor !“

Ei, și dacă e vorba de ele..

Miracolele românești sînt teribil de complicate, mai ales că nu generează acel vertij fanatic la care te-ai fi așteptat, ci doar o mică uimire și apoi o glumă. Iar cei ce le produc, domnitorul și aliații săi, și cei ce le înghit, oamenii politici acceptați parțial sau excluși de la putere, ca și cei circotași de prin case, circiumi de mahală, naosuri de biserici, piete de primării sătești, redacții improvizate de ziare etc. au ceva comun, o vesel-sceptică disperare. Știu atît de bine ce-ar trebui să facă și știu atît de bine să nu facă nimic. Faconda valahului ! Ce minunăție !

Se critică, se critică, se critică și se așteaptă ca cineva din afară, din cer, de pe pămînt să rezolve totul. Cei cîtiva foarte activi nu știu cum să se anihileze unul pe altul.

„De cîte ori ne plîngem de ceva, de cîte ori revendicăm ceva și încercăm să restabilim un echilibru în această politică diletantă, îi explicase Ghica lui Tillos, sîntem amenințați cu intrarea rușilor, turcilor, austriecilor. Se profită de exemplele istorice pentru a uita că cel care tulbură apele este Cuza !“

S-a săturat de toate. Pentru că toate sînt atît de confuze.

Domnul Tillos este prea îmbuibat. Pe lingă somn, nisetru, potîrnice sau păstrăv, ideea nedemocratismului regimului lui Cuza îi încarcă stomacul.

Monsieur Tillos este expresia însăși a acestei confuzii. Una de la centru, de la Quai d'Orsay, alta de aici, de la fața locului. Rapoartele lui sînt niște nesfîrșite pledoarii pentru nimic și Gradowicz nu mai prididește cu traduceri, iar lumea politică românească pare brusc un fel de miraj oriental — Prințul, Sfetnicii și Supușii ! Ca în distribuțiile spectacolelor de teatru, unde enumerarea personajelor se încheie : „oșteni, mulțime, popor !“

O lume revolută, încărcată însă de otrava ideii europene a democrației politice.

Se așează la biroul lui. Un fulger cade oblic în încăpere. Luminează, o fracțiune de secundă, secretairul plin de scrisorele diplomatice cu delațiuni interne, șcrinul cu depeșe din Paris și seiful unde stă închis cifrul, cam naiv, al corespondenței...

Își lipește palmele de marchetăria mesei — așa cum Ana își lăsase mâinile leneș pe marginea plapumei verzui : „Ahîm ! Ahîm ! Nu mai pot, hm !“ și iar se ridicase și iar peste lighean, țipase, printre icnetele de greață : „Ce mi-ai făcut ?“ ca și atunci cînd la capătul voluptăților șoptea în urechea lui : „Nu mă lăsa !“

Ana nu-i va oferi niciodată un copil. Știe deja acest lucru foarte limpede. Tot ceea ce el adună nu arată decît frenezia pură a acumulării, dorința de parvenire, atît. Trupul femeii respinge fătul. Și ea îi reproșează lui asta.

Vine la consulat cu dorința de a-și găsi o insulă de iluzii și nu descoperă decît parfulum de tuberoze pe care l-a lăsat buchetul rigid și teatral ; cu el a vrut să îmbruneze suferința soției sale ieri, înainte de a o apuca grețurile și disperarea. E a patra oară cînd este sigură că nu va putea naște un copil.

Stă înțepenit pe scaunul consulatului și măsoară propria lui dramă de la înălțimea propriilor lui interese.

„Ar fi ceva foarte valah, ar spune Ludwiga Sniadeska, dacă n-ar fi ceva foarte polonez.“

Singurătatea îl îmbracă într-o armură. Și uneori, cînd trebuie să iasă în lume este atît de jovial, atît de bine-dispus, atît de ironic, de stăpîn pe sine, și are replică șuierătoare, și are la îndemînă oricînd un calambur pe gustul interlocutorilor, pentru ca apoi să se distreze de minune la glumele lor, la jocurile lor de cuvinte, la birfele lor ! Un fel de exuberanță isterică și o incapacitate de a-și desface armura în fața cuiva, chiar atunci cînd nu riscă prea tare.

Singurătatea naște frica de celălalt, izolarea interioară provoacă spaima de confesiune.

Și tot Ludwiga este salvarea. Relațiile lui cu ea au căpătat, mental, un aspect camaraderesc, fratern. Sînt oameni care au trecut prin multe, se cunosc bine și-și pot

spune franc deznădejdea ca și pasiunea cea nouă : *tranzacția*. E un joc în care Ludwiga, bănuiește el, a intrat cu mult înaintea lui, un joc ca alergările de cai. Mizezi pe o afacere, ca pe un armăsar sau o iapă bine educată pentru cîștig.

Se imaginează cu Ludwiga pereche, așezați la o masă cu postav verde și mici căușe aurite în care adună, ca un zaraf, bănuți și perle. În timp ce el, cu o balanță fină, cîntărește aurul, ea, răsfoind Heptameronul Margaretei de Navara și aruncînd o privire blîndă trudei lui, mînilor lui uscate, îi șoptește ultimele perfide prețuri. Un joc de-a viața ! Masa zarafului !

Conversațiile lor din gînd s-au acrit : „Louis Gradowicz, am murit deja !“ „Știu ! Nu s-a putut altfel !“ „Dar Polonia ?“ „Nu va muri niciodată ! Noi îi asigurăm supraviețuirea prin lenta noastră pieire !“ „Sîntem prea mărunți, Louis Gradowicz !“ „Ce ne poate scăpa de această mizerie decît ideea că undeva este Ea, patria, care se înalță umilindu-ne !“ „Am început s-o uit, Louis Gradowicz ! Mî-e sufletul bolnav. Sînt cuprinsă de febră. Patria mea este Racul, Louis ! În curînd mă voi muta de aici, în loc de verdeață, unde nu este întristare, nici suspin !“ „Eu n-am uitat-o. E mai rău, o speculez, Ludwiga ! Înfrîngerea noastră mi-a adus aici multă simpatie și am avut nerușinarea s-o folosesc pentru a-mi spori averile ! Ce se va întîmpla cu mine ? Ce voi mai putea spera cînd nici tu nu vei mai fi !“ „Dincolo de orice, datoria față de Polonia, Louis, datoria !“

Datoria îl obligă să lucreze cu Tillos, un ipochimen arogant, care, cînd intră într-un salon bucureștean — și „Dumnezeu ne este martor, un salon bucureștean este o copie fidelă a unui parizian !“ — vrea să se știe că Orientul este un spațiu barbar pentru supremul său rafinament. Dansează cu grație și vanitate, discută cu înțeles și distanță. Rapoartele lui sînt pline de notițe privitoare la replicile lui arogante : „I-am spus lui...“ „L-am respins pe...“ „L-am pus la punct pe...“ „Am lămurit chestiunea în fața lui Vodă...“ Și toate ar fi bune dacă n-ar arăta din cînd în cînd un simț moral care strivește

delicatul instinct politic. Ține să pună ordine în moravurile valahe.

„Domnul Tillos este un diplomat sinucigaș“, spune Ion Ghica.

Este gata, adică, să-și lepede prin exaltare interesele naționale imediate, pentru unele de mîine. Și vorba aceleiași : „Cine le cunoaște pe cele de mîine? Vom fi mai buni? Vom fi mai curați? Vom fi mai frumoși?“

„Rapoartele mele secrete, constată Gradowicz, sînt deja niște *obiceiuri*, nu mai sînt niște *convîngeri*!“

Mîngîie leneș hîrtia din fața lui. Pana ascuțită o încercă pe virful degetului.

Bum-bum-bum! face văzduhul valah în timp ce el își plînge soarta polonă.

Monsieur Tillos manifestă față de lumea politică valahă un dispreț suveran. Degeaba! Susnumita lume nu-l ia în seamă. Se complace într-o inconștiență opacă. Și-i zîmbește, și-i vorbește, și-l bîrfește cu egală plăcere. Știe ea ce știe! Un consul la București nu este mare lucru la Paris. Iar domnul Tillos plusează. Își împinge umărul drept înainte. Vorbește cu aerul celui care nu poate trăi fără ultimele știri din Guatemala! E limpede că a fost trimis la București nu numai împotriva dorinței, dar și a voinței lui. Și se răzbună în fel și chip! Asta îl împiedică să vadă pelerinajul bărbaților în salonul albastru din casa lui Grigore Sturdza. Se privește numai pe sine, își privește propria strălucire. Noroc că sînt alți ochi care văd și alte guri care clevetesc și alte urechi care ascultă și alte limbi care traduc faptele și alte minți iscoditoare care interpretează curioasa atracție și felul zîmbitor de a intra și a ieși pe ușa cu feronerie aurită și alte mîini agere care notează cine a intrat și cine a ieșit, și, cu vorbe iscusite, îi aduc la cunoștință domnului consul ceea ce el văzuse, auzise și nu băgase de seamă.

„E rău pentru un diplomat să fraternizeze prea repede cu țara unde a fost trimis, dar e rău și să persevereze în a o disprețui“, comentasă amuzant Ion Ghica.

Într-un anume sens Gradowicz își asumase rolul de a-i deștepta atenția mai marelui său, într-un alt anume sens își luase libertatea de a-l ține în somnolență!

Politica este o afacere, atunci cînd se sting licăririle nobile ale speranței, ale încrederii într-o soluție superioară de viață.

„Am început să fac parale! își spune Gradowicz. Ce mai semnifică Polonia pentru mine?”

— Și totuși o sfișietoare disperare se așează pe sufletul lui înrăit de cîte ori se gîndește că niciodată nu va mai rîvedea Cracovia — Barbacanul, copacii supli și calmul lin al grădinii, ce înconjură vechiul oraș, noua, eleganta Primărie și biserița Sfîntului Adalbert, aproape intrată în pămînt ca și Biserica Sf. Gheorghe vechi de pe malul celălalt al Dîmboviței, înconjurată de casele medievale, casa Salamandrelor, a Capului de aur, a corbilor, a berbecilor, casa gris, casa Montelupi, Potocki, Wierzynek, Spiski și impunătoarea, energica biserică Notre-Dame! Printre străduțele înguste, cu miros de pîsici vagabonde, nu se va mai putea strecura, ca atîția oameni din atîtea secole apuse, spre Universitatea Jagiëlonska — „Collegium Maius, Collegium Kollataja, Collegium Minus, Collegium Slavisticum...”! — iar pe alte străduțe îmbicsite, cu case aplecate unele spre altele ca în gravurile medievale, spre colina Wawel, spre castelul ei autoritar, puternic, inexpugnabil!

Niciodată!

Un cuvînt de o forță, de o violență zguduitoare!

Acest *niciodată*, ca moartea, te închide în singurătatea unui spațiu străin, în liniștea plată a trupului: munci, dormi, măninci, faci dragoste, fără să mai aștepti nimic.

Niciodată!

La el contribuie din plin Ana, cu neputință, mîrginirea ei gingașă și nevoia ei de a-l inculpa. Nu va fi mamă... Și pentru ea există un *niciodată!* Mila i se amestecă atît de confuz cu revolța.

„Am început să fac parale! O compensație! Sinuciderea. Cazi în propriul tău trup. Cui să-i ceri ajutor? Îți umpli casa de lucruri și mai cumperi o casă, o moșie, și-ți acoperi astfel eșecul, și-ți mîngii astfel vanitatea de a fi *un învins*. Calci apăsât. Îmbătrînești și *niciodată* e

mereu mai puternic. Parcă s-ar hrăni din sufletul tău.“

Gradowicz stă cu tîmplele în mîini.

O bătrînică traversează ulița Szczepanska. Fustele ei, trei, patru, flutură moale și mîngîie lenes coșul de nuiele acoperit cu un șervet alb, din care ies impudic un cîrnat roz și frunzele verzi ale unei țeline proaspete.

Din casa familiei Morsztyn își face apariția un valet, purtînd un pachet mare în brațe. Un ciorap îi alunecă peste catarama lată a pantofului, iar mersul grav îl împiedică să vadă micul detaliu ridicol.

Un cățel vagabond amușină zidul bisericii Sfîntul Marc. „Dar Sfîntul Marc ce părere are?“ întrebă Barbara, prima lui iubire cracoviană, și-și agită zulufii castanii. Are o bonetă mov, apretată și împodobită cu o panglică de mătase. Îi strălucesc ochii vicleni. Ei, prima dragoste este întotdeauna vicleană, amăgitoare! Și se repetă, se repetă... Lîngă micuța Barbara, iață, un alt Louis rîzînd stupid și plin de speranțe...

Cum pot lucrurile acestea atît de firești să se petreacă fără el?

Sinuciderea!

El, acel *el* adevărat, păstrat ca un talisman la gîtul unei persoane anonime, comune, acel *el* substanțial a fost distrus bucată cu bucată, încetul cu încetul. Este un locuitor al României. Un intrus, un venetic, unul „care ne ia nouă averile!“

Niciodată!

„Polonia, dragostea mea!“ Se poate muri și astfel pentru o idee?

Întunericul. Sufletul blînd nepuțincios. Moartea.

Aude pașii grei ai lui Tillos. Urcă scara. Se oprește în dreptul ceasornicului cel nou. Își potrivește propriul ceas — o „ceapă“ mare: capac de argint cu zîne decorative care dansează pe pajiști decorative — și capacul face un clac foarte orgolios, mărunt orgolios, cînd este deschis sau închis.

În curînd va ajunge la ușa lui.

Își pune hîrtille în față.

„Piei, piei, nefericire, suflete al meu! Du-te în altă lume, du-te la dracu'!“

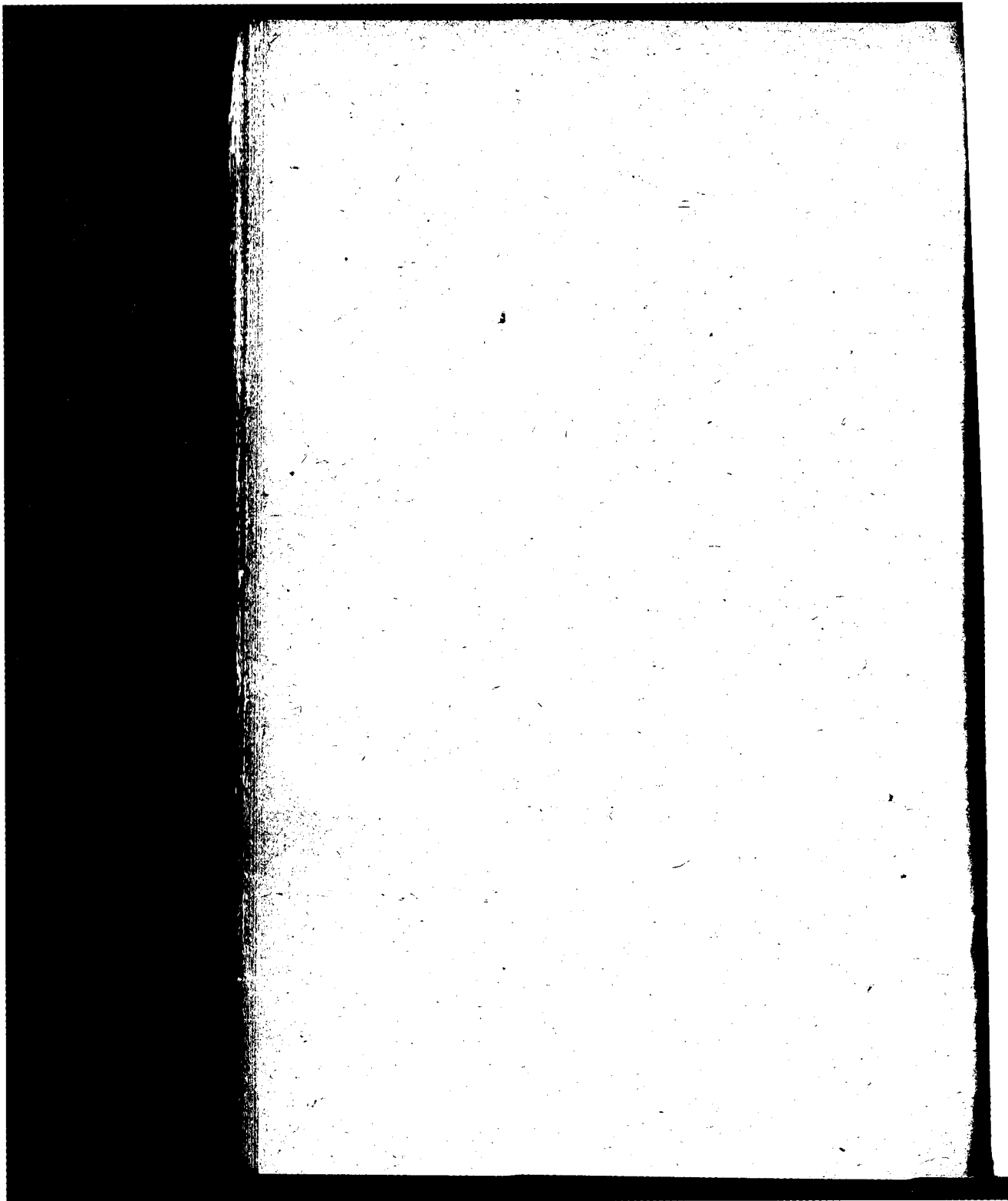
Încearcă să scrie ceva, dar nu-i vine să scrie decât :
„Vor să-l răstoarne pe Prințul Cuza ! Vor un Prinț străin !“ Repede, repede. Ca un mesaj mizgălit pe un zid igrasios, ca un mesaj desenat pe nisip...

Ușa se deschide.

Fața plină de dispreț a lui Tillos, iat-o ! În toată frumusețea ei franceză...

— Dragă domnule Gradowicz, avem vreo noutate ?
Sinucidere.

PARTEA A DOUA

Intră în București, zgribulit sub pledul de lână.
Zăpada pură a Gherganilor a rămas mult în urmă.
Aici e clisă neagră și întuneric. Seara cade devreme
și ulițele sînt rău luminate. Cîte o trăsură sparge som-
nolența mohorită a orașului și arată, cu felinarele ei,
calea. Ghiță s-a lăsat în seama cailor. Simte asta după
felul cum își schimbă singuri mersul.

Cînd se apleacă atent să privească, prin ferăstruică,
mahalalele, copacii tăcuți pe care mai mult îi bănuie,
grădinile uscate, înghețate și micile cocioabe care se nu-
mesc magazii, unde tot gospodarul își adăposteste uneltele,
lemnle de foc, butoaiete și toate ulcioarele sparte de
care nu se îndură să se despartă, nu vede decît alun-
carea cam zdruncinată a rarelor ochiuri de lumină care
clipesc prin casele răzlețite.

Aerul este rece și îndesat. Intră perfid prin ramele
ușilor laterale și pătrunde sub pledul gros cu care și-a
înfășurat picioarele. Durerile reumatice nu-l mai slăbese
de cîteva zile. Și doctorul Marcovici știe atît de bine să
ridice din umeri și să-l tot îndese cu alifiile acelea ne-
putincioase!

E un frig de crapă pietrele.

Se ghemuiește mai bine sub pled.

Ce-o fi făcînd Vasile Alecsandri la Mircești? Scrie.
Și-a regăsit odihna lui cea plăcută din care pretinde că
iese, cînd și cînd, doar pentru a se întoarce cu mai multă
încîntare la ea. I-a luat foc biserica și țărani s-au în-
vîrtit în jur fără să dea ajutor, făcînd glume foarte

puțin ortodoxe, „ce qui prouve que le peuple roumain est voltairien ultra.“ I-ar place acum să stea cu el de vorbă la gura sobei. Deși știe bine cum ar pleda pentru Cuza, chiar dacă doar demonstrativ și nu din convingere, și cum l-ar ironiza așos pe Kogălniceanu, asupra căruia aruncă toate vinile, ca și pe toți cei din jurul Prințului, cu excepția lui Negri.

- „El, întotdeauna, a fost o excepție !“

Pe bancheta din față se așează și acest prieten ce se topește la Constantinopol în diplomația greoaie, încilcită a orientului. „Cum poți tu trăi, îl întreabă, tu, atât de rigid moral, în flexibilitatea relațiilor de acolo ? În acel viespar de interese îți este scut înțelepciunea sau răbdarea ?“

Și, totuși, altceva ar vrea să știe : cum îl judecă Negri acum pe Cuza ? Îl servește pentru că, de la depărtare, ei se confundă cu țara unită sau îl pretuiește cu adevărat pentru ceea ce a făcut ? Din refuzul de a prelua președinția Camerei oferită cu atita autoritate de Cuza, s-ar înțelege că n-a vrut să-l ajute, oă, fără a-i fi ostil, îl dezaprobă. Poate i-ar place să părăsească acel Constantinopol al tuturor tergiversărilor, dar nu pentru a intra în jocul dintre Cuza și Kogălniceanu. „Trebuie să-l pun pe Mititză Sturdza să-l tatoneze pe Negri imediat ce va veni în țară.“ Constantinopolul, refractar la început acestui agent tenac al unor țărișoare lipite împotriva voinței turcești a sfârșit prin a-l accepta și respecta. Un agent fără suplețe, dar totdeauna revendicativ, fără vioiciunea occidentalilor — atât de lesne de păcălit, și fără viclenia orientalilor — atât de lesne de ghicit, un bărbat ce-și înfașă cu umor bunele intenții ratate, dar nu pierde firul unei acțiuni săpînd conștiincios matca ei, încet, pe îndelete, moldoveneste, aproape pe nevăzute, încît oamenii care nu credeau să vadă vreodată riul curgînd prin fața casei lor se trezesc într-o dimineată cu covorul mustind de apă în dormitorul umbros. Este triumful unei nobleți fadă, fără strălucire și orgoliu. „Negri dezmințe imaginea diplomatului care zbirnie ca un titirez în mijlocul societății pestrițe adunate în salon. El își trimite cartea de vizită, așteaptă, intră solemn, vorbește grav, plictisește

pe demnitarii dornici de birfă și treptat, treptat își câștigă prestigiul.“

Cum îl privește el pe Cuza n-a putut afla. În zilele din mai când s-au văzut ultima dată, Negri sărea peste subiect : „Nu vă pripiti, spunea, sigur, este un gest de autoritate această lovitură de stat, este o încălcare a democrației, dar, recunoașteți, era foarte necesar“. Apoi, din nou, se puneau în discuție acele intenții bune pe care Cuza ar fi fost nevoit să le îmbrace în replici cam brutale. Negri care, după ce vorbea cu Liebrecht, cerea apă să-și clătească gura, nu va fi niciodată de partea camarilei, dar nici nu se va despărți de Prințul său.

Ghica își trage pledul pînă sub nas. Miroase a lînă umedă, un iz puțin înecăcios.

Respiră atînc aerul rece, filtrat prin umezeala lîncedă.

E ca într-o cabină de vapor. Chiar și legănatul trăsुरii, hitîneala ei ritmică seamănă ; doar ropotul copitelor și al roților pe pietrele străzilor întunecate nu au nimic comun cu valurile mării.

În trăsură, își face loc Arăpilă. E mare, negru și îmbufnat : „Eu stau acasă !“ O soluție trufașă și comodă... „N-o să iasă nimic, îți spun eu. Trebuie lucrat la Paris, Londra, Petersburg, Constantinopol, Viena... Il dai jos pe Cuza, vine altul...“ „Dacă arătăm că-l putem da jos pe unul, celălalt va fi cu băgare de seamă.“ „Cu băgare de seamă la cine ? La noi ? E ridicol ! Ochii oricărui om în acea poziție sînt ațintite spre...“ „Paris, Londra, Viena etc.“ „Exact. Nu e nevoie să mă ironizezi cînd, pînă una alta, nu m-ai contrazis cu vreun argument.“ „Eu nu-ți aduc argumente, ci posibilitatea unei opoziții.“ „Opoziție la ce ? La legea rurală ? Cum am făcut la cea a impozitelor ? N-o să iasă nimic, cum n-a ieșit nici din aceea. Te iluzionezi crezînd că razi cînd, de fapt, miorlăi.“ „Tăcerea nu e mai bună ca miorlăitul.“ „Tăcerea e mai curată.“ „Tăcerea ta curată nu face istoria !“ Cearcănele de sub ochii Goleșcului tresar nervos : „Nu noi îl putem răsturna pe Cuza !“ „Dar cine ? Viena, Petersburgul, Londra etc.“ „Mă tîm că da.“ „Arăpilă, cîndva am făcut o revoluție !“ „Care a eșuat.“ „Ba a învins ! îl

privește muștrător. Cît trebuie să fii de dezamăgit de toate pentru a accepta ca alții să-ți împlinească speranțele? Sîntem plini de planuri, iar tu vrei să stai de-o parte!“

Un șir de felinare își licăre lumina prin fereastra cupeului.

Trec prin dreptul Cotrocenilor. Sînt dincolo de cazarmă.

Prietenii! Cîte nuanțe într-un singur cuvînt. Pe unii ți-i alegi, pe alții ți-i alege soarta. Pentru Negri, pentru firea lui patriarhală are o certă devoțiune, dublată de stupoare. „E oare posibilă atîta generozitate înțeleaptă și greoaie?“ Îl bănuia de trufie, dar n-ar îndrăzni să recunoască asta în fața nimănui, mai degrabă ar spune despre el că este un om politic fără vocația politicianului, decît să-i neghe vreo calitate morală sau sfidătorul dezinteres material. „Pronunță prea des cuvîntul *răbdare*, însă este perfect în rolul său. Are strategia tenacității moderate, opace. Negri este ceva ce nu mai există de sute de ani, stîmțați contemporani!“ Altfel se simte cu Alecsandri — o comunicare veselă, mereu involburată, ca o perdea cînd, în plină caniculă, se stîrnește vîntul. Cu el e altceva, e relaxant, cu Negri trebuie să fii cu ochii în patru să nu te prindă în flagrant delict de frivol cinism.

Încearcă să vadă cît este ceasul în dreptul geamului puțin aburit. Își concentrează privirea, căci nu și-a mai scos din buzunarul vestei pince-nez-ul. Pare a fi doar șase și jumătate. Se ghemuie iar în colțul lui.

Cînd e vorba de prieteni se gîndește mereu doar la cei din tinerețe, așa cum bunica Dudescu visa numai morții familiei.

E singura vîrstă pură.

Prietenii de azi? Nu sînt numai aliați sau tovarăși de interese, ci chiar cuceriri sufletești și, totuși, vin spre ei cu un aer preocupat, ca oamenii pe care numai nevoia îi scoate din tăcere. Idealuri comune se găsesc destule. „Nu ducem lipsă de măreția lor!“ Dar fraternitatea, iluzia unei înrudiri spirituale pîlpîie ca o lampă căreia i s-a ars fitilul. „Romantismul protestației, lirismul impalpabil al unei opoziții care mizează pe nebunia co-

lectivă...“ Numai cei de ieri au dreptul de a intra în negrul căuș al trăsurii pentru a-ți verifica seninătatea sau turbureala minții. Au și dreptul de a refuza, ca Nicu Bălcescu, orice convocare de acest fel, iar Ion Ghica, de la o vreme își ia dreptul de a nu-l mai chema. Sfântul revoluției lor (pe care au ajuns unii acum s-o ridiculizeze) ar vorbi prea mult despre sacrificii! Prin sobrietatea ținutei lui ar rupe utopia prosperității lente, banale — un om venit în frac la o serbare cîmpenească!

Niște cheflii care au ieșit dintr-o cîrciumă mizeră cîntă răzleț:

— Suflecată, pîn' la brîu, ducea, ducea rufele la rîu...
Rîsete, grohăituri.

O trăsură care vine din sens invers taie cu felinarele ei întunericul și, prin fereastră, vede o clipă chipul puțin veșted al unei femei cu ochii mari rotunzi, triști.

Pe străzile mai înghesuite se întrezăresc opaițele, lumînările și lămpile în jurul cărora, prin case mărunte, familiile se strîng în jurul mesei, la taifas. Apoi casele mai înstărite își impun sfidarea rece a geamurilor aburite de frig.

În ropotul monoton al roților și potcoavelor celor patru cai, Ghica se gîndește la Jeannine, la sfîrșitul ei de pisică, la ochii cu pleoapele puțin vineții și adormite. I-a promis un cățeluș de la Ghergani. Pichi a adus pe lume doi patrupezi frumoși, dar cu perspective de a ajunge niște namile. Nu-i poate dărui niște pui de lup unei atît de fragede făpturi. Chiar dacă și ea este un mic carnivor cu simțuri bogate și imaginație puțină, cu instincte sigure și idei de împrumut.

Însă ce piele fină, ce coapse subțirele, ce sîni rotunzi, ce poște nesățioase! Cînd își așează capul cu plete blonde pe pieptul lui și susură micile ei cîntece senzuale, micile ei refrene — suspine, gemete, hohote înăbușite de plăcere — plutesc cu patul, ca într-un basm oriental. Peste mări și țări! El își simte trupul toropit și mintea aburită. O sexualitate nărăvașă alungă orice subtilitate și stăpînire de sine. Îi spune povești în timp ce-i sărută ceafa umedă la rădăcina coamei aurii, îi mîngîie umerii și brațele albe, care îl înconjoară cu tandră energie, și-și

oprește urechea pe sinii ei, acolo unde sîngele pulsează, zvicnește, își coboară mîna încet, încet spre pîntecul rămas acoperit de cearceaful cu dantelă roz, un pîntec subțiratec, fibros și, totuși, atît de voluptos așteptînd...

Trăsura se apleacă bruse pe o parte și un zgomot urît rupe scena erotică. Armăsarii o tirăsc încă doi-trei metri și se opresc la icnetele groase ale lui Ghiță. Caroseria se izbește de pietrele caldarîmului și Ghica se trezește cu capul izbit de acoperișul capitonat al cupeului. „Peste mări și țări, phui!“ Aruncă pătura de pe genunchi și n-apucă să deschidă ușa că vizitiul țipă de afară :

— Ne-a sărit o roată, coane !

Coborît din patul său de voluptăți căldute, țipă la rîndul lui :

— Ce faci, Ghiță ? Ce dracu' faci ? N-ai văzut că e slăbită ?

— Nu era slăbită !

— Eeee ! O fi slăbit-o Sfîntul Duh între Răcari și Titu !

Frigul i se lipește de față ca o mască. Trăsura stă rezemată pe o osie, caii fornăie nervoși, cu spinările asudate. Sînt chiar pe Podul Mogoșoaiei, aproape de palat. „Bine că n-am pățit-o în fața lui !“ Din casele lui Manu și ale lui Lahovary se revarsă gălbuia lumină a unor felinare și sticlirea ferestrelor.

Ghica bombăne. „Ce călătorie !“ Se ține după Ghiță care dă ocol, bijbiînd, trăsuri. Cîțiva trecători se opresc privesc, întreabă, își dau cu părerea și pleacă mulțumiți.

Se aude o voce :

— Ce faci, prietene ?

Din ceața neagră tăiată de rîurile lăptoase ale felinarelor se desprinde silueta rotundă a lui Kogălniceanu.

— Sînt luna care se învîrte în jurul Pămîntului care se învîrte în jurul soarelui...

— Un nou joc de societate ?

— Ar fi cam dur ! Dar dumneata ? Ce joc te-a scos în stradă ? Te plimbi pe o asemenea vreme în jurul palatului ?

Kogălniceanu pufnește pe nări ca armăsarii pe care Ghiță și-a adus acum aminte să-i acopere cu pături aspre.

— Tocmai mă pregăteam să părăsesc acest roman modern.

— Ca să intri în altul ?

— Cu firea mea, cu ideile mele, am șanse, nu ?

Veselia primului ministru este puțin silită. Ochelarii îi stau pe vârful nasului cam aplecați spre stînga. „E ceva răvășeală în înfățișarea trușă a *omului de la doi mai* !“ În dreapta, la citeva sute de metri, se vede palatul domnesc. Se aud ropotele cizmelor. Se schimbă garda.

— Poftim unde și-a găsit să-și iasă din țîțini, spune Ghica arătînd roata pe care Ghiță se chinuje s-o aducă lîngă trăsura, rostogolind-o, proptind-o cu genunchii.

Stau acolo — niște copii aruncați în stradă, în întuneric, ca pedeapsă. Kogălniceanu s-a oprit lîngă el cu mîinile vîrite în buzunarele paltonului și pufăie într-un fel de rîs mohorît.

— Las-o, Ghiță, hotărăște Ghica, rămii aici, îți trimt doi oameni să te ajute !

Deschide ușa trăsुरii. Dinăuntru năvălește aerul stătuț și cald al propriei lui răsufări. Își ia micul sac de voiaj în care își ține hîrțile, actele, manuscrisele. Se întoarce spre Mihălache care așteaptă cu privirea rătăcită în gol : —

— Nu vrei să bem un pahar de Porto ? îl întreabă. Dacă la ora asta, în iarna aceasta a anului de grație 1865 pleci pe jos de la palat e semn că ai sufletul mîhnit.

— Maurul și-a făcut datoria, maurul trebuie să plece ! spune Kogălniceanu și se alătură mersului lui cu oarecare înviorare, fără a abandona tonul amar : Pun o lepede grea pe cariera mea politică !

Ghica întoarce capul spre trăsura care, la pas, îi urmează. Trăsura primului ministru nu l-a uitat pe locatarul ei !

— Ei, ei ! Tonul ăsta face o muzică prea sumbră... Nu te recunosc, nu-ți recunosc optimismul, încrederea, nepăsarea, verva... Ce-i cu dumneata, domnule președinte de consiliu ?

— Nu mai sînt prim-ministru, spune Kogălniceanu întristat și Ghica rîde parcă înviorat de o glumă. Dar ai dreptate să mă batjocorești, ai dreptate...

— Pe maur îl doareeee !

— Cum naiba să nu te doară când ești alungat ! Când nu se ține cont de meritele tale reale ! Ți se oferă doar șansa unei demisii penibile ! Kogălniceanu se întoarce spre trăsură, i-o arată, întrebându-l dacă nu vrea să se urce.

Dar Ghica refuză :

— Sintem aproape ! Facem cîțiva pași pe jos ! Apoi schimbă tonul blînd cu unul sarcastic. Hm ! Se povestesc scene teribile, certuri, dușmăanii, intrigi...

— Marile evenimente ne găsesc întotdeauna pregătiți pentru multă vorbărie.

— Se zice că te-ar fi chemat, după ce te-ai rătoit la Adunarea aceea... blajină... plină de amăriți ambițioși și la Senatul acela... plin de prieteni intimi și că ai fi încercat să-i vorbești despre bal și despre rochiile doamnelor...

— Ce bal, ce rochii ! Se pot îmbrăca și în postav gris pentru că n-o să vină nimeni. Știu bine că o să boicotați balul de la Curte toți.

— O știe și el și tocmai de aceea a urlat la tine : „Je n'est pas le temps d'entendre tes fariboles, parlons d'affaires sérieuses. Ești nebun sau cretin ?...“. E adevărat, așa ți-a zis ? „Mă arunci în brațele primelor corpuri ale statului prin cuvinte negîndite, stîrnești cele mai calme adunări ? În timp ce mă căznesc să nu se vadă nulitatea lor d-ta le arăți public stupiditatea ? „E adevărat ? Așa ți-a spus ?

— Vorbărie, vorbărie...

Un bețiv le taie calea, le dă tîrcoale, strigă :

— Nu-mi mai place nevastă-mea, nu ! Cincisprezece ani ! Mult ! Mult ! O viață de om !

Picioarele i se clatină moi, căciula de astrahan i-a căzut pe ceafă. Cei doi se fac că nu-l văd, dar omul se hotărăște să-i însoțească. Calcă atent pe urmele lor și-și continuă plîngerea :

— E uscată iască ! N-are sîni, bre !

Devine o prezență atît de insistentă încît se simt obligați să-l privească și să-l asculte.

— Curtezanii m-au lucrat la Vodă, spune Kogălniceanu încercînd să iasă din hîrjoana bețivului.

— O fi vrut și Vodă să fii lucrat astfel... Și nici nu e vorba doar de „curtezani“. Ce Bolintineanu, Steege, Krețulescu... Ai și dumneata o parte de vină. Prea ești autoritar !

— De ce nu spui ca el : insolent ! In-so-lent !

Se oprește repetînd cuvîntul. Bețivul luat prin surprindere se izbește de un gard :

— Inzonet, zici, ha, ha, hai că-mi place !

Ghica se oprește și el, îi pune mîna pe umăr, cu o căldură ironică :

— Pari nemulțumit, prietené ! Pari tare nemulțumit.

— M-a dat afară ! S-a lepădat de mine...

— De ce să fiu ipocrit și să spun că-mi pare rău ? Bine îmi pare.

Vălătuci de aer cald le însoțesc fiecare cuvînt. Kogălniceanu nu se relaxează. Brutalitatea ironică a lui Ghica îi place. Îi revine umorul, amărăciunea ia o haină lejeră.

— Nu-i cazul să-ți bați joc de mine ! Sînt o victimă prea ieftină.

— Victimă ? Ohoho ! Am trăit s-o aud și pe asta ! Ne-ai îndesat pe toți într-un sac, ai sîrîns bine marginile, ai lovit cu parul și mai zici că ești o victimă ieftină !

— Eu, vigtină ! mormăie bețivul reasezat pe picioare și încercînd să înainteze, dar nereușind să-și ridice tălpile de pe caldarîm. Eu, vaș de cabul meu ! Însurat cu un plop, cu o ploapă ! Vai, vai !

Kogălniceanu, pornind cu pași repezi, oftează :

— Se pare, totuși, că istoria nu mă iubește...

— Istoria ? Ah, da ! Amanta dumitale ideală ! Îi cunoști vîrsta, îi cunoști capriciile ! Dar cred că n-ai dreptate, te iubește din moment ce-ți îngăduie s-o faci, s-o fecundezi...

— N-o iubesc, nuuu, n-o iubesc, încerc s-o... Dar nu și nu...

Cei doi caută să se depărteze de violenta tristețe a omului ce duhnește a rachiou. Dar printr-un miracol, prin acel cunoscut miracol al bețivilor, el îi poate urma la pas. Este mereu în urma lor bodogănind amarnic, îngînîn-

du-i și, din cînd în cînd, are timp, sufocat de măscări, să se proptească în garduri și în stîlpii felinarelor, însă nu-i slăbește și reușește să se impună :

— Bagi fitilul, iese copilul ! cîntă și-și împinge căciula pe ochi.

Fostul prim-ministru s-a înviorat.

— Nu-ți vremea unor lungi guvernări ; cine rezistă un an poate fi fericit.

Sînt în dreptul bisericii lui Krețulescu. Niște masalale ard în fața ușii și pe lîngă ferestrele laterale. Pe Podul Mogoșoaiei trece în pas galeș o birjă de piață. E trasă de un cal gălbui și costeliv. Ghica privește la animalul acela, numai piele și os, și parcă ar avea în față o reproducere mărită a nefericitului bețivan. Birjarul poartă și el o căciulă țuguiată și pe umeri și-a aruncat o pătură roasă. Doarme. După cum își clatină capul, balang-balang, ca un pendul cu mecanismul încetinit, doarme de mult și va mai dormi. E un somn fără început și fără sfîrșit, dar muștrător.

Atelajul trece fantomatic.

Un mesager cărăuia nimeni nu i-a mai încredințat nici un mesaj.

Kogălniceanu vorbește fără să-l vadă.

— Uită-te ! îi spune Ghica.

— Unde ?

Se aud potcoavele tocite ale marelui dulău răpciugos și biciușca jilavă atîrnă în mîinile adormite. Vidul memoriei ! Lent, ascunzîndu-și secretul, birja dispăre dincolo de casele lui Pann. „Acest lucru îmi este hărăzit numai mie ?“

— Gata, a trecut, spune. Am eu oareșicare vedenii !

— N-aș zice că ești genul de om cu vedenii ! face Kogălniceanu, intrerupîndu-și cu neplăcere discursul. Tocmai se plîngea de ingratitudea lui Cuza. Și Ghica vrea să repare mica absență :

— Mi-e greu să cred că ești un fost prim-ministru, după ce ai împlinit toate dorințele Domnitorului...

— Trăiască, trăiască Domnitorul nostru, urlă bețivul. Îi pup picioarele ! E bărbat bine, are dame bine !

Ghica șoptește :

— Asta începe să devină interesant. Știe ce să aprecieze !

Însă Mihalache, lovit, ține să fie leal :

— Dorințele lui Cuza au fost și dorințele mele. Știu la ce te referi. Nu-mi neg responsabilitatea și chiar sînt mîndru de faptele mele !

Trec încet pe ulița care leagă Podul Mogoșoaiei de strada Luterană. S-a creat între ei o mică intimitate care șterge animozitățile, sau dacă nu le șterge măcar le înăbușe. Sînt ca două plante care, inflorind în anotimpuri diferite, se întilnesc deodată în seră. Kogălniceanu, aruncînd o privire protectoare bețivului care a rămas puțin în urmă, i se adresează lui Ghica, fără pregătire :

— Tu chiar crezi că se poate face ceva în țara asta cu o țărăniște ale cărei speranțe rămîn mereu nerealizate și cu niște proprietari care vor compensații mărețe ? Dacă țara dă, dacă e bogată și dă, puterea ar trebui să se oprească la infinit la problemele de principiu fără o soluționare a problemelor vitale ?

— Să înțeleg că problemele de principiu au devenit jenante ? face Ghica un gest larg cu mîna liberă pe care a scos-o cu greu din buzunarul paltonului. Dar tăcerea puțin sfidătoare a lui Kogălniceanu îl îndeamnă să atace altfel. Esențial, vital este progresul, iar reformele voastre n-au ajutat decît la tulburarea și mai mare a apelor. Ai arătat țărănilor fericirea de mîine ! Dar unde găsesc ei capital, unde vor găsi pămînt urmașii lor ? Și, la urma urmei, unde sînt oamenii politici care să-i scape de împrumuturi la boieri ?

Din celălalt colț de stradă omul, cu brațele ridicate, incapabil să-și mai miște picioarele de frică să nu cadă, strigă după ei :

— Vreau, una dumeșă, mă ! Vreau una nurlie ! Tu-i mama mă-sii de viață !

Cei doi se mișcă mai lejer de cînd s-a așezat o distanță bună între ei și nenorocitul cu mintea aiurită. Îl privesc cum stă sub ultimul felinar ca un erou de tragedie, gesticulînd disperat. Ghica are impresia că deasupra căciulii plutește nimbul sfînt al suferinței. Se în-

toarce, să nu mai vadă: „Orice poate fi batjocorit astfel!“
Se bucură când Kogălniceanu revine la ale lor :

— E foarte simplu să promiți oamenilor progresul, mai greu este când trebuie să le arăți drumul de acces la el. Și apoi cui i-l promiți? Pentru fiecare categorie socială el are alt chip.

— Ești convins că drumul acela arată ca reforma pe care ați făcut-o ?

Ghica folosește pluralul pentru a-i ironiza lui Kogălniceanu solidarizarea cu Prințul în dorințele sale sociale. Dar acesta nu bagă de seamă :

— Deocamdată, da. Țăranii își văd progresul în pământ. Le-am dat pământ.

— Nu pot să cred că nu vezi viciile acestei reforme ! Cine a avut va mai avea și cine n-a avut va visa că are... spune cu un ton rece, tăios.

Kogălniceanu zîmbește :

— Poate că am adus pe lume un copil cu merite și vicii, dar el există, e viu, respiră...

— Socotești viu un element provizoriu. Slăbiciunea principală a copilului tău, și Ghica arată spre văzduhul întunecat unde pare a plana pasărea albă ce poartă panerul divin, este tocmai că nu are viață lungă, vindecă doar parțial năzuința de proprietate a săracului și îl convinge pe vechiul proprietar că este frustrat de noul regim și de progres. Ghica își ridică mîna dreaptă, cea fără mînușă, și-și mișcă degetele spre interlocutorul său de parcă întrebarea pe care o pune s-a copt nu în mîinte, ci în falangele uscate, reci : De ce să facem numai lucruri provizorii cînd trebuie s-o luăm temeinic ? Zîmbește sceptic : Sau temeinicia noastră nu stă decît în provizorat ? Ei ? Palma se răsucește ca un melc în fața ochelarilor celui alt : Deci, cîrpin, mereu cîrpin, cînd de fapt ne-ar trebui o haină nouă !

Kogălniceanu se repede nervos :

— Reformele tale îți par temeinice numai pentru că sînt încete ? Și că nu tulbură prea mult apele alea ? Ți-am citit articolele, programele tale economice... Sînt mîngîieri suave aplicate unui trup bolnav care are nevoie de mult sînge.

— Progresul poate sta într-o modificare de nuanță, într-o schimbare, într-o improspătare lină a vieții...

Face o pauză. În dreptul casei lui Lens, doi tineri ucenici tirăsc niște fetișcane chicotitoare. Ghica și Kogălniceanu se lipesc de gard pentru a le lăsa drumul liber. Cele două perechi sînt foarte vesele, dar încă stîngace. Fetele miros a ploaie, a blană de pisică udă, iar băieții au o dantură puternică, fosforescentă, care taie noaptea. Abia după ce s-au îndepărtat suficient, după ce nu îi se mai aude bucuria nătîngă, Ghica poate reveni :

— De fapt, am știut că o să se întîmple așa, că o să ajungem la putere și n-o să știm ce să facem cu ea.

Mihalache a urmărit perechile tinere pînă au dispărut din vedere, apoi, cu un oftat, ș-a întors spre Ghica :

— Ne-am sfișiat unii pe alții ! Prea mult orgoliu, Ghica, prea mult orgoliu !

— Tu vorbești ?

— Și eu vorbesc, recunoaște cu o mină comică fostul prim-ministru. Își împinge rama ochelarilor spre rădăcina nasului și calm, foarte calm, spune : Vezi tu, cuvintele lui Cezar... cum că ar fi preferat să fie primul într-un sat nenorocit decît al doilea la Roma este o emblemă a generației noastre. Mulți dintre noi au gîndit astfel și dacă n-au găsit gloria lor locală, geografică, au căutat-o în grupuri, la nevoie într-o subfracțiune a unui grup, într-o coterie în care să fie primii. Partidele noastre se deosebesc prea puțin prin ideal și prea mult prin oameni.

Kogălniceanu are o voce moale, obosită. Și, ca de obicei cînd ceea ce spune îl interesează, se oprește din alergătura care pentru el înseamnă mers, plimbare. Acum stă în fața porții casei lui Ghica și își tot îndeasă ochelarii pe nas, apoi, ridicîndu-și umerii, spune :

— Fii drept, Ghica, fii drept ! Ceva tot am făcut...

Se bate cu palmele pe piept :

— Sînt mulțumit, ceva am făcut.

— Ai acceptat să fii al doilea la Roma ?

— Primul, al doilea, nu mai contează cînd te arde să faci ceva... I-am spus Prințului : „gubernarea se poate

face de către mulți, administrarea humai de către unul.“
Nu, nu mă retrag cu lenea în suflet.

Împingînd poarta, Ghica îi face loc să intre :

— Puțină lene nu ți-ar strîca, prietene !

Dar Kogălniceanu nu se mișcă. Stă cu bărbia proptită în piept și după cîteva secunde replică :

— Ecoutez-moi bien ! Oricîte fapte minunate ai face, nimic nu te va salva de bănuiala că ai un interes. Am trecut pe lîngă viesparul intrigilor țesute împotriva mea și prea marele zel m-a umilit. E ca o înfrîngere pe cîmpul de luptă...

— Exagerezi !

— Ai dreptate ! E o înfrîngere penibilă, la colț de uliță. Își mișcă pe loc picioarele. Exact asta mă umilește : meschinăria conflictului !

Louis, după ce le-a deschis ușa, le ia pe rînd paltoanele, pălăriile, primește cu o aplecare sobră a umertlor poruncile. Va trimite doi oameni pentru Ghiță... da, da, domnule, pahare pentru Porto...

Instalat într-un fotoliu confortabil, cu o cupă în mîină, Kogălniceanu oftează iar :

— Cînd am fost chemat de tron am zis : toți vor refuza, eu voi primi pentru că în refuzul lor va sta puterea mea. Și așa a și fost. Se apleacă pe marginea fotoliului încercînd să-și păstreze în echilibru paharul. Vezi tu, mai presuș de viață, de suferință sau moarte, pentru generația noastră stă problema puterii.

„A început să declame !“ Ghica pocnește cu unghiile marginile sticlei de Porto pe care încă o mai ține în mîina stîngă.

— Asta, spune Ghica, pentru că există la noi o prejudecată : dacă ai putere poți face ceva ! Încă nu s-a înțeles că, oriunde, la moșie, de exemplu, poți descoperi, ca mine, cît de multe poți face doar cultivînd pămîntul, învățîndu-i pe țărani să lucreze cu unelte noi agricole.

Kogălniceanu își descheie haina :

— Ehehe ! Vrei să mă faci să cred că ai devenit un Cincinatus ? ! Știu prea bine ce sfori tragi. Și chiar mă înclin în fața performanței tale de a uni lupii și oile și varza ! „Après mille ans et plus de guerre déclarée / Les

loups firent la paix avec les brebis. / C'était apparemment le bien de deux partis...“ Ne pregătești lucruri fine, subtile! Vestea a ajuns cu bine la Domnitor. Kogălniceanu își lipește degetele unele de altele. Le-a scos din miere. Liebrecht n-are altă treabă decât să supravegheze personalitățile politice. Se afundă vesel în moliciunea spezelei, soarbe din pahar și se lamentează: A mers pe urmele mele în Oltenia și a adunat toate portretele naive pe care mi le-au făcut țăranii pentru a-i dovedi lui Cuza ingratitudea mea, felul cum îmi asum reforma agrară în exclusivitate!

— Portretele acelea nu erau cituși de puțin naive și cituși de puțin făcute de țărani! Pozezi în victimă, nu zău, Mihalache, vrei să mă impresionezi?

— Ha, ha! Mea culpa! face modest Kogălniceanu. Pe tine nu te poate impresiona decât cinismul! Asemenea povestioare sentimentale n-au sorti de izbândă...

Rîde molcom, emfatic totuși. „Povestioarele“ îi sînt foarte dragi, în ciuda ironiei cu care le ambalează.

Un buștean îndesat în sobă trosnește cu zgomot. Tăcerea lor se umple de taină. Fostul prim-ministru își lasă mîinile pe genunchi, ropotește mărunț cu degetele și i se adresează:

— Prințul nu este lamentabil așa cum îl credeți voi sau vreți să spuneți prin alte părți că este...

Acest voi cade greu în mijlocul încăperii. Ghica se uită pe covor la acel obiect dizgrațios și simte, ciudat, dorința să-l apere. A-l apăra însă înseamnă a-l acuza pe cel de neatins.

— E slab, n-are forță de muncă, dar are imaginație, intuiție, se repede Kogălniceanu. La Constantinopol a făcut o bună impresie. I-a spus lui Bulwer: Am apelat la oamenii de la '48 în ciuda dezaprobării generale occidentale — s-au dovedit prea grăbiți (se referea la Brătianu, Rosetti), sau prea ambițioși (se referea la tine, la mine), am fost nevoit să apelez la oamenii vechi, cu niște rezultate catastrofale, apoi la oamenii noi (desigur Bozianu, Boerescu care mă vor înlocui pe mine acum, sau Costaforu), dar aceștia n-au nici un principiu în afara aceluia de a avea puterea.

Degetele își reiau ropoteala mărunță pe genunchi. Vocea lui Kogălniceanu parcă slăbește :

— Era atît de exact acest tablou încît, în fața celui care mi-l relata, am aplaudat, nu din slăgărnicie, te rog să mă crezi ! Dar nu trebuie să fim mîndri cînd un domnitor are clarviziune, lăcîditate ?

Ghica rîde și-și ridică paharul. Dar Mihalache conțînă :

— Apoi are în el dorința aproape mistică de a lăsa o urmă în istorie și, evident, asta irită la culme !

— O urmă ? Și o pată poate fi o urmă...

— De ce ai acceptat să fii membru al comisiei de supraveghere a Casei de economii ?

— Ca să pot spune din cînd în cînd „zît“ unora !

— Avîndu-l ca director pe Winterhalder, care stă cu urechea pîlnie la Rosetti & Brătianu ?

Bușteanul s-a rupt în sobă. Focul duduie mai molcom. Tăcerea dintre ei este ca zborul ușor al unei pensule peste pînza tabloului. Kogălniceanu se încăpățînează :

— Ceea ce *voi* n-ați înțeles este că am avut ideea de a nu governa după rigiditatea ideilor, ci după realitatea faptelor.

Ghica rîde în hohote :

— Este vorba de acea realitate care întotdeauna îndreptățește abandonarea democrației și, instalarea autoritarismului... Bravo !

— Nu-i cazul să mă iei peste picior, n-ai fi făcut altceva în locul meu...

— Ba este cazul. De altfel ruralismul tău, hai să zicem prioritatea pe care ai dat-o problemei țărănești nu ține cîtuși de puțin de „realitatea faptelor“, ci de „rigiditatea ideilor“. Își trage manșetele în mînecile hainei. Este pur și simplu o deprindere mentală. Căreia ai vrut să-i dai chiar o legitimitate istorică... Bietul Cartargiu n-a știut să-ți opună decît aroganța lui de aristocrat, n-a fost în stare decît să improvizeze pamflete ieftine, cînd ar fi putut să-ți analizeze precarele argumentații istorice și să le dovedească pur retorică...

— Dă și tu în mine, dă și tu! Nici nu mă așteptam la altceva. Este felul tău de a fi onest: toată lumea te știe lucrând în umbră...

— ...intrigantul de după perdea...

— ...și deodată ieși în față și spui ceea ce crezi și nici nu-ți pasă că ai pierdut partida!

Dar nu înțelegerea, nu compasiunea pentru slăbiciunile sau admirația pentru forța celuiilalt îl frământă pe Kogălniceanu, ci amărăciunea care ar trebui să-i acopere de acum înainte „cariera politică“.

— Niciodată puterea n-a avut mai puțin farmec pentru mine. Am făcut un sacrificiu mai mare decât crezi, mi-am compromis morala mea individuală îmbrățișînd-o pe cea guvernamentală!

— E trist ceea ce spui, foarte trist, spune Ghica zîmbind. Ai început să-ți aduci prea multe argumente pentru o faptă... bună. E suspect! Ai zberlat la o Cameră de nulități din această pricină, o Cameră pe care, e adevărat, tot tu ai făcut-o. Cînd a început să aibă păreri ai zberlat la ea. „Sînteți aici pentru a spune da propunerilor guvernului.“ Ai spus membrilor Senatului: „Eu v-am așezat aici, eu pot să vă pun dincolo de ușă.“ Sigur, e trist. Dar în general, nu trebuie să ne plîngem de circumstanțele vieții noastre, ci de noi înșine. Ai fost un Gracchus popular și ai devenit un Tarquiniu.

— Ei, e simplu să vorbești din afara lucrurilor, face Kogălniceanu evaziv, reluîndu-și paharul de Porto.

— Din afară? se indignează, gazda. Te asigur că vorbesc din interiorul cel mai adînc...

— Se poate, dar atunci este un interior prea închis, n-are aerisire! Se ridică din fotoliu și, apropiindu-se de soba vieneză care sfîrșie molatec, își lipește palmele încă înghețate de faianța ei căfenie. E un paradox cu care trebuie, Ghica, să te obișnuiești: unei nații tinere democrația nu i se oferă decît prin consolidarea autorității statului.

— Nu a persoanelor care îl reprezintă? întrebă cu falsă naivitate.

— Nu, nu a lor, și arătîndu-se pe sine Kogălniceanu continuă, iață cît de ușor putem fi smulși de la putere!

„Cam melodramatic!“ Dar este o melodramă ieșită mai degrabă din oboseală decât din sentimentalism.

— Democrația este un principiu fals, spune Kogălniceanu. Înseamnă încurajarea platitudinii și rezolvarea unor probleme ridicate de o masă care nu-și cunoaște adevăratele necesități...

— Cum ar fi țărănimea, de pildă.

— Demofilia oferă șansa reprezentării intereselor necunoscute ale masei printr-un om luminat, continuă Kogălniceanu trecând peste replica lui.

— Există pericolul tiraniei?

— Există, dar poți să vrei și binele cu forța, nu? Democrația se întoarce în haos, instaurează în numele unui bine general un bine relativ, în timp ce demofilia se poate vărsa în tiranie, dar instaurează despotismul spre beneficiul întregii societăți.

Lui Mihalache i-au căzut umerii în timp ce tot perorează și perorează. I s-a boțit și fața. Spune moale, cu ochii cercetând prin ochelari faianța sobei:

— Ghica, nu-l disprețui pentru slăbiciuni pe care știi atât de bine să le ierți altora și chiar ție. Să simți deodată atîția ochi atîtiți asupra ta — nu micul salon pe care ai fi vrut să-l cucerești măcar pentru bucuria de a te simți admirat de cîteva femei frumoase și de a conversa cu cîteva amici deștepți — deștepți ca noi, adică ironici, sarcastici — ci chiar mii de ochi plini de speranțe grave, este un șoc! Ochii unui popor întreg l-au intimidat, l-au stîmjenit, s-a retras derutat în frivolitate și s-a înconjurat, firesc, de falși prieteni și slugi. Neîncrederea în el însuși, în capacitatea lui de a fi la înălțimea acestor priviri, l-au aruncat printre toți-ăștia.

Ghica așeaptă sfîrșitul pledoariei cu o resemnare înghețată. „Ar trebui să plîng?“ Dar Mihalache s-a oprit. Chelia îi lucește, galbenă, în flacăra lămpilor cu gaz, aprinse de Louis.

— Un ratat superior?... A încercat toate șansele sale, a deschis toate porțile virtualităților și n-a finalizat nimic. A deschis prea multe, mai multe decât era permis. Vorbește ca un învins care își scuză învingătorul!

— Mă întreb dacă Prințul va avea fermitatea de a triumfa asupra dușmanilor și prietenilor, căci și unii și alții sînt la fel de funești fericirii țării.

Face semn că ar mai vrea să-și toarne în pahar. Ghica se ridică iute, trage dopul și lichidul bolborosește plăcut.

— Să dăm Cezarului ce-i al Cezarului.. rîde Kogălniceanu ca un copil prins trișînd, într-un joc fără miză. Apoi își adună încet privirile rătăcite prin semiobscuritatea salonului și se oprește pe măsuța cu sticla, ceainicul și paharele din jur. Spune aproape confidențial : Cred că l-am enervat rău de tot. Am știut de la început că Alecu mă va folosi numai la ananghie. Sînt omul care scoate castanele din foc. Dar de cîte ori a apelat la mine mi-am dat seama că, în ciuda evenimentelor care au dat peste el, a rămas consecvent citorva principii politice care sînt și ale mele. Trebuie să fiu loial și să recunosc : *am fost insolent !* Camera asta nouă este alcătuită din neisprăviți...

— Prea dur, prea dur...

— ...iar Cabinetul meu a fost într-o veșnică criză de orgoliu. Dar mi-am spus de fiecare dată : am să-l slujesc chiar dacă după aceea îi voi trezi nemulțumirea, pentru că nu mai este Alecu Cuza, ci primul *Domn ales* al unei țări unite.

Louis vine să mai pună lemne în sobă. Este un valet „împăiat“, cum spune Mița. Doar coada de păun îi lipsește. Coada ca un evantai cu care să umilească pe oricine, cum a umilit Mihalache Camera de el alcătuită. Și tocmai acum Kogălniceanu este cuprins de focul confesiunii :

— Amărăciunea mea de azi se datorează deopotrivă vanității mele și faptului că trebuie să mă retrag lăsînd locul unora care îl vor duce la pierzare. Nu mă despart de el furios. Văd în criza lui despotică semnul unei iminente căderi și-mi pare rău. O cădere de care nu ești străin, nu-i așa ?

Ghica își împreună palmele :

— Pentru Dumnezeu, nu mă mai crede Polonius de după perdea !

Dar Mihalache nici nu aude :

— Și eu am susținut la început necesitatea unui principiu dintr-o casă nobiliară europeană... Și eu... dar mi-am dat seama de eroare.

— La timp, adică atunci când te-a chemat Cuza să faci un guvern.

— Da, la timp. Reformele pe care le socoteam capitale numai *el* le putea înțelege, *el* care are mirosul satului românesc, care a auzit vorba țaranului nostru și a gustat din piinea amară.

— Amară? Ei, ei, să nu mă iei ca în campania electorală! Nu mai gustă Cuza de multă vreme piinea adevărată a țaranului și mă îndoiesc că a gustat-o vreodată. Nu rupe decât din niște pufoși colaci împlețiți cu măiestrie de damele provinciale. Crezi că înainte de-a ajunge Domn a băgat nasul prin cocioabe? A! Da! I-a plăcut să asculte niscaiva rapsozi populari la petrecerile cîmpenești, asta cu siguranță!

— Toarnă din nou, încet, din sticla de Porto. Kogălniceanu oftează:

— E timpul să mă duc acasă. Ridică paharul: Îți mulțumesc pentru această seară.

— Ciocnesc în speranța regăsirii acelei inocențe vesele de odinioară. E o dezamăgire.

— Ne-am schimbat mult, noi toți. Și sensul acestei schimbări este pentru fiecare altul, spune Ghica.

Kogălniceanu își freacă insistent lentilele ochelarilor:

— Afurisită treabă! Eu credeam că nu m-am schimbat deloc. Tu ai impresia asta?

Ochii lui de miop, cu pleoapele alburii se opresc undeva în spațiul în care ar trebui să locuiască celălalt, opozantul, prietenul, intrigantul de după perdea.

— Oricum e bine să ne luăm rămas bun. Mă retrag la moșie. Voi vedea și eu evenimentele din afară, nu din acel interior foarte adînc de care vorbeai și de care ești atît de mîndru.

Se îndreaptă spre ușă cu pași energici, puțin trufași. Începe să-i pară rău că s-a mărturisit. Își dau mîna:

— Să nu-l lovești!

— Mihalache, îmi spui asta de parcă aş sta cu barda în mîna, gata să-i tai capul! Ești patetic pînă la aiureală!

— Ești prea aproape de furie și nu e drept...

Îl duce pînă la ușa de la intrare. Îl urmărește cum pe întuneric, ajutat doar de slaba lumină a felinarelor de la poartă, se îndreaptă spre trăsura care l-a așteptat. E un bărbat puțin obosit, dar agil. „Am îmbătrînit toți!“ Își retrage zîmbetul ironic: „Mihalache nu părăsește istoria, nu se retrage decît temporar în viața privată.“ E prea viguros, calcă temeinic pe pietrișul aleii, se întoarce spre el cînd pune mîna pe clanța cupeului și-i face un semn prietenese:

— Să ne vedem cu bine!

Ridică mîna și din capul scărilor îl salută:

— Mă bucur că te-am văzut!

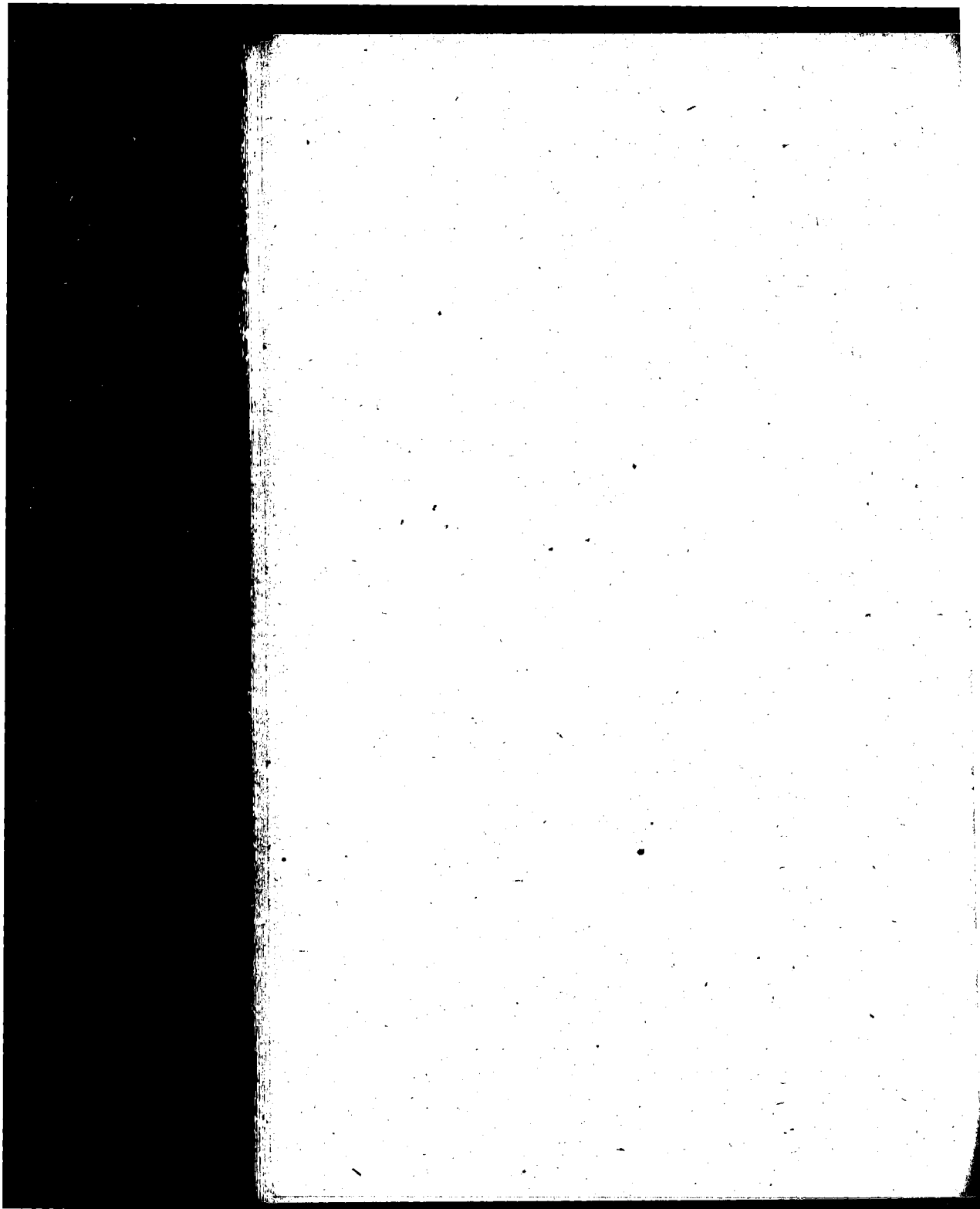
„Cine a spus că e înfrînt? Ah, o spune el, dar o spune pentru a păcăli instinctele noastre de apărare. Vrea cu adevărat să nu-l îmbrîncim pe Cuza? De ce nu? De ce da? Cuza, la ananghie, tot la el va apela. Altul nu va avea mare încredere în el. Important ar fi, deci, ca Alexandru Ioan I să nu mai aibă timp să apeleze la el. Mihalache este o forță greu de doborît. Prin legendă.“

Aude răpăitul roților și copitelor pe alee și deodată se lasă liniștea rece...

Liniștea rece.

Liniștea rece.

PARTEA A TREIA

I

Masca din infuzie de mușețel i s-a lipit de față.

Senzație de umezeală tandră.

A lăsat storurile ca să se facă întuneric.

E cinci după amiază, dar filfiie în aer emoția seratei.

Mirosurile subtile ale bucătăriei s-au retras în așteptare.

E momentul scurtei odihne a tuturor.

Ce seară va fi ?, Ce noapte va fi ?

Sub masca de mușețel și sub lacrimile sărate ce se amestecă frățește, Sașa se tînguie : „Nu mai rezist. Am treizeci și cinci de ani, din care douăzeci de căsnicie, exil, drumuri risipite între Constantinopol, Smirna, Samos, București, o casă aici, una la Ghergani, șase nașteri, doi copii morți, un tată bătrîn și trufaș, o mamă pe cît de autoritară pe atît de mărginită și mai presus de toate un soț foarte ambițios. Cît am fost tînără am gustat din bucuriile exilului pentru o cauză națională, dar acum ? Cu o droaiă de copii să-mi iau din nou lumea în cap, să vagabondez, să-mi fac bagajele din trei în trei luni prin Orient, prin Occident, pe unde ne-or primi ? Am nevoie de liniște, vreau, să-mi știu familia în siguranță. Degeaba zice el că nu va fi nici un risc. Degeaba !“

O luase în joacă văzîndu-i vînturîndu-se prin oraș, șopocăind la serate, criticînd în vizite, aruncîndu-și vorbe în răspăr, aranșîndu-și întîlniri secrete și spunîndu-și anecdote cu aluzii la Cuza. „Militarii, avem nevoie de ei, altfel nu facem treabă !“ le repeta Ghica lui Bălă-

ceanu, lui Lascăr Catargiu și Goleștilor, lui Bibescu-Brâncoveanu și lui Costache Rosetti...

Ea avea alte treburi !

Îi știa mîniosi, enervați, furioși, vanitoși, purtîndu-și greu pofta puterii și celelalte, dar viața i se părea stabilă. Începuse chiar să replice aceluia care se căinau mereu de pagubele aduse de politica lui Cuza : „Reforma agrară ne-a imputinat moșiile, dar nu ne-a sărăcit !“ O priveau chiorîș și tăceau de parcă ar fi spus cea mai mare prostie. Ion îi reproșase : „Știi, ma Mie, să te adaptezi oricărei situații fără să protestezi, dînd chiar dreptate celui ce te nedreptățește...“ „Depinde !“ „Dacă mîine te-ar lăsa Cuza fără nici un venit te-ai duce și ai spăla rufe la vecini ?“ „Aș face-o pentru familia mea !“ „Nu-ți contest puterea de sacrificiu, îți contest dreptul pe care ți-l iei de a te supune“. „Înseamnă că trîncăneala asta a voastră e o formă de refuz, de revoltă ?“ „Mai mult decît crezi !“ „Oh, nu mai suport vanitățile voastre.“ voise să plece, dar o prînsese de mîină : „Va fi o revoluție...“ Îi venise să rîdă : „Revoluție ? Pe cine vezi ieșind în stradă, pe cine vezi alergînd la palat să-l detroneze pe Cuza ?“ „Pe unii ca tine în nici un caz ! Pe cei ce se împacă atît de senin cu abuzul, pe cei ce consideră că lucrurile trebuie luate așa cum sînt, nu, nu-i vom vedea alergînd în apărarea propriilor lor drepturi. Stai cu nasul în partituri, în gherghel și crezi că atîta este viața. A unsprezecea poruncă, Sașa, este ca în vremuri grele să nu stai izolat !“ „Se întîmplă uneori ca un bărbat să facă lucruri mari, dar să ignore de ce le face și să nu-i pese dacă sînt bune sau rele.“

Își amintise atunci de vorbele Saftei, bucătăreasa de la Ghergani, care se bucura că nu s-a născut bărbat : „Ar trebui să mînc mai mult, să bea mai mult și să fac toată ziulica politică.“

Nici ea nu dorea să fie bărbat. Pînă una, alta, cu toate inconvenientele ei, starea de femelă i se părea mai decentă.

Dimineata, voise să-l întreb ceva și, dînd să intre în camera lui de lucru, descoperise ușa încuiată. Îi deschisese numai după ce se asigurase că este singură. Tria niște hîrtii, scrisori, acte ; pe unele le așeza într-o

Înădîță cu lacăt, pe altele le arunca în foc sau le orînduia în sertare.

A înțeles că ceea ce se pregătea de luni și luni de zile sub ochii ei ajunsese la ultimul act.

Ion se întrerupsese, îi aruncase o uitătură rece și mormăise: „La noapte... am cîștigat armata de partea noastră...”

Simțise o clipă vechea admirație pentru felul în care el iubea *istoria* mai presus de orice și fără grandilocvență, pentru cum se retrăgea în acea țară a lui, în care orice făcea, orice gîndea era de o inocentă generozitate. Dar se repezise: „E o ambiție, atît, o ambiție! Îți expui copiii!” „O ambiție care mai poate salva ceva!”

Tăcuse, se așezase îndărătnică în dreptul ferestrei și începuse să împletească franjurii perdelei. „Deci concertul meu și balul doamnei Rosetti...” „Sașa, n-am putut să-ți spun mai demult... Trebuia să evit exaltarea ta romantică...”

Fusese ca o insultă aluzia la...

Aluzia la romantismul unei doamne serioase i se pă-ruse un ultragiu și trîntise ușa.

Acum, printre lacrimi și picături de mușetel, îi vine să rîdă. „M-a insultat! M-a făcut romantică, auzi!”

Rămăsese cîteva minute în fața ușii de la intrare, în frigul care se strecura prin canaturi și, ca întotdeauna, hotărîse să nu hotărască nimic. Se întorsese încet în camera lui și se lipise de peretele din fața biroului. „Mi-e frică!” spusese și Ion întinsese mîna s-o mîngie. Se retrăsese mînioasă. „Contez mult pe Cuza însuși, șoptise el, are de la o vreme aroganța celui ce a pierdut partida.” „Dacă ai atîta încredere în eșecul lui de ce faci toate astea?” întrebuse arătînd spre lighenașul în care ardeau hîrțile compromițătoare. „De ce? De ce?” se enervase el. „Nu-i nevoie să-mi răspunzi, intervenise ea, pentru că știu: ți-e frieă!” Și iar trîntise ușa.

Își urmase programul zilei ca și cînd nu s-ar fi în-tîmplat nimic, deși tresărea la fiecare clopoțel de trăsură oprită în fața casei.

Trimisese pe Louis la Rider să se intereseze de sănă-tatea lui, alesese partiturile, aranjase florile aduse din

sera Mariei și a doamnei Oteteleşanu, traversase casa în lung și în lat să controleze luminările din girandole și sfeșnice, reasezase fotoliile în salon cu fața spre micul podium pe care se afla pianul, supraveghease instalarea mesei — sticlirea pură, imaculată a paharelor, luciul viu al argintăriei, albeața transparentă a porțelanurilor, dantela apretată a fețelor de masă, cercetase treburile bucătăriei (maioneza, frișca, limonada, șalaul, sosurile, friptura de vițel, salata de raci, șufleul de caise), urcase în camerele copiilor și privise atență rochiile fetelor ei care aveau dreptul să rămână în seara aceasta în salon, cu invitații. „Dacă va fi ultima seară de veselie în această casă?” Alungase amenințarea și încercase să se gândească la Rider. Îl plăcuse, o intrigase, mai ales felul lui autoritar de a se elibera de indicațiile lui Beethoven la *adagio*. Nu socotise o impietate acea versiune prea personală, deși fuseseră unii care protestaseră. Rider rămăsese pe scaunul pianului, răbdase un sfert de oră comentariile contradictorii și apoi se lansase brusc într-o pledoarie care amuțise pe toată lumea (chiar și pe cei care șopteau ultimile vești politice), lucru aproape de neconceput într-un salon bucureștean. Doamna Oteteleşanu, gazda, zîmbea ușor jenată.

Nu, categoric nu mai rezistă. Nervii ei sînt prea încordați, răbdarea s-a topit. „Vreau liniște!” Coborînd scările se oprise de cîteva ori imaginîndu-și cum vor aduce în grabă, din pod cuferele, cum le vor încărca...

Și iar încercase să se gîndească la Rider.

Da, într-un salon bucureștean se vorbise nu despre politică, nu despre partide nu despre partide și nu despre persoanele politice, nu, ci despre muzică: „Vreți ca interpretul să ajungă egalul compozitorul?” întrebase timid Sașa. „Ceea ce aparține Cezarului nu poate fi sus-tras, de aceea e mai bine să i se dea de bună voie, și Rider făcuse gestul unui care trage preșul de sub picioarele unui mare personaj. Dar noi, interpreții, avem nevoie de mai multă libertate! Citirea notelor este o creație...”

Pe la prînz, Ion deschisese ușa camerei lui, îi făcuse semn și, odată intrată în încăpere, șoptise : „Bijuteriile tale, trimitete-le la Green !“

Într-o cutie cu capac de velur mov își îngrămădise broșele, perlele, cerceii, inelele și Louis le luase cu aerul lui cel mai solemn. Se vedea de la o poștă că fusese inițiat.

Apoi venise madame Brieux pentru un retuș la rochia de tafta grej ; ciripise zănatec o jumătate de oră.

Cineva, în salonașul din dreapta intrării, spărsese abajurul unei lămpi : cioburi risipite pe covor și mâini tremurătoare.

Îndreptase draperiile și potrivise deschiderea ușilor.

„Beethoven este un tiran, exclamase Rider, nu te lasă să te miști, a rîvnit la o unică și infinit repetabilă interpretare.. Asta e un fel de gelozie !“ „Evident, nu-ți abandonezi opera pe mîna sau imaginația oricui !“ „Sînt, totuși, atîtea versiuni posibile pentru aceeași frază muzicală...“ „Multe, dar infidele...“ spusese ea și pianistul se clătinașe o vreme pe scăunelul lui privind-o cu intensitate. „Infidelitatea asta este chiar creația, stimată doamnă. Altfel am fi niște biete instrumente neînsuflețite, între oboist și oboiul său n-ar fi nici o diferență, am număra bemolii și diezii...“ În privirea lui căpruie se văzuse clar, violent, orgoliul. Nu voia să-l cînte pe Beethoven, voia ceva care să-i aparțină în exclusivitate. „Problema este, intervenise ea, cît de corect îi numărați...“ Și Rider se răsucise pe scaun : „Interpretarea nu este contabilitate ! Tinerețea operei stă în noi, interpretării !“ Și nu mai așteptase nici o replică, își ridicase mîinile și apăsase clapele.

Seara, pe la șapte, Sașa gustase crema de ciocolată și ornamentase platourile cu nisetru. Îi venise ideea că ar trebui să-și pună și ea la adăpost corespondența... mica ei corespondență fără nimic subversiv în ea, dar pe care n-ar fi vrut s-o știe cercetată de mîini străine. Alergase în camera ei, trăsese sertarele : scrisorile primite de la Ion și micul pachet cu scrisorile lui Bălcescu... „Cît de gentil știa să fie...“ Scrisorile acestea trebuiau apărate. Le strînsese și umblînd năucă prin casă se tot întrebase

unde să le ascundă. Unde? Unde? Trebuia evitat sentimentul neplăcut că cineva îți poate umbla oriicînd în lenjuri, chiar dacă ele sînt întotdeauna curate și pline de dantele suave. În camera fetelor, sub tabloul cu *Masa zarafului* era *une cachette*. Trimisese fetele la plimbare și-o deschisese. Din adîncul zidăriei sclipeau triste parura ei de mireasă, buchetelul de aur de la logodnă, frunzele de laur și floarea de iasomie dăruite de Ion înainte de...

Privise uscăturile acelea cu un aer disperat..

Cu ce se alesese? Grijă, tensiune, suspiciune, absurdul sentiment de nesiguranță, gelozie mocnită. Îi spusese chiar cu cîteva zile în urmă, văzînd cu cîte atenții o înconjura pe doamna-Théodory: „Din punctul meu, de vedere poți să faci curte cui vrei. În afară de un dispreț sporit față de mine însămi nu adaug nimic vieții mele dacă aflu că sînt înșelată. Pentru mine dragostea a ajuns o amintire...” Dar avusese senzația că este un actor care face gesturi prea largi pe o scenă prea mică și a înțeles că nu de sinceritatea ei avea el nevoie.

Revenînd în camera ei ca să-și aleagă juponul și corsetul se întorsese iar cu gîndul la scena din salonul doamnei Oteteleşanu. „Îmi place acest *crescendo* din sonata în do minor. E reverențios, nu? întrebuse Rider. Atenție! Atenție! Ar putea fi patetic, cam așa... sau melancolic, cam așa...” De fiecare dată pasajul își modifica ținuta și deodată pianistul își așezase degetele pe marginea claviaturii: „Ce-ar trebui să aleg avînd în vedere că după asta apare o legănare gravă, aproape ca o amenințare?” Tot salonul încremenise. Ascultau încordați și ușor speriați. Nemaipomenită îndrăzneală! Pianistul acaparase orice conversație, nici nu-i păsa de ei și nici de protocolul serii. Sasa începuse să se amuze. Toți erau însă interesați de „drăcovenie”. Rider rîsesse ridicîndu-și iar mîinile și acoperînd cu ele clapele: „Dar ce fel de amenințare o mai fi și asta? Căci, vedeți, peste ea se prăvale deodată cearta notelor, ca o discuție încăpățînată între soți cu temperamente ireconciliabile... Ia ascultați... mîna stîngă are ceva de reproșat dreptei. Ei, ei! Să subliniem puțin gilceava, e nevoie de expresivitate, nu? Și, la urma urmei, despre ce este vorba? O

luptă ? Partea din stînga a trupului se împotrivesc celei din dreapta, sufletul nostru bun împotriva aspirațiilor noastre demonice... ha ! ha ! sau se luptă liberalii și conservatorii dumneavoastră, ha ! ha ! nu sînt eterne aceste violențe ?“

Ion izbucnise în ris. Îndrăzneala era atît de mare ! Pianistul își ironiza gazdele, își bătea joc de invitații lor, bagateliza istoria țării în care venise, trebuia să desconsidere cineva acest afront printr-o îngăduință veselă, aristocratică. Un artist nu trebuie luat în serios, voia să spună cu acel ris tonic. Trebuie doar să ne bucurăm de el.

Cînd își amintise de risul acela Sașa închisese ușa dulapului și răsfirea pe marginea patului jupa cu volane învolburate. Avusese serzația că nu se mai poate aștepta la nimic. O bătrînețe lungă, lungă, datorii împlinite, mici bucurii efemere, un fioros devotament pentru familie și o sărmană uitare de sine.

Chemase camerista. Îi adusese lighenașul cu infuzia gălbuie de mușețel.

Lacrimile și umezeala măștii. Casa ațipită.

„Nu mai pot !“

Din lașitate ? Din luciditate ? Ce desparte luciditatea unei femei de luciditatea unui bărbat ?

În timp ce ea îi va întoarce lui Rider paginile partiturii, prin București regimentul...

„Interpretarea — o infidelitate creatoare ! Dar cît de confortabil este ! Țineți mai mult la libertate decît la fidelitate !“ „Decît la convenții, doamnă ! Cînd mina mea dreaptă o spală pe cea stîngă și invers, nu fac decît să se lupte. De exemplu aici, și cîntase pasajul cu ochii pe stucaturile tavanului, aici este o ușoară ezitare a dreptei. Să presupunem că s-a lăsat convinsă ! De ce nu ? Eu așa vreau. E dreptul meu !“ Ghica rupsese vraja : „Călcați legile cu agresivitatea candidă a unui adolescent. Ceea ce m-a uimit întotdeauna la adevărații artiști este această meteahnă juvenilă : snobismul absolutului.“

Căsnicia este, la urma urmei, o captivitate. Trebuie să faci față acestui destin mărunt și nu iubirea este paznicul casei ei, ci vanitatea.

„...o captivitate !“

În liniștea casei aude pași ușori urcînd scara. A cincea treaptă scîrție chiar și sub greutatea lui Scarlat. Apoi, un țipăt. Sașa își scoate masca.

Întuneric.

Întuneric.

Cu toate gîndurile ei negre iubea aceste clipe de farmec pur al intimității. Va urma, știe bine, acel sentiment de singurătate ce te cuprinde cînd îți îmbraci veșmintele de ceremonie, pe care abia dacă îl poate risipi bucuria strălucirii imediate.

Dar casa iese din scurta amorteală. Parcă se trîntește de perete o ușă și...

Ușa se trîntește de perete.

Hoardele familiei.

— Maman, Elise vrea să-și pună panglica mea aurie. Nu i-o dau !

— Doamnă, pentru sosul de ciuperci ce vin să luăm ?

— Unde este atlasul meu ?

— Mă roade pantoful stîng !

— Ce înseamnă „capilar“, maman ?

Sașa, în pragul camerei, îl privește pe Scarlat cum se căznește să rupă unul din degetele mînușii ei de mătase.

— Charles, qu'est que tu fais là ? Privirea îndărăt-nică a băiatului o amuză. Își recapătă umorul și-și amîn-tește replica Chiriței pe care i-o adresează încîntată, îndreptîndu-se spre camera fetelor : Bre... să nu faci pozna, e-apoi s-a mînia nineaca și nu țî-a cumpăra minavet !

II

În restaurantul de pe strada Franțuzească, Serurie și Aricescu îi povestec despre vremurile apuse unui novice jurnalist.

Miroase a prăjeală, a bere trezită.

Din cînd în cînd ușa batantă a bucătăriei se dă de perete și bucătarul, împodobit cu tichie plisată, strecoară farfuriile aburinde pe teigheaua de metal.

În seara aceasta, venin și nostalgie !

— Intrigile domnului Ghica, bey de Samos, pha ! Ce te poți aștepta de la o canalie patentată ? întrebă retoric Aricescu. De la unul care a lins mâna turcilor ?

Și uite-l mimînd un țoc-țoc pătimaș pe dosul palmei otomane întinse cu aroganță.

Tinerelul se înveselește, dar aruncă fără pic de tact :

— Și musiu Eliade apără pe turci, și a avut și pensie de la ei...

— Nu se compară, intervine Serurie. Nu se compară ! Domnul Eliade este un mare profet, un mare poet, o minte luminoasă, un patriot, un martir !

Zarva crește, crește și se potolește. Patronul își agită în toate părțile ochisorii lui înfundați în grăsimea pleoapelor.

Un individ cu ochelarii căzuți pe virful nasului trînțește paharul pe tăblia mesei după ce soarbe zgomotos din el.

— Ghica, mormăie Aricescu cu nasul în farfuria plină cu sarmale, este cel mai viclean intrigant. Atîta este. Un intrigant, un vîndut...

O spune atît de categoric de parcă în această privință n-ar mai încăpea tocmeală. Doar cu spiritele mărginite, obtuze, cu cei care preferă certitudinii (care, oricum ar fi ea, angajează, nu ?) îndoiala. Însă înțelepciunea îndoielii, pe care mulți o îmbrățișează, i se pare lui Aricescu o simplă comoditate. Se supraviețuiește atît de liniștit în „habar n-am“ sau „să mai vedem“... De aceea își însoțește cuvintele cu o grimasă de dezgust. Patronul, atent, trimite băiatul să întrebe dacă nu cumva sarmalele sînt prea sărate. Nu. Excelente.

— În '54, la Constantinopol, își deapănă Serurie amintirile post-revoluționare, Ghica se legase cu Grigore Sturdza, beizadeaua — îi botezase și un copil — dar și cu Goleștii. Împotriva cui ?

Moment de suspensie. Bucătarul aruncă pe tejghea niște mititei care sfîrșie în damf de usturoi.

— Împotriva domnului Eliade. Au trîncănit zile și nopți în casa din Hissar punînd la cale Româniî întregite și federații sud-dunărene ! Cu scrierile alea au plecat

Arăpila la Paris și Goleșcu-Albu cu Tell la Șumla sau pe undeva prin Rumelia, cu propaganda. Serurie ridică palma dreaptă deschisă și începe să lase degetele în jos, unul după altul : Goleștii erau cu Tell împotriva lui Sturdza și a lui Eliade pentru că așa voia intrigantul. Între cele cinci degete, este limpede că cel mare este rezervat intrigantului. Tell era rău cu Ghica și acesta, într-un articol din *Journal de Constantinople*, ce făcea ? Îi pune alături pe Tell și Eliade și-i împroșca zdravăn cu noroi ca să-l determine pe Eliade, apărându-se, să-i ia apărarea și lui Tell pentru a-l comprometa astfel pe acesta în fața Goleștilor și pentru a arăta că Eliade a zis minciuni înainte împotriva lui Tell. Și uite așa câștiga simpatia Goleștilor, care...

Tinerelul holbează ochii. Urmărește fascinat jocul degetelor. Încurcată treabă !

— Și Tell ce-a zis ?

— Ce să mai zică ? Machiaverlicul în floare, domnul meu ! continuă Serurie nemulțumit de expresia buimacă a învățacelui.

Paharul vecinului se izbește de masă, un plescăit însoțeste dezvăluirea încâlcitelor destine... Atunci vine din nou întrebarea legitimă a ultimei generații politice :

— Și atunci, Goleșcu-Albu ce-a făcut ?

Degetul arătător al lui Serurie rămâne parcă agățat de tavan. Se cocîrjează treptat :

— Ce-a făcut ? S-a lăsat înșelat pînă l-au lămurit Rosetti și Brătianu.

Junele ziarist rînjește.

— Prea naivi, prea naivi oamenii noștri politici.

Aricescu devine melancolic :

— Erau alte vremuri ! Nu politica ne interesa, ci revoluția ! Nu interesele, ci idealurile ! Oftează și virîndu-și nasul în halba de bere mormăie : Uneori tînjesc după o epocă de reculegere, alteori mă apucă dorul de prefaceri.

— Cine nu jubește aici stabilitatea, domnule ? Și cine nu visează aici aventura, stimabile ? rîde tînărul, atent la mișcările bucătarului cu bonetă plisată. Uite că nu mai vin fleicile noastre !

În cârciumă năvălește Valentineanu. Își scoate din mers paltonul lepădându-l în brațele băiatului de la intrare, dă ocol cu privirea și îi prinde pe cei trei îngheșuiți în conversația lor. Vine spre ei foarte emoționat, foarte aferat :

— Domnilor, miroase a eveniment mare... mare !...

— Ei, aș ! face Serurie.

— Ascultați-mă pe mine, sînt vulpe bătrînă !

— Adică, ce să se întîmple ?

Lovit puternic de masă, paharul vecinului aruncă în lături jerbe de flăcări lichide. Valentineanu rămîne o clipă surprins, se întoarce spre ceilalți mirat, în timp ce teșghetarul umple cu gesturi experte o măsură de jumătate de litru dintr-un vin alb-gălbui și strigă băiatul :

— Domnului Valentineanu !

Acesta se trezește din stupoare, ridică mîna în semn de salut spre omul care are atîta grijă de el.

— Merçi ? Își toarnă singur vin în pahar și soarbe de două ori cu năduf, umplîndu-și bine gura. Înghite cu sete, apoi răbufnește : De ce, de ce n-am murit în acel moment de entuziasm, în acel 24 ianuarie 59 ? Ușurel, își lasă capul pe un umăr. Am căzut, prieteni, din entuziasmul național în căutarea fericirii cotidiene...

— Zi, nene, nu ne mai fierbe, intervine Aricescu.

Șerpuind printre pahare și farfurii, un cuvînt își face cale :

— Coaliția !

— Ce-i cu ea ?

— Lucrează, pregătește alungarea lui Cuza.

— Hă ! Hă ! Ce mai noutate ! se afirmă tînărul.

Valentineanu îl privește suspicios și-i întrebă pe ceilalți :

— Dumnealui ? Cine e dumnealui ?...

— E junele cu condei de care ți-am spus, îl prezintă Aricescu.

— Aha, o fi !

— Zi, nene, nu ne mai fierbe !

— Iminentă alungare ! Nu glumesc, nu arunc vorbe !

— N-au popor, spune Aricescu.

— Au bani, au relații în străinătate, explică Valentineanu, îl au pe Cuza slab, răsucit și învățat de favoriții săi, de dama aia și de neamurile ei.

Se pare că Serurie are o părere personală, ridică din nou mina, îl oprește, își rășchiră degetele și spune :

— Cuza e cinic, e schimbător, dar patriot !

— La început a căutat reazem în naționaliști, dar a sfârșit prin a lăsa totul pe seama lingărilor. Mi-a spus Orășanu, știe sigur, o să fie un atentat...

— Hă ! Hă ! Cum a fost și la balul Teatrului ! Toată lumea știa de el, s-a îmbulzit să fie de față, chiar Vodă era curios și s-a prezentat la fața locului, dar asasinul n-a binevoit să...

— E ceva organizat, vă zic sigur.

— Hai noroc și sănătate ! S-a dus vremea comploturilor !

Un bătrîn cu surtuc cafeniu, cam jerpelit, cam murdar, umblă printre mese și cerșește. Ochișorii mărunți dar ageri ai patronului agață mușca. O ochiadă în dreapta, o ochiadă în stînga și cei doi băieți care servesc la mese se opresc brusc lîngă moșneag. Îl împing pe tăcute spre ieșire. Dar omul vrea să participe la conversație :

— Domnul ministru Moruzzi, se zice, pretinde tot felul de chestii ! țipă el și se scâlămbăie, își umflă pieptul și-și crăcănează picioarele.

Cei patru de la masa lui Aricescu dau din cap (adică, da, Moruzzi pretinde) și Serurie sfîrșie pe lîngă paharul său :

— Pînă și vagabonzii știu ce se petrece la Palat.

— Ar putea părea democrație dacă n-ar fi vulgaritate, spune tare individul de la masa vecină și din nou trîntește paharul aruncînd flăcări moi peste țablia geluită.

Valentineanu îl examinează atent, face cu ochiul spre ceilalți îndemnîndu-i la discreție. Bătrînul își continuă explicațiile :

— Cică n-are aia, n-are ailaltă, că dacă ar avea el armata franceză, ehehe !

Un hohot de rîs însoțește scâlămbăielile cerșetorului care, împins din ușă, mai apucă să strige :

— Noroc că Măria Sa Vodă se face că nu înțelege !
Dar peste vacarmul general se aude vocea răgușită a patronului :

— Două halbe la masa a treia...

Serurie, amuzat, se lansează :

— Cică Sultanul dă semne de alienare, decorează animalele din ogradă : Ordinul Osman clasa I unei capre ce a respins un țap prea agresiv și unui cocoș care a bătut pe alți unsprezece.

— Hă ! Hă !

Numai Valentineanu rămîne serios.

— Am impresia că n-ați înțeles exact. Se pare că azi, azi, domnilor, azi va avea loc atentatul !

— Fugi de-aici ! De doi ani nu auzim decît de atentate ! Imi vine să casc de plictiseală !

Dar Aricescu strîmbă din nas :

— Parcă miroase...

— A mititei ! Hă ! Hă !

— Eu am scris un pamflet despre coaliția asta. Ziceam așa la început : După ce-mpreună mi s-au tîrbăcit, / Roșii și cu albi s-au încumetrit, / Însă nu se știe : Roșii au albit / Sau, mai bine Albi au mai rumenit...

— Domnilor, șoptește autoritar Valentineanu, n-o luați ușor ! E cotoioasă !

Paharul de la masa vecină se izbește de băltoaca rozalie :

— Nu mai șoptiți, nu mai birfiți, pentru Dumnezeu ! Fiți frumoși !

Un moment de panică și stînjeneală. Mai buni ar mai putea fi, dar mai frumoși ?

— Ce vă holbați așa. Am știri sigure, azi, totul e pus la punct ! se indignează Valentineanu întorcînd spațele individului.

— Da' ce, Cuza e prost ? întrebă în șoaptă Serurie. Are regimentul lui Solomon, are batalionul de vînători al lui Lecca...

— Nu e prost, e nepăsător, răspunde Valentineanu după încă o înghițitură.

Patronul strigă pe unul din băieți :

— Nae, pentru domnul ! și-i face semn spre ipochimenul cu ochelari care începe să tragă direct din cană, fără să uite a o arunca energic pe masă, în băltoaca pe care n-o vrea ștersă nici în ruptul capului. În acest timp, Valentineanu rostește teatral :

— De ce, de ce n-am murit atunci, în acel 24 ianuarie !

III

Printul Cuza stă cu spatele spre sobă. Abia a încheiat o conversație nu prea încurajatoare cu domnul consul Tillos și căldura care îl învăluie îi dă o vagă siguranță.

Dincolo de pereții palatului său sînt străzile unui oraș vesel și modest, neștiutor de propria lui sărăcie și plin de speranțe, și Camera deputaților și Senatul și ministerele, apoi cîmpia acoperită cu zăpadă pufoasă, tăcută, ascunzîndu-și tainicele germinații, și cafenelele, cluburile și saloanele zumzăitoare și sutele de bordeie admirabile și grajdurile încălzite de respirația greoaie a animalelor și iar Camera deputaților și Senatul și ministerele și dealurile pline de livezi desfrunzite din care picură chiciura ca lacrimile unei mame bătrîne și cafenelele, cluburile și saloanele de provincie și viile cu vița îngropată, adulmecînd sevele reci în așteptarea soarelui uscat care să le încălzească fructul și micile cîrciumi de mahala unde se discută politică și unde este bîrfit, adulat, jîgnit mărinimos, justificat leneș sau acuzat intransigent însuși Domnitorul.

Acestea sînt serile încordate în care începe să prindă cheag disprețul pentru tot ceea ce-l înconjoară, pentru viața însăși. Cine ar putea crede că veselul, senzualul colonel Cuza a fost leșuit de puterea lui neașteptată ?

Puterea ? !

A avea dreptul să dispui de unii, așa cum alții au dreptul să dispună de tine, a trăi între libertate și umilință, gustându-le alternativ.

În salonul mîngîiat molcom de sfiriitul lemnelor ce ard în sobă, intră, unul după altul, „intimii“ Domnitorului. E ceasul relaxării.

Dar intimitatea ajunge uneori stînjenoare. Un efect al obișnuinței de a fi persoană publică sau al rezervei celor apropiați de a-și exersa legitima familiaritate.

Îndreptîndu-se cuminte spre locul ei obișnuit, Elena calcă dreaptă, mototolindu-și nervos batista cu degetele uscate și cenușii. Prințul se ridică pentru a-i potrivi fotoliul. Un semn de politete mecanică din care lipsește grija, afecțiunea. Și, totuși, asprimea feței ei îl încovoia. Vinovăția, umilitoarea condiție la care a supus-o, nefericirea interioară măcinată și de propria ei mediocritate feminină, gravă, patetică, aptă de gesturi sociale sfidătoare, au reușit s-o înăsprească. Hélène de acum douăzeci de ani supraviețuia, ceva din adolescența prostută, sfidînd în paguba ei opinia familiei și a societății și nereproșindu-i lui decît o infidelitate abstractă mai pîlpîia în această Doamnă severă, sumbră. Treptat, treptat toate doamnele de onoare, pe care Baligot de Beyne, grijuliu, le înmulțise pe vremea cînd prezența ei devenise o necesitate politică, o părăsiseră. Înconjurată de ele, se mișcase stingheră. Rămăsese cu două, trei prietene și căpătase deodată o distinșă tristețe. Nu mai vine nimeni la Palat s-o vadă. Serbările sînt mai mult pentru săraci decît pentru protipendadă. Asta n-o supără. Îi satisface înclinațiile filantropice, dar îi dă un aer de demnitate mîhnită. Felul ei naiv și amar în care înfiase pe cei doi *moștenitori*, copiii Mariei Obrenovici, *bastarzii*, felul resemnat de a trăi în Palat cu ei, înconjurată de birfă și nepăsare, în timp ce Alexandru o aștepta pe femeia aceea sau se ducea la ea, avusese un efect oribil: Hélène, fără să îmbătrînească, se acrise, se mohorîse, devenise din ce în ce mai insuportabilă prin evidenta ei dreptate.

Printul se așează în jilțul de lângă sobă în timp ce Baligot de Beyne, Pisoschi și Zizin Cantacuzino își potrivesc scaunele în jurul măsuței.

De afară se aud ropotele sacadate ale trăsurilor.

Toți așteaptă ca Printul să împingă dezinvolt conversația spre măruntele subiecte ale zilei, dar Cuza privește îndrjit degetele uscate ale soției sale — degetele care mototolesc o batistă fragilă ca o aripă de fluture. Cîtă cruzime inconștientă !

Doi valeți deschid ușile și intră cu pahare și băuturi amărui, tari, în clondire de un roz sidefat, cu cafea și șerbeturi care se topesc lent în limpezimea apei. Rochia greoaie a Doamnei Elena, dintr-o catifea vișinie strînsă în panglici negre și albastre, stă crîmposită în jurul scaunului.

Pendula bate grav de opt ori. S-ar părea că la ultima bătaie Cuza s-a trezit din amorțeala lui melancolică și, privind ușa pe care domnul consul Tillos abia ieșise tru-faș, se întoarce spre mica sa familie : soția și prietenii.

— Împăratul Napoleon se luptă de mulți ani cu proprii săi miniștri și diplomați care vor să abandoneze frumoasa idee a naționalităților... Cîte speranțe turtite în această luptă !

Își aprinde o țigară. Aruncă plictisit tabachera pe măsuta din dreapta lui :

— Toți, spune făcînd un rotocol cu mîna liberă încercîndu-i pe miniștrii și pe diplomații francezi — un stol disciplinat ce se rotește deasupra „ideii naționalităților“ ca deasupra unui crîng înflorit —, toți i-au băgat sub ochi o înțelegere strategică imediată cu Austria și au încercat să-l determine, logic, desigur, să lepede problema Italiei... Frumos, nu ? O rezistență de palat ! Admirabil !

Printul își scutură scrumul, din greșeală, chiar în paharul de Porto.

— Admirabil ! repetă.

Asta ar fi un fel de răzbu-nare timidă. Ceea ce nu putuse ironiza în fața lui Tillos putea batjocori în fața prietenilor.

Un valet aduce scrumiera mai aproape și schimbă cupa. Domnitorul este într-o dispoziție sarcastică. Din pricina unor „neapărate patriotice trebuinți“. Doamna Elena aruncă priviri negre, greoaie spre soțul ei și își stringe buzele subțiri. S-a îndrăgostit de el cu speranță că-l va putea iubi chiar pentru defectele lui evidente. Dar acum venise mila. Uite-i cearcănele, uite-i gura vineție !

— De câte ori domnii aceștia au putut ridica vocea, continuă Cuza și întinde mâna tremurătoare spre Baligot de Beyne ca spre cel mai în măsură să judece situația, n-au obținut decît asentimentul Împăratului pentru cedarea Principatelor în mâinile Austriei în schimbul Lombardiei. Problema naționalităților să fie doar a italienilor ? Sau e doar draperia care acoperă o lăcomie : Nisa și Savoia ? Cine mai trîncăne în Occident despre polonezi, unguri, sîrbi, români ? Poate doar Brătianu și Georges Știrbey !

Un lemn trosnește brusc în sobă și parcă îi împinge pereții albi, clătîndu-le ornamentele aurite. Doamna suspină și-și îndreaptă meticolos poalele rochiei. Ceilalți privesc faldurile de velur unduind în lumina roșietică a lămpilor.

Hélène pare că-i socotește perorația un joc absurd și copilăresc. Este opacitatea ei mîhnită și suficientă sieși de a nu acorda problemelor politice importanța cuvenită numai pentru că nu le înțelege.

Furia. Revolta.

Sentimentul nelămurit de tristețe a puterii.

Dar trebuie să continue :

— Acum, domnii aceștia țipă din nou pentru că Prusia îi incolțește și au nevoie de venala Austrie...

Baligot de Beyne suride timid :

— L'Autriche, elle ne sait pas faire ni la paix, ni la guerre !

Dar Cuza pare că nu-l aude, își agită țigareta prin aer :

— Eu am apelat la idealismul lui, la cavalerismul unui împărat, al unui „conspiratore coronato“, în timp ce atîtea voci franceze sîsîie în jurul lui ca niște limbi de șerpi :

să facă politică, să nu se țină de vise... Ca și cînd de vise îi arde lui! Aceasta era o politică, cea a micilor lupi asmuțiți împotriva bătrînelor hiene!

Tace o vreme. Noaptea se întinde înaintea lor grăbită, ropotitoare, nesupusă, în ciuda energiei lente cu care trag de timp. Cuza răsuflă greu:

— Ce naivitate! Să apelezi la idealismul politico al unui Împărat...

Zizin Cantacuzino, care mîngîia ritmic speteaza unui fotoliu din apropiere așa cum ar fi atins, tandru, mîna unei femei somnolente, intervine pedant:

— Din pricina acestei naivități domnul consul Offenberg vă socotește un francofil...

— Și pentru că nu i-am permis să reia vechile relații dintre cabinetul rus și principii români, acele relații întreținute frumusei altădată de Ruckmann sau Dașcov.

Din colțul său, Pisoschi pufnește într-un ris silnic:

— Asta în timp ce domniile din opoziție vă cred sau lasă să se creadă că sînt convinși de rusofilismul Domniei Voastre; numai de aceea l-ați pus la cîrma guvernului pe domnul Moruzzi!

— Trăim în cea mai subtilă confuzie!

Piciorul stîng se așează peste cel drept. Prințul s-a hotărît să soarbă din pahar. Îi privește deodată mulțumit. Pe Moruzzi loja i-l aruncase în brațe!

Bine, dacă asta le face plăcere acelor domni! Să spună ce vor! Ridică din umeri și rămîne gînditor cu ochii pe draperia care acoperă fereastra. Și dacă i-l aruncase în brațe tocmai pentru a-l compromite?

Dincolo de geamuri, noaptea, orașul, teama, iubirea și ura.

În tăcerea fluidă se aude vocea răgușită a lui Baligot de Beyne, de trei zile cu gîtul inflammat de o răceală îndărătnică. Înainte de a înțelege ceea ce spune toți rîd. Sunetele se pierd, se îngheșuie, se îngroășă după capriciile unui gîtlej în suferință. Face un semn de dezolare și o ia de cîteva ori de la capăt:

— Alteță, părerea mea este, vă repet a nu știu cîta oară în ultima lună, că ați săvîrșit o greșeală declarînd că sînteți gata să cedați tronul pentru mîini mai bune,

pentru un principe străin. Noblețea, cavalerismul sînt noțiuni nepolitice. Problema dumneavoastră nu este cea a stabilității *în exterior*. Anglia, Rusia, Austria, Franța și cu atît mai puțin Turcia nu vor schimbări pe aici într-un moment cînd se coc alte conflicte. Problema Domniei Voastre este *în interior*. V-ați pierdut susținătorii dinlăuntru.

Prințul are o privire tulbure, ridică din nou umerii.

— Defectul sistemului nostru de guvernare este că-mi lasă *aparența* puterii absolute, fără avantajele ei.

Nepăsarea — o platoșă de argint fragil, moale, aproape mai periculoasă decît curajul inconștient. Un trup vulnerabil pentru că are iluzia tăriei lui.

Baligot-de Beyne își încearcă vocea :

— Cine vreți să se lege strîns de o autoritate care se declară ea însăși efemeră, provizorie ?

Deschide palmele amîndouă deasupra genunchilor pentru a fi mai convingător. Are aerul că-și ceartă cu blîndețe superiorul.

— Un „brigand“, așa se zice că mă socotește lord Clarendon, spune Cuza. Iar Drouyn de Lhuys îl primește în audiență pe Brătianu...

Nici măcar nu este jignit. O spune așa, ca pe o glumă auzită în tîrg. Multe greșeli face, multe slăbiciuni are, ar cere iertare pentru ele dacă lumea nu l-ar dezamăgi prea tare.

Zizin Cantăuczino așează cu grijă paharul său lîngă lampa cu abajur gălbui.

— Azi de dimineată l-am vizitat pe domnul Bolîntineanu. Circulă insistent zvonul că vreți să lăsați tronul ducelui de Leuchtenberg...

— Zvonuri, zvonuri ! România se hrănește cu pîine și zvonuri. Cuza are o față puțin puhavă și, cînd ride, vechiul, neliniștitorul astm îl îneacă. Și cînd te gîndești că ginerele țarului ar socoti prea puțin pentru el aceste țărișoare abia încleiate...

— Vă disprețuiți destinul, spune Doamna Elena și se ridică în picioare, ursuză, rece, muștrătoare.

Ceilalți rămîn consternați. Dincolo de tăcerea care se leagă între cei doi soți întrezăresc acele lungi discuții

pline de furie, indignare, reproșuri, tandrețe, minciuni, interese, adevăruri dure și oboseală. Gestul autoritar al Doamnei i-a surprins. De mult s-au obișnuit cu ea mola-tecă, severă și umbroasă. Cuza își infundă țigara în scrumieră și o urmează, așa cum trece, făcând scurte reve-rențe spre Pisoschi, Baligot de Beyne și Zizin Cantacu-zino, dreaptă, opacă, așa cum trece apoi printre scaunele și dulapurile marelui salon de primire unde pilpiie doar câteva lămpi :

— Hélène, tu a toujours raison...

Ea nu se oprește. Știe că l-a impresionat prea puțin, dar că vrea să n-o jignească, vrea să-i ofere o mică sa-tisfacție.

Cuza calcă moale pe urmele ei. Șchioapătă. Vechea rană de la picior îl supără.

În lumina slabă silueta firavă a soției lui pare neaștep-tat de energetică. Îndurase multe și mai îndura încă, dar tocmai prin răbdarea ei ajunsese să tulbure îndrăzneala Mariei și a prietenilor ei. Era o răbdare bătrânicioasă, care, pentru „favoriți“, cu Liebrecht în frunte, arăta chiar a încăpăținare. Toate intrigile lor nu reușiseră s-o clin-tească de pe postamentul pe care soarta o urcase fără voia ei — nu-l dorise, nici nu-i plăcea, simțea însă că singura ei răzbunare pentru toate umilințele suportate era să stea pe el. Într-o zi, în plină scenă familială, Hé-lène îl rugase : „Nu trebuie să ai milă, acolo unde nu ai avut rușine !“ Era singura frază pe care o reținuse din acele multe, multe cuvinte ce și le aruncaseră unul altuia la picioare. Poate pentru că Hélène era foarte rareori expresivă ; în certurile lor frecvente, dar discrete, el pu-tea ușor detecta părerile, formulările Catincăi Rosetti. Soacră-sa veghease asupra fiicei ei, o înarmase cu o în-crunțată ranchiună de care singură nu era capabilă și care se mula rău pe firea ei conciliantă, lipsită de forță și de imaginație.

În fața apartamentului ei, Doamna Elena se oprește. Se privesc oboșiți. Este bolnav, incolțit, incapabil să iasă de sub „nefastă influență“, cum învăluie Catinca Rosetti în societate numele Mariei. Ea e mîhnită, singură, în-grijorată și dornică să-i stea sprijin împotriva oricui.

„Și la bine, și la rău“. El n-o dorise alături de el la „bine“, n-o dorea nici la „rău“.

O pustietate.

În Hélène nu mai zvicnea decât sentimentul datoriei. Trăsăturile i se aspriseră, pielea i se întindea pe oasele feței ca un pergament, privirea întunecată de sub sprincenele îmbinate fixau cu acreală lumea din jur.

Se apleacă, fusta largă se gonflează în jurul ei. Întinde mâna și-i mângâie în treacăt nasturii tunicii :

— Noapte bună, Alexandre !

Dar dragostea, ceré patimă, bucurie, joc, deznădejde biruitoare. Hélène are o seriozitate de martiră, „o seriozitate a mediocrității“, cum spune propriul ei cumnat Lambrino.

— Héléné, țin foarte mult la tine.

În seriozitatea aceea se cascadează înțelesul. Lacrimi și iese pe obrazul palid. Nu i-a dat ceea ce dorea el, ci numai ceea ce dorea societatea să-i ofere, ceea ce au educat-o să-i ofere.

Femeia râde stîngaci, răsucindu-și batista, și-i vine să-și ceară iertare.

Nu i-a dat ceea ce dorea...

Face o nouă reverență :

— Ai grijă ! Sint atîția împotriva ta !

Ușa se închide în urma trenei greoaie de velur vișiniu. Cuza își pipăie nasturii tunicii.

Cam asta este ! Tristețe și iar tristețe !

Tîrîndu-și piciorul ajunge în capul scării de la intrare.

Miroase a plectiseală.

De ce n-au bătut clopotele de yecernicie ?

Poate nu le-a auzit.

Vrea să iasă din mizeria asta mohorîtă. Vrea să rîdă.

„Da, îmi plac rochiile frumoase și fine, se alintă Maria, pălăriile extravagante, spectacolele cu multe lumini, viața de societate, bijuteriile, florile rare, bomboanele de ciocolată cu alune și... îmi plac tu, tu, tu !“ Ce vicleană, ce duioasă nerușinată ! Și ochii ei albaștri, îndrăzneți !

Un valet se apropie de el, se înclină.

— Măria ta, un om vrea să vă vorbească ! E important, iertați-mă, de aceea am îndrăznit.

Cuza are un moment de ezitare. *Acum ?* Dar fața valetului este atât de speriată încît îi dă oarecare liniște. *Nu, nu acum !* Orssini, Charlotte Corday *et eiusdem farinae* nu vor ieși din umbră la opt și jumătate seara, pe 10 februarie, în plină iarnă valahă.

— Spune-i să vină.

Se îndreaptă, încercînd să-și mascheze durerea piciorului, spre salonul albastru.

„Am îmbătrînit, am făcut de mult compromisul cu viața“, îi spusese cu cîteva zile în urmă lui Baligot.

Ceva îl atrage spre fereastră. Imaginea orașului înghețat, luminile lui mărunte, acele absurde, violente contraste ? Ulise de Marssiac îi spusese că, ajungînd pe Dealul Filaretului, văzînd pentru prima oară Bucureștii invadați de vegetația lor văratecă exuberantă își întrebăse călăuza : „Ce distanță este de la Paris la București ?“ și primise un răspuns ce suna a reproș : „Trei secole, domnule !“ Reușise oare să comprime secolele acelea ? În șapte ani se subțiaseră secolele acelea ?

Mai erau atîtea de făcut !

În încăpere se strecoară un băiat timid, cu surtuc groșolan — unul din aceia care trebuie că bizuie că niște bondari prin redacțiile improvizate ale gazetelor. Se repede să-i sărute mina și Cuza n-are putere de a refuza. Îl privește cu stupoare. Există și viața aceasta mică, simplă, anonimă !

— Ce este ?

— Măria Ta, în noaptea-asta va fi o revoluție...

Naivitatea, prețul ei, soluția ei ? O vindeci, faci un popor de cinici ; o lași, creezi un popor de handicapați. Dumnezeu !

Buzele moi, fierbinți și umede, lipite de dosul palmei lui ! Un popor plin de dureri pe care le cunoaște, dar nu și le ia în serios și, deodată, apare o exaltare, o străfulgerare de o clipă care năucește.

— O revoluție ? întrebă calm.

Băiatul s-a dat doi pași înapoi :

— Poate un atentat, șoptește, de parcă s-ar mai afla încă în cîrciuma, în gangul, în cămăruța aceea sordidă unde a fost chemat și unde i s-a încredințat mesajul. Patru mii de oameni de la garnizoana Malmaison vor fi în piață cînd se vor trage clopotele.

— Cine te-a trimis ?

— Domnii Orășanu și Bolliac. Ei au aflat. E primejdie, Măria Ta !

Cuza se clatină pe picioare zîbindu-i liniștitor, dar băiatul are în față marea aventură a vieții sale, nu vrea s-o lase :

— Se zice că vor revoluție, dar, dacă nu le iese, vă vor forța să abdicăți cu ajutorul armatei. Nu vă lăsați, n-au poporul de partea lor !

Poporul ? De partea lor, de partea lui ? Nicăieri. Pasivitatea. Așteptarea. Privirea ironică și nepăsarea față de putere.

A înțeles. Domnii aceia ar vrea mulțimea în piață. Dar de unde s-o ia ? Armata ? Ea este *a lui*. El a făcut-o, el a poleit-o, el este idolul oricărui locotenent ! Avem, zău, prea multă imaginație ! La balul Teatrului fusese sfătuit chiar de consuli să nu se ducă. Se pregătea ceva, va fi un atentat, o mișcare ! Și dansase nu glumă cu toate burghezoaicele nostime ale capitalei Principatelor Unite !

— Du-te ! Spune-le celor ce te-au trimis că le mulțumesc.

Băiatul iese dandaratele. Este dezamăgit. Și nici nu știe dacă el a fost prea puțin convingător — actor prost sau rău distribuit, sau Prințul cunoaște mai bine situația și se preface — e calm, a luat toate măsurile și mimează, din complezență, uimirea în fața lui.

Rămas singur, Cuza privește ceasul. Este ora nouă. În curînd Maria va fi la Palat. Se va lepăda de tainele astea grele. Mina, încercînd să-și aprindă o țigară, îi tremură. Ce-ar trebui să facă ? Se uită prin crăpătura draperiei afară, în piața care a devenit pustie. Din cînd în cînd o trăsură aleargă la trap în căutarea bucuriei, a fericirii de-o clipă.

Vor să abdice forțat pentru ca o abdicare nesilnică să nu-i mărească prestigiul. Ghica, intrigantul acela negri-

cios, vrea să se ocupe și de posteritate. Îl doare legenda. Ce suferință! Să știi că poți sări un zid de doi metri oricînd, oricum, în orice condiții și să vină unul neantrenat, care, într-o inspirație de moment, să sară un zid de doi metri și zece!

Ruină sufletească!

Totuși, nu trebuie să lase lucrurile așa. Trage de clopot. Îl cheamă de comandantul garnizoanei.

— Ce se petrece, domnule colonel Zefkari?

— Nîmic, Alteță, liniște!

Cuza îl privește melancolic. Și acesta este *omul lui*. El l-a înălțat în grad, el i-a dat tresele, fără el... Îi zîmbește. De afară, se aud roțile unei cunoscute trăsuri. Prin despicătura draperiei îi vede pe Maria și pe Dimitris Sakelaridis coborînd.

Va fi bine, va fi vesel.

Zefkari pîlpîie din pleoape.

— Dacă sînteți îngrijorat, Alteță, dublăm garda.

— Nu, nu, nu-i nevoie! Ba, da! Dubleaz-o!

Ce dacă se precipită destinul? Riscul, moartea, distrugerea, exilul, ce este mai rău? Trebuie să-ți trăiești chiar și eșecul cu demnitate. Pe colțul mesei ziarele de dimineață stau răsucite, răvășite și pătate de cafelele și scrumul țigărilor.

Risul.

Maria este risul lui, nevoia lui de a hohoti în fața destinului.

Îi face semn colonelului că poate să plece. Îl cheamă pe Pisoschi:

— Să vină Beldiman!

— Prefectul e aici, își ia cafeaua!

Pași hotărîți, încrezători.

— Care e starea de spirit, polițaiule? se împăunează
Cuza într-un rol de operetă.

— Excelentă, Măria Ta! Excelentă!

Cuza își freacă palmele una de alta:

— Excelentă? Aud tot timpul de comploturi, conspirații, revoluții...

— Ați văzut că nî e nimic adevărat.

În acea clipă Baligot de Beyne intră în cameră. Prințul îl ia de braț :

— Catargiu a murit ușor ! Ani de zile m-am gândit că voi avea aceeași soartă, dar se poate ceva mai rău decât moartea pur și simplu, se poate o moarte lentă.

Se întoarce spre Beldiman :

— Du-te, domnule prefect, dacă totul e în regulă, vezi-ți de treabă !

Nerăbdarea, bucuria, nevoia de a se degaja de toate astea, „slăbiciunea“, „fatala influență“, ohoho ! ce urită istorie ! Pe masa de joc cu ea ! Iese din cameră aproape uitînd să mai schioapete.

Libertatea simțurilor. Siguranța lor binevoitoare.
Începe o noapte tristă.

IV

Lampa pîlpiiie anemic.

Iată o carte plină de miez.

Înălțare ! Pasiune ! Spiritul curat, justițiar !

„*Que fait hors des maisons ce peuple ? Qu'il s'en aille !*”

„*Soldats, mitraillez-moi toute cette canaille !*”

„*Feu ! Feu ! Tu voteras ensuite, ô peuple roi !*”

Poetul își îndreaptă spinarea. Întinde brațele în lături, mîna stîngă se izbește de geamul întunecat. În cameră s-a făcut frig. Destinderea are nevoie de un oftat lung, zgomotos.

Fata aceea fusese dezamăgită. Lambrino îl bătuse pe umăr : „Domnule Bolintineanu, îți prezint o admiratoare a versurilor dumitale.“ Se întorsese și văzuse doi ochișori uluiți. Era din cele sperioase, cum îi plac lui.

„*Lasă brațul, lasă sinul,*

Să se vadă grațios

Prin dantele

De Bruselê.“

Se ridică de la masă. Cartea își desface paginile încetișor, voluptuos, într-un evantai fragil. Aprinde spiritera. Toarnă apă din cana acoperită cu șervet apretat în ibricul de aramă. Un miros ascuțit, înșepător — sacii de cafea pe care, în prăvălia lui Ibrahim-de la Istanbul dormeau narcotizate, dar cu vise neliniștitoare, pisicile...

Pină fierbe apa se agită prin cameră.

Un individ cu o chelie lucioasă, puțin ascuțită în față, prelungind fruntea, un individ cu șolduri late și umeri căzuți trece odată cu el dinspre paravanul unde și-a ascuns ibricile și cafetierele spre divanul înalt acoperit de cărți și ziare. Se întoarce spre el, se apropie de el.

Oglinda dulapului le face cunoștință : Dumneata. Dumnealui.

„Am îmbătrinit.“

Doar ochii languroși mai pot spune ceva. Cui ?

O față dezamăgită nu e mare lucru dacă te gîndești cît de ușor le dezamăgesc pe aceste demoazele filfizonii cu orhidee la butonieră, cu siluetă elegantă și hainele de o croială impecabilă.

„Cînd se scutură de șal,

Umerele ei oval,

Luce ca o lună plină .

Peste rîul de cristal.“

Cruzime. Lumea e plină de fel de fel de atrocități.

„Hm ! Hm ! Unele de-a dreptul voluptoase ! “

Numai cărțile ne mai ridică pe vîrfuri. . .

O epocă urîță, domnul meu !

Dumnealui înaintează. Pare genul de politician visător care știe să se plîngă și să suspine pe ruinele unui stat cîndva înfloritor. „Demnitatea ! Unde este demnitatea ? “ Și abia așteaptă să dea drumul la : „Se refac bugetele, se impun venituri fictive, se fac împrumuturi oneroase, se vînd ieftin și clandestin moșile statului, se fac concesiuni mari unor capitaluri străine, avem o Cameră bleagă, un minister izolat, un Prinț înconjurat de șmecheri, o presă gîtuită, risipa finanțelor...“

Se eschivează. Dă din mîini a lehamite. Se apleacă spre urechea celuilalt. Sînt aproape gură în gură :

„Conspirația se agită ! “

Îl părăsește. Dumnealui dispare în dulap, printre haine, ca printr-o ușă secretă. Duță-se !

Strânge încet evantaiul cărții. Strecoară degetul arătător printre pagini. „Să vedem !“ Apa începe să clocoțească.

*„Toi qui bats de ton flux fidèle
La roche où j'ai ployé mon aile,
Vaincu, mais non pas abattu,
Gouffre où l'air joue, où l'esquif sombre,
Pourquoi me parles-tu dans l'ombre ?
O sombre mer, que me veux-tu ?“*

Înălțare ! Lumină ! Geniu !

Lampa pîlpîie anemic.

Se ridică.

A zis-o și el frumos undeva : „O flacără misterică / Dă palidă lumină.“

În trecere, personajul, se vîntură și el prin oglinda dulapului, dar nu mai are haz.

Toarnă în ibricul care bolborosește praful satanic. Fiertura scoate damfuri vicioase. O lasă să se așeze.

„Conspirația ? Complotul ?“ se întrebă faustic. „Munteni, moldoveni, adunătură... Ion Ghica aduce în ea personalitățile independente. Independedede de cine ? Oricum, interesate. Brătianu umblă prin lume după simpatii liberale înalte. Dimitrie Ghica, Grigore Șturdza, Ion Bibescu sau Georges Știrbey scot cu zgîrcenie bănuțul. Au argumente pentru a convinge puterile garante : nația la cheremul Austriei, a Rusiei, pierderea libertăților publice, sîngele vărsat la 5 august 1865, abuzul, arbitriul... Dar poporul este indiferent.“

Totuși prințul Zizin Cantacuzino, care îi făcuse o vizită de dimineață, părea speriat.

„De la fereastra dumatăle nu auzi în aer revoluția ? Nu miroși sfîrșitul ?“

În ceașcă, zeama neagră cu spumă cafenie se așează ispititoare.

De fapt, în fiecare zi, de cîteva luni, se așteaptă o întîmplare mare...

„Asta uzează simțurile !“

Iar Cuza este sublim nepăsător.

„Domnule Cantacuzino, dacă Nicolae Krețulescu a părăsit guvernul înseamnă că intră corabia la apă. Când Prințul a declarat că e gata să lase tronul ce le mai rămânea de făcut fidelilor săi ?“

„Bine, dar Krețulescu a căzut pentru că pînă și Camera asta blajină, cum i se spune, nu i-a mai suportat banalitatea !“

„Astea sînt vorbe de salon foarte spirituale, dar ne-realiste, domnule Cantacuzino !“

Trece cu farfurioara în care aburește ceașca spre masa molliu luminată.

În salonul casei se aud voci. Doamna sau domnul Zane au musafiri sau abia s-au întors dintr-o vizită și se relaxează birfind.

El va rămîne toată noaptea în cămăruța lui, ca melcul retras în cochilie. Mingie cartea.

„Îl respect, îl iubesc, domnule Cantacuzino, este Ludovic al XI-lea al românilor, a făcut lucruri extraordinare — a ucis o clasă, a împroprietărit pe țărani, a făcut Unirea, a redat țării pămîntul mănăstirilor închinat... Dar prea multe slăbiciuni crescute ca vîscul pe trupul copacului vînjos... Zău ! Zău, prea multe slăbiciuni pe lîngă multele calități...“

O sorbitură măruntă. Fierbinte. Abur înecăcios. Vrajă orientală.

Zizin Cantacuzino credea că mai trebuie să-i ia apărarea : „Cuza este astfel pentru că abia la patruzeci de ani i s-a născut orgoliul ! spunea răsfoind volumul lui Hugo. Nu suportă contradicții, dușmăniei, le rezolvă cu autoritate. Tot ceea ce vine prea tîrziu, dragul meu, derutează... Ca la acei bărbați care se însoară cu prima femeie întîlnită la optsprezece ani și se trezesc pe la patruzeci că nu le mai convine fidelitatea și cad în multiple brațe hrăpărețe...“

Prințul Cantacuzino avea un gen de înțelepciune părintească. Vorbea de la mare distanță de evenimentele lumii.

O ușă se trîntește la parterul casei. Doamna Zane s-a retras în camera ei. Bolintineanu parcă îl aude pe Zane

oftind. Mai melancolizează puțin pe canapeaua salonului, mai șarmănește pernele pentru a și le așeza confortabil sub spatele adus, mai înghite un strop de Porto. Clipele lui de liniște, de așteptare, de oboseală curată.

„L-ai părăsit, domnule Bolintineanu, îi reproșase Zizîn Cantacuzino. Nu trebuia. Sfatul dumitale era necesar...”

Sfatul lui ?

Făcuse un gest de scuză :

„Iertare, dar ce ministru onest poate suporta urletele lui Liebrecht, venalitățile lui Docan, vanitățile lui Davila, bilețelele roz cu gingașe intervenții ale doamnei Obrenovici, impertinențele lui Catargiu, știind că nimic nu-l va ajuta să le respingă ? Acum, spuneți, sincer, Moruzzi conduce guvernul sau belgianul ăsta, impostorul, aventurierul, parvenitul ?”

„Lasă, lasă, nu de astfel de întrebări am nevoie !” rîsese prințul mușcîndu-și mustața stufoasă.

Zvonurile, ele îl nelinișteau. . .

Va fi în noaptea asta, peste o săptămînă, peste o lună ? Și cum ?

„Dumneata ai prieteni, ești apropiat de mulți dintre ei... Trebuie să știi ceva...”

Nu. Nimic.

Dragostea lui pentru Cuza îl făcuse suspect opoziției. Dezlegarea lui de Cuza nu-i adusese o reabilitare pe care nici nu o voia. Sincer n-o voia. El voia să stea la masa asta simplă și să viseze.

*„Voilà ce qu'on a vu ! l'histoire le raconte,
Et lorsqu'elle a fini pleure, rouge de honte.”*

V

Doamna Théodory are o rochie foarte, foarte decoltată și Sașa nu se poate stăpîni să nu arunce o privire ironică soțului ei. Ion e calm, îi suride complice, adică:

„Știu, ma Mie, la vârsta ei e pură îndrăzneală, ce mai, obrăznicie, dar...”

La vârsta ei, doamna Théodory este încă — o vede toată lumea — o femeie sfidător de frumoasă.

Invitații intră pe rînd în holul mare. Louis și cele două fete în casă le adună hainele umezite de frig. Cu pași mici, salutîndu-se, oferindu-și amabilități, strecurîndu-și birfele de ultimă oră, gălăgioși sau șoptitori, expansivi sau discreți, surizători, precipitați, sceptici, agitați, resemnați, musafirii ei urcă scările.

La etaj — salonul pregătit pentru concert.

Cea de-a cincea treaptă scîrție sub greutatea fiecărui invitat.

„Nervii, mă lasă nervii !”

Hîrțiile acelea triate cu mîini febrile, cele arse în lighenașul de aramă, cele stivuite și legate cu panglici și așezate în valiza care se află acum printre rochiile cu suplu corsaj, jupoanele dăntelate, pantalonașii, ciorapii și jabourile doamnei Théodory („Are un gît superb !”), hîrțiile acelea fuseseră o încercare onorabilă pentru ea. Dar decolteul e prea mult ! Ion are o senzualitate nărușă și o claritate mentală atît de contradictorii ! Flacăra dansa în încăperea cu stururile trașe. Tensiune. Teamă. Pe omoplatul stîng un *grain de beauté* ! „Cred că o iau razna !”

Sașa îl așteaptă pe Rider, așteaptă sonata în fa major, momentul cînd se va așeza pe taburetul alăturat pentru a întoarce filele partiturii cu acea umilință demnă, lucidă și emoționată de care este atît de dornică. O compensație. O infidelitate !

În mijlocul salonului de sus pianul doarme încă.

Gradowicz are o privire stinsă. I-a dispărut exuberanța, timiditatea ușor agresivă. „Dacă i-aș spune asta Ludwigăi Sniadeska ar clipi des din pleoapele verzui și ar da din cap ; *Nu se poate !* Și totuși se poate. Polonezul ei a obosit, a îmbătrînit, a amorțit, s-a plictisit.” Ochii lui sînt triști, obrajii gălbejiți. Ana s-a uscat de tot, îl însoțește tîrînd după ea acreala femeii sterpe. „Doamne, ce fericiți păreau la început !”

— Cuza vrea să mai împartă câteva ocale de grade militare, spune tânărul Grigore Cantacuzino. O știu din sursă sigură.

— Lasă-l să risipească ! răspunde surizător Ghica.

Domnul Plagino are o pelerină căptușită cu samur. Louis se îndoaie sub greutatea pe care însă o poartă cu tot respectul cuvenit — un trofeu magnific !

— Am înțeles că ne oferiți ceva cu totul special, i se adresează Sașei.

Își mijeste ochii. E încăpăținat, nu vrea să poarte ochelari. Lumea este pentru el cețoasă, fastuos cețoasă ! Pentru a o disciplina are numai replici banale. Sînt singurele care îi dau impresia că nu plutește în nori, ci se află în realitatea cea mai concretă.

— Nu eu, nu eu, repetă Sașa intrată în joc, un mare pianist...

Plagino bijbie cu privirea spre amfitrion :

— Ce faci, domnulă ? Ai o soție prea modestă !

— Modestia face parte din farmecele ei ! spune Ghica foarte grăbit căci pe ușă intră generalul Vlădoianu și soția lui.

Epoteți aurii și fireturi, o miraculoasă orhidee și niște cercei de ametist. Ecaterina, tandră, șoptește la urechea Sașei de parcă ar fi aflat despre ea un secret șagalnic-compromițător :

— Sonata în re major ?

Și ea, tot la ureche, cu gura aproape lipită de ametistele acelea superbe :

— O să-ți placă, o să te intrige, o să te entuziasmeze, o să te indigneze !

Peste urmărlul prietenei sale își supraveghează bărbatul. E calm, plin de tact, chiar binedispus. Sașa are din nou senzația de uimire și umilință pe care o cunoaște de aproape douăzeci de ani — *uimirea* în fața energiei controlate grijuliu (replici aruncate ca o jerbă de artificiozității și idee urmărită fir) și *umilința* față de violența lui obscură, față de revolta lui stăpînită, dar *activă*. Sub crusta de gheață, curenții apei n-au astîmpăr.

Îl întîmpină pe Lens, întinzîndu-i amîndouă miinile.

Barba înspicată a acestuia stă țeapănă pe gulețul tare al cămășii. După cum îi tremură mustața s-ar zice că zîmbește. Amar.

— Ce-i cu dumneata ?

— Sînt sătul, sătul, sătul de viață... Tare aș avea chef să-mi trag un glonte în cap.

„Iar a pierdut la cărți ! Lenș deține arta de a fi inutil !“

Ghica îl trage spre el :

— Te rog ceva, scumpule ! Fă-ne cu ocazia asta un serviciu. Împușcă-te în Piața Palatului și dă acestui gest coloratura politică pe care o merită. Să avem și noi un ce profit. L-ai avea de altfel și dumneata, căci vei bine-merita de la patrie și tot românul îți va fi recunoscător în veci.

— Nu mă batjocori ! Zău ! De-ai ști ce e în sufletul meu... Sînt mîhnit, dezgustat, abătut..

— Ah, dacă cu asemenea sentimente ai venit la concertul nostru mai bine rămînei acasă ! Aici lumea ascultă muzică, nu bocește !

Ghica se răsuțește ușor pe călciie, îl ia de braț pe Lenș ca pe un copil rîzgîiat și-l poartă așa pînă lingă doamna și domnișoara Grădișteanu, care tocmai își fac o suavă apariție.

— O mai cunoști pe micuța Matilda ?

— Vai, nu, nu se poate, face Lenș, nu se poate ! Cînd a înflorit astfel ?

— Doi ani la Paris, un an la Viena...

— Mă bucur că vă revăd, domnule !

Bucuria domnișoarei topește mîhnirea sinucigașului. Patria nu-i va datora nimic. Și Ghica e mulțumit.

Scurte fraze sănătos ironice. Bozianu mormăie :

— Je honte de me retourner à la Chambre !

— Te înțeleg. Schimbă încăperea, intervine Mavros.

Prin ușa de la intrare, larg deschisă pentru a primi pe ultimii veniți, Sașa îl vede pe Rider coborînd din trăsură și mergînd cu pași grăbiți pe alee. Zăpada este de un alb violet în lumina jucăușă a felinarelor.

— Nu ne mai vedem decît în astfel de ocazii, spune Ioan Cantacuzino lui Grigore Sturdza.

— Ce frig, domnule! face Mavros și strănută foarte convingător.

— Dar „un duh fierbe în lume“, recită beizadeaua și Ghica îl fixează cu un blînd reproș pentru ca, în timp ce imprudentul dă mîna cu socru-său, să-i spună lui Cantacuzino :

— Perseverăm în defectele noastre mai mult decît în calități.

Rider merge cu un umăr mai sus decît celălalt și zîmbește de parcă s-ar apropia de o mare bucurie.

Ceva o dezamăgește pe Sașa în ținuta lui. Cochetăria. Cămașa de mătase, cravata fin asortată stofei moi și catifelate a redingotei, o ușoară efeminare. Îl surprinsese chiar uitîndu-se în oglindă și examinîndu-și silueta. Se vedea că are o imensă încredere în valoarea sa și se prețuiește împodobindu-se cu o plăcere ascunsă. Sașa este sătulă de bărbații siguri de ei, o înconjoară din toate părțile. L-ar vrea măcar pe artist o ființă slabă, ezitantă, care să nu socotească întrebările niște răspunsuri întirziate. Nuanța disprețuitoare din felul în care privește Rider lumea o nemulțumește. Încalcă regulile societății cu o aroganță cuceritoare, dar dorește să-și domine auditoriul printr-o prea nonșalantă superioritate. „Există vocații care nasc privilegii“, își spune ea și trebuie să recunoască, oricît de neplăcut i-ar fi, că pentru Rider privilegiul constă în magia inteligenței, a harului amestecat cu o trufașă autoadmirație, cu un egocentrism aproape vulgar. Dar împotriva reținerilor ei deveniseră prieteni, se lăsase în cele din urmă cucerită. Fiecare om are tempo-ul lui : al lui Rider ?

— Vă fac o surpriză în *largo*... O să vedeți !

Asta a fost în loc de „bună seară“. Și nici nu vrea să fie prezentat altora. Lumea îl interesează numai atît cît poate să-l asculte.

Urcă scările grăbit. Treapta a cincea nu scîrție sub pașii lui. Și Sașa uită să o îmbrățișeze pe Maria Cantacuzino.

„Să vedem ce va fi cu acea surpriză din *largo*...“

În hol a intrat sobra doamnă Belu.

„Are demnitatea unui venit anual de un milion, spuse Ghica supraveghind lista invitațiilor. Să recunoaștem însă că e o demnitate enervantă. N-aș vrea s-o am. Sint mai liberal în concepții și milionul m-ar deranja.“

— Sașa, unde ați așezat bufetul? Mi-e sete! suspină Mavros.

Ghica îi face un semn discret.

— Eu, știi, cu ceaiurile mele! se scuză bătrînul.

Sașa o urmărește pe doamna Belu. Aceasta are ambiția de a fi martora inspirației altora. Aduță în saloanele ei poeți și muzicanți, pictori și savanți cu nemiluita și ea n-ar vrea ca Rider să intre în colecția aceea neîngrijită, să cadă pradă doamnelor fermecate de superbiă lui.

— Cu mâinile lipite de poalele fracului, Constantin Șuțu se apleacă plin de o ceremonioasă grațitudine:

— Vă mulțumesc, dragii mei, pentru amabila voastră invitație...

„Dacă Șuțache are aerul unuia invitat în ultima clipă, Rider îl are pe acela al musafirului fără de care toată această lume ar cădea în derizoriu.“

Grigore Șturza l-a înghesuit pe Ion într-un colț. Șopotesc, apoi beizadeaua, care este clar într-o dispoziție... literară, ridică brațele și declamă:

— „Sătulă-i țara de alesul ei!“

— Șsst! face Ghica.

— Dar ce, ce-am zis? Am recitat din Shakespeare!

Sub greutatea lui, cea de-a cincea treaptă a scării geme.

VI

„Cum să scap?“

Bălăceanu se învîrte ca un titirez prin cofetăria lui Fialcowski, de parcă nu s-ar hotărî la ce masă să se așeze. Încearcă să pătrundă întunericul de dincolo de

ferestre, spațiul vag gălbui din fața hotelului Hugues, dar pierde timpul. Trebuie să înfrunte nu pe amăritul agent cu ghetele umflate de umezeală, cu paltonul de un gri albicios și căciula îndesată pe urechile clăpăuge, care se ține de coada lui — „coada mea de drac!“ — ci pe tinărul Carp. Ar fi de rîs dacă...

Stă prins în cușca mirosind a frișcă și vanilie, căutînd o strategie eficace. „La naiba, chiar nu putem scăpa niciodată de comedie?“

Înalt, subțire, elegant, cu un baston care a stîrnit invidia tuturor autohtonilor, Petre P. Carp îl pîndește.

Are o tenacitate fioroasă, simpatică, nesigură în anumite privințe. O tenacitate „prea boierească pentru un Carp“, spusese cu morgă Grigore Sturza. Are ceva agresiv în felul în care își impune inteligența și patima activității. Pe unul ca el e greu să-l respingi, e greu să-l stăpînești; e greu, chiar păstrînd o rezervă, să nu i te supui în cele din urmă: nu-l poți respinge pentru că este capabil, nu-l poți stăpîni pentru că are personalitate, i te supui cu o echivocă ambiție, mereu uitîndu-te în urmă, la ușa rămasă deschisă intenționat, ca să te retragi în ultimul moment. Nu va avea niciodată aderenți fanatici, e prea lucid, prea tenace, prea capricios.

„Nu mai scap de...“ îi spusese Bălăceanu lui Ghica. „Atenție! Nu sufla o vorbă. Aud că a sărutat mîna lui Cuza cînd s-a întors de la studii!“ „Ei! I-a sfătuit tatăl... Dar mîna pe care a pupat-o i-a suprimat gazeta la al treilea număr! Vrea, de aceea, să intre în opoziție!“ „Hm, vrea, vrea! Să mai așteptăm“, hotărîse celălalt.

Ușor de zis, însă Carp este un bîzălău îndărătnic. Își lipise ochii de Bălăceanu și tot înghesuindu-l prinsese niște firuțe. Își învîrtea bastonul și-l pisa pe bietul om: „Inițiază-mă și pe mine, nu mă lăsa să rămîn printre epavele acestui regim!“

Epavă? Dumnezeule! Atît de tînăr, de viguros!

Cînd reușise să-l convingă, după o discuție interminabilă, că nu e nimic serios organizat, Carp își trecuse degetele prin părul rar — chelea, și-și repezea ultimele suvițe spre frunte pentru a masca mica tragedie capilară

— și începuse să tune și să fulgere împotriva opoziției neputincioase. Bălăceanu se eschivase, deși mintea celui-lalt i-o lua înainte într-un mod spectaculos. „E nevoie de armată, domnule! Mizeria aia, revolta aia de vodevil din august, chiar dacă a lăsat pe scenă câteva victime, eh, Dumnezeu să-i ierte!, tot operetă a fost, mizeria aia de la 5 august anul trecut a arătat că revolte, spontane sau nu, sînt improprii lumii noastre. Căci la urma urmei, cine este opoziția, cine ar adera la ea?” Bălăceanu miorlăia că-i e foame, că-i e sete, că-i merg gîndurile aiurea... Nimic. Carp își depăna propriul plan: „Dintre cele trei regimente de infanterie numai unul este devotat lui Cuza, cel al colonelului Solomon. Celelalte, ale colonelului Krețulescu și colonelului Călinescu sînt la dispoziția ocultă a lui Ion, Ghica... nu?” Ridicase sprîncenele și așteptase ca celălalt să se așeze distrat pe pioneza de pe scaun. Bălăceanu nu clipise, adică nu se așezase. Tăcerea umpluse camera de cîlți.

Dar nu era tînărul Carp omul care să se răsucească în lînă și bumbac.

„Regimentul 1 de infanterie... ăsta e cuiul! Trebuie reflectat asupra posibilităților de anihilare... Colonelul Haralambie este un moderat. Îl cunosc. L-aș putea coopta!” Bălăceanu, care tocmai se despărțise de suszislul colonel, scos prin ușa a doua a apartamentului său de la Hugues, avusese sentimentul că intră într-un coșmar vesel. Superbul baston de bambus lăcuit, cu măciulie de argint reprezentînd un cap de sfînx egiptean („ah, și egiptenii aceștia, se plîngea doamna Bărcănescu, ce gust! Lei cu sîni!”) se înfipsea în podea foarte hotărît. „Știi ce cred? întrebuse Carp plin de inspirațiune, batalionul de vînători comandat de Lecca ar trebui să fie în principiu în miinile roșilor!”

Carp venise în țară de două luni, cunoștea deja pe toată lumea, era disponibil tuturor combinațiilor și reușea să te surprindă prin înțelegerea aproape mistic-politică a realității. Bălăceanu cedase: „Dragul meu, nu-ți pot spune nimic azi, dar va veni o zi cînd voi putea vorbi, îți promit!” Fusese o slăbiciune. De atunci, Carp îl urmărea pas cu pas, nu voia să absenteze de la un eveniment mare — primul lui eveniment politic!

În fața lui Ghica, Bălăceanu recunoscuse aproape cu umilintă : „Mă mai ajută puțin experiența mea de conspirator de la '48, dar zău, mi-e greu să-l țin în ignoranță. Pune atâtea întrebări viclene, mi se viră în suflet și nu mai am vorbe de spirit cu care să mă fofilez. Le are el.“ Ghica își înfioase barba ; „Bălăcene, atenție ! E un tînăr inteligent, poate prea inteligent, dar *ce vrea* ? Ce... ?“ Voise să întrebe ironic : „Idealuri ? Idei ?“ dar se reținuse. Ghica așezîndu-și *pince-nez*-ul continuase jenat : „Ce... proiecte are ?“ „Proiecte ? Să aibă o funcție mare, mare, unde inteligența lui să conteze.“ „O, ce epocă trăim ! Curajul minții ia locul pasiunii clarvăzătoare !“

De trei săptămîni Bălăceanu se simte secondat în toate mișcările. „Și cît o să stau aici, printre baclavale, cataifuri și sarailii, ca să-i treacă lui Carp ambițiile ?“

Cei cîțiva cunoscuți din cafenea îl privesc cu un zîmbet neechivoc. „Aștia cred că pîndesc vreo damă !“

Iese din cofetărie. „Fie ce-o fi !“

— Carp, ce surpriză !

— Vreau să-ți spun ceva important.

— Important este că am întîrziat la concert...

— Lasă, cîntă Rider și fără dumneata. Ascultă ce-ți spun : Se pare că maiorul Lecca este în brațele conspirației. Știi ceva ?

— Domnule ! M-ai înebunit, domnule ! De unde vrei să știi !

— Nu mă lăsa pe de lături ! Simt că se pregătește ceva !

S-a făcut ora nouă și Bălăceanu e grăbit. „Trebuie, trebuie să scap ! Și la urma urmei, acum se alege totul !“

— Carp, *avez-vous* un revolver ?

— Pourquoi faire ?

— Cela ne vous regarde pas, mais répondez à ma question !

— Je n'en ai pas, mais, mon père en possède un...

— Atunci vino la mine înarmat, în noaptea asta pe la ora două. Spui că vrei să supăm împreună.

Carp se oprește din mers. Privește spre felinarul ce pîlpiiie în colțul străzii Cămpineanului. Ezită. Își tot strîn-

ge paltonul pe lângă șoldurile înguste. Se decide cu greutate :

— Să știi că și eu am avut un rol în chestia cu maiorul Lecca...

Pe tălpile lui Bălăceanu iar s-au prins niște cîlți, dă mereu să-i desprindă, își freacă picioarele de zăpada gălbuie. „Răsplata, asta este, vrea răsplata !“

— Te aștept negreșit, spune și o ia înainte ferm, grăbit, aproape în fugă. „E foarte periculos, nu zău, foarte periculos ! Și vine cu tot tineretul după el, tineretul sensibil la replică, la șarmul cinismului, la aerele lui de om practic... Junii nu-l vor agreea, nu-i vor fi partizani, îi vor imita, însă. Îi plac combinațiile năstrușnice, neașteptate, îi face plăcere în egală măsură conflictul cu puterea sau cu opoziția. E un om de viitor ! Vorba lui Ghica : *ce epocă trăim !* Vinăștia tineri, care n-au idealuri, au prea multe proiecte, proiecte de combinații politice ! Te-ai fi așteptat de la Carp, un admirator al lui Schopenhauer ?“

A întârziat.

Se oprește în dreptul unui felinar și-și privește ceasul.

Începe concertul fără el. Și asta n-ar fi nimic, dar începe discuția cealaltă, din culise...

Parcă nu-l mai urmărește nimeni.

E curat ca lacrima. Bruioanele proclamațiilor și listele guvernului au rămas la Ghica de ieri, dosite într-o carte de geometrie — o carte plină de romburi, cercuri, elipse, patrute și triunghiuri, unele în altele, o zurbageală de linii din care el n-ar pricepe nimic. Poate doar un fel de tensiune. Da. Tensiunea în care trăiește orice obiect și orice ființă, tensiunea formelor lui ! Elipse, romburi, patrute sau combinații, multe, multe combinații !

A ajuns aproape de poarta lui Ghica și parcă ar vrea să mai întârzie.

„Iată un om deștept, capabil, limpede la minte, își spune privind spre fațada luminată de felinarele gălbui. Dar l-a făcut Dumnezeu *omul din umbră !* Omul care sperie pe cel de la putere, omul care dărîmă, dar niciodată cel care îi ia locul. A face istoria înseamnă pentru el această lucrătură fină din culise. Apare pe scenă rar, cu voluptatea unui actor distins care face figurație sau

se deghizează într-un personaj modest sau cu plăcerea acelor pictori care își schițau altădată portretul într-un colț obscur al tabloului. A fi prim-ministru este o astfel de discretă ieșire dintr-un ambițios anonim. Cît va fi Ghica prim-ministru? O lună, două, trei, cel mult șase luni! Nu există un cordial dialog cu puterea în fața publicului pe care fostul bey de Samos să-l întrețină mai mult decît timpul necesar unor subtile replici. Cuza a simțit asta. De aceea n-a fost destul de maleabil în raporturile lor. A preferat ura lui Ghica, umilinței pe care mintea acestuia i-ar fi provocat-o în calitate de colaborator — o minte perfidă. Te lași mai ușor manevrat de un Liebrecht — vizirul dependent, decît de Ion Ghica, însoțit mereu de cîinele său credincios: aroganța! Strivește cu logica, apasă, calcă pe nervi pentru că e viclean, pentru că nu vrea nimic decît afirmarea propriei sale opinii, pe cînd celălalt, lacheul șmecher, e oricînd eficace în treburi de toate felurile, oricînd poate fi zvîrlit dacă nu mai place. Deși, de la un timp, slugoiul e atît de agățat de cel pe care îl slujește, știe atît de multe despre el încît acestuia îi este greu să se mai scuture, fără riscuri, de zelul lui insinuant.

Ca să se lepede de Ghica îi trebuia lui Cuza o remaniere de guvern, pentru a se lepăda de Liebrecht îi trebuia să se priveze pe sine de anumite vinovate plăceri.

E cam frig. Bălăceanu e grijuliu :

„Să nu-mi înghețe umbra.“

Se uită în spate.

Nimic.

Oare?

Străzile sînt pustii.

Doamna Ghica vrea muzică. Soțul ei este generos în această privință, scoate banii, plătește un mare artist, oferă o masă rafinată, e cuviincios cu bucuriile nevinovate ale soției sale, dar vrea și el muzica lui, cea din piață, micuțele tunuri cu afeturi învelite în paie, pașii în *pizzicato* ai soldaților regimentului 1 Infanterie, ca și ropotele mărunte ale cailor celor comandați de maiorul Lecca.

Ieri seară, Haralambie primise instrucțiunile cu aerul că o întreagă viață va purta pe umeri semnele trădării, dar Lecca era omul ce credea îndrăjit că, la semnalul lui, universul însuși se va prăbuși în haos. Se vor răsuci stele, planete, galaxii întregi... Iar Cuza, trădatul („Nu nu trădați, domnule colonel Haralambie, legile pentru care ați jurat au fost încălcate. Un militar, dacă se supune orbește, poate ajunge o bună unealtă a unui dictator!“ Acesta era argumentul lui Ghica) va fi îngerul căzut!

O trăsură trece pe lângă el. Din ea coboară o femeie și un bărbat care pînă la intrarea casei se tot ceartă. „Bărcăneasca!“

A ajuns la timp.

Agentul care îl urmărise stă sub un arțar înghețat. S-a strecurat ca pisica: Se salută discret („măi, măi!“) cu cel care supraveghează vila lui Ghica. Paltonașe cenușii la două rînduri, căciulă de miel cu bordură, subțirei, cam nemîncăți, plini de înverșunare și de ifose. Vin din funduri de țară sau din margini de mahala. Uite-i în centru! Vorbesc familiar despre „beizadea Mitică“, despre alde Cantacuzino, Văcărescu, Câmpineanu etc.

Bălăceanu îi părăsește melancolic.

— Te lași așteptat de parcă ai fi chiar pianistul! Îi mustră Ghica, strîngîndu-i mîna.

— Tînărul Carp a fost pe urmele mele! suspină.

Împreună cu ultimii invitați urcă scările. Face două complimente doamnei Bărcănescu și trenei ei de mătase crîmpoțită, prinsă într-o puzderie de floricele și panglicuțe.

Treapta a cincea a scărilor scîrție sub pașii lor grăbiți.

Bălăceanu se întoarce spre Ghica, aflat în spatele lui și-i șoptește :

— Carp va face carieră pînă la urmă!

Ghica însă nu-l aude, dă ultimele porunci valetului. „Louis are ceva schimbat în ținuta lui. Hm, parcă i-au crescut urechile în ultima vreme! Ia să mă uit și la Henry, nu cumva măgarul...“

— De cine vorbeai?

— De Carp, revine Bălăceanu.

În zumzetul salonului salută, din prag, grupurile deja formate. Zimbete, stringeri de mină. Este împins lângă fotoliul doamnei Oteteleşanu. Amabilități. Își trage cravata sub bărbuță. Respiră. Nu crede că are un aer prea conspirativ, dar n-ar fi rău să arunce câteva delicate fraze admirative doamnănelor din jur. Ei, dar nu mai e timp. Sașa Ghica își aduce la pian artistul.

„Ah, Rider... pianistul evreu, cel care a înnebunit cucoanele Bucureștilor... Ei bine, tot ele or să-l asculte!“

VII

În nișa cu ferestre înalte a salonului casei lui C. A. Rosetti a fost instalată mica orchestră : un pianist, doi violonceliști, doi violoniști care atacă viforos (vifor în lighean !) un vals. Camera, golită de masă și scaune, are draperiile prinse în șnururile de mătase ca din greșeală și lumina permite trecătorilor zgribuliți de pe stradă să vadă umbrele cețoase ale celor ce petrec înăuntru, să simtă veselia balului, ca palidă imagine a unei vieți fără griji, fără necazuri, a unei vieți de o senzuală frivolitate.

Dar înșelătorie este !

Perechi, perechi, deputații liberali dinainte și de după '64 („acel 2 mai '64 care a împărțit '48-ul în două“, cum spunea un scriitoras blond), gazetari, negustori prosperi și o frumoasă aristocrație idealistă și în parte scăpătată, trăind toți în aburii politicii, se mișcă lent în ritmul valsului, încercînd să facă multă gălăgie.

De ce atîta zgomot ?

La parterul și la subsolul casei, acolo unde este tipografia „Românului“ sau a substitutelor sale efemere (ziare îngăduite și apoi suprimate de o mină mai mult capricioasă decît autoritară) este întuneric beznă, dar un întuneric cu multe surprize. Fantome bîntuie printre mașinile

și sulurile de hirtie, printre mesele cu sertărașe pline de litere de plumb și dulapurile cu cerneluri. Gălăgia de sus pare aici înfundată în vată.

Direptorele, fundatorele și redactorele se strecoară plin de zîmbete printre dansatori. Plin de zîmbete și pătruns de îngrijorare. E o noapte mare, una din acelea care îi plac grozav.

Eliad-Circiumărescu se apropie de el cu paharul în mîină și, arătînd demonstrativ vîrtejul fustelor, penelor și volanelor, răcnește :

— Dom'le, constat că noi, liberalii, ne-am înrudit : căsătorii, cununii, cumetrii, botezuri... ha ! ha ! sîntem o familie, ce mai !

Purtat de vals și de propria sa exaltare, Rosetti se cufundă în amintiri :

— Știi cînd mi-am dat și eu seama de asta ? În august '65, în cazarma pompierilor unde eram arestați. Acolo am înțeles că politica are ceva din freamătul unei familii...

Cei din jur se posomorăsc. Rosetti holbează ochii spre Maria. Soția sa clipește des. A spus ceva ce nu trebuia ? Amintirea unei arestări, chiar și a acelei arestări dulci-amărui de acum șase luni, nu e bine venită ? Conflictul de azi minimalizează conflictul de ieri, dar soluția lui ține, totuși, de miracol ! Imprevizibilul are forța lui de distrugeră ! Ce va face Cuza ?

La o masă de joc, prefectul Beldiman pare încîntat.

— Sînt în mîină, domnilor ! spune agitîndu-și picioarele pe sub masă.

— Mda, ne cam bărbierești !

Bancnotele mototolite se adună. Privirea lui Beldiman exprimă numai recunoștință față de un destin atît de generos.

Maria Rosetti oftează, își așează palmele împreunate în poală și privind salonul, cam micuț, bizîind de focul dansatorilor, găsește că se poate ieși din impas :

— În iarna asta interioarele s-au umplut de plante exotice, parcă ne-am dori toți o junglă la domiciliu.

Toți se relaxează. Începe conversația despre plantele exotice.

Oleandru și palmierul pitic din colțurile salonașului evocă, pentru unii Nisa, pentru alții Alexandria, pentru alții Constantinopolul, Brussa, Smirna, Hios... apele Mediteranei, lumea elegantă occidentală, cea pestră orientală, nu, nu-i vorba de junglă... e ceva romantic... Inepuizabil subiect !

Dar Rosetti a rămas la august '65 !

— Aici, la noi totul se petrece în intimitate. Avem sentimentul că istoria o facem toți și apatia aparține tuturor ; pușcăria e un salon, salonul o pușcărie, dușmanii ne sînt rude apropiate și prietenii viitori adversari siguri pe care însă, în viitorul al doilea, îi vom recupera ca prieteni. Familiaritatea, felul cum fraternizăm cu cel care nu mai are puterea, după ce atunci cînd a avut-o ne-a distrus viața, felul cum tiranul însuși n-are chef să-și anuleze opoziția, iar opoziția au în ura lor ceva din ranchiuna rudei sărace, toate par conflicte de familie. Familiaritatea ne temperează pasiunile...

— Aveți o rochie superbă, doamnă Rosetti ! intervine Costinescu.

Maria așează cochet pliurile fustei de tafta violet

— Vă mulțumesc că ați remarcat-o, este opera unei gândiri înalte !

— A dumneavoastră ?

— Nu, e rodul fanteziei Bichettei.

Cînd i se face un compliment Maria privește peste capul „admiratorului“, prefăcîndu-se a nu-i fi înțeles cuvintele. Costinescu, surprins, se întoarce să vadă ce se petrece în spatele său, iar ceilalți se amuză.

Numai Rosetti stă cu brațele încrucișate. Meditează. Evocă.

A îmbătrînit ?

Cazarma pompierilor din august '65...

Nu făcuseră decît să arate Europei starea de lucruri din țară, dar lăsaseră totul în seama unei *familiarități* conspirative. Aruncaseră cîteva afișe cu apeluri la revoltă, mizînd pe nemulțumirea zarzavagiilor și a tutunghiilor... A fost o scînteie mică, iar dramatice n-au fost decît cele cîteva cadavre rămase pe caldarîm, căci ei, arestații, bănuții instigatori și organizatori, s-au trezit într-o

caniculară detențiune. De la fereastra lui, îl vedea pe Brătianu, pe Alecu Golescu, pe Carada (drapat în rolul victimei triumfătoare, acesta se fiția de cinci, șase ori pe zi prin fața ușii lui îndreptându-se spre latrină, de parcă ar fi suferit de bășica udului, și-i făcea cu ochiul). Fusesse un arest cu bunăvoință și Cuza îl ridicase cu destulă silă, ca pe o mânășă jilavă de femeie bătrână, ceea ce enervase și mai mult opoziția.

Grand, cumnatul lui Rosetti, venise să-i îndulcească prizonieratul. Chilia se umpluse de cărți și ziare, de coșuri cu mâncare și vinuri, cu fructe — mai simte și acum mirosul blînd al piersicilor. Niculache Golescu trecea în grabă, flancat de jandarmi, spre celula lui Alecu-Albul, de unde se auzea mereu aceeași frază patetică : „Țara e bolnavă și Domnitorul pleacă la băi !“ În panerașele lui, acoperite de șervete fine de olandă : vin de Odobești sau de la Florica, galben ca ceara și sticlos ! Costache Cantacuzino îl luase pe cheazășie pe Radu Rosetti și acesta străbătuse curtea cu pas milităros. Apoi îl văzuseră pe Radu Ionescu, între baionete, capturat de undeva, de la moșia unei mătuși. Avea fața celui ce se întreabă : „Eu, cu surtuc *à la Quizot*, cu favoriți ca ai ducelui d'Orleans, eu, eu între baionete ?“ Poate că din pricina acestei superbii interrogative i-au și dat drumul mai repede.

Brătianu primea căldărușe de aramă cu flori de cîmp de la Pia și se înmuia de duiosie ca un burete în apă și-i trimitea lui Rosetti pe fereastră bezele frățești. De atunci, pentru că adresantul răspunsese la aceste semne de afecțiune cu aceeași larghețe și insistență, Brătianu nu mai credea, orice ar fi făcut, că Rosetti este miop. „Cum, mă vedeai ? Atunci ori te prefaci că nu vezi departe, ori te-a luminat pușcăriia și acum străpunzi spațiul !“

Prin curtea cazărmei, în uniformele lor ponosite, alburii de vechime, pompierii își tot întindeau furtunile, spălau gălețile, împingeau tulumbele...

Brătianu era foarte interesat dacă zăcătoarea în care s-a pus vinul din urmă, la Florica, la moșie, s-a umplut cu butoaiele indicate de el intendentului — i-ar fi părut rău ca, în zăpăceala creată de absența lui, să rămîină

goală și se străduia în scrisori să dea sfaturi gospodărești cu nemiluita.

Astă a fost atunci.

Dar *acum* ce va fi ?

Dacă încercarea lor eșuează, nu cazarma pompierilor îi va găzdui. În cel mai bun caz fuga, exilul, apartamentele înghesuite ale Parisului, gările cu miros de fum și urină, broșurile de propagandă necitite de nimeni...

Ce va fi *acum* ?

Cuza, cine este Cuza ? Unul de-al lor care își dă aerele celui ce întreține familia când de fapt o ruinează ! Ei se răzvrătesc împotriva unuia care a uzurpat locul lui „nenea“, aceluia personaj romantic care vine în zori, în frac și cu pelerina neagră și fularul de mătase albă fluturînd molatec, așvirle pe masă un purcoi de bani cîștigați la cărți sau ruletă și peste trei zile fură din sertarele secrete ale celorlalți cîțiva poli, cîteva sute, cîteva mii, pentru a le risipi.

Beldiman a mai cîștigat un maldăr de bani. Îi sticlesc ochii. Jocul s-a încheiat pentru el, nu vrea să intre în declinul norocului. Pretexțează : are treburi la Prefec-tură...

— Ha ! Ha ! I-auzi, domnule, faci inspecții de noapte ? se amuză Cîrciumărescu.

— Fac, coane Eliad, cu zvonurile astea de complot, trebuie mereu să fii la datorie.

— Du-te, du-te, slujba-i slujbă, dar trebuie să ne acorzi revanșa...

— Oricînd, oricînd... spune prefectul, îndreptîndu-se hotărît spre ușă.

Dar cupa de șampanie pe care Maria Rosetti i-o oferă îl întîrzie.

— Sînteți magnifică, eroică, fantastică...

— Domnule Beldiman, am o singură speranță, aceea că mințiți sincer.

— Vai, sincer, sincer, conia mea !

Sărmanul !

Rosetti își plimbă degetele prin barba țepoasă.

Ce va fi *acum* ?

Nu mai există o populație aptă de revoltă, capabilă să-și ia răspunderea unei uriașe pierderi. Se bodogăne în șoaptă. Pentru că, de bine de rău, fiecare și-a încropit câte ceva — câte ceva chiar mizer : o căsuță amărită în mijlocul Bucureștilor, un petec de pământ în inima satului pe care-l vor pierde din pricina liotei de copii din jur, o slujbă, o leafă, o pensie ; speranța unei avansări face minuni, dorința ca băieții să facă o carieră avocățească datorită unei burse de stat și ca fetele să se mărite bine datorită relațiilor tatălui și ale fraților...

— Din pricina camarilei, miniștrii au ajuns valetii palatului, îl aude pe Lapatti perorînd chiar în fața orchestrei. Bichetta îl trage de mîncă mai de-o parte.

— Cuza este încă un simbol al speranței populare. Cuza nu a ajuns să întrupeze eșeurile acestor șapte ani de domnie, este încă omul iluziilor de la 1859.

Rosetti își viră mîna dreaptă prin despicătura hainei. Și-o lipește de inimă. Nu-l doare, nu-l supără, îl face de rîs printr-un romantism desuet și-l predispune la oratorie.

— Franța, dragii mei, a furnizat popoarelor pe care le-a cucerit prin spiritul ei democratic și republican rațiunile de a se revolta, dar nu și sprijinul material...

Maria se ghemuiește în rochia amplă, violetă și-i spune doamnei Costinescu :

— Ați auzit că, la balul Teatrului, Prințul a dansat de două ori cu doamna Marmorosh ?

Valsul s-a încheiat. Bichetta vine să-și sărute tatăl :

— Oh, je suis heureuse, heureuse, papa...

E ușor transpirată și freamătă încă în ritmul dansului.

Își va aduce aminte de noaptea aceasta ca de un bal al tinereții !

— Îi place să se arate mereu, mereu îndrăgostită, numai că-și schimbă prea des obiectul pasiunii. Plutește într-o stare permanentă de bucurie naivă, de candoare iresponsabilă care îl înduioșează pe tatăl nîciodată prea sever. Știe că n-ar trebui să fie atît de îndrăzneată în sentimente, dar tare e nostimă — va fi cu siguranță *una donna dolce picante*. Face impresie proastă pentru că e capricioasă. Dar i-ar putea reproșa el asta ? El care, la tînerețe n-a cunoscut lege, n-a cunoscut discreție ! Plăceri

și scandaluri ! Partenerii Bichettei, la început surprinși și încântați de imaginația ei cochetă, sfârșesc prin restrângerea acțiunilor și prin ocheade ironice. Părinții au răsfățat-o prea tare ; și nici ei nu sînt de vină, Bichetta s-a născut cu acel fel de imaginație care predispune orice părinte spre o proastă pedagogie. Și totuși privilegiul răsfățului i-a dăruit prea multă libertate !

Începe mazurca !

Invitată să-și ia locul printre dansatori, Bichetta lasă în urmă un năzdrăvan parfum de tinerețe și nepăsare.

Rosetti oftează. A rămas cu Alecu-Albul și se întoarce la gândurile lui tulburi :

— Mă tem de Ghica... Este o capacitate, o mare inteligență, nu e șarlatan, nuuuu, dar e prea ambițios.

Golescu tace. Din pricina mazurcii nu pare prea atent însă, aplecîndu-se spre urechea prietenului său, dă drumul unei argumentații pentru care pare pregătit din timp.

— Ce te frămîntă ? întrebă făcînd un gest larg cu mîna în care ține paharul de șampanie. Ghica își anulează șansele tocmai din pricina senzației pe care o lasă că abilitatea lui i-ar îndreptăți niște uriașe ambiții. De aceea nu cred că este periculos, nici pentru liberali, nici pentru conservatori, nici pentru eventualii candidați la tron, pentru că în firea lui există un prag de... relaxare. Ca la metale, rîde Albul ridicînd paharul, cum au metalele un punct de topire, peste el nu trec, nu pentru că n-ar avea relații, sprijin, șanse, ci pentru că el însuși nu-și poate valorifica izbînzile. Pentru conservatori este un renegeat. Pentru liberali nu este periculos pentru că nici măcar nu e cunoscut de populație, deși a fost de două ori prim-ministru: A făcut el '48-ul, dar la Constantinopol, n-are popularitate, e un boier retras în lumea lui. În schimb, are pentru noi toți o calitate, și Albul soarbe fin din buza paharului, va lua asupra lui și eșecul și victoria rămîinînd în umbră, va lua asupra lui toată conspirația, asta este recompensa ambiției lui...

— Frumos le mai zici, dar mă tem. Ghica mi-a spus odată o frază frumoasă : apari în lumînile rampei două ore, ești rege, ești înțelept, ești nebun, și te întorci acasă pe ploaie...

Privește gînditor trupurile dansatorilor înveselite de ritmul mazurcii și continuă :

— Ghica pune patimă personală în detronarea lui Cuza și de aceea și-a folosit cu prudență relațiile cu englezii, turcii, francezii. Are o noblețe, un cavalerism subtil, înăscut, dar cînd Cuza nu va mai fi, ce-l va mai reține ?

Peste veselia tuturor se prăbușește ca un ciot de brad uscat un fluier strident.

— Ce-a fost asta ? tresare Albul.

— Un vardist !

— De ce ?

— Poate facem *prea* mult zgomot.

— Nu s-ar putea zice că e mult zgomot pentru nimic !

Rosetti se reazemă de spătarul fotoliului din apropiere cu un gest teatral :

— Vom uimi Europa, Alecule !

VIII

„Strălucitor e soțul meu, fermecător !“

Sașa pășește alături de el și-i analizează volubilitatea, stilul provocator, modul cum acaparează spațiul dintre el și ceilalți, păstrînd însă, în spatele acestui zgomot, o atenție și o tăcere.

A lăsat-o să înainteze printre scaune și fotolii, rămî-nînd lîngă ușă, agățat de replicile hazlii ale lui Bălăceanu. Ea nu mai prididește cu întrebările amabile, cu gingășiile politicoase. „Stau confortabil lîngă doamna Șutu și-i ascult confortabil pisălogeala, descrierea amănunțită a puzderiei de boli care au năpădit-o și peste cîteva ore s-ar putea întîmpla dezastrul.“

— În partea stîngă un junghi, o înțepătură...

— Îngrozitor !

Trage cu urechea la conversația de alături. Este suficient să dea din cap și să rostească din când în când acel „îngrozitor“ pentru a-și îndeplini obligațiile față de doamna Șuțu.

— Domnule Ghica, ați auzit ultima anecdotă?

Consulul Tillos are orgoliul ultimei anecdote. Pe fața prelungă, îmbujorată de o bucurie copilărească, se văd urmele unor nopți nedormite : cearcăne violete și obraji buhăiți.

„Bărbații sînt mai apti de joacă la maturitate decît femeile ; pe ele le apucă sarcasmul sau visarea melodramatică !“ observă, în timp ce află cu adîncă mîhnire de catastrofele pulmonare și intestinale ale doamnei Șuțu.

Ghica se trage mai aproape de Tillos.

— Să auzim !

Sasei nu-i scapă absența nuanței de curiozitate temătoare a lui Ion. Cînd Sir Stradford îi oferea la Constantinopol perla epică a diplomației trebuia să fie mefient din pricina ironiei lui cam isterice, aptă să-ți taie buna-dispoziție chiar în clipa în care deschideai gura să rîzi. Dar cei din jurul lui Tillos lasă o liniște caldă, de covor moale, pe care domnul consul abia îl atinge cu „papucul de mătase“.

— Un evreu creștea găini și într-o zi încep să-i moară una după alta orătăniile. Se duce la rabin : „Ce să fac, reb Isze ? Îmi mor găinile !“ Rabinul se gîndește adînc și-i dă un sfat. Evreul se duce acasă și se ține de sfatul primit, dar găinile continuă să moară. Se duce din nou la rabin : „Ce să fac, reb Isze ? Îmi mor găinile !“ Rabinul iar se scarpină în barbă și-i mai dă un sfat și bietul om îl urmează, dar găinile continuă să moară...

— Ce încăpăținare ! face Bălăceanu.

— Și tot așa pînă mor toate. Se duce evreul la rabin : „Reb Isze, mi s-au prăpădit toate puicuțele, ce mă fac ?“ Acela stă, stă, se gîndește, se gîndește : „Ce să facem, Șloim ? Eu sfaturi mai am, dar tu nu mai ai găini !“

Se zîmbește, se ride, se hohotește, mai cu lene, mai cu zel. Ghica ridică sprîncenele și ochii îi sticlesc vesel :

— Într-adevăr, domnule consul, sfaturi mai au și rabinii noștri, însă găini nu mai avem.

Abia acum cei din jur rid copios, iar Tillos bate în retragere cu discreție. N-a prevăzut rezultatul anecdotiei ? A uitat că aici în sud-estul Europei nici o anecdotă nu este gustată fără a i se oferi o aluzie politică. Îl privește pe Ghica suspicios : sigur, zvonurile care circulă despre el sînt adevărate : este capul coaliției împotriva lui Cuza, este eminența ei cenușie.

— Ați văzut ? Am avut dreptate, îi spune Ghica doamnei Vlădoianu, balul de la Teatru n-a avut nimic extravagant !

Se joacă, și cu cită cruzime se joacă ! E abil, știe să riște. Sașa îl vede aruncînd asupra salonului privirea lui posesivă, aceea care spune : „aceasta este lumea în care mă simt bine, care mă prețuiește, în care pot face cîteva lucruri importante, care mă înțelege...”

Dar consulul Green abia acum a aflat poanta anecdotiei și, în celălalt colț al încăperii, izbucnește în rîs odată cu amabila lui însoțitoare care, deși n-a înțeles nimic, nu pierde ocazia să se distreze. Domnișoara Mița Ghica, numai zulufi și panglici, gata să se lanseze în societate cu cele mai desăvîrșite maniere !

Sașa se strecoară în încăperea alăturată. Aici e o tăcere de capelă, tăcerea unei reculegeri. Rider se ridică încet, nepoliticos de încet, din scaunul de lîngă fereastră. Dă din cap :

— Putem începe, doamnă Ghica ?

Din cadrul ușii ea face semn spre Louis, care se avîntă solemn și aprinde luminile pianului.

Foșnete de mătăsuri. Șoapte. Scaune așezate binișor în poziția cea mai comodă.

Lenș nu mai prididește cu laudele adresate, peste capul doamnei Grădișteanu, fiicei acesteia :

— Cette demoiselle se hâterait de grandir exprès pour nous veillir, cită maliție din partea unui copil !

Dar în jur se sîsîie ușurel pentru a-i domoli avîntul.
Linîște.

Culorile salonului devin mai vii, fețele oamenilor mai calme.

Rider se apropie de pian, își potrivește scaunul, se concentrează, în timp ce Sașa trece încet în spatele lui. Are senzația că nu-și va putea reține un plîns nervos. Pe prima pagină a partiturii stă desenat un trandafir. Așteptînd ca ea să se așeze, Rider îi zîmbește.

O, dar ea s-a dezobișnuit de asemenea gesturi tandre, demult, și de aceea îi vine să desprindă de pe filă, ca pe o floare presată, trandafirul acela desenat stîngaci — numai așa i-ar părea real. Dacă, brusc, ar căpăta relief?

Rider se ridică și rostește cald în tăcerea salonului :

— Sonata opus 10, numărul 3 în re major de Ludwig van Beethoven.

Preț de cîteva minute nu se aude decît focul duduind în sobele din colțuri. Apoi primele note, cele patru note din *presto*, oprirea pe *do*, suspensia, adîncirea lui *do*, ca o cădere veselă, încrezătoare, nervoasă, în prăpastie. Sașa urmărește cînd degetele noduroase, efilate care ating clapele, cînd trandafirul ce pulsează ca o inimă în colțul paginii. Încet, o învăluie bucuria, bucuria, casa ei se umple de muzică, de frumusețe, de speranță...

„Și voi avea o surpriză în *largo*!”

... Notele joacă pe hîrtia poroasă, printre linii, degetele pe clape mîngîie, răsfață, brutalizează, mîngîie, răsfață, brutalizează...

Întîlnește privirea fetiței. Eliza stă pe un taburet la picioarele bunicii ei. Are ochii mari, negri, aproape ieșiți din orbite, umerii slabi îi împung rochia, bretonul n-a rezistat droturilor, alunecă moale pe fruntea bombată. „Copilul acesta este prea serios, chiar prea sumbru pentru vîrsta lui“, spune Ion. Nici ea nu-i poate atinge sufletul, care la cea mai mică apropiere se ghemuiește și scoate țepi ca un arici. Eliza e fascinată de mîinile lui Rider, de dansul lor de fluturi sălbăticiți, amețiți de parfumuri tari. În finalul primei părți, Rider i se pare deodată prea cuminte.

Muzica — un trecut netrăit, o amintire imaginară !
Singurătatea se poate ascunde printr-o vivacitate senzuală, dar ea este și un refugiu în care imaginația lucrează, scormone ca o cîrțiță. Și orice amintire este însoțită de o senzație muzicală, sau olfactivă... așa cred unii scriitori.
Sașa respiră greu. În jurul ei sînt prea multe lucruri care par ieșite din țîțni.

Prima parte s-a terminat. Toată lumea tușește, șoptește. Ion și alții au dispărut din încăpere. Louis așteaptă în ușa poruncile ei. Doamna Vlădoianu, admirîndu-și panglica verzuie ce-i împodobeste corsajul răspunde destul de tare vecinei sale :

— E isteată foc !

Rider întoarce capul spre Sașa : „Gata ?“ Ea îi răspunde cu un zîmbet : „Gata !“

Dar trandafirul nu mai e. A rămas pe prima filă, ireal, un semn magic, o iluzie.

Lumea din jur, colorată și atentă, arată ca un stof de păsări în preajma unei surprize teritoriale. Ținuturile din sud sînt mai reci în anul acesta decît cele din care au plecat. Ușoară panică.

„...aceste agregate armonice dure și întîrzierile rezervate pe o disonantă...“

Mîhnirea, tabloul morții și al dragostei !

Un țipăt deviat. Acesta e *largo* promis.

„Da, iubești totul, îți iubești și bărbatul și copiii, casa, părinții, lumea căreia îi aparții, le iubești așa cum sînt ele, iubești natura și sfidătoarea ei indiferență, așa cum este ea, și totul, totul se întoarce împotriva ta, căci adevărul este atît de contradictoriu, te amenință, te condamnă la moarte. Lent. Sigur. O moarte prin oboseală. Cînd ostenești să iubești, mori...“

O șansă, o surpriză în acest *largo*...

Dar Sașa înțelege fulgerător că Rider a vrut să-i dovedească doar cum Beethoven îl ucide pe Mozart, aici, în aceste accente tragice. Toată această ambiguitate poetică are sensul unei demonstrații artistice, atît.

Aceasta a fost surpriză din *largo* : muzica, un joc subtil al puterii !

IX

Printul Cuza ține cărțile cu două degete ale stângii, cu dreapta răsuțește monezile din căușul metalic al mesei.

E un complot, e un complot! Naiba să-l ia!

Sachelaridis are bani, dar vrea putere; el are putere, dar nu mai vrea nimic. Gîndul îi stă la o viață simplă, liniștită, retrasă. Nu va putea nimeni să-l acuze că a băgat mîna în punga statului. I-a lăsat pe alții s-o facă. Marie ride, așezîndu-și fișicurile:

— Liebrecht e trist. Toată lumea îl urăște!

— Mda, mormăie Cuza, a ajuns principalul argument al opoziției, personificarea *slăbiciunilor* mele. „M-a ajutat, mi-a fost fidel pentru că l-am lăsat să se îmbuibă. E obraznic, e îndrăzneț, însă util. La urma urmei au și slăbiciunile mele nevoie de un sprijin!“

Marie a venit îmbrăcată în rochia ei verde-marin, cu mîneci mușchetar. Azi, arată puțin ofilită. I-au apărut cearcâne sub ochii luminoși, sub bărbie o mică și încordată gușă, care nu e de loc dezagreabilă.

— S-ar zice că *slăbiciunile* mele au avut mai multe proptele decît vreau să recunosc, spune Printul privind-o.

Felul bizar de existență al Palatului se datorează în mare parte acestei femei fermecătoare, domnilor! E plină de drăgălășenii, nostimă, generoasă (dacă așa i se poate spune unei risipitoare — toată servitorimea o adoră pentru asta), este agreabil melancolică și exuberantă cu delicii. Oare nu merită din partea unui Prințipe cîteva mizerabile daruri? Sigur, puteau fi mai puțin publice.

Cuza o privește atent. Buze senzuale, ochii mari, genele lungi, ca la carte. Nasul (prea mare), petele de pe obraz, micul semn deasupra sprîncenei stîngi și, în general, to-ropeala visătoare a gesturilor ruptă de bruște izbucniri de energie rea, copilărească, de zvicnete capricioase — toate se înțelegeau, se armonizau, se impuneau.

Marie strînge evantaiul cărților:

— Două.

Umerii lui Sachelaridis se zbat sub haina prea strîmtă. „De ce n-a apărut în seara asta Liebrecht ?“ se întrebă Prințul și, așteptînd cărțile, își mîngîie fruntea. În ultima vreme durerea din fundul ochilor, din tîmple e mai puternică. Liebrecht e o slugă simpatică, dar (se pare) nu mai are rușine. Tare ar vrea să se certe acum cu el, dar ia-l de unde nu-i. Trebuie să-și înghită supărarea.

— Încă de cînd m-am întors din exil, spune, am observat apariția unei noi categorii de oameni, categoria celor ce doreau să facă politică pentru a avea bani. După desființarea privilegiilor au apărut și cei care, avînd bani, vor să decidă în politică. Striviți între ei, o mîna de idealisti, de oameni cu principii care fac, din ce în ce mai evident, o figură ridicolă.

Sachelaridis împarte tăcut cărțile. Prințul le ridică pe ale lui. Fața îi rămîne neclintită în mîhnire. Marie filează și surîde vicleană. Grecului nu-i place atmosfera. Ochelarii îi cad mereu pe vîrfurile nasului. Își privește partenerii peste ramele de argint, prudent și asudat. Prințul ar putea avea asul de cupă sau nimic.

În palat e prea cald, mult prea cald.

— Sînt cîțiva oameni care mă iubesc pentru defectele mele, spune Prințul, mîngîind brațul alb al Mariei, dar mulți mă urăsc pentru calitățile mele.

A avut asul de cupă !

Sachelaridis își trece un deget durduiiu între gulerul prea strîmt și gîtul prea gros. Îl privește cu admirație. Ce mai perora, ce mai trîncănea și ce mai cîștiga ! Dar Cuza este adîncit deja în analiza micii grămăjoare de bani din dreapta lui.

Să mizeze mai departe ? Să nu mai mizeze ?

Aruncă bancnotele și zîmbește Mariei care, imediat, își retrage strategic monezile.

— Tubește-mă, doamnă Obrenovici, pentru viciile mele !

Mîinile albe, degetele subțiri cu pielea transparentă au adunat în căușul mesei de joc speranța cîștigului.

Ce-ar fi Marie fără sensibilitatea binevoitoare a lui Vodă ? O feminitate irosită. Un bancher burtos ar... Nu s-ar zice că i-a dat un rol prea ușor în fața acestei lumi

ipocrite, rolul de curtezană princiară ! Puternica Marie, îndrăzneța Marie, biata Marie știe să-l joace sfidător și cu voioșie.

S-ar putea cântări bine cine pierde și cine câștigă ?

Câștigă Cuza o afecțiune interesată, ambițioasă sau câștigă ea o poziție total opusă mentalității familiei și lumii din care vine ? Sînt legați prin același fel de izolare ? El a sfidat convențiile politice, ea a sfidat pe cele morale. Prietenii de odinioară au vrut ca el să dea funcției lui o virtute pe care n-o aveau nici cei dinaintea lui. Sperase Marie că el va urma exemplul lui Bibescu, va divorța și ea va fi a doua Marița Văcărescu, influentă, ambițioasă, autoritară, răzbunătoare ? Cum să plutească ea, fragilă, singuratică, fără impertinență, printre atîția dușmani ?

— Eu, spune Prințul, am stat la jumătate de drum, nu m-am lăsat despuiat de defecte, nu mi-am cedat calitățile ! A ieșit prost, oare ?

Sachelaridis aruncă bani după bani.

— Vrei să ne sperii ? întreabă Marie.

Sprîncelele lui Cuza au rămas două minute ridicate, iar privirea întîrzie pe propriile cărți. Dumnezeu, să fii atît de slugarnic servit, chiar sub masca norocului ? Grecul vrea să-i ofere bani în această formă camuflată, de parcă nici să pierzi cîștit la joc nu mai ai dreptul cînd ești Prinț. O să-l lecuiască el.

Tusea îl îneacă. Marie s-a aplecat puțin spre el și parfumul... Își pune batista în dreptul gurii. I-a spus să nu se mai parfumeze, i-a spus ! O furie surdă care se stinge în micul eveniment al jocului : Sachelaridis a câștigat. E mai subtil, a simțit că Prințului îi displace norocul pregătit, aranjat. Victoria îl face pe grăsan milos, se seuză și chiar începe să-și compătimizească victima cu mult sîrg :

— Alteță, se tot vorbește...

— Știu, știu, se repede Cuza, dar Marie a fost atentă.

— Știți, știți și nu faceți nimic, izbucnește.

— Tot aia, tot aia, repetă Cuza, dezamăgit.

Cei doi veniseră și ei să-l amenințe cu... atentatul. Se prefăcuseră liniștiți și acum îi aruncau istoria asta murdară în față.

Cînd e îngrijorată, Mariei îi apare o cută între sprincene și buzele îi tremură :

— Se zvonește că azi se va încerca ceva.

— Să se zvonească, să se încerce !

Se simte obosit, bolnav, încolțit din toate părțile. Vrea să fie lăsat în pace și de consuli și de monarhii lor, și de liberali și de conservatori, și de miniștrii săi, și de cei ce vor bani, și de cei ce vor puterea, și de prietenii integri, și de prietenii interesați... Își reazămă trupul de spătarul scaunului și-și contemplă cărțile pe care el însuși le-a împărțit.

Marie își împreună palmele peste masă și ia figura ei gravă, patetică :

— Ești inconștient ?

— Nu te speria ! Înainte de balul Teatrului n-a fost la fel ? Și ce s-a întîmplat ? N-au poporul de partea lor.

— Au aflat unii că armata, spune timid Sachelaridis, n-a rămas indiferentă la avansurile coaliției...

— Armata nu mă va trăda, vă asigur, iar în noaptea asta sînt de gardă vînătorii mei. Maiorul Leca și căpitanul Pillat răspund de paza Palatului. Sînt oameni pe care eu i-am ridicat, care îmi sînt fideli.

În camerele alăturate, covoarele, draperiile sînt mișcate ușor de un curent ironic. Iarna asta a fost disprețuitoare cu multe din iluziile bucureștenilor.

— La noi, spune Marie făcîndu-și vînt cu cele cinci cărți din mînă, în așa fel încît și Prințul și Sachelaridis i le pot vedea bine, la noi sînt tot felul de ofițeri care nu știu să scoată sabia din teacă.

Un rege de pică se prăvălește peste decarul de treflă. Sachelaridis tace, așteptînd să i se vadă izbînda. Adună metodic monezile și după aceea își ia avînt :

— Ofițerii și soldații își pot face meseria cu mult curaj, dar puțini înțeleg ce fac. Cînd brațul e brav, mîna e rigidă, iar cînd nu li se cere bravură se gîndesc numai la fleacuri și ar putea fi lesne coruptibili.

— Vorbești ca un negustor ce ești, izbucnește Cuza. Jurământul militar este peste bănuială !

Degeaba a fost categoric, n-a convins pe nimeni. Poate constata asta pe fața mîhnită a Mariei. Tocmai de aceea insistă :

— Jurământul militar este, domnule, peste orice bănuială !

Sachelaridis își vîră nasul în cărțile de joc :

— Se spune că Ion Ghica, Rosetti, beizadea Mitică și alții, împăcați pentru o clipă, vă vinează.

— Trebuie să se sfîrșească generația de la '48 pentru ca să se schimbe ceva în țară, căci țara încă le datorează ceva din soarta ei acestor domni, iar ei se simt îndreptățiți să pretindă. În ceea ce-l privește pe Ghica, sint onorat : mai bine un dușman ferm, decît un prieten perfid.

Visător, cu pachetul de cărți în mîină, Cuza trece peste ideea coaliției și se oprește asupra umbrei dușmanului. În felul acesta ar putea relaxa puțin atmosfera.

— E un om născut prea devreme, are o mințe inventivă, mobilă, vrea progresul și modernizarea țării, dar și un om născut prea tîrziu, ar fi fost un perfect aristocrat și este încă, vede în popor o gloată, deși a muncit pentru o revoluție populară. De aceea nu are putere, nu și-a putut forma un partid, și cred că ideea de a-și supune mișcările unei direcții precise îl oripilează.

Cuza ride, ridică pachetul de cărți împărțit în două. Așteaptă să i se arate înțelegere. Sachelaridis îl urmărește peste ramele ochelarilor. Marie e încruntată.

— E tăiat, e ca un miez de nucă în carcasa lui — o jumătate uscat, o jumătate sănătos ! Mi-ar face plăcere ca el să știe, nu să bînuie, care este părerea mea în ceea ce îl privește.

— O canalie ! rezumă Marie.

Are privirea ei oțelită și copilăresc feroce. Vrea s-o mîngîie, s-o liniștească. Se reazemă cu palma de marginea fotoliului ei încercînd să-i zîmbească, dar îi revine tusea. Parfumul se evaporă cu amețitoarea liniște a aburului ridicat dimineața din iarba unei pașiști. „I-am spus să nu se mai parfumeze. E rea, e încăpățînată, nu renunță la micile ei plăceri !“

Ochii ei verzi, sticloși se catifelează. Marie aruncă mănunchiul de cărți pe masă și... pierde.

Pas de a te mai încrâncena împotriva unui copil capricios și lipsit de sens! Și-a prins părul cu un pieptene de os lucrat cu finețe, în jurul gîtului poartă o eșarfă transparentă, argintie. Are farmecul femeii afectate, al femeii-actrițe care își joacă sentimentele, emoțiile înainte de a le trăi. Pare a spune: „cam așa ar trebui să fie?!“ și este uimită că se petrece întocmai. Adevărul vine abia după ce a fost ușor falsificat.

În toți acești ani a sperat ca Marie să fie refugiul lui în *altceva* decît se cerea de la el, o mică trapă pe scenă prin care eroul se face nevăzut în fața mulțimii dezamăgite, lipsită de aria convenită și ațîțată de veninurile unor publiciști cu aplomb. Dar nici ea n-a fost insula de liniște, de bucurie senzuală. A vrut aia, a vrut ailaltă, a tras sforile ei, s-a lăsat influențată de unii, a influențat pe alții... Și dacă el, acum, ar abandona totul, dacă s-ar decide pentru o viață tihnită, toți prietenii și-ar retrage ambasadele sentimentale. Întîi ar fi derutați, ar spera ceva spectaculos din partea lui, oarecare gesturi extravagante, pentru a se resemna și a sfîrși jigniți de „mediocritatea“ lui, dezamăgiți în servilismul lor, indignați că li s-a batjocorit nu numai speranța, dar și curiozitatea. Marie ar plînge mult.

— Mizez, mizez, zău, nu-mi pasă, pierd tot... face ea fluturîndu-și palmele deasupra mesei.

Cărțile le-a așezat cu fața în jos pe postav și monezile cad una cîte una în laba lui Sachelaridis care nici nu așteaptă ca ea să-și dezvăluie atuurile și își divulgă victoria: carte mare, uriașă!

Marie scoate un sunet mic de surpriză, îl privește pe Cuza culpabilă, mică elevă repetentă, inocentă, prostuță, iar adversarului îi suride cu dispreț:

— Ia-i; domnule, ia-i! N-am mai văzut o asemenea carte de un deceniu!

Pendula bate ora douăsprezece. Amestecînd pachetul de cărți, Sachelaridis, mulțumit de sine, uitînd datorită norocului de umilința cea binevenită în fața celor mari, devine muștrător:

— Alteță, nu vă lăsați în voia sortii! Acționați, e momentul să acționați.

— Adică?

— Pregătiți-vă să-i întâmpinați, prindeți-i...

— Avant l'heure, ce n'est pas l'heure! Incearcă Prințul să curme discuția, dar Marie are chef să fie puțin sarcastică:

— Cîtă indolență romantică în fața primejdiei! Ah! Splendid! Dar asta nu scuză faptul că nu luați nici o măsură de prevedere. Nu pentru dumneata, ci pentru Domnul țării! Credeți că totul se petrece ca în piesele de teatru în care orice nenorocire se sfîrșește cu bine?

Prințul tușește iar, deși l-a înveselit puțin această înaintare năvalnică. Se simte atacat, amenințat de căte-lușul de salon. Deschide brațele și, cu voce nesigură, declamă:

— Da, sînt romantic și extravagant și nepăsător în fața sortii!

Dar brațul ei se ridică spre tîmplă și, cu degetele figurînd un pistol, simulează sinuciderea.

Cuza simte cum aerul din încăpere vibrează.

Neliniște.

Teamnă cu febră.

O bruscă transpirație.

Cuvintele băiatului aceleia nu l-au tulburat, dar răs-fățul amenințător al Mariei îi aruncă în față scandalul. Nefericirea, umilința. Se apleacă și sărută pistolul închi-puit care mai apasă tîmpla, locul unde vinișoare palide se zbuciumă împletite ca ramurile unui copăcel firav. Spune moale, recunoscător:

— Iată, iată, domnule Sachelaridis, armia mea pro- tectriță!

Marie rîde: I se văd dinții mărunți, puțin adunați în față. Grecul cîștigă iar, renunțînd să mai lingusească un principe care e gata să dea cu piciorul unei țări. Acesta aruncă banii și cărțile fără să se mai uite. N-are chef de ele. Rîsul Mariei sporește cînd îl vede pierzînd.

— Nu cucerești o femeie, domnule Sachelaridis, decît dacă o faci să ridă, și o pierzi cînd nu mai reușești s-o amuzi.

Bun sfat. A înveselit el pe câteva.

Ar fi timpul să meargă la culcare.

Sachelaridis are în cupa mesei un morman de bani. Bunicel câștig! Cel mare nu este aici, evident. E în moșiile închinat pe care le-a cumpărat cu îngăduința Prințului înainte de secularizare, în concesiunile pe care cu îngăduința aceluiași le-a obținut în țară. Ce să-i faci, are capital!

Are și intuiție. Își îndreaptă umerii așteptând ca Prințul să se ridice.

Marie continuă să rîdă, dar se adresează lui Sachelaridis înălțîndu-și puțin bărbia, de parcă ochelarii acestuia ar determina-o să se ridice pe vîrfuri și să privească peste gard.

— Ați fost magnific! Magnific! Cu cită liniște ne-ați arătat că sîntem niște ageamii! Eu chiar sînt, dar Prințul meu are o lungă, spectaculoasă carieră! L-ați umilit! Apoi se întoarce spre Cuza în timp ce grecul, după ce s-a înclinat adînc, se retrage de-a-ndăratelea spre ușă. Să nu-i tăiem capul, Alteță?

— Oricum e tăiat. Nu vezi gulerul tare care îi înconjoară gîtul? Acolo e lipitura. Dacă mai face o plecăciune s-a zis cu el!

Rămîn singuri și se îmbrățișează.

Dacă Sachelaridis se va lăuda mîine cu ceea ce a cîștigat, iar se va spune că Marie are un procent din pierderile la cărți ale Prințului.

Dar fie ce-o fi, Marie e a lui, i-a dăruit doi copii și știe să rîdă. Fie ce-o fi măcar în noaptea asta! Îi prinde umerii cu brațul, o poartă spre dormitor, sărutîndu-i puful de sub cocul prins cu pieptenele de os și cu ace invizibile pe care le descoperă întepîndu-se.

O piele atît de fină, fină, fină!

Departate sînt ziarele, ministrii, complotiștii, zumzetul străzii, răutatea, lăcomia (tocmai acum părăsește cu buzunarele pline Palatul), mănăstirile închinat, balurile, birfele, femeile cu principii sănătoase, ha, ha, și plicticoase (ele cresc copii), invidia, interesele, orgoliile, ipocriziile, fetele cu zestre, văduvele bogate, parveniții și

scăpătații, servitorimea băgăcioasă și leneșă, impostorii, profesorii pedanți, poeții cu elogii și poeții satirici, senatorii și nevestele lor, consulii și amantele lor (ei, până și un ambasador ca Bulwer face Anglia de ris! ura! trăiască doamna Aristarchi și năsuțul ei ascuțit!), de parte sînt liberalii și prietenii lor, bunii conservatori, prefecții și subprefecții, corpul de jandarmi, secretarii intimi care își vînd reciproc secretele, protocolul curții, cafenelele, teatrele și sacagiii, doamnele din înalta societate, mitropoliții și negustorii ambulante, sărăcia și boala fastul și vanitatea...

Cum să refuzi acest mesaj al iubirii! Această piele fină, fină, dantele, veluri, bijuterii delicate pe care, înainte de a poseda femeia caldă de lîngă tine, trebuie să i le desprinzi ușurel, mîngîietor de pe trupul luminat de voluptate!

O cădere dulce, o uitare tandră a lumii, o eliberare — liniște, simplitate, bucurie.

X

Un sergent traversează greu troienele.

Beznă și frig.

Lătrături de cîini: unele mici, ascuțite, altele groase și lungi. Își răspund. Nu se ceartă, bîrfese.

Cizmele crapă mai întîi o crustă apoasă, murdară și se afundă apoi în moliciunea albă a zăpezii. Începe să se scuture din cer un fel de ploaie densă, rece și moale.

Ce poate face un sergent într-o noapte ca aceasta?

Înjurăturile la adresa cerului atotputernic trimis în jurisdicția Satanei curg gîrlă. „Lua-l-ar Satana pe Mai Marele de barbă și tirnosi-l-ar pe podelele iadului și tăia-le-ar capul dracii tuturor sfinților, lietei ăleia de

lingăi! Asta-i viață ce-a dat el creaturii sale? Asta-i vreme? Ptiu, la dracu!”

Sub stratul de zăpadă uniform și înșelător se găsesc gropi nenumărate.

Sergentul trece îndirjit printre case, pe ulițe dosnice și pe străzi mai acătării, cu arma pe umăr și spinarea cocirjată. Ocolește piața Palatului Domnesc pe lângă magazinele și hotelurile cele mari și se îndreaptă spre curtea bisericii Krețulescu. Trebuie să execute ordinul: „Înghiți-te-ar Belzebut și armata lui de încornorați și copitați de ordin! Numai idei trăsnite și pretenții de muieri năbădăioase”.

Întuneric de să-ți pui ție însuți întrebarea: care ești acolo?

Pipăie grijuliu gardul — lemn ud cu înflorituri, ini-mioare și cruci traforate — nîmerește poarta doar după o altă rafală de blesteme. Dar nu o deschide și trimite toată preoțimea lumii sub fiorosul zăbranic al diavolului. Trebuie să sară peste uluci. Burticica îi împiedică mișcarea picioarelor și icnește încercînd să se salte. Și-a sfișiat mantaua. „Usca-vi-s-ar mațele de ciocoi viermănoși! Uite unde mă trimiteți în toiu noptii!”

Ajunge cu chiu și vai pe cărarea bătătorită ce-l poartă spre intrarea bisericii. Cînd pune mîna pe marginea pridvorului și se izbește de trepte oferă iar, cu dărnicie, toate cele sfinte Demonului, dar se închină repede.

„Iartă-mi, Doamne, păcatele!”

Cerul rămîne negru și bălos.

Pustietate și multe, multe obstacole informe.

Bîjbiie nervos pe lângă biserică.

„Unde dracu ați așezat clopotnița?”

Știe că e pe stînga, dar calcă fără siguranță tot pipăind și pipăind, cu picioarele, cu mîinile, cu genunchii. O bîjbiială scrișnită.

În sfîrșit dă peste ușa de lemn negeluit. Pe ea n-o trimite Necuratului, căci se deschide supusă, blîndă.

Sergentul numără în gînd: clopotnița de la Tabaci, un fel de prepeleao!, cea de la Biserica Albă, mai degrabă o magazie cu tot felul de fiare, „fiarele Satanei”, cea de la Boteanu și Enei — ei, astea da, construcții de

cărămidă, cu ferestruici și acoperiș de șindrilă, cea a Bisericii dintr-o zi și a Sărindarului, niște măgăoaie solide care stăpinesc pe puțin vreo zece stînjeni și care, nu zău, au ceva măreț! și, în sfîrșit, iat-o, lua-o-ar dracu', pe cea de la Krețulescu.

Sergentul n-a pipăit în toată viața lui atîtea clopote. Înăuntru e curent, prin pereții de lemn imbibat de apă vîntul se strecoară în rafale subțiri și fluieră lugu-bru. Înaintează precaut. Pipăie cu talpa cizmei podeaua pînă dă de prima treaptă.

Își agită mîinile în toate părțile căutînd balustrada scării.

De sus, de pe palierul îngust ce înconjoară clopotul se vede Palatul. La cîteva ferestre pîlpăie o lumină moale, caldă, intimă.

Ce este acolo ?

Ce fel de viață ?

Stă prostît rezemat cu burta de grilajul ce desparte scara de clopot. Umbre palide se agită în strălucirea celorlalte vieți.

Acolo este El, Domnitorul !

„Apără-l, Doamne !“

Evlavie și bucurie !

Încearcă să pătrundă pelicula scînteietoare, să vadă dîncolo de ea ființa atît de datoare poporului său. Adorația îi umple ochii de lacrimi.

„El veghează !“

De la el vin protecția, siguranța, nădejdea...

Se simte mic, amărit, rătăcit, dar nu singur, nu fără un suflet mîngîietor care să-i aline suferința. Stă ca într-un căuș de palmă, zgribulit și viteaz.

Dar lapovița i-a muiat mantaua și frigul perfid îi taie respirația. Oftează și oftează. Începe să caute bijbiind frînghia.

Protecția ?

Întoarce capul spre Palat — luminile par mai vesele.

Siguranța ?

„Usca-vi-s-ar plămîinii, înghiți-v-ar nămolul ! Eu vă protejez pe voi, eu îmi nărui sănătatea ca voi să stați la

căldurică, la vin bun și păpică nemțească ! Eu, bă, vă protejez !“

Scoate baioneta de la armă și taie frînghia. Un sunet sec vine de jos de pe podeaua clopotniței. Ca un șarpe decapitat.

Își aude deodată respirația amplificată de un ecou straniu. Ei, dar aplecat peste balustradă, cu baioneta în mîna se află chiar sub clopotul de aramă ! „O să-i tacă limba o vreme !“ Cu o bucurie frenetică își îndoaie și mai mult mijlocul peste stînghia de lemn și, chiar sub imensa pălărie de bronz, întunecată, sumbră, șoptește cuprins parcă de o vrajă :

— Să vă fete șoarecii în așternut, pațachinelor, ticăloșilor, să vă împuțiți toți de la mic la mare, de la subțioare pînă la măduvioare, ipochimenilor ! Să n-aibă liniște nimeni dintre cei care au liniște acum ! Sfinte Petre, îndeasă-i în iad !

Un ecou muzical dulceag, grav !

Cuvintele au umplut clopotnița de mîhnită voioșie. Se simte încurajat de ecoul metalic care răspunde timid, înduioșat, la vorbele lui omenești. Parcă n-ar mai pleca, numai frigul îl împiedică să mai cînte un blestem.

Dar umezeala, curentul care îi țiuie pe la urechi, frigul, oboseala îl alungă. „Să vi se umfle burta de prea bine, haimanalelor !“

Cînd ajunge în poartă și dă să o încalece, se aude somat :

— Care e acolo ?

„Clefi-te-ar Scaraoțchi !“

— Eu, să trăiți, domnule comisar !

— Ai tăiat ?

— Am tăiat, să trăiți !

— La toate ?

— La toate, să trăiți, nu mai cîntă ele !

— Bine, du-te la culcare !

— Am înțeles, să trăiți !

„Să-ți dea Dumnezeu sănătate, nemernicule !“

Sergentul se îndepărtează cîțiva pași, mai așteaptă o clipă ca nu cumva șeful să se răzgîndească și o ia apoi repede la picior. Trece ușurel pe lângă clădirea somptuoasă,

cufundată în întuneric a lui Dimitrie Krețulescu („Are și asta o namilă de casă, ce i-o fi trebuind, n-are decît nevestă și fecior!“) și ajunge într-o străduță cu două felinare anemice. Abia aici își poate găsi liniștea. Zăpada e strînsă pe lingă șipcile gardurilor. O trăsură traversează dinspre Luterană spre Piața Teatrului, foarte grăbită.

În dreptul casei lui Câmpineanu mare lumină. Se petrece. Se bea. Se mănîncă. Se dansează. Se joacă whist.

„Să-l hrăniți pe Al întunecat, paraponisiților, imbui-baților! O țineți numai în petreceri, v-a apucat pe toți benchetuia! Scirnăviile dracului!“

O ia pe lingă Cișmigiu, lipa-lipa, ca să ajungă pe Podul de pămînt și, ce să vezi?, apare în fața lui un convoi, minune!

Prin zăpada apoasă caii merg încet, legănîndu-și crucele, indemnăți pe șoptite de soldații cu puștile pe umăr. Trag tunurile de la Cazarmă. E liniște. Doar copitele atingînd caldarîmul pe unde s-a topit zăpada scot un sunet sec.

„Ce naiba fac ăștia?“

Sergentul intră în gangul unei prăvălii și-i lasă să treacă. „Na, și ăștia, corsete, chiloței, izmene, țigare!“ Pe lingă el se strecoară liniștite tunurile. Au roțile învelite în paie. Merg spre Palat. „Comisarul m-a pus să tai frînghiile de la clopote! Adicătelea să nu vină unul să le zgîndăre. Bun. Artileria colonelului Haralambie, că asta trebuie să fie, merge spre piață. Ce naiba au pus la cale? Cine știe ce mai vrea Vodă! Hm! Lichidează opoziția! Ei petrec ca proștii și el o să-i ia ca din oală!“

Strada rămîne pustie, se mai aud doar copitele cailor, cînd și cînd.

Sergentul iese din ascunzătoare și-și reia drumul.

„Și dacă ar trebui să raportez?“

Picioarele i s-au umezit rău de tot, încep să-i clănțane dinții. Nu. „Să nu mă ia ei de prost și să mă pună la treabă cînd nu e cazul! Nu. Sînt deja acasă, sînt în pat, dorm! Ce să mai raportez? Să-i mănînce și să-i cronțane și să-i scuipe Al cu coarne, pe toți! Niște jigodii, ce mai!“

„Undeva, Cineva își încruntă sprâncenele :

„Prea mulți ! Faceți o selecție !“

Și subalternii zeloși încep să măture cu coada în dreapta și stînga și să tot numere fapte bune sau rele.

XI

Alecu Beldiman părăsește balul din casa Rosetti. Face complimente cu nemiluita doamnei Rosetti, Bichettei, Anicăi Racoviță...

Una este frumoasă, alta este splendidă, alta fermecătoare !

— De unde scoți atîtea panglici, amice ? îl întrebă trist, ofilit, secret Enric Wintherhalder.

— Ia matale enciclopedia franceză, răspunde prefectul la urechea lui. Coane Enric, o deschizi frumușel și-ți notezi adjectivele plăcute. Din cînd în cînd citești lista și te înveselești. Sufletul ți se înșeninează ! Ascultă-mă pe mine, vezi viața în roz ! Sînt un vechi om al saloanelor și știu ce le place damelor !

Poala unei rochii de tafta mov atinge ușurel manșetele pantalonilor. Doamna Costinescu îi zîmbește dulce, îi cerșește complimentul. Conu Enric a rămas perplex. Uite ce i-a trecut ăstuia prin cap ! Ce mai polițai are Bucureștiul !

— Sînteți încîntătoare ! Movul acesta vă stă de minune !

În iarna aceasta molima care bîntuie cel mai aprig este *movul*. Doamna Costinescu poate fi mîndră că este la modă, dar „încîntătoare“ parcă este prea puțin. Domnul Beldiman a fost prea convențional. E jignită.

Succesul la joc l-a făcut pe prefect exuberant și superficial. Mai are și chef de șotii. Cînd să iasă pe ușă, se întoarce și-l apucă pe Rosetti de braț :

— Lasă-te, domnule, de revoluții, vrei să te arestuiesc? Să știi că la dumneata vin întâi și întâi, la prima ocaziune!

Hohotește, bătându-și cu plăcere buzunarele burdușite de bani.

Toți zîmbesc, Rosetti îl bate pe umăr prietenește și-l duce ușurel spre ușă. Salutat cu veselie, Beldiman părăsește scena.

Dar nu lăsați cortina să cadă. Noi mai rămînem cu coatele rezemate de rampă.

Ciocîrlan își dă ochii peste cap.

— Nu pot să cred că-i prost, iar dacă este cinic nu mai avem nici o șansă.

— Nu intra în panică degeaba! îl liniștește Costi-nescu.

— Țți convine! Dar eu am pregătit apartamentul pentru Altea Sa Serenissimă, eh!

— E prost, domnule, asta vreau să zic!

Rosetti, cu brațele puțin depărtate de șolduri, ca un elev care a descoperit ignoranța profesorului, total absent de la conversația lor, intervine:

— Ați văzut? Ați văzut?

Se plimbă de colo-colo izbindu-se de dansatori și stirnind astfel indignarea Bichettei care îl trage de reverul fracului muștrător:

— Papa!

— A fost o idee bună, foarte bună ideea lui Ghica, spune „papa“ celor doi domni îngrijorați, după ce a cerut fiicei sale scuzele de rigoare. Doamne, ce frică mi-a fost! Dar a fost bună, bună de tot!

— Ce idee, Rosetache? Eu nu m-am lămurit ce hram poartă polițaiul și tu...

— Aia, cu zvonul că la balul Teatrului... taca-taca... S-au dus la Cuza și cavalerul Strombio, și baronul de Offenbergh, și miniștrii pe rînd, alertați... Zăpăceală mare, poliție, garda întărită, agitație și... ffs! Nimic!

Rosetti se amuză. Mai spune de cîteva ori acel „ffs“, cu multă plăcere.

— Bună idee, bună de tot! Acum poate să mormăie cine vrea la urechile astea clăpăuge! N-are efect! Afu-

risit e Ghica! Minte de vulpe! „Simplu de tot, dar eficace“, așa mi-a zis.

Valsul continuă, mica orchestră își dă toată silința. Bichette este „fermecătoare“ de-adevăratelea, iar „conu Enric“ își face mental mica lui enciclopedie mondenă: suavă, strălucitoare, ochioasă, hm, enigmatică, sedefie, huo!, divină, etete!, celestă, fie! pungăcioasă, rubicondă, înflăcărată sau nu, nu arzoaie, asta da, daaa!

Și valsul continuă.

În ușa mică din stînga holului, apare „enigmatic și rubicond“ Lascăr Vlăsceanu, cu pieptul lui de femeie care a alăptat cîteva serii de bebeluși, pîntecul ascuțit și pasul legănat. Își învîrte zîmbitor dar demonstrativ un lanț de ohei pe degetul arătător al dreptei. Spune încetșor lui Rosetti:

— Cele două baterii de artilerie au ajuns la Palat.

Rosetti se îndreaptă solemn spre măsuta unde paharele de șampanie clinchetesc mărunt la răpăitul dansatorilor pe parchet. Prefectul nu mai este o primejdie, chiar dacă nu-l mai are sub ochi. Ridică o cupă și, simțind pe limbă pișcăturile mărunte, închide pleoapele și-și pipăie ușor reverul fracului. Calcă vesel spre soția lui. Îi sticlesc pupilele dilatate de emoție, o îmbrățișează, în treacăț îi zîmbește în lacrimi lui Vlăsceanu și-i arată cupa goală. Acesta își mîngîiele mustața și se face nevăzut pe aceeași ușă pe care a intrat.

— Omul este singurul animal care minte, spune Eliad-Circiumărescu și ridică un deget elocvent. Singurul! Ha! Ha! Vă imaginați ce consecințe decurg din această minusculă calitate? Dacă ar fi un viciu, urmările ar fi mai puțin violente.

Wintherhalder zîmbește absent, crispat, iar celălalt interlocutor, Effingham Grant, își urmărește soția care se rotește cu decentă în brațele decente ale doctorului Iatropol.

Ce mîini cu falange subțiri ca niște furculițe are!

Jos, în subsol, sub picioarele zburdalnice ale dansatorilor, dintr-un plic virit între ultimele trepte ale scării ies la iveală textele. Cu ferestrele camuflate, zețarii, cu ochelarii lor ca niște diamante, la lumina cam palidă a

opaițelor, „religioasa a candelii lumină“, adună literele. Iată proclamația noului guvern, lista noului guvern, alegerea lui Filip de Flandra ca Domnitor, abdicarea lui Vodă Cuza...

Mașinile așteaptă tăcute, unse, întunecate, amenințătoare, ca niște mecanisme medievale de tortură.

„Noi, Alexandru Ioan I, conform dorinței națiunii întregi și angajamentului ce am luat la suirea pe tron, depui azi 11/23 februarie 1866, cîrma guvernului în mîna unei locotenente domnești și a ministerului ales de popor.“

Mașinile încep să sfirtece trupul unei iluzii, să mestece bucuria de odinioară, să rumege monoton entuziasmul unei națiuni. Pe o parte intră o trecută speranță, pe cealaltă parte iese politica, politica, politica!

Nea Costache, zețarul, ridică privirea pe deasupra ochelarilor spre Vlăsceanu :

— Culegem și semnătura ?

— Ce mai întrebî ? Alexandru Ioan I !

XII

— Împăcarea partidelor, asta spuneți că ar dori guvernul englez, nu ? îl întreabă Ghica pe consulul Green care stă rezemat de consolă cu aerul cuiva surprins că interlocutorul său are doar cinci degete la o mînă ; diplomatul spera mai mult de la el.

Zvonurile cîrculă, cîrculă și iminența unei lovituri la palat îl îngrijorează.

— Ei bine, s-au împăcat ! triumfă gazda, dar o ușoară nervozitate îi ridică neplăcut tonul.

Din ușa salonului de la etaj cineva se apropie și se apleacă peste balustrada scării. Sîsîie indignat cu degetul la gură. Cei doi, spășiți, se retrag cîțiva pași spre vestibul. Fracurile își flutură cozile negre. În oglinda holului pîr niște rîndunele întîrziate, agitate, cam grăse.

— Da, da, s-au împăcat, iată-le dînd mîna! Se îmbrățișează, domnule consul, oameni care cu cinci-șase ani în urmă nu numai că n-ar fi luat în calculele lor politice, dar nici n-ar fi putut concepe o asemenea posibilitate.

Ghica se simte prins între cei cîțiva prieteni ce-l așteaptă în biroul lui și Green care vrea, tocmai acum, să-i vorbească... strict confidențial. Tocmai acum? Pentru urechile cui? Jocul are momentele lui de lentoare și momentele lui de încordare, o succesiune de ritmuri și de mișcări bine controlate.

— Dar ce i-a unit? Întreabă consulul ridicînd o sprînceană. Aici e totul. Domnule Ghica, Anglia nu vrea în România plantarea unui principe străin.

— Chiar dumneavoastră ați recunoscut că în august trecut Cuza s-a dovedit impropriu unei guvernări serioase.

De sus vin, învăluite în tăcerea holurilor și a scărilor, sunetele solemne ale pianului. „Nu simțiți în momentul acesta beethovenian vocea lui Haydn?“, o întrebare cu două zile în urmă Rider pe Sașa și-și așezase mîna dreaptă la ureche de parcă ar fi vrut ca „vocea“ aceea să fie cît mai bine captată, în timp ce stînga răsfoia paginile partiturii pregătindu-se să cînte. „Trăiți prea mult liniile muzicale în referințele lor. E ca și cînd citindu-l pe Hugo ar trebui mereu să te gîndești la Racine... Asta le încarcă de...“ Și pianistul îi tăiasse vorba: „Asta le explică.“ Se oprise însă la *rondo*: „De ce a schimbat Beethoven schema veche? Ce e asta? Un rondo-sonată? A făcut o răsucire, vedeți? Nu, zău, e o formă remarcabilă. Surpriză, haz! Tema va fi mereu ruptă, ca o pînză de la început fragilă. Dar, observați?, are un element complementar: tăcerea.“ Sașa își răsucise medaflonul de la gît pînă o gîtuise. „Ar fi o mișcare între gol și plin!“, spusese ea. „Între viață și moarte!“, replicase Rider extaziat. „Nu, nu, protestase din nou ea, tema nu are atîta adîncime, rămîne la un nivel mai superficial, vedeți, pasajul acesta, al doilea, nu este decît o simplă gamă, n-are frumusețe în sine, de aceea Beethoven a și reluat în final pe primul, cel care vă stînjenește, de fapt, nu-i așa?, pentru că acolo contemplația poate profita

chiar de absența sunetului.“ „Mă îndoiesc, e mai mult un capriciu!“ „De ce acesta și nu altul?“ Sasa mîngiise paginile, apoi clapele și marginea pianului.„Se joacă pur și simplu cu interpretul, îl batjocorește!“ izbucnise Rider. „Vă simțiți ofensat?“ rîsese ea. „Poate. Un compozitor îți aruncă uneori asemenea neașteptate săgeți!“ Și devenise deodată foarte vesel. Poate credea că știuse să le pareze? Oricum discuția avusese ceva nebunesc în ea, o urmărise cu un fel de stupefacție. Soția lui părea a pluti pe un covor fermecat.

Consulului Green își mîngieie bărbuța și repetă :

— Anglia nu vrea în România un principe străin.

— Atunci poate fi foarte îngrijorată, replică el. Prințul Cuza a declarat că vrea să cedeze tronul, dar se înțelege că vrea să decidă *el* asupra succesorului, să desemneze *el* pe acela care îi convine. Aranjamentul cu ducele de Leuchtenberg nu este un zvon. Credeți că Moruzzi este degeaba președinte de Consiliu?

Ghica se foiește pe lîngă consul cu privirea lui greoaie, strecurată printre pleoapele ușor lăsate.

— *El* vrea să abdice, alegînd succesorul. Nu e mai riscant să lăsăm lucrurile așa, decît să decidem *noi* această succesiune?

Învățase de la sir Stradford că englezii țin mult la opinia celui aflat la fața locului. Dar Green îmbătrînise neașteptat de repede și nu mai putea urmări nici schimbările de la Foreign Office, nici cele din cabinetul românesc. Se spunea că depeșele lui conțin listele de bucate de la mesele aristocrației bucureștene, dar era evident una din acele răutăți sprintare cu care „băstinașii“ își disprețuiau supraveghetorii : puterile garante. De fapt, Green nu mai voia să se întîmple nimic în parohia sa. Pînă va ieși la pensie să fie liniște! Însă afurisii aceștia se agitau!

— Ar fi mai puțin riscant dacă din coaliția formată, spune, aprinzîndu-și o țigară, liberalii n-ar fi net împotriva unui principe autohton.

— Un principe autohton? Ar fi prea mulți candidați!

— De ce Filip de Flandra și nu Ion Ghica?

În camera de lucru se aud vocile prietenilor care îl așteaptă. Ghica trebuie să pună la punct cu ei ultimele detalii ale abdicării și discuția cu Green începe să miroasă a jignire.

— Domnule consul, eu n-am cerut niciodată Angliei să mă facă Domn, dacă la asta vă referiți. Odată, prin vocea lordului Canning, ea mi-a propus. Să înțeleg din întrebarea dvs. că ea îmi propune din nou ?

Green ezită. Zimbește cu ochii pe sfeșnicele de pe consolă. De sus, vin aplauzele ca o ploaie de vară.

Prima parte a concertului s-a încheiat. Lumea se ridică din fotolii. Cîțiva invitați se retrag pe palier : conversații, șoapte, priviri galeșe...

— Nu e vorba numai de dumneavoastră, spune Green, e vorba de șansele unei mișcări care...

— Abdicarea benevolă va fi un gest de frondă față de Puterile garante, va arăta că ele nu au nici legitimitatea să impună un prinț străin, și, personal, n-aș avea nimic împotriva acestei sfidări, dar ea va fi și un gest de întărire a popularității lui Cuza în țară, unde după o vreme, după ce altul va scoate țara din criză, va putea să se întoarcă triumfător pe tron.

Ce ris gîlgiit și frenetic are domnișoara Grădișteanu pe care sinucigașul Lenș este pe cale de a o zăpăci cu totul !

În biroul lui Ghica se pare că diverse persoane sînt impacientate. Se aud foșnete suspecte. „Sper că nu le vine ideea de a se salva pe fereastră !“ se gîndește.

— Ce bizară situație, mormăie Green, amuzat de zgomotele înăbușite care răzbat din camera alăturată. Care o fi strategia victoriei ? Se lasă pe piciorul stîng și pufăie din țigară melancolic. Și, totuși, oare, o abdicare forțată nu va ridica și mai mult popularitatea Prințului ? Nu vă temeți de lipsa totală de interes a poporului într-o asemenea încercare politică ?

E rîndul lui Ghica să zimbească delicat, solemn :

— De cînd a devenit poporul o obsesie a politicii engleze ?

În spatele consulului, peste umărul lui, îl și vede parcă pe Sir Stradford cu privirea lui încercănată, învîrtind vorbele în gură : „Nu mai roștiți cuvîntul acesta,

Ghica ! E una din cele mai false idei din cîte a născocit omenirea. În loc să servești cuviincios invitațiilor dumitale felurile de mîncare pe rînd, le amesteci într-un castrolon și iei de acolo cu linguroiul. Cam așa este *poporul* : un stomac încărcat cu toate odată !“

Însă în spatele consulului, peste umărul lui, nu-l vede pe Stradford, se vede pe sine, reflectat în oglindă, cu ochii căzuți sub pleoape :

— Poporul nu are ce căuta în această revoluție. Tot mișcarea din august anului trecut a arătat că nu e bun. Cuza l-a cucerit, ca toți despoții, dînd verdicte în favoarea săracilor — nu atît din dragoste față de ei, vă asigur, cît din ură față de trufia celor bogați. Ce s-a întimplat în august ? Cîzua avea dreptate răspunzînd lui Fuad-Pașa că *s-a inventat o revoluție*. Pentru că o lege restrictivă a mîniat pe zarzavagii, tutungii și alți mici negustori, s-a făcut o oarecare harababură, au năvălit niște derbedei în primărie, au bătut niște funcționari, au dat foc la tarabele din piața Sfîntului Anton și domnul general Florescu, speriat, sau crezînd că e cazul să-și arate, în sfîrșit, bravura, a pus soldații să tragă văzînd „revoltanții“ aruncînd arhivele primăriei în dulcea apă a Dîmboviței. A tras în gloată fără nici un sens. A arestat o mîna de personalități liberale pe motiv de instigație. Cîțiva morți pe altarul mărinimiei Domnitorului care întorcîndu-se în țară, de la băi, a eliberat magnanim pe suspectii ce, timp de o lună, au fost înjosiți fizic și moral. Fuad-Pașa, considerînd afacerea cam murdară, scrie Domnitorului o scrisoare muștrătoare, prilej pentru acesta să răspundă plin de demnitate ! Unde e poporul în toate acestea ? Ce știa el ? Ce înțelegea ?

Ghica simte încordarea din biroul lui, foșnetele de sus, de pe palier. — pauza pare a se fi încheiat, grupuri, grupuri se întorc în salon, nerăbdarea lui începe să se vadă. Își lovește coapsă dreaptă cu palma — e gestul cuiva ce-și pocnește nervos biciușca de carimbul cizmei. „Da, e momentul unei scene comice !, decide. Altfel ne innămolim în comentarii sceptice și în ironii nesătule de ele însele !“ Va scăpa și de Green și va liniști spiritele

politice închise între cei patru pereți alăturați. Concertul se va desfășura mai departe, în liniște, ca un luminos monolog nocturn.

— Trebuie să construim o viață modernă, domnule Green, spune tare pentru toată lumea, foarte retoric. Cei de sus s-au oprit o clipă din zumzăiala lor. Se răsucește pe călcâie, deschide ușile vestibulului pe rînd una, a doua, și repetă, adresîndu-se grădinii, străzii, orașului, lumii întregi : Trebuie să construim o viață modernă, se aude ? MO-DER-NĂ !

În timp ce închide grijuliu clanțele și aerul rece se retrage cu reverențe după draperia de mătase, de sus coboară vertiginos, treaptă cu treaptă, rîsul societății bune a Bucureștiului, iar din dreapta, din biroului lui, pe sub ușă, se strecoară zîmbetele mustăcioase ale prietenilor. Se apropie de consul și cu voce firească îi spune :

— Trebuie să uităm nu numai işlicile, dar și țăarii. Aceasta este problema, nu strategia victoriei : să lași o țară pe mîna unei guvernări imature sau s-o înveți, cu puțină brutalitate, care-i este *binele* ?

Din camera de alături apare melancolic, timid Ioan Cantacuzino. Pare încîntat că-i întîlnește pe amîndoi deodată și li se alătură. „O, ce plăcere să vă văd !“ Ghica este gata să-i predea ștafeta. Însă înainte de a se îndepărta de Green, ține să precizeze :

— Despotismul este, la noi, endemic. Trebuie evitată inflamarea organismului printr-o implantare a liberalismului englez. Eu definesc acest liberalism de factură engleză astfel : o monarhie care deschide gura și de acolo ies cuvintele Parlamentului !

Cei trei rîd destinși. A fost salvată „democrația engleză“, dar s-au pus și unele speranțe în viitorul României !

— Mergeți sus, domnule consul ? întrebă Cantacuzino, cel sacrificat pentru a îndepărta „perfidul Albion“ de biroul lui Ghica.

— Sigur, sigur, răspunse acesta, dar ține să-i mai spună ceva grăbitei gazde : Frumos concert, frumos, chiar dacă Rider este cam excentric. N-aș fi bănuît că prințe-

sei Sașa îi plac asemenea interpretări... puțin extravagante!

— Cred că a cucerit-o originalitatea, într-un anume sens chiar barbaria... o scuză Ghica.

Cantacuzino zîmbește, îndemnîndu-l pe consul să urce scările înaintea lui.

Rămas jos, cu mîna pe balustradă, Ghica șoptește:

— Suferim toți, toți cei buni și cei răi de pe aici, de mitul progresului!

XIII

O senzație clocotitoare de teamă și bucurie îi provoacă lui Bălăceanu pofta de rîs. Sub ghetele lui zăpada scîncește.

Geruleț? Nu prea. Doar umezeală!

Trece pe lîngă el trăsura lui Ghica sunînd a gol. Se duce să-l ia pe Ciocârlan. Va ajunge pe strada Academiei, pe lîngă ferestrele luminate ale casei lui Rosetti, vals, mazurcă... și jos, la subsol, mașinile zbătîndu-se să tipărească lista noului guvern în cîteva sute de exemplare!

Viața a prins aripi, le întinde somnoroasă, le bate una de alta, pregătindu-se de zbor!

Frig.

Nu auzise decît începutul concertului.

„Rider este un sălbatic!”

Străzi pustii. Cîte o trăsură elegantă sparge întunericul, hîțînîndu-și felinarele albăstrii.

„Ia, mai stați pe acasă, fraților!”

E urmărit?

Nici nu mai contează. De acum nu mai contează. „Te duc, amice, undeva unde ai să tot aștepți!” îi spune nevăzutului copoi.

Dar, ce ciudat, are sentimentul că merge pe urma unei umbre triste. „Colonelul unei iluzii!“ Nu vrea să și-l evoce, nu vrea să și-l amintească, dar el se apropie : „Sînteți un liberal care a dat probele de onoare, sînteți un om energetic, de aceea fac apel la dumneavoastră și la devotamentul pe care îl aveți pentru cauza pe care o servim cu toții...“ S-au dus dracului vremurile idilice, pline de speranță, vin cele de obștească înmărmurire ! N-ai de ales. Prinzi o șansă, tragi de ea.

Și Bălăceanu are deodată o viziune grotescă. La Scala din Milano, cu doi ani în urmă, la o reprezentație cu *Rigoletto*, a fost fascinat de un amănunt, de o delicată stridentă în quartetul din ultimul act... de feșul în care mezzosoprana se integra, la un moment dat, armoniei celorlalte voci, făcînd, foarte melodios, doar „ha ! ha ! între „Vieni ! Vieni !“ al ducelui, sunetele romantice și galeșe, disperate și ingenuie ale Gildei și cele sumbre, pline de venin ale bufonului se strecura acel „ha ! ha !“ parsiv. Ii venea să cînte, acum, sub fiecare felinar : „Ha ! ha !“ Era în risul acela afectat, laringual, ceva din nervozitatea lui hohotitoare de azi. O femeie experimentată, hăngița aceea trupeșă, ride de chemările ducelui, dar nu este chiar stăpînă pe sine. O abandonare sceptică și binevoitoare. Adică, știu eu ce o să urmeze, dar asta-i viața. „Ha ! Ha !“

Grigore Sturdza, pe care în seara asta îl apucaseră elanurile teatrale și pasiunea citatelor, se învîrtise prin biroul lui Ghica mestecînd versurile lui Heine, în speranța că-i va face plăcere gazdei : „Așa-i Revoluția ! Grele urmări aduse fatala doctrină...“ Bălăceanu, văzînd fața disperată a lui Ghica, ridicase brațul drept și, arătînd cele două portrete de deasupra secretairului, completase cu voce repezită, ca pentru a încheia mai repede, acest episod stînjitor : „De vină-i Jean-Jacques și de vină-i Voltaire...“ Se oprise însă. Nu mai era diplomatic să continue, dar beizadeaua nu ierta nimic : „...și a fost ghilotina de vină !“ declamase cu o voioșie dezlănțuită.

În noaptea de 11 februarie 1866 strofa asta nu avea nevoie de final. Fusese o gafă din partea lui Heine și a lui Grigore Sturdză deopotrivă.

„Așa-i Revoluția! Ha! Ha!“ , repeta Bălăceanu pe cunoscuta linie melodică a quartetului.

„Așa-i revoluția? Domnilor, doamnelor și domnișoarelor, așa o fi revoluția din ziua de azi? se adresează el ferestrelor întunecate. Iertați-mi întrebarea indecentă, agresiunea, felul în care vă tulbur somnul... Eu însă am bîntuit Ardealul ridicat, sfîșiat de armata lui Kossuth, de cea a lui Bem, de cetele dirze ale lui Avraam Iancu... după ce am văzut Bucureștiul acesta al nostru bîntuit de zăduf și disperare, cu țărani veniți de pe unde puteau și cu țirgoveți aiuriți de speranțe! Așa-i revoluția în ziua de azi? Parcă te-ar înșela amanta, nu nevasta, și nu cu un prieten, ci cu un necunoscut de pe stradă! Ha! Ha!“

Ce fel de revoluție, dacă poporul...

Îi zicem așa ca să nu-i zicem altfel.

În fața hotelului Hùgues, „hanul lui Hic“, cum l-a auzit pe un zarzavagiu oltean spunîndu-i, ce să vezi? Trăsura prefectului de poliție și escorta ei, doi jandarmi călări care moțăie în șa. Din boturile cailor ies aburi lini în lumina felinarelor, a ferestrelor și a ușilor de la intrarea restaurantului.

„Să mă caute pe mine?“

Bălăceanu își pipăie buzunarele mantoului. Un gest stupid, de parcă ar căpăta astfel sentimentul propriei nevinovății. Își poate înfrunța vechea cunoștință? De mult, în fața bistroului din rue Varenne, Beldiman se prezentase cu o privire îngrijorător de naivă și vicleană: bucurie, umilință, politețe, perfecte bune maniere și suris alungos. „La naiba, uneori prostia are vocația de a fi ambiguă!“ Nu prea se înțeleseseră, dar păstraseră relații binevoitoare.

Coaliția nu-l socotea periculos pentru că Beldiman, ca prefect al Bucureștilor, cunoștea mai bine Iașul.

„Și dacă, totuși, a tras un fir și deapănă? Un subaltern zelos a descoperit ceva, cumva și, pac!, la șeful lui, să se remarce! Trebuie întotdeauna ținut seama de ăștia

mici ! Sînt tare afurisiți. Dacă Beldiman a tras un fir și deapănă, cu ochii pierduți ai femeii care își hițină virtelnița cu mințile aiurea, dar cu gesturile mecanice sigure ?“

Bălăceanu, cu nasul în palton, meditează.

Trebuie să fie prudent. Să evite întîlnirea sau s-o accepte cu ipocrită inocență ?

În „inocența“ asta nu prea este expert. Ce-i de făcut ?

Trebuie oricum să-l trimeată cît mai grabnic la culcare, altfel dă peste soldații lui Haralambie, peste carele lui Krețulescu.

„Cu orice risc, Beldiman trebuie virît sub plapumă înainte de...“

Un cal nechează. Jandarmul îl bate pe crupă și rîde la o vorbă aruncată de vizitiul trăsुरii — un rîs lenes, plictisit.

E ceva încurajator în atmosferă.

Bălăceanu calcă surizînd pragul restaurantului.

Lume puțină. La o masă, Beldiman își sirotează băutura aceea nesuferită — o combinație de rom, lămiie și zahăr ! „Bah ! Ultima modă... americană ! Numai pe ăștia nu-i mai imitam ! În curînd ne urcăm în copaci !“ Alături are însă o șocolată... tradițională, cum spun doamnele „șocolata noastră tradițională“, de parcă țaranul român numai cu șocolată se hrănește din moși strămoși.

Beldiman este vesel. Îi face semn să se apropie. Are la gît o cravată azurie.

— Ce faci ? întrebă Bălăceanu, uitîndu-se mai mult la cei doi actori care stau de vorbă, melancolici, la o altă masă.

— Nu vezi ? Mă pregătesc de culcare ! Am avut noroc în seara-asta, pot dormi pe lauri !

— Noroc ?

— Am cîștigat ceva bănet, dar nu-ți spun cît ! Secret !

— Bravo ! Te ții de petreceri ! Cîștigi, ce-ți pasă ! mormăie mofluz Bălăceanu în timp ce prefectul își termină tihnitul dans între cele două băuturi învrăjbite. E ca un diplomat răpus de forțele adversarilor ce vor să se împace în ciuda propriilor lor vanități. De aceea zace

puțin gînditor. E rindu! noului venit să ia inițiativa. „Dacă nu ești obraznic nu faci nimic“, îl auzise pe fiul său mai mare sfătuindu-l pe cel mic. Bun sfat.

— Tu va te coucher ? Eh, bien ? Et la révolution ? face Bălăceanu ridicînd brațele ca un cetățean speriat, ce-și simte amenințată liniștea familiei.

— Quelle révolution ?

— Celle qui va éclater cette nuit !

— Ha ! Ha ! -izbucnește Beldiman. Ha ! Ha !

Ei, nu ? Bălăceanu se încruntă. Acest „ha ! ha !“ este al lui, să nu-l ūzurpe prefectul. Dar n-apucă să se indigneze prea tare din pricina lui Beldiman, care, actor rău distribuit, vrea totuși să fie aplaudat :

— Întotdeauna vesel, ce diable de Balaceano ! spune către spectatorii care au suportat scena și care nu sînt decît cei doi adevărați actori de la masa vecină. Mereu are o vorbă de spirit !

Dar cel căruia i se fură un „ha ! ha !“ pe scenă, în momentul de vîrf al acțiunii, vrea să aibă și el puțin succes, ca revanșă :

— Domnule prefect, spune ridicîndu-se, permiteți unui bătrîn complotist să se retragă în apartamentele sale, nu înainte de a vă ura noapte bună ! Ha ! Ha !

A adunat cîteva aplauze. Din cadrul ușii care dă spre scara hotelului, îl mai vede o dată cum îi face un prietenesc semn cu mîna înmănușată.

„Sau eu voi fi arestat peste un sfert de oră, sau el.“

Cînd ajunge în apartamentul lui, Bălăceanu se prop-tește în fereastră făcîndu-i semn lui Henri care a venit după el să aștepte poruncile. Jos, la intrare, trăsura prefectului se pune în mișcare. Panașele muiate ale căilor taie alb noaptea umedă.

Totul pare dintr-odată foarte pașnic.

— Ei ? întrebă.

— Doînnul maior Lecca este în spatele Sărindarului, spune Henri cu voce înceată. I-am dat răvașul. Așteaptă semnalul.

Bălăceanu se uită la ceas.

— Bine, te duci și-i spui că poate porni...

Henri dă să plece, dar Bălăceanu îl oprește, îl ține de mîneca hainei :

— Dacă ratezi, dacă nu ajungi acolo, dacă nu reușești să-i spui, pleci în Senegal !

— Oui, monsieur !

Bălăceanu nu se mai teme de Beldiman, nici de generalul Florescu, nici de colonelul Solomon. „E mai periculos Carp ! Ha ! Ha ! E mai periculos hahalera asta de Henri care se poate împiedica de un trunchi de copac camuflat de zăpadă și... Ha ! Ha !“

Stă cîteva minute cu ceafa adîncită în pernă. Frigul de afară sîsiie șerpește prin giurgiuvele în timp ce camera pare luată cu asalt de tic-tacul pendulei.

Începe ațul în care personajele cu epoleți, galoane, sabie au rolul principal. El poate să-i aștepte pe Carp sau pe comisarii prefectului Beldiman.

XIV

La 1866, inima Bucureștilor este mai degrabă Piața Teatrului decît cea a Palatului Domnesc. Acesta din urmă este prea înghesuit între casele vechi și noi ale Podului Mogoșoaiei și prea arată a spațiu negospodărit pentru a da prestanță unui templu al Puterii.

Dar în noaptea de 11 februarie tot au încăput în piața aceasta cîteva tunuri, cărate pe afete cu roți învelite în paie. Munciseră soldații colonelului Haralambie într-un ritm pe care nu-l mai cînosuseră pînă atunci.

— Mișcă, mă, mișcă !

Se uitau, cînd și cînd, unii la alții :

— Vin turcii ?

Paiele sînt înghețate și putrede. Miros greu a mușcegai.

Carele nu fac însă nici un zgomot.

Palatul doarme în tic-tacul ceasornicelor, ceasurilor, pendulelor, orologiilor de tot felul.

Ai zice că dorm și dragostea și ura, și tandrețea și furia, și bucuria și tristețea, înghesuite una în alta ca niște copii care, învrăjbiți în joaca lor, își găsesc împăcarea în somn.

Ai zice, dar ai face-o degeaba. Fără nici un temei.

Stau treze și dragostea și ura, și tandrețea și furia, și bucuria și tristețea, înghesuite una în alta ca niște copii învrăjbiți în joaca lor, dar care nu știu să se joace singuri.

Din Piața Teatrului, dinspre strada Luterană, dinspre Biserica sfântul Nicolae Tabacu, printre case somptuoase și prăvălii cu dever mare sau printre maghernițe se strecoară, cu lină mișcare, o parte din regimentul de infanterie de sub comanda colonelului Krețulescu, prieten apropiat al Prințului Cuza, o parte din regimentul de artilerie de sub comanda colonelului Haralambie, ofițer avansat de Prințul Cuza; se întâlnesc cu batalionul de vânători comandat de maiorul Lecca, și cu batalionul de geniu al maiorului Pilat, ofițeri îndrăgiți de Prințul Cuza.

Pisicile cartierului îi privesc mirate, cocoțate pe uluci.

Casele sînt cufundate în întuneric. Străzile zac sub zăpada fleșcăită. Felinarele, puține, pîlpie anemic. E un cer umed deasupra și un aer greu, rece, compact.

Pe lângă prăvăliile din Piața Palatului bîjbîie tot felul de umbre. Ostașii își potrivesc armele. Se aud comenzi scurte, aruncate în șoaptă.

Troienele, care se topesc de vreo două zile, mai fac un fel de gard de jur împrejur.

Miroase a balegă, a paie ude.

Nimeni nu mai poate intra în piață, nimeni nu mai poate ieși. Cu toate acestea, în colțul dinspre Biserica Krețulescu, doarme o trăsură cernită, care sună a gol. Așteaptă cu perdelele trase și cu vizitiul proțăpît pe capră.

În dreptul magazinului de lenjerie „frantuzească“ trei soldați dîrdie de frig.

- Ieremia !
- Ordonăți, să trăiți !
- Ia-ți patru oameni și schimbă garda Palatului !
- Domnule colonel !
- Gura ! Executarea !

Peste drum, în fața hotelului Mărgăritărescu, căzut în neagră mohoreală și în mută severitate, două tunuri și-au așezat bine țevile îndreptate spre Palat. Soldații tropăie pe lângă ele :

- Cică îl fac Împărat pe Vodă !
- Noapte-i în jur și noapte-i în mintea ta, măi !
- Nu mai trâncăniți !

Drumurile ce duc spre piață sînt închise. Palatul doarme amenințător. Ostașii n-au voie să vorbească, să fumeze. Au voie să privească zăpada murdară, călcată de trăsuri și de oameni — o zăpadă pe care Dumnezeu a trimis-o pentru a purifica pămîntul și pe care toți au luat-o fără pic de pioșenie pe tălpile lor vulgare.

Cinci ofițeri călări traversează spațiul acesta trist și încordat, cu oarecare vioiciune, care lasă o impresie proastă printre adoșmiții tunari și infanteriști.

- Aștia de pe cal cred că sînt grozavi !
- Gura, ostaș !

Începe o forfotă înăbușită. Pe ușa principală a Palatului intră trei ofițeri însoțiți de cinci soldați. Garda a salutat reglementar.

Cîteva din camerele Palatului se luminesc.

- Ce-o fi ?
 - Sst !
 - Ce-o mai...
 - Se declară război.
- Cineva strănută.
- Cui să declarăm noi război ?
 - Turcilor.
 - De ce ?
 - Păi, nu plătim tribut ? Vrem independența.
 - Și o să fie război ?
 - Bineînțeles.
 - Vai de capul nostru !

Colonelul Krețulescu trece călare în jurul pieței, inspectând așezarea trupelor. Mantaua îi flutură pe umeri tare frumos. E un ofițer adevărat. A făcut și războiul. Crimeii !

— Adică Vodă o să fie Împărat ?

— Taci, omule, e secret mare !

— Hă ! Hă ! Dom'le sergent, ăl mai mare secret este că trăim.

— Ce vrei să spui ?

— Cine mai știe că trăim în afară de părinții, rudele și cîțiva prieteni ?

— Cine ai vrea să mai știe ?

— Dumnezeu !

Dinspre Piața Teatrului, infanteriștii se năpustesc peste cei deja instalați confortabil în fața Palatului.

— Ce vă împingeți, bă ! Nu se dau colaci !

XV

Niciodată nu a simțit mai adîncă tăcerea de după plecarea unor invitați.

Casa este pustiiă de voci, de respirațiile ritmice ale vizitatorilor, de sunetele pianului, de rîsetele copiilor.

Sașa umblă prin camerele ce se răcesc treptat, înarmată cu o mucarniță — un fel de turlă bizantină, — cu mînerul răsucit și interiorul afumat. Rochia îi atîrnă grea pe șoldurile firave și corsajul o strînge. Merge tîrșit și trena ridică în urma ei covoarele. Din cînd în cînd dă nas în nas cu cîte un servitor care adună resturile din sufragerie, scrumierele și florile de mătase desprinse din rochiile doamnelor, florile veștejite de la butonierele domnilor, risipite pe podea, pe canapele. Forfoteala lor măruntă o stînjenește. În salonul de la etaj cineva a deschis ferestrele și vâlătuci de aer rece năvălesc călare pe

armăsarii lor neînșăuați și frigul dă, treptat, prospețime încăperilor.

Afară e un întuneric opac și Bucureștii se vaită sub povara a ceea ce se pregătește — un vaiet surd, înăbușit de zăpada troienită. Îi place mirosul umed al orașului care îi intră barbar pe fereastră și în asemenea momente se trezește în ea o ființă de demult, o față bătrână, singulară, rămasă să țină socotelile unei moșii rău administrate, o biată provincială care seara pocnește în cerdac copertile catastifelor pe rînd : poc, poc, poc ! și iese să tragă în piept o gură de aer proaspăt cu voluptatea cu care o cochetă din capitală miroase flaconul de parfum franțuzesc primit în dar : plăcere și trufie și eliberare.

Safta trece molatecă prin ușa salonașului mic, cu tava încărcată de pahare.

Toate lămpile ard, toate lămpile ard.

— Doamnă, cineva a pierdut un cercel cu briante !

Printre pahare, pe o farfurioară își trimite mesajele subtile o jucărie minusculă.

— E al doamnei Sturdza ! Îți mulțumesc ! Să nu uităm, miine, s-o trimitem pe Anicuța să i-l ducă.

Îl ține între degete ca pe o vietate mică, una cărui-a îi simte palpitul straniu al inimii. În jurul unui diamant, cît un bob de linte stau montate în raze, ca în scheletul unui fulg de nea, puzderie de briante mici.

— E foarte frumos, doamnă !

— Da ! E atît de fragil !

Toate lămpile ard, toate lămpile ard.

Ea strînge într-o mină mucarnița afumată și în cealaltă cercelul.

„Nu stingi luminările, lămpile, lasă să se creadă că mai ai musafiri !“

Servitorii fac zgomote mărunte și dacă n-ar fi teama, aerul rece involburat al nopții, care se încaieră cu fumul de țigarete din camere, i-ar mai putea dărui starea aceea de oboseală calmă, duioasă.

În urma ei, Safta, cu tava în mină, îndreaptă cu virful papucilor covoarele.

Toți au plecat, toți.

Gradowicz își ținea soția de mină ca pe un copil, ca pe singurul lui copil posibil.

Disperatul Lens și-a găsit pentru două, trei luni un rost în plictiseala lui „monumentală“.

Grigore Sturdza își ia acum, cu siguranță, baia rece menită să-i întărească sănătatea trupului. L-a ascultat cu intermitențe pe Rider. De cîte ori a apărut în ușa salonului a bătut timpii în marginea canatului cu degetele lui subțiri, cu aroganța pe care numai ea știe s-o ierte; este a unui bun muzician.

De ce toate astea ?

Fericirea nu este o obligație, este o întâmplare...

Se tem de noaptea asta ca de un tâlhar.

Dacă ofițerii pe care conțează coaliția vor renunța în ultima clipă să colaboreze ?

Sașa se întoarce spre Safta și-i face semn să lase totul pentru mine. La urma urmei ce mai conțează !

— Spune-le tuturor să meargă la culcare !

Vrea să-și trăiască frica în singurătate.

În timp ce-și tirăște picioarele pe scară, Safta deja cască și Sașa nu se poate stăpîni să n-o invidieze.

„Vom lua drumul pribegiei ?“

Tréptele scîrțîie sub pașii femeii care face semnele discrete de retragere. Ca într-o pantomină, servitorii lasă obiectele din mîină, o privesc uimiți din capul scării și dispar ușurel spre camerele lor.

Pianul a rămas deschis. Clapele se odihneso după furtuna stîrnită de Rider.

„A fost magnific, Sașa mea dragă, magnific !“ îi spusese la plecarea tatăl ei.

Rider !

Ochii lui de un negru intens, ascuțit, urmărind partitura, păreau doi cobai alergînd într-o cușcă în căutarea unei iluzorii salvări. La sfîrșit, i-a zîmbit, i-a sărutat mîina și a rugat-o să nu spună nimănui de viclenia aceluia *largo*. „Pe cine ați păcălit oare ? Pe cei ce v-au ascultat sau pe Béethoven ?“ „Pe el, de bună seamă, în rest am vrut doar să vă plac. Mă tem, însă, că am picat rău cu vicleniile mele...“ Indiscreția și-o anulase repede în vir-

tejul felicitărilor și cei doi cōbai negri dispăruseră în mulțimea rochiilor de tafta și velur, de brocard și dantelă, a fracurilor și redingotelor sumbre.

A știut că acel *largo* va fi miracolul întîlnirii lor. Căci peste două ore se despărțeau, probabil pentru totdeauna. La *Hôtel de France* îl așteptă onorariul generos, semn că și o nebunie se poate plăti, sau că *mai ales* o nebunie se plătește. N-a putut face altceva pentru vanitatea lui de artist și pentru vanitatea ei de gazdă decît să-i trimită o sumă dublă. Ion nu va ști niciodată că pentru asta a sacrificat medalionul bunicii ei.

Se temuse de Rider... era prea liber. Ea se teme de libertate. Î se pare un semn de cinisim să te descătusezi de toate obligațiile morale... Nu, nu confundă termenii dar, dacă alterezi substanțele clasice artistice, le rupi și pe cele sentimentale. Se terminase. Emoția se stinsese. Rămăsese o amintire încurajatoare.

Sașa coboară încet scările, cu mucarnița în mînă. Pendula din hol taie felii, felii timpul cu un calm' exasperant. Fuge în camera ei de lucru. Se așează pe un fotoliu, printre gheme, mosorele și petice de etamină. Mi-roase a singurătate. Se ghemuiește. A început să se facă frig în camerele unde sobele nu mai sînt alimentate.

Oftează. Se ridică, își așează rochia mai bine.

Of! Parcă este închisă într-o fortăreață, iar afară (geamul se hîțînă la fiecare pală de vînt) bătălia continuă.

De ce toate astea ?

Ion îi reproșează că epuizează în imaginație viața și de aceea este nemulțumită de cea reală. „Uneori, într-adevăr, lumea în care trăiesc parcă nu este a mea...”

Ghergheful este iar ocupat de pisici. Pe pînza abia începută, Lucetta stă incolăcită cu bărbia în sus, răsfațată și cochetă, pe prima bară de lemn, ghemuit, suveran, meditează Pascal, gri la blană și verde la privire, iar sus, plină de superioritate, este mița de angora a Elizei care picotește ca o băbuță.

„Fata asta îmi face atîtea probleme. Și astăzi... dar nu vreau să mă gîndesc, nu...”

Sfîrîiala pisicilor începe s-o enerveze. Ele trăiesc în lumea lor ermetică și tu, prostește, le crezi înzestrate cu un suflet uman.

Sașa se apropie de perete și pune nasul pe tencuiala umedă de frig. Plînge.

„Aș vrea ca toți cei ce se iubesc să se iubească și mai mult“. Este o rugă și o tînguire. În ultima vreme de cîte ori aude de *dragoste* simte un fel de sfîșietor regret și o imensă dorință de ocrotire a celor rătăciți, printr-o miraculoasă șansă, în acest teritoriu sălbatic.

Se ridică, își tîrăște trena grea a rochiei dincolo de prag.

Nu mai plînge.

În hol, privește scara, ușa de la intrare, consola, vasul de Sèvres de pe vechea jardineră...

De ce toate astea ?

„Ori eu și copiii mei vom părăsi casa aceasta, ori altă femeie și copiii pe care îi crește și care sînt astfel ca și ai ei vor părăsi Palatul !“

Ar vrea să renunțe la tot...

Nu, gîndul acesta este meschin. Dă-l încolo !

Maria, sora ei, întotdeauna înțeleaptă, i-a spus acum citeva zile, cînd a simțit-o îngrijorată : „*Quand on ne peut pas être heureuse à ta guise, il ne reste qu'à aimer ta souffrance. Cela seule, ma chérie, donne le repos*“. Făcuse o mică pauză clipind des din pleoapele ei foarte umflate. „*Eh, le repos, c'est la beauté de ce monde ! Crois moi !*“

Pendula bate jumătate de oră și Sașei îi vine să plîngă din nou. Așa cum plînsese ieri la liturghie. „*Odihna, suferința, fericirea ?*“ Închide ochii și lacrimi grele se preling pe obrajii uscați. Abia acum simte cum mînerul mucarniței i-a intrat în palmă.

E liniște. Casa doarme cu luminile aprinse, ca un vapor pe vreme de furtună.

Închide ochii.

Deschide ochii.

Și ochii se lipesc de portretul „necunoscutului“ atîrnat de peretele holului. I l-a dăruit mama ei cînd a împlinit treizeci de ani. Nu știe pe cine reprezintă, nici mama

nu știa. Este incertă apartenența lui la familie, nu este nici o rudă îndepărtată și nici un prieten. Chipul n-are trăsături speciale, în schimb rama este grea, aurită, cu multe ornamente și impresionează în așa fel încît nici nu te mai uiți la personaj. Nici ea nu se uitase pînă acum. Luase tabloul așa cum iei în mînă o farfurie veche, o zaharniță veche, fără să vadă dincolo de aspectul frumos al cadrului. Abia în această clipă vede omul...

„Cine ești tu? Ai fost născut, ai iubit, te-ai bucurat și ai nădăjduit — adică-odihna, suferința și fericirea nu ți-au fost străine, dar ai murit nebăgat în seamă. Toate le-ai făcut nebăgat în seamă. Retras, nemuncit de *idealuri*, dar nici de *vanități*, nesfișiat de... suferințe, nici legănat de beatitudine, te-ai strecurat uneori în saloane, ai sărutat politicos mîna doamnelor, ai schimbat cîteva vorbe cu gazda, ai jucat moderat un whist, ai băut moderat un pahar de Porto, ai ascultat cu venerație discuțiile în care strălucea cîte un om politic al zilei, acela care devenea în orice salon personajul principal și cînd cei mai mulți s-au ridicat să plece, ai plecat, modest, salutînd politicos în dreapta și în stînga și te-ai închis în cabinetul dumitale de lectură, unde ai reluat aceleași cărți: calendare, enciclopedii, cărți de istorie, poeme lungi religioase și sfaturi practice pentru agricultori (de care nu aveai nevoie de loc, pentru că erau niște arendași care îți făceau treaba, dar informîndu-te aveai impresia chiar că îi supraveghezi). Într-o zi, lumea a aflat că ai murit. Cineva a spus: Știți ce i s-a întîmplat lui Cutare? Unii abia își aminteau de tine, iar alții au spus: Ca să vezi! Și în uimirea lor era ceva jenant, jignitor, un fel de îndoială că ai fi putut trece prin această experiență, ca și cînd moartea ar avea și ea exigențele ei, nu i-ar încerca pe toți, ci numai pe cei aleși. Cîndva ai avut, totuși, o clipă de orgoliu și ai chemat un pictor să-ți facă portretul. Acela te-a privit și n-a fost inspirat de nimic altceva decît de lipsa dumitale de expresie. De aceea a pus-o pe pînză așa cum era. Poate pentru ca eu să te descopăr astfel, pentru ca mie să-mi vorbești în acest fel de lipsa dumitale de sens...”

Saşa se ridică din fotoliu şi merge, împiedicându-se în covoare, în cabinetul lui Ghica.

În lumina din dreptul mesei lui de lucru se opreşte. Deasupra consolei se află propriul ei portret.

Stringe în mina dreaptă mucarniţa, în stînga cerceulul ca un fulg de nea.

Se priveşte atentă la lumina lămpii de gaz pe care o măreşte. De sus, o întâmpină o femeie plăpîndă, cu nasul puţin prea mare, cu gura prea mică, obrajii palizi şi ochii rotunzi de un albastru-violet. Dar Saşa de acolo vrea să fugă din propriul ei portret şi pictorul o lasă să-şi înceapă mişcarea pentru a o opri în clipa în care braţul întins atinge rama.

Liniştea din jur este istovitoare. În hol ea părea şi mai adîncă din pricina tic-tacului pendulei, care dă o senzaţie de alunecare înceată spre ceva nedefinit.

„Doamne, spune Saşa apropiindu-se din nou de primul perete ieşit în cale, Doamne, ţine-mi în poala ta casa şi copiii! Iartă vanităţile noastre, iartă nesăbuinţele noastre! Nu ne alunga! Mă rog şi pentru cei care s-ar putea să fie surghiuniţi şi pentru cei învingători, să-i aperi, să-i ocroteşti, să le dai lumină!“

Trei paşi la stînga, două trepte. Mucarniţa a devenit un obiect de decor. O învîrte pe deget cu oarecare dexteritate. Dar nici n-a ajuns pe treapta a patra şi îşi lipeşte fruntea de zid.

„Ţine-mă, Doamne, să pot vedea toate astăa mereu, pendula, covorul, tablourile; să pot mirosi şi auzi liniştea asta, chiar plină de teamă cum este, să pot înfrunta frica şi să nu uit. Poate este important să nu uit. Poate este important cu ce amintiri venim dincolo, la tine! Poate contează!“

Oare e bine s-o lăsăm așa, cu nasul în perete pe Saşa Ghica? Oare e bine să ne despărţim astfel de ea?

Era foarte romantică şi, în acest moment, cufundată în frică, speriată de istoria care se prăvălea peste familia ei. Suferinţa ne desparte de ea ca de un animal. Sîntem haita de lupi care lăsăm în miezul iernii pe unul de-al nostru să agonizeze în timp ce noi ne îndepărţăm cu seninătate.

XVI

— Am adus revolverul !

„Ați observat ce stranie calitate are Petre Carp ? îi întreba Ghica pe cei ce, ieșindu-i în cale, i-l recomandau pe tânărul de viitor. În prezența lui toate se limpezesc, ipocrizia pare un joc naiv. Atenție, atenție, mai avertiza comic, Carp impune o franchete periculoasă, un cinism riscant. Când vorbește despre politică ia un ton sceptic, propriu oamenilor de afaceri care judecă totul în cifre și dau cu cotul peste glazura sentimentală a ideilor de guvernare. Altă generație, domnilor, altă generație ! Pentru ea a nu avea idealuri, a nu avea pasiune pentru principii abstracte este o chestiune de bun simț. Carp face din combinațiile politice niște amuzante jocuri ale inteligenței. Mă tem de el cum mă tem de moarte. Căci moartea nu este femeia aceea care agită o coasă cu mâna ei scheletică, ci arma trufașă a generației care te urmează, pentru care ai crezut că trebuie să faci totul și care te împinge cât colo fără scrupule. Observați, vă rog, cum se comportă specimenul ! Când ia în mână un obiect, chiar și o biată scrumieră sau o ceașcă de ceai sau o furculiță, parcă n-ar mai vrea să-l înapoieze. Îi este greu să renunțe la el ! Nu, zău, mă tem de Carp ca de propria mea moarte !“

Bălăceanu ar rîde liniștit amintindu-și *micul discurs anti-carpist* al lui Ghica dacă „specimenul“ nu și-ar face apariția în camera lui de la Hugues.

• — Am adus revolverul, repetă Carp și scoate din centura pantalonilor o rablă. Inițiază-mă !

— Ai răbdare ! Mai întâi trebuie examinată cu atenție această piesă de muzeu. Țsta mai este un revolver ? N-a răposat de mult ?

— Mai funcționează, l-am încercat acum cîteva zile pe o cioară care s-a așezat pe privată.

Bălăceanu vîntură clopoțelul și așează obiectul cu multă grijă într-o fructieră. Henri, întors din misiune,

se strecoară pe ușa cu servanta plină de platouri și pahare. Cu totul inexplicabil, valetul pare trist și mohorit. „Asta ce mai are? N-am chef de toanele lui!”

— Mai avem o jumătate de oră, prietene Carp! Să ne hrănim, să ne întărim trupurile, să fim pregătiți!

— Ce s-a pus la cale?

— Ei, ce s-a pus, ce s-a pus?! Parcă dumneata n-ai ghicit deja. Abdicarea lui Cuza.

Obraji puțin căzuți ai lui Carp cad și mai tare. Se apleacă peste măsuță:

— Puterile străine sînt avertizate?

— Parțial, răspunde Bălăceanu abia stăpînindu-și rîsul și căutînd prin farfuria ceea ce-i place.

— Eu aveam argumente *forte*! spune tînărul său prieten cu un vag reproș în voce.

La argumente este inegalabil. Acesta a fost și motivul ezitării Comitetului dirigent al coaliției. Nu trebuia eliminat cineva care oferea un surplus de argumente, dar nu trebuia nici inițiat, căci putea avea prea lesne argumentele potrivnice. Carp prezenta și avantajul și dezavantajul de a fi dispus spre o activitate ne-o-bo-si-tă și ne-si-gu-ră.

— Toată lumea are argumente, domnule Carp! face Bălăceanu infruptîndu-se din șuncă.

Dar domnul Carp se ridică de la masă, aruncînd șervetul, și începe să se agite prin cameră.

— Va lua sfîrșit acest război de șapte ani dintre un Domnitor ales, dar arbitrar, și niște partide fără program clar... se sfîrșește un provizorat! Abia de acum înainte trebuie ridicate instituțiile solide apte să întrupeze societatea românească de azi, fără imitații neglijente, fără adaptarea pripită a unor forme străine... Voi face o listă de priorități...

„Am avut dreptate, își spune Bălăceanu, este un optimist! Vede în toate o schimbare curîndă și benefică generației sale, cu atît mai mult cu cît nu lipsește rolul său în această schimbare. Are o imensă încredere în cuvîntul de spirit, știe să prîndă un om politic pe culoarul dintre teorie și practică, acolo unde este mai vulne-

rabil. Dumnezeu creează uneori dihanii ciudate : țințarii, lăcustele și carpii !“

Bălăceanu mestecă abătut :

— Va trebui să-mi fii recunoscător. Dacă nu te cheamam, acum, cu obiectul acesta antediluvian, și arată spre revolver, n-ai fi participat la un act istoric !

— Dar particip ?

— Cuza va fi arestat, iar noi, dumneata și cu mine vom fi printre cei care, la Palat, vom proclama o locotenență Domnească și un guvern provizoriu.

— Are aerul că i-a dat peste nas. „Uite, domnule, ce-am făcut pentru dumneata !“ Dar Carp suride serafic. E în al nouălea cer !

Apare iar Henri. Pune pe masă alte farfurii și pleacă sobru, încărcat de platouri și tacâmuri.

— Vreau amănunte, spune Carp așezându-se și ciugulind o măslină din farfurie.

Amănunte ? Sprâncenele lui Bălăceanu se ridică grav. Începe să mormăie :

— În noaptea asta, revoluția...

— Ce revoluție ? se miră Carp.

— E... răsturnat Cuza !

— Zi așa, domnule ! O lovitură de palat ! Unde e armata ?

A golit farfuria dintr-o respirație și acum devine stăpîn pe situație. Bălăceanu se uită la ceas.

— Peste un sfert de oră o vei putea admira chiar de la această fereastră !

Carp se oprește din mestecat. Se pare că în mintea lui se desfășoară numeroase procese logice. Privirea trece prin Bălăceanu, prin dulapul din spatele acestuia, perforează pereții și cercetează neantul. Apoi brusc :

— Ghica a făcut treaba ?

— Și el, dar nu numai... Există un Comitet dirigent și un comitet central...

Privirea se întoarce din depărtările ei și mîngîie spătarul scaunului pe care șade gazda.

— Ghica are personalitate, dar e prea inteligent, prea independent și de aceea nu poate aduna în jurul lui un grup influent. Ca să ai un partid îți trebuie o mică măr-

ginișe de idei, un program cu două, trei formule bine încheiate.

Carp a devenit critic, este deja stăpîn pe situație, o privește de sus.

— Ghica e un diplomat desăvîrșit, continuă, are o deșteptăciune cu unghere secrete, discrete, care îl împiedică să fie nu numai fanatic, pătimaș, dar chiar și consecvent opiniilor sale. Mai degrabă Dimitrie Ghica...

— ...o nulitate ! sare Bălăceanu.

Privirea se apropie nervoasă de vîrfurile nasului și întîmpină cu bucurie o bucată de somon.

— Crezi, domnule Bălăceanu, că Ghica Ion îl lasă pe Ghica Dimitrie mai în față tocmai pentru că este o nulitate ?

— Cînd cineva se îngrașă, cum face acum din plin Dimitrie Ghica, începe să nu mai execute ceea ce gîndește. Uite, vezi, dacă o trăsură ar lovi un amărît pe stradă în fața casei mele, eu aș face o observație poate spirituală asupra neglijențelor actualului guvern, Dimitrie Ghica ar oferi o soluție de a evita accidentul, dar ar rămîne lipit de scaun, iar Ion Ghica și-ar chema servitorii și i-ar trimite în stradă spre salvarea victimelor. Să fim bine înțeleși, n-ar coborî chiar el ! Dar ar lua o măsură practică. Este ceva în fiecare din noi care ne oprește să vrem mai mult de la propriul nostru destin și ne îndeamnă să ne resemnăm.

Asta nu-i place lui Carp. Se strîmbă. Ideea acestui destin pe care nu trebuie să-l forțezi îi repugnă.

— Ghica a souvent affirmé qu'il n'avait pas d'ambition politique. On ne le croyait qu'à moitié. Ambiția e normală cînd ești convins că ai dreptate. Et Dieu sait que Ghica est sûr d'avoir raison.

— Il a redécouvert cette vieille vérité politique : on ne se pose qu'en s'opposant.

Aruncă furculița în farfurie și, lăsîndu-se pe spate, își caută port-țigaretul. Pufăie de cîteva ori meditativ, apoi se ridică și începe să alerge dintr-un colț în altul al camerei. Sint vreo cinci metri pe cinci metri. Poalele redingotei filiiie de parcă ar bate un vînt năpraznic, căci

la întoarceri Carp se răsuțește atît de brusc încît aerul vibrează.

— Crezi că vor merge toate unse ?

— Dacă nu te slăbesc din ochi, da, rîde Bălăceanu.

— Te îndoiești de mine ? întrebă oprindu-se în spațele lui.

— Ca-de propriul meu organism, răspunde palpîndu-și toracele.

— Ce-i asta ?

— Ce să fie ? Ce știi eu ce face în acest moment ficatul, rinichiul sau stomacul meu ?

Carp se așează gînditor pe scaun, își reazemă, tot gînditor, coatele pe speteaza scaunului. În farfurie friptura s-a sleit. Rătăcește cu privirea în toate părțile fără să vadă nimic. E felul lui de a medita alergînd printre lucrurile din jur doar cu ochii. Deodată își îndreaptă spinarea și spune îngrijorat :

— Poporul o să-l regrete.

— Pe Cuza ?

— Da. „Revoluția“ asta n-o să fie prea populară ! În spiritul mulțimii Cuza mai este încă simbolul speranțelor din '59. Îl scoatem din arenă înainte de a fi simbolul eșecurilor din ultimii ani. Îl vor încununa cu lauri legendari...

Lui Bălăceanu nu-i scapă pluralul „îl scoatem“ și zîmbește.

— Ești de părere să aminăm ?

Dar celălalt și-a revenit din gîndurile-i profunde, se apleacă peste masă și întrebă, schițînd gestul de a se ridica de pe scaun :

— N-ar trebui să zburăm în piață ?

— Prietene, calmează-te, mai avem desertul. Și apoi trebuie să te întreb ceva. Din partea Comitetului dirigent.

Celălalt stă pe scaun ca un școlar cuminte. Privirea aleargă însă.

— Vrei să fii secretar al locotenenței domnești ?

— Oh ! Oh ! face Carp și ridică brațele. Sigur, domnule Bălăceanu, sigur ! Vreau să fiu activ. Sigur !

XVII

E iarnă. E zăpadă. E frig.

Căciula i-a căzut pe nas.

Atunci cînd rar deschide ochii nu vede decît crupa murdară a calului, acoperită cu o flenduriță cenușie din care curg cu nerușinare firele aspre de lînă.

Copitele fac să fleoșcăie zăpada apoasă și cupeul înaintează leneș de parcă ar călca pe nori.

Mai bine doarme. Mai bine visează.

Ce să viseze ? O nuntă sau o moarte ?

Ține în mîini hățurile ce strîng calul galben și scheletic, le ține bine între degete și brațele se odihnesc pe pulpele slăbănoage.

Ce să viseze ?

Splendoare ? Măreție ? Pioșenie ?

Palatul lui Por Împărat sau cocioaba Sfintei Vineri ?

Mai bine, mult mai bine să fie lumini, lumini și tristețe... Tristețea este atît de omenească...

Capul îi cade în piept, deși n-a adormit încă. E treaz și îi este lehamite.

Unde merge ?

Nu, zău, unde merge ?

Unde vrea mîrtoaga lui galbenă, căreia îi cade capul înaintea picioarelor și seamănă cu un dulău ce amușină strada.

Oftează.

Cupeul se zgîlție pe Podul Mogoșoaiei.

E trecut de miezul nopții. Dar străzile nu sînt ca de obicei pustii. Sînt unii care se tot fiție. N-au somn. N-au astîmpăr. Vor să se distreze. Asta vor dumneelor ! Păi, n-au decît !

Biciușca atîrnă jilavă, infiptă în spătarul scaunului.

El umblă de ani și ani și tot aia a văzut : oameni care se nasc, nasc și apoi mor. Dar nu e deloc monotona viața asta, nu ! Îi place s-o privească. Numai că de atîta admirație îi cam vine să caște. Să doarmă.

Ar trebui să viseze...

De ce nu poate? De ce oare?

Ridică pleoapele și pe sub streășina căciulii de oaie, bătucită, mucețită, flendurită, plină de praf întărit încercă să vadă orașul.

Miroase ciudat. A plug. A coasă. A oiște de car. Fier și transpirație de cai și stofă udă.

De ce i-or fi înghețat obrații? Pe sub căciulă s-a legat cu o basma turcească veștejită la culoare, dar încă trainică. Lina-i lână, ce mai! Lucru vechi și bine făcut, nu ca boarfele de azi, niște fișa-fișa de țin de joi pînă mai apoi.

Parcă bate un vînticel cam iute. Pînă și pleoapele îi sînt mai grele. Nu vede decît crupa calului costeliv, dar aude zgomote ciudate...

Nimeni nu trebuie să tulbure somnul orașenilor!

Oh, ce somn l-a cuprins!

Uite cizme, uite zăpadă călcată în picioare, uite virfurile unor săbii niciodată ieșite din teacă, uite nunta, uite moartea. Uite slava! Uite nimicnicia!

O frumoasă ceață violetă.

A adormit și cupeul trece agale printre trupe ce stau la pîndă. Nimeni nu-l bagă în seamă și nici el nu mai bagă în seamă mare lucru.

Visează.

Palatul lui Por Împărat. Acolo Sfînta Vineri fierbe o mămăliguță.

Pe ușa luminată de un opaiț intră o femeiușcă grăsuță, cu sudoarea șiroindu-i pe gît și pe pieptul cam dezgolit și poartă în brațe o tavă de lemn cu un purceluș de lapte abia fript.

Apoi nimic.

Multă vreme, nimic.

Și, totuși, calul nechează.

„A mîncat jăratec?“ întreabă gospodărește Sfînta Vineri.

De sub căciula ca un coif căruia i s-a smuls panașul, doi ochi de viezure se ațintesc asupra străzii.

Soldați. Mulțime. Tunuri cu roțile învelite în paie, copite de cai și puști, multe puști. Nă pare însă nimic foarte grav. Forfotă !

Înapoi, înapoi la Sfînta Vineri ! Sau la femeia aceea trupeșă... Dar ce vrea de la ea, nemernicul ? Uite cum îi bagă mîna în sîn ! Ha ! Ha ! Afurisitul ! Îi arde de... și ea nu, și nu, se împotrivesc, dar îi place, ce mai !

Mîrtoaga strănută. Pătura cu urzeala rărită îi alunecă pe crupă. Se aud tot felul de zgomote ciudate : șoapte, comenzi, hîrșit metalic, pași repezi, copite de cal strunit bine...

Și Por Împărat se ridică și urlă...

XVIII

Se vorbea prin tîrg; se bîrfea...

La inundațiile din 1864, călărînd prin apele involburate și murdare ale Dîmboviței, Cuza își descoperise propriul fiu natural, așezat în horbote, cu mult dichis și multă precauție, într-un paneraș, plutînd printre resturile caselor avariate, printre butoaie goale, șipci de gard și roți de căruță. Și îl „înfiase“. Dumitru-Moise ar trebui să se urce pe tronul României, în locul atîtor descendenți iluștri ai altor Domni iluștri. E adevărat că Maria Obrenovici mai dăduse unei țări un prinț moștenitor : Serbiei, și tocmai de aceea spiritele erau ațîțate la culme și nu-i scuteau pe eroii noștri de spumoasa bîrfă de stil „sud-est european“, care zicea cam așa :

Prințul *este* un cinic.

Doamna *este* lipsită de demnitate pentru că acceptă să crească pe Dumitru-Moise și pe Alexandru, cel de-al doilea fiu, care n-a mai venit pe ape și n-a mai plutit în paneraș albăstrui și n-a mai beneficiat de spectacolul stuporii și al milei. Prințul dăduse cortina de-o parte și

aruncase costumele în fosa muzicanților, în așa fel încît pe scenă rămăseseră niște nefericite culise cam murdare.

Copiii *sînt* niște bastarzi.

Maria Obrenovici *este* o..., *este* o...

Iar Cezar Liebrecht *este* adevăratul tată al viitorului posibil Domn. Ce-am ajuns !

Birfa merge înainte...

Totuși, în 1/13 octombrie 1865, Prințul Cuza scrie împăratului Napoleon al III-lea că este gata să cedeze tronul unui principe străin. Scrisoarea este confidențială, dar în sud-estul european nimic nu poate fi confidențial !

Se adresează, lui Napoleon al III-lea, unui categoric adversar al schimbărilor din România. Împăratul socotește că li se oferise destule românilor. Nu-l mai place pe Cuza — încălcase prea des Convenția, îl pusese deseori în sîfuaița de a negocia în favoarea lui și nu asigurase liniștea internă a țării. Peste toate se adaugă suspiciunea, deloc deșartă, că Prințul Cuza ambiționează, tocmai acum, cînd împăratul caută o alianță cu Austria, să tragă Transilvania spre Principatele Unite. Or el nu vrea agitație „acolo“, și cînd spune „acolo“ arată pe hartă Moscova și Londra. Are destulă bătaie de cap cu Italia, iar Bismark nu mai are răbdare, vrea război.

Europa, domnilor și doamnelor, este o femeie năbădăioasă. N-o potolești, oricîtă bunăvoință ai avea. Trebuie doar să profiți de periodicele înghesușeli, de crizele ei de isterie, de busculadele inevitabile.

Uneori este plăcut să stai deoparte și să privești, dar cel mai des îți vine să te bagi în conflict.

Bucuria dansului !

Așa se face că Prințul Cuza este cînd bănuț de ambiții prea mari, cînd socotit o necesitate jenantă.

„Singurul element de stabilitate și continuitate în politica Principatelor este Domnitorul, guvernele se schimbă odată cu anotimpurile“, scrie consulul Tillos în rapoartele sale foarte acre.

Guvernele se calcă, într-adevăr, pe picioare !

Numai camarila rămîne fidelă.

Dar ce atîta vorbărie ? Birfim și noi ? Nu-i frumos !

E noapte.

Palatul este cufundat în somn.
De câte ori ați mai citit fraza asta ?

*

Din colțul străzii, de sub streășina plîngăreată a unei pantofării de lux, Ghica îi vede pe cei trei ofițeri urmați de mai mulți soldați, intrînd în Palat. Lumina felinarelor de la corpul scărilor le mărește siluetele în întunericul din jur și le multiplică pe trepte în dreapta și în stînga — săgeți ce-și întretaie traiectoria. Garda nu s-a opus. Sînt „de-ai noștri“ !

Acum de ei depinde totul.

Au început să-i transpire palmele vîrîte în mănuși căptușite. Pusese ră planul la punct în cele mai mici amănunte, dar nu se știe niciodată ce poate interveni. „L'imprévu gouverne le monde.“ Un capriciu al detaliilor și... istoria ar putea fi alta. Ofițerii dinăuntru trebuie să se întîlnească la timp cu cei ce abia au intrat...

Primele măsuri din sonata lui Beethoven îi stăruie în urechi. Poate tocmai pentru că nu a mai ascultat concertul, retrăgîndu-se din salonul plin de doamne și domni dornici de muzică, memoria îi dăruia intacte, chiar după lungile discuții din hol, din salonul de la parter și din cabinetul său de lucru, limpezimea notelor dramatice, de o simplitate sfidătoare. Ce caută ele acum, aici ? N-au ce căuta acum, aici, decît ofițerii, tunurile, pistoalele, săbiile niciodată scoase din teacă, ordinele sece și șoptite și oamenii viitorului guvern.

„Va fi uitat de oameni străinul pelerin ?“

Îi umblă atîtea prin cap încît felul cum versul acesta al lui Bolintineanu îi perforează din cînd în cînd gîndurile cu lamentabilul lui patetism, odată cu notele sonatei, este sîciitor.

„Acest om, ha, *străinul pelerin* ?, încarnează tot ceea ce eu detest ! Impostura. Improvizația. Ilegitimitatea. Ei și ?“

Ca la jucătorii de ruletă simte că victoria lui este tristețea unui învins în plus.

Începe să-l chinuie incapacitatea de a rămâne singur și capacitatea de a fi singur în mijlocul celorlalți.

Tăcerea Palatului și forfota din piață, noaptea visătoare care plutește deasupra tuturor și orbecăiala pămîntească dau vieții lui, în această clipă, o încordată voluptate.

*

Un grup de ofițeri traversează culoarele, sălile mohorite ale Palatului, urcă scările și deschid ușile.

Nici voința Prințului, nici cea a Puterilor garante!
Cea a unei deja poreclite „monstruoase coaliții“!

Pașii celor cinci nu scot nici un zgomot. Tălpile au fost lipite cu pîslă și-i transformă în motani nocturni. Semne mute între ei și cei pe care îi găsesc înăuntru. Pe acolo? Da, pe acolo! Îi urmează niște soldați buimaci.

În dreptul apartamentului Doamnei, doi soldați și un ofițer rămîn cu ordin de a nu lăsa pe nimeni să iasă sau să intre.

Alături se ciocăne respectuos la ușă. Un valet somnoros deschide. Este împins cu brutalitate.

Baligot de Beyne, secretarul intim al Domnitorului, protestează. O armă se ridică. Supravegheat de unul dintre ofițeri își trece trupul firav din cămașa de noapte în costumul elegant bleumarin cu o involtă cravată cu buline roz. Se oprește în fața celui ce-l așteaptă în tăcere:

— Miine ce va fi?

— Vinzoleală, forfoteală!

În anticamera apartamentului princiar este capturat valetul Ștefan care moțăia pe o canapea, cu nasul aproape vîrît în brațele încrucișate pe piept.

Sus, la etaj, este păzit colonelul Pisoschi, aghiotantul Prințului. Nici măcar n-a fost trezit. „Lasă-l să doarmă!“

Mai încolo, mai spre dimineață, o să afle... Are tot timpul!“
Servitorul lui, speriat, își tot scarpină pieptul.

— Potolește-l, ordonă unul dintre ofițeri pe cel mai zelos dintre soldați. Nu i se va întâmpla nimic nici lui, nici stăpînului său.

*

Acum, cînd se apropie de victorie, se întrebă de ce ar mai dori-o. „Acest om încarnează tot ceea ce eu detest!“ Adică? Puterea prin hazard, jocul ei gratuit, sfidarea logicii...

Cuza a fost un Domn bun sau rău?

Ghica inspiră adînc aerul rece.

„Lumea politică spune în cor : Rău !“

Dar cîtă eroare este în acest adevăr ?

„Asta e logica ambițioșilor !“ izbucnise Negri, vîrîndu-și barba stufoasă în pieptul cămășii albe.

El voise să îndulcească discuția care aluneca primejdios. Luase tonul acela concesiv cu care îngădui agresiunea unui timid : „Mda, în despotismul lui nu a fost ceva josnic.“ Dar nu-l răbdase inima și adăugase : „Nu pot admira însă marele respect al lui Cuza față de o Constituție de care n-a ținut cont nici o clipă.“ „A fost ales tocmai pentru a nu ține cont de Convenție. Nu-l ierți din adîncul inimii tale aristocratice pentru că este un Domn ce nu și-a moștenit tronul, ci unul ales. Dacă minți ca a ta simt o rezervă în fața legitimității unui Prinț supus electoratului, înseamnă că Europa nu este pregătită decît pentru autocrați din familii regale sau uzurpatori de anvergură, nu pentru mici boieri idealști, tîrîndu-și ca pe o mantie greoaie nefericitele slăbiciuni și dorința discretă de a lăsa ceva durabil în istoria unei țări.“

De atunci fusese imposibil să și-l mai apropie pe Negri. Acea ultimă întîlnire se umpluse de amintiri din tinerețe și de comentarii... artistice, tristeți, refugii, subterfugii ! Colecția de antichități a lui Ghica devenise

temporar subiect stîngaci de conversație, exil verbal pentru doi prieteni ce țineau deja de două religii diferite : politica romantică și politica puterii. Ar fi avut imensă nevoie de adeziunea lui Costache, dar își dăduse seama că nu o va mai cîștiga niciodată. Negri era un *devotat* și credea în rolul benefic al lui Cuza. Concluzia exprimată în tăcerea intimității, după plecarea prietenului său, căzuse ca o ghilotină : „E greu să lucrezi cu niște idealști. Mai bine tratezi cu un cinic.“

Din mai '64 nu-i căutase, ce-i drept, decît pe cei cu care se putea trata. „Cinismul politic, în vremea noastră, poate fi infinit mai progresist decît acest sentimentalism nobil, generos și fără simț practic.“ Nu numai că începuse să gîndească astfel, dar i-o spusese și Sașei — delicata lui instanță morală. Cui se trezise să i-o spună ! Atunci, micul judecător care trăgea de sunetele pianului cu vîrfurile degetelor, ca un năvod, se întorsese spre el : „Calitățile tale se țin de mină cu defectele tale, se ocrotesc unele pe altele...“ Îi venise să rîdă. Nu fusese jignit, dimpotrivă, parcă îl mîngiase remarca ei. Relațiile afectuoase se instalează între soți foarte temeinic tocmai cînd încetează, de fapt, afecțiunea. Vorba tatălui său : „Ce-i viața decît un lung șir de neînțelegeri ?“

Își înfinge bastonul în zăpada apoasă. I-au înghețat picioarele. Face cîțiva pași în întuneric, pe lîngă zidul pantofăriei, al casei lui Krețulescu, pe lîngă un gard de cărămidă și o poartă cu stîlpi înalți. „E nesănătos, *à la longue*, ca partea cea mai avută și mai cultivată a populației să fie exclusă de la putere, aruncată peste bord, într-o opoziție greoaie, în favoarea unor parveniți lacomi !“

Umbrele din piață par deodată agitate. Cîțiva ofițeri traversează spațiul încă plin de zăpadă, se întîlnesc, se salută, își transmit ordine, șoptesc, se întorc, se cufundă în întunericul de pe margini. Un cal nechează, cineva strănută, liniște, liniște. Scîrție o roată, scapără un chibrit, proteste sîșiite, o tuse grea, liniște, liniște.

Se întoarce. Își reia drumul.

Cleaf, cleaf, fac ghetele în zăpada moale, apoasă. „Mda! Ce s-a întâmplat sub Cuza? Minoritatea a protestat pentru că s-a mers prea departe, majoritatea a protestat că nu s-a mers departe. Cuza a fost hărțuit, și-a văzut electoratul înstrăinat și a sfidat cu aerul celui ce se știe provizoriu într-un loc. Nu ține musai la tron, zice el, dar cât șade pe el vrea să-și fericească lingușitorii, iar țările române sînt provincii fertile în asemenea buruieni...”

E un întuneric dens care înzecește intensitatea fiecărui zgomot. Pașii lui se aud pînă la palat, poate chiar dincolo de zidurile lui. Forfoteala înfundată a soldaților în jurul tunurilor parcă nu are un asemenea răsunet. Felinarele de la intrarea palatului clipeșc îngrijorate. Miroase a mahorcă. Reluîndu-și drumul — pantofărie, casa Krețulescu, gardul de cărămidă, Ghica născocesc un zgomot mental care să-i înăbușe teama, emoția. Vechiul lui sarcasm de vremuri grele e foarte bun, întreține spirital într-o stare de narcoză delirantă.

„Liebrecht! Să-l luăm, de exemplu, pe Liebrecht Fir-ar el afurisit! N-aș putea să-i neg unele însușiri — inteligență, agerime, viclenie admirabilă, n-ar fi exclus ca rîndașul lui să-l socotească un om bun, de vreme ce-și iubește caii, dar stilul, vezi!?! stilul lasă mult de dorit. Stilul slugii seamănă cu stilul stăpînului! Negri ar vrea să recunoscă că și Ștefan cel Mare a fost afemeiat, ar vrea să recunoscă că și Brâncoveanu a pus laba pe jumătate din pămîntul țării și ca atare de ce n-ar fi îngăduit Cuza ca lingăii săi să-și pună ghearele pe un sferț? Poate sînt, într-adevăr, un aristocrat căci socotesc necesar a discuta stilul jafului. Nu mai vorbim de epocă și alte asemenea marafeturi! De ce i-aș tolera unui principe de sînge și nu și unuia ales în mod democratic! Mda! Brâncoveanu, totuși, ce stil! Cuza nu fură, nu jefuiește, deși a mai ciupit el cîte ceva dar lasă un venetic să hăpăie veniturile țării în văzul lumii. Liebrecht este o gorilă lacomă. La început a fost doar abil; abia cînd s-a văzut incurajat

a devenit bulimic. Liebrecht nu știe să mănânce cu furculița și pune gura direct la cep, deși și-a comandat din vanitate argintărie la Petersburg și pahare în Boemia, iar casei lui celei noi îi tot pune la creneluri și portale! Acest gen de lăcomie primitivă supără chiar dacă nu are efecte arhitectonice mai grave decât acelea ale mărețului palat pe care și-l construiește Grigore Sturdza. Stilul înseamnă discreție... Să nu-mi spună mie Negri că-i face plăcere să stea la masă cu Liebrecht!“

Își răsucește iar călcâiele. Ghetele fac același zgomot neplăcut, parcă un bătrîn și-ar sorbi supa.

Zăpada vrea să se topească și susură, clipește ca un clăbuc de săpun.

Timpul refuză să treacă mai repede.

Ghica își descheie paltonul și-și trage din buzunăraș ceasul. Se apropie de felinarul din dreptul pantofăriei și la lumina lui cenușie deschide capacul.

Mai sînt cincisprezece minute.

★

Ușa dormitorului domnesc este închisă.

Ștefan face semne mute. Dincolo, dincolo este cheia!

— Înăuntru, stimați domni!

Atunci soldații vîră baionetele în dreptul balamalelor aurite și împing.

Toți au sentimentul că deschid o casetă, că violează cutia cu bijuterii a mătușii bătrîne. Jenă și îndrăzneală. Sfiiciune și violență.

Dată de perete, ușa își deschide aripile ca o pasăre albă.

Dincolo, dincolo este inima fiecăruia, înconjurată de întuneric, cartilaje, vene, artere, sînge, plămîni sufocați.

Două lămpi cu gaz pîlpîie tandru pe lavoar și pe noptiera Domnitorului. Draperiile grele, trase grijuliu unele peste altele, fac aerul mai greu, mai apăsător. Soba duie. Un val de aer cald năvălește în anticameră opunînd

rezistență invadatorilor care, surprinși de propria lor impertinență, de stângăcea lor agresiune, rămân în prag cu o expresie umilă.

Prințul Cuza este în picioare, lângă marginea patului, cu halatul răsucit în jurul trupului. Tușește. Ține mâna dreaptă lipită de piept.

— Domnilor ?

De partea cealaltă a patului, tremurând într-o cămașă lungă, lungă și plină de dantele, Maria Obrenovici și-a prins capul în mâini. A înțeles repede ce se petrece, nu mai întreabă nimic. Cu ochii dilatați de spaimă începe să se-roage :

— Oh, nu ! Vai, nu ! Nu ! Nu !

Cu zgomot leneș, Prințul trage sertarul noptierei. Acolo sînt două pistoale, dar mâna întinsă spre ele se întoarce spre femeia dezgolită și-i întinde cuvertura patului pentru a se acoperi cu ea.

— În sfîrșit, ați venit, domnilor !

— Alteță ! Vă cerem abdicarea ! spune locotenentul Pilat și face trei pași în interiorul camerei.

— În numele cui ? întreabă Cuza. Locotenent Pilat, în numele cui ? Ai uitat să spui în numele cui.

În vremea aceasta ofițerii au urmărit mișcările Mariei și felul în care s-a îndreptat spre comoda din fața patului i-a îngrijorat.

— Doamna să stea liniștită, spune Pilat, nu va păți nimic.

Prezența Mariei Obrenovici îi dă o mai mare îndrăzneală. O privește fără decență, ca un militar la cabaret.

— În numele cui ? repetă Cuza.

— În numele nației române !

Rîsul Domnitorului șerpuieste printre cei trei ofițeri și cei patru soldați care au umplut camera cu mirosul hainelor lor umezite de frig.

*

Ghica ascultă cleaf-cleaful pieții și nu-i place.

E prea trist și prea singur.

Ce înseamnă cincisprezece minute? O singurătate scurtă, foarte scurtă, ca un fulger în timpul vieții lui. Dar și în timpul vieții altora.

Ferestrele palatului încep să se aprindă pe rând. În noaptea plină de forfotă și tăceri misterioase își amintește de proiectele sale economice... hîrtii, hîrtii, hîrtii! Se încordase asupra lor cu plăcere și, totuși, cu enervare, cu ciudă și le dăruise zile și nopți; începea o frază, scoțea o carte din raftul bibliotecii, răsfoia pînă găsea pasajul de care avea nevoie, iar acela trimetea la altul și se tot adunau volume pe masa de scris și pagina se innegrea cu literele lui lăbărtate... Rămînea însă un biet pedagog, în timp ce Cuza trîntea decrete și decrete... Era deajuns să se gîndească la asta și punea toate cărțile acelea în raft și nu mai scria nimic.

Ce program avea acest Alexandru Ioan I?

„Probleme mari e ușor să rezolvi aruncînd o semnătură pe un proiect utopic. Reforma agrară? Vai, ce roade va da! Cea electorală? Deja a scos la suprafață mizeria politică a unei populații nematurizate. De mai bine de un an sîntem o *nave senza nauitiero*! Cuza e ba la Ruginoașă, bă la Ems și aruncă zvonuri că vrea să abdice...”

— Salut, frate, de cînd ești aici? întrebă Rosetti.

— De un sfert de oră.

— Au intrat?

— Da.

Rosetti are gulerul strîns și pe deasupra un fular care îl gîtuie. Paltonul foarte strîmt, lipit de umerii firavi îi atîrnă cu poalele muiate în lapovița murdară. Învîrte în mîna un gibus ponosit, dar ridică brațele și face o mișcare de dans:

— Domnule, n-am emoții !

Ca să vezi ! Un miracol ! Țopăie cu grație, sincer, încântat de ceea ce i se întâmplă.

— Nu mă înnebuni, ești tare !

— Îl admiră citeva secunde spre desfătarea *direptorelui, redactorelui* și, evident, *fundatorelui „Românului”*.

— Ca să fii un om politic impunător, zice Rosetti îndesându-se în umărul lui, ai nevoie nu numai de rațiune, dar și de o încredere irațională în șansele vieții.

Ghica se trage un pas înapoi și se uită la umbra agitată de lângă el. „Impunător ?”

— Degeaba ceri dumneata inteligentă și tact în politică. Umbra își flutură mâinecile. Este întotdeauna „un dessous de carte”, o mistificare a intereselor pe care numai timpul o dă pe față. Tace și-și răsuțește gibusul. Ridică fața spre felinarul chior. Urmașii ne vor admira.

— Dacă trebuie mult timp pentru ca actele noastre să se dovedească bune sau rele, s-ar putea ca nu *rațiunea* noastră de azi să cucerească inimile de mâine, ci politica aventuristă a lui Cuza. Nu vreau să cred că ceea ce este azi drept, mâine va fi socotit o măgărie. Mai bine spun de la început că fac un act necesar, nu neapărat „rațional”.

E bine venit Rosetti cu entuziasmul lui „poeticesc”, îi zgîndăre sarcasmul care la rîndul lui îi întretine narcoza și-i înăbușă emoția.

— Urmașii ne vor admira ! insistă celălalt.

— La ce ți-o fi folosind ? Puțin o să le pese urmașilor de toate astea. Prea mult preț pui pe puterea de prețuire a acestor biete făpturi de mâine : să admire și să tot admire ! Vor fi, ca și noi, zăpăcite de nevoile zilnice, de interesele imediate, iar venerația o vor lăsa pe seama învățătorilor, poeților și academicienilor care nu vor trăi decât din ea...

— Nu, nu, numai posteritatea ne va da dreptate !

— De ce îi ceri dreptate și admirație? Fii fericit că ai făcut ceva pentru ea, poate ceva ce nici nu va băga în seamă! Crezi că dacă vei ridica o fabrică sau vei aduce mașini pentru treierat și semănat trebuie să ceri admirație și recunoștință? Ei, cei de mâine, vor socoti că ai făcut ceea ce era necesar. Ce ți-ar folosi admirația lor? Oale și ulcele! Problema este să fii împăcat cu propria ta conștiință, nu? Și hai să ne mișcăm puțin, mi-au înghețat picioarele.

Rosetti se uită la propriile sale botine.

— Știi că și mie mi-au înghețat? Am plecat în încălțările de bal...

— Păi n-o să fie bal? Foarte bine! Botinele sînt asortate cu... momentul.

Rosetti își infundă suszisele, încălțări în mocirla albicioasă.

Cleaf. Cleaf.

Ca și cînd s-ar îneca îl anunță disperat:

— Proclamațiile, să știi, sînt deja în mîinile oamenilor noștri.

— Ai făcut o treabă bună, Rosettache... Admirabil curaj! Ce ne făceam fără tine?

„Politica a fost inventată pentru a ne putea exersa ipocrizia, viclenia, perfidia, așa cum căsătoria ne-a legitimat vocația procreației. Ce-i de făcut?“ Simte lîngă umărul lui un umăr uscățiv împungînd aerul rece și umed.

— N-am făcut decît ceea ce nația a vrut: trebuie să împlinim cel de-al patrulea deziderat al Divanurilor Ad-hoc!

Lui Ghica îi vine să ridă. Nu-i iese decît un zîmbet crispat și acela ascuns în întunericul străzii. Dar sarcasmul, inspiratul lui sarcasm își face de cap:

— Să fim niște prieteni sinceri, Costache, și nu oameni politici! Pentru ideea principelui străin mulți se

înrolează din spirit de opoziție, mulți din interes, alții din partizanat filofrancez, filogerman, filorus, filopatagonez etc., dar nimeni din pricina convingerilor sale. Nici chiar dumneata.

— Mă jignești.

— Da. Te jignesc așa cum mă jignesc și pe mine.

E chiar bine. Tonul acesta este convenabil. Rosetti, rămas pe gânduri, șocat, face doi pași aiurea, pe lângă pantofăria cu obloanele trase și se reazemă de zidul Kretulescului. Îngaimă fără vehemența obișnuită :

— Ori ești cinic, ori ești prea emoționat ! Poți pune la îndoială...

— Convingerile mele ? Convingerile tale ? șoptește Ghica melancolic. Parcă erai republican, parcă odată ai acceptat ca pe o concesie un principe *ales* !

O oarecare neliniște în *fratele* de alături !

— Ei, rațiunile politice... face tropăind încetșor pe zăpada molliie.

— Nu-l iertăm pe Cuza pentru că l-am *ales*, înțelegi ?

— Ai dreptate, frate. Cred că ești foarte emoționat !

Ce-ar trebui să-i răspundă când lui i-ar place să audă că este emoționat și când el chiar simte o emoție puternică ?

— Cam așa ar fi ! Dar am sentimentul, dragul meu, unui act de justiție ! En fin, un chef d'état traité avec l'irrespect qui lui est dû ! Lasă o pauză care se umple de cleaf-cleaful zăpezii sub pașii lor tîrșiți. Și când te gîndești că acum șapte ani ne-am fi dat viața pentru omul acesta !

O tăcere în care se strecoară furiș plînsul mic, umil și infantil al Mariei. Pisicuța vrea să înduioșeze și locotenentul Pilat se înduioșează, îi face semn să se retragă după paravan și să se îmbrace, dar, când șoldurile ei încep să se legene în dans mărunț spre acele discrete culise ale dormitorului, pe fundul rotunjour și obraznic

se vede brodată stema Principatelor Unite. O potriotică indignare îl cuprinde și risul Prințului, care ignoră blasfemia (el îi oferise cuvertura pentru a se acoperi dar nu prevăzuse o atît de gravă urmare), pare cinic.

— Ohoho! Nația română vrea ca eu să abdic? Ce-i mai rămîne de făcut alesului ei, în acest caz?

Cuza face un semn vag deasupra celor două pistoale. Degetele răschirate și încheietura mîinii ieșind din mîneca halatului sînt foarte expresive. Sergentul din ușă face doi pași înainte. Pilat se sperie:

— Alteță, semnați abdicarea, vă garantăm deplina siguranță a vieții dumneavoastră și a familiei dumneavoastră.

Mîna cu pete galbene de nicotină se ridică ușor, parcă amețitor:

— Dă-mi-l!

Dar locotenentul Pilat nu se grăbește. Ceilalți, în spațele lui, stau incremențiți. E momentul să fie îngrijați și uimiți de liniștea cu care Domnitorul își joacă rolul. Hîrtia. Unde este hîrtia? Pilat își descheie mantaua și scoate la iveală o mapă de carton din care cu multă grijă, cîermonios scoate textul frumos caligrafiat al abdicării. O va rupe Cuza? Nu-i nimic. Mai are un exemplar pentru orice eventualitate, la fel de cițet, cu aceleași delicate înflorituri de litere. Au prevăzut totul!

Și totuși de ce îi tremură mîna? Parcă nu s-ar teme de reacția violentă a omului încolțit din fața lor, nu de furia lui, nu de posibilitatea ca regimentului lui Solomon să înconjoare piața și să se audă focuri încurajatoare pentru cel încolțit, nu de populație care ar putea veni în ajutorul „alesului” ei, ci de calmul acestuia, de seninătatea ironică a Alteței Sale, de resemnarea Sa nobilă care îi umilește, îi îngroapă lenes în rușine.

În mîna Domnitorului hîrtia tremură.

N-o cițeste, se uită atent la ofiterii care i-au tulburat somnul și-i smulg Principatele. Îi privește fără ură, cu un fel de curiozitate blindă. Sînt oameni pe care el i-a

ridicat în grad, căroră el le-a dat înalte funcții în armată, pe ei a contat și pe ei i-a iubit...

— V-ați călcat jurământul, spune, dar nu așteaptă nici un răspuns și cere, așa cum altul ar comanda să i se pregătească camere curate în hotelul de provincie în care a ajuns : Dați-mi o pană !

Este noblețea nepăsătoare ? Este nepăsarea nobilă ?

Tăcere.

Pană ? Ei, la asta nu s-au gândit. În dormitor nu se află nici o pană.

— Dați-mi ceva cu care să semnez ! cere Domnitorul puțin înveselit de stînjeneala celorlalți. Seamănă cu musafirul nevoit să pretindă sare, căci gospodina a uitat să pună în distinsa ei mîncare.

Căpitanul Costescu se desprinde din vraja ironică a momentului, din rușine și aleargă spre cabinetul de lucru al Domnitorului pentru a aduce în goana mare pană și călimara.

*

Se aude un cocoș vehement și piața vibrează o clipă de parcă un trădător s-ar afirma cu voce tare în plină luptă. Apoi totul cade în tăcere.

— Ce piesă veche și mereu nouă, spune Ghica. La început entuziasm, generozitate, sacrificiu, iar la sfîrșit petreceri, băuturi, femei, jocuri de cărți...

Și, totuși, n-ar vrea să fie nedrept și adaugă :

— Puterea pe de o parte te îngrădește, te închide și pe de alta îți dă libertate. Cuza a gustat libertatea, dar ceea ce era, nêliniște s-a transformat la el în lene. O lene bizară ! A vrut să trăiască doar bucuria, nu și îngrădirea pîterii. Mulți i-au lăudat lipsa de fast, de exemplu, deși mărturisesc că spectacolele de la Teatru în care a apărut în costumul lui Mihai Viteazul mi s-au părut suficient de ridicole, mulți i-au prețuit simplitatea protocolului, deși eu găsesc asta o jignire grosolană adusă poziției sale, o sfidare care ne arată într-o lumină destul de proastă,

mulți i-au evaluat excesiv popularitatea, dar toate nu erau decât refuzul lui de a se umple de solemnitatea propriei sale funcții.

Vorbește, vorbește. Dar ce vrea el acum, aici ?

Puterea ?

Libertatea ?

Singurul lucru pe care l-ar putea mărturisi sincer este că nu vrea exact ceea ce se va întâmpla : o locotenentă domnească de trei, în care eternul logodnic al tronului Nicolae Golescu, ca reprezentant al boierimii liberale, nu va lipsi, în care colonelul Haralambie va face figură de apărător al țării, iar Lascăr Catargiu va fi purtătorul de cuvânt al boierimii conservatoare — oh, veșnicile lui cămăși cu guler murdar și minciunile hainei mototolite ! O locotenentă care deține puterea formală pînă la venirea noului stăpîn, în timp ce guvernul, cu maiorul Lecca la război și Dimitrie Ghica la interne și cu el însuși că președinte de consiliu va face totul.

Va face totul ?

Își vîră mîinile în buzunare tot mutînd bastonul incomod. Îl strînge apoi între braț și piept, înălțîndu-și capul pentru a respira un aer mai limpede, miroșind a umezeală, metal, cizme, stofă asudată.

Deasupra un cer negru, compact.

Va face totul ?

„Poate că nu eu îl alung de pe tron, îi spusese Sașei, ci o anumită mentalitate politică.“ Și ea replicase : „Alegerea unui Domnitor emoționează pe ambițioși !“ „Sper că nu mă acuzi și tu, acum, că aș vrea o asemenea ambiție...“ Dar ea deja ieșise liniștită din încăpere. Îl credea încă plin de orgoliu Ghiculeștilor ! Nu era supărat. Sașa nu-l judeca așa cum o făcea zevzecul de Pantazi, „dragul de el“, cînd îi refuza un împrumut gras, ca pe un etern rîvnitor de scaun. Ea nu voia decât să arate că știe cît de greu îi este lui să admită pe tronul Principa-

telor un Domnitor fără trecutul familial care să-i îndreptătească ascensiunea și fără meritele care s-o justifice. Ironia ei se adresa celor unsprezece ani de exil trăiți împreună. Sașa știa prea bine că în anul de grație 1866 toată lumea vinde și cumpără, dar că în 1848 el o convinsese să plece în numele unei idei pe care numai tinerețea lor o mai justifica astăzi.

„Iată o ironie cit se poate de inutilă !“

Sașa îi cunoștea meteahna : mergea pînă în pragul puterii, pînă în anticamera ei, dincolo nu trecea, îl apuca o aristocratică lehamite, căci de acolo lucrurile se văd prea violent expresive. „Mie îmi plac ambițiile tocmai pentru că nu vreau să le finalizez, vreau să le las vagi, artistic cețoase, simple virtualități.“

Și cine știe dacă, tocmai din pricina lor Sașa nu l-a iubit niciodată pătimaș, nu l-a admirat destul, M-a socotit sclavul lor, cînd eu sînt degustătorul de vin, care cînd pune pe limbă o picătură nu simte doar savoarea imediată, ci și amintirea unor ani de secetă sau de furtună, de ploi sau moderație...“

— Cit o fi ceasul ?

Rosetti își dă paltonul la o parte și-și caută ceasornicul. Nu vede nimic, îl tot răsucește în toate părțile și Ghica scoate un chibrit. Scapără, protejînd flacăra în căușul palmelor înmănușate.

— Mai sînt cinci minute !

Ce puțin ! Ce mult ! E nespus de vesel, deși zăpada topită le-a intrat în ghețe. Fiecare pas — cleaf, cleaf, și deasupra o tăcere imaculată. Ghica se urcă pe scara pantofăriei. Privită cu douăzeci de centimetri mai de sus piața pare mai mică, mai înghesuită. Intrarea palatului e sumbră. Cineva iese. Silueta se desenează în fascicolul de lumină ce năvălește dinăuntru. Apoi alți doi ofițeri și un civil trec repede prin dreptul cordonului de soldați și se îndreaptă spre ușa rămasă deschisă.

Neliniștea trage ca un burete aerul umed.

Și încep să se simtă zorile.

Colonelul Haralambie se învîrte ca un titirez printre nămeți și tunuri. Soldații stau cu arma la picior, n-au voie să fumeze, dar trîncănesc ca niște găini în coteț. Pe margine au început să apară curioșii care șopotesc, întrebă, își dau cu părerea.

— Ah! Domnul Rosetti! face colonelul dînd peste ei în alergătura lui bezmetică. Unde este poporul? Mi-ați spus că...

„Ce se tot rățoiește asta? Ce popor? Care popor?“

— Mîine, mîine dimineață, intervine Rosetti cu o voce de un calm bătrînesc pe care Ghica nu i-o cunoaște. Cînd va afla evenimentele va fi aici, va citi proclamația, va fi aici, cu siguranță!

„Ba ar fi bine să stea acasă! Să citească fiecare proclamația la gura sobei! Să fie liniște! Destul că vor zbîrnîi cafenelele și cîrciumile de mulțimea celor ce au opinia lor și știu, din sursă sigură, cîte ceva și cred că s-a făcut greșit ce s-a făcut, ei ar fi avut o idee mai bună, dar nimeni nu i-a întreat... Deajuns că mîine toți vor fi la curent cu ce a zis Cuza, ce a făcut Doamna Elena, ce replică a avut Baligot de Beyne în momentul arestării, pe unde umblau ofițerii etc. Ce nevoie are Haralambie de popor? Asta vrea să ceară abdicarea lui Cuza în mijlocul unei populații răvășite?“

— Domnule colonel, permiteți să raportez. Batalionul de cavalerie se află în spatele Palatului.

Rosetti se apropie de Haralambie încercînd să-i vadă fața, dar acesta se întoarce pe călărie și ordonă:

— Să aștepte acolo semnalul. Să nu intre nimeni în piață fără voia mea.

Pisicile nocturne dansează pe zăpada moale, pe acoperișuri, pe garduri.

Și palatul iar tace și tace. Parcă ar somnola prins în capcană.

Prințul apropia hîrtia de lampă. Rămîne în picioare.
Citește tare :

— „Noi, Alexandru Ioan I, potrivit dorinței poporului întreg și angajamentului pe care l-am luat cînd ne-am suit pe tron, depun astăzi frîiele guvernului în mîinile unei locotenențe domnești și ale unui minister ales de popor.“

Tăcere. Doar plînsul molcom al Mariei se tîrăște pe lingă pereții întunecați, se mototolește în draperiile lă-sate.

— Am o firească și amicală curiozitate, domnilor. Cine va alcătui locotenența domnească și cine va face parte din acest minister „ales de popor“ ?

Căpitanul Mălinescu se dă un pas înapoi. Așteaptă ca locotenentul Pilat să vorbească, dar acesta pare a fi amuțit.

— Sper că nu v-a jignit întrebarea mea, insistă Cuza. Este o simplă curiozitate...

Suspinele Mariei punctează din nou liniștea camerei. Căpitanul se foiește și se decide :

— Domnii Niculae Goleșcu, Lascăr Catargiu și colonelul Haralambie alcătuiesc locotenența, Alteță...

— Nu-mi mai spune așa...

— Ministerul este sub președinția lui Ion Ghica...

— Ah ! Prietenul meu ! spune Prințul spre Maria pentru a-i cere oportuna compasiune.

— Ministerul de război îl are maiorul Lecca...

— Lecca ? Uite pe cine am încălzit la sîn !

— Ministerul din interior îl deține domnul Dimitrie Ghica...

— De-ajuns.

— Domnul C. A. Rosetti este ministrul instrucțiunii publice.

— De-ajuns, căpitane !

Prințul se apleacă din nou asupra hirtiei. O recitește concentrat, mohorât, brusc îmbătrinit.

— N-am pe ce să semnez, locotenent Pilat. Oferă-mi umărul dumitale.

Somat astfel, Pilat se apropie. Este emoționat. Sabia îi zornăie urît. Se îndoaie. Pe mantaua lui, Alexandru Ioan I, primul Domn ales al Românilor, își semnează renunțarea la putere.

*

Ghica oftează și-și îndeasă mai adînc mîna stîngă în buzunarul paltonului în timp ce cu dreapta încearcă să deseneze cu bastonul pe troianul de zăpadă din fața lor o cometă cu coada stufoasă. Colonelul urmărește atent mișcările din piață. Chipiul îi stă tras pe sprîncene și nu-i poți ghici expresia, doar umerii căzuți și bătăleaneala ciudată a capului arată cît este de încordat. „Ce bătălii a condus el ? Ce lupte i-au stat înainte ? Manevre și iar manevre ! Ar trebui deplînsă soarta ofițerului care de-a lungul vieții n-a participat decît la manevre ! Destin mediocru ? Dar Haralambie are șansa unei lovituri de palat ! De ce să nu fie mîndru ? Este ofițerul unei conspirații, dacă o bătălie nu i-a fost menită.“

— Realitatea impune, spune Ghica, printr-o totală lipsă de logică și de această lipsă habar n-au cei ce trîncănesc prin cluburi. Poporul e mai bine să stea acasă !

Rosetti se împinge din nou în umărul lui șoptind :

— Ironia dumitale nu ne jignește pe noi, ci speranțele noastre !

Din întineric, de pe treapta pantofăriei, iată-l dînd replica plîngăreață :

— Je dissimule une grande sensibilité...

— Ești incorigibil ! Îți vei îndepărta pe toți cei din jur.

— Numai pe proști. Ironia mea, ca ironia oricărui român, e total lipsită de cruzime.

— Eeeee !

Se răsucesc amîndoi în zăpadă rizînd, apoi Rosetti ridicînd brațele spre cerul întunecat și apăsător exclamă :

— Am fost niște nevinovați înainte de a fi niște vinovați !

*

Unul din soldați, la semnul lui Mălinescu, înaintează spre ex-domnitorul Cuza.

— Trebuie să îmbrăcați hainele civile, spune locotenentul Pilat în timp ce soldatul despăturește pantalonii, vestonul, cămașa și le așează grijuliu pe marginea patului.

Cuza privește tăcut gesturile timide ale omului.

— Întoarceți-vă ! Vedeți că nu opun rezistență.

Totuși locotenentul Pilat ia cele două pistoale din noptieră. Maria Obrenovici este îmbrăcată, stă țepănă și arogantă în spatele Domnitorului. Și-a recăpătat trufia, insolenta. Prințul se întoarce și se refugiază după paravan. Maria îl urmează. I se aude vocea în tăcerea stînjenitoare a celorlalți, parcă se roagă, parcă imploră. Vocea lui Cuza nu se aude. Ofițerii își ocolesc privirile. Pilat contemplă concentrat un scaun cu picioare curbate, Mălinescu urmărește desenul complicat al covorului.

Urechii ciulite.

Ceva bizar, incredibil, după paravan cei doi par a se îmbrățișa.

— Fii calmă, Marie !

— Ce vor să-ți facă ?

— Nimic ! Nimic ! Mă alungă, atîta tot. N-au nevoie de un martir, au nevoie de un Prinț compromis. Fii calmă !

Cuza își face apariția în hainele sumbre cenușii ce-i fuseseră destinate. Spune cu amărăciune :

— Nu cunoașteți măsurile fostului vostru Domnitor ! ridică brațele arătînd mînele prea lungi și pieptul hainei

prea larg. Arăt ca un cioclu ! Rușine, locotenent Pilat ! Sper că veți îngădui valetului meu să-mi aducă, la arest, hainele mele. Dacă stau o zi întregă în acestea riscați o sinucidere care, recunoașteți, ar complica puțin lucrurile.

Se îndreaptă spre ușă cu pasul lui dîrz, elegant, escortat de soldați și de doi din ofiterii de față. Unul rămîne să o conducă pe Maria Obrenovici, care îl sfidează scuturîndu-și buclele :

— Je suis prête !

*

Un bulgăre imens de zăpadă alunecă de pe acoperișul casei lui Krețulescu și se prăvale în spatele șirului de soldați care au tras un tun și l-au așezat cu multă precauție cu țeava îndreptată spre dușmanul necunoscut.

— Cînd ninge, zici mulțumesc cerului că se acoperă murdăria orașului, deși nu mai știi pe unde calci, poți să-ți rupi picioarele, poți să-ți pierzi capul. Dar cînd zăpada se topește te ia cu ameteală : totul e urît și umed.

Dar mormăielile lui Ghica nu reușesc să umple timpul. Ar renunța să mai ametească atmosfera cu vorbe de prisos, căci Rosetti tot zice că nu are emoții, iar Hăralambie, la naiba, e militar, trebuie să se țină bine, și întunericul devine cu fiecare minut ce trece mai străveziu.

Piața, micșorată de teamă, e ca o inimă pulsîndă, clandestină, vibrînd în întuneric, în trupul orașului.

Iar orașul ce este ?

Inima mai mare a unei țări mîdeste, sud-est-europene, un pion sfios pe eșichierul politic !

Și Europa ce este ? Nici ea nu știe ce este. O pîrloagă. Cresc buruieni și orhidee, bălării și „plante de treabă“, cum spune Safta, în aceeași înghesuială apocaliptică. Europa e o mare grădină neîngrijită și în ea încap toate continentele.

Frica. Timpul se scurge lent ca într-un acvariu uriaș unde este așteptată apariția peștelui cel mare care să-i înghită pe cei mici de-a valma. Întunericul ține sub aripile sale largi și Europa, și sud-est-ul ei, și Principatele, și Bucureștiul, și această sărăcăcioasă piață unde se decide viața citorva milioane de oameni.

Frica, suverană, cu laba în șold, se plimbă printre case, străzi, palate, cafenele și ajunge în mica piață a reședinței domnești. Coadă ei de șarpe se încolăcește, strânge și strânge.

*

La parter, în dreptul apartamentului Doamnei Elena, Cuza vede garda postată în dreapta și în stînga ușii și aude vocea ușor isterizată a soției sale :

— Unde este Domnitorul Vostru ? Ce se petrece ?

Ezită. Ar vrea s-o liniștească, dar nu vrea să ceară nici o favoare. „Pauvre Hélène !“ Lungile ei dantele, ciocănașele de lemn, semnele ciudate de pe un petec de hîrtie unde își copia modelul, pernițe, ace, fire de mătase și multă, multă răbdare. Copiii gungurind, aruncîndu-se de-a bușilea după poala rochiei și neliniștea stăpînită a miinilor Elenei, stîngăcia reverenței, mersul ei prea țeapăn și timid. „Pauvre Hélène !“

— Vreau să merg la Domn !

Trec mai departe și abia în holul mare al Palatului se adresează lui Pilat :

— Aveți grijă de Doamna Elena și de copii !

Singura concesie, singura rugămintă adresată adversarilor învingători.

Așteaptă liniștit să i se aducă mantaua.

Servitorii se foiesc în încăperile alăturate.

*

Alte ferestre ale palatului se luminează.

„Dacă vom rata ?“

Îi vine să ridă.

Uite, uite cum se înalță în pieptul lui bucuria de a rata. „Da, da, da, da! Avem și bucuria de a rata. Sîntem încă oameni, sîntem încă tineri chiar și capabili de multe!“

Rosetti a înțepenit lingă zid. Nu mai gesticulează ca un nebun, ca un apucat. Botinele lui de bal stau muiate în zăpada ce se topește.

„Chiar dacă vom rata tot va fi ceva. Un eșec spectaculos!“

Din clădirea Palatului s-ar putea auzi împușcături, din străzile alăturate al treilea regiment de infanterie al colonelului Solomon ar putea înconjura piața și totul ar fi pierdut. Magnific pierdut! Penibil pierdut!

Dar există și vîluptatea de a pierde. Nu e vorba, desigur, de pierderea mică, meschină, ci de cea grandioasă, istorică, de răsunet...

Cine știe dacă în sufletul lui Ghica nu stă ascunsă bine speranța unei nereușite, cine știe? Nu, parcă de data asta, nu! Altfel nu i-ar transpira palmele, nu i-ar seca umorul, nu i-ar îngheța picioarele, nu i s-ar întu-neca vederea.

Sașa îl acuză de ambiții subtile, adversarii numesc același lucru abilitate, viclenie, cînd nu este de fapt decît nefericita lui inteligență, care s-a dovedit adesea o piedică serioasă în calea succesului. Are darul, de a provoca uri neîmpăcate doar prin false izbînzii.

Să se fi născut prea tîrziu sau prea devreme?

Totuși, înfigînd bastonul în troianul de zăpadă — cazemata naturală a copiilor răzvrătiți — ce-și tot scurge apa în rigolă cu un susur de izvor mărunțel, refuză ideea: „M-am născut la timp! Îmi place secolul meu! Îmi place anul 1866! M-am născut exact cînd trebuia, la timp!“

La timp ca să stea în fața palatului domnesc în această clipă și să aștepte abdicarea lui Cuza, ca să pîndească un fapt istoric, și cînd își spune „istoric“ se emoționează puțin. Mîndria firească îl face să respire adînc.

— Și ce vom face cu victoria noastră ? întrebă Haralambie.

„Asta nu-i bun de militar. Auzi ce problemă are !“

Un prost norocos și un deștept care eșuează sînt două ființe care n-au trăit deajuns.

— Vom rezolva problema orientului !

Rosetti vede totul, ca de obicei, în mare, pe plan european. Și ea de obicei, Ghica vrea să așeze pe pămînt lucrurile care în preajma vechiului său amic și a vechiului său dușman prind să zburătăcească, să-și filfiiie aripi de lemn.

— La question d'orient a commencé avec la guerre de Troie et ne finira pas qu'avec le monde.

— Scepticismul acesta nu te împiedică să fii foarte activ, iată ceea ce mă uimește la dumneata !

Este amabil Rosetti că se face a uita epitetul *cinic* pe care i-l lipește de ani și ani !

— Domnule Ghica, spune colonelul Haralambie 'cu o voce gîtuită, știu ce avem de făcut dacă reușim în noaptea asta, problema este dacă ceea ce avem de făcut este *bine*.

— Încă o fereastră luminată la parterul palatului. Flacăra lămpii se stinge însă repede. Ghica apucă să-i vadă lui Haralambie ochii tulburi. „Este disperat că trebuie să-și ducă opera pînă la capăt !“ Ce să-i spună ?

— Unui conducător despot îi urmează firesc un conducător modest, democrat, care nu vrea să modifice total societatea, ci s-o interpreteze.

O altă fereastră se aprinde.

Teama crește ca o ciupercă — numai franjuri, numai tesut alb, fără sevă, fără sînge !

În fața scărilor de la intrare două șiruri de soldați, aliniate și nu prea. Dar stau cu spatele unii la alții de parcă n-ar vrea să-și vadă privirile obosite, derutate.

— Ce dracu stăm aici ? șoptește unul.

— Cică îl face pe Vodă Cuza împărat !

— Ne-am procopsit !

Cuza Vodă se oprește în pragul ușii. Piața mohorită, rece se deschide în fața lui ca o scenă pe care figuranții, așezați artistic și plătiți cu ziua, prevestesc drama. De parte, dincolo de Bucureștiul care nu i-a fost niciodată drag, se ivesc zorile. Aproape, în spatele Domnitorului, locotenentul Pilat ține să afle :

— Alteță, de ce n-ați folosit pistoalele ?

Își adună picioarele, își lipește palmele de pulpe, sabia zornăie, capul stă aplecat, urechea se apropie de gura fostului său suveran. Acesta contemplă piața plină de soldați, tunuri, troiene de zăpadă, și râde :

— Pentru că am obosit, locotenente, zău am obosit. Purlați-vă cum se cuvine...

— Ați fi putut să vă opuneți, să vă apărați !

Cuza se întoarce spre el și-i șoptește :

— Triumful vostru din noaptea asta va fi sursa dezamăgirilor voastre de mâine. Este singura mea consolare, care, dacă vrei, este și singura mea răzbunare.

În spatele lui, din interiorul holului se ițește vocea graseiată a lui Baligot de Beyne :

— Au sechestrat arhiva, alteță !

— Nimic nu ne va compromite, prietene !

— Cu atât mai rău pentru noi, o vor ține secretă !

— Resemnează-te, nu te mai gîndi la nimic decît la liniște, pace, singurătate... Te îmbrățișez !

Cuza face cîțiva pași și iese în cadrul ușii. Mai are timp să-l audă pe secretarul său sfidîndu-i pe conspiratori :

— Vai de victoria în care măreț e doar învinsul !

Își trage bastonul din mormanul de zăpadă. Cometa a rămas cu o coadă sfișiată. Își amintește că o actriță

sporovăise într-o seară ceva despre un secret de „scenă”. Figurantii, în momentele de vînzoleală dramatică, stau în spatele actorilor, pe un fundal patetic și mormăie : „barbă-rară-barbă-rară-barbă-rară...” Ghica se dă jos de pe scărițele pantofăriei, intră în șirul de soldați care s-a aliniat în fața leșinatelor troiene și rezemat bine pe tălpile ghetelor face rumoarea necesară :

— În Samos, am cunoscut un caz extraordinar : un escroc, unul fermecător !

În întuneric — urechi ciulite. A povesti, a amăgi, a ronrona pentru a crea atmosfera unei explozii emotive !

— Făcea pe vraciul... Se întoarce spre Rosetti rămas cocoțat pe scară și încearcă lansarea cazului pe o orbită abstractă : Este interesant, nu-i așa, cum în acest secol raționalist, atît de raționalist încît religia se simte în panică, iar morala balansează între admirația pentru succesul social, pentru raptul financiar și curajul de a disprețui artistic totul, se înmulțesc fenomenele de vrăjitorie, de șamanism, de magie, de spiritism ! Ei bine, vraciul samiot făcea leacuri de dragoste, vindeca de gîlci și diaree, de palpitații și sufocări, de neputință și nebunie, chema morții la sfatul cu viii și-i purta pe vii în lumea umbrelor.

Vagi, discrete chicoteli. Și vocea se avîntă :

— Pentru ce ? Pentru o găină, pentru un galben coct, o aventură galantă cu soția bolnavului, o avansare a fiului notarului, o alianță matrimonială între nepoata prefectului și judele local. Găinării ! Asta o să ziceți : găinării ! Ceea ce uimea autoritățile samiotе nu era atît prestigiul zisului vraci printrе mințile înapoiate, ci capacitatea lui de a supraviețui tuturor represaliilor.

Incetinește vorba. Urechile ciulite întorc capetele mirate.

— Da. Un soț înșelat îl otrăvise, un bolnav escrocat îl împuşcase, o nebună amoretată îi implîntase un cuțit în spate, un țaran exasperat de violența pasională a ne-

vesti-sii îi dăduse cu un ciomag în cap... Vraciul avea însă o miraculoasă capacitate de a supraviețui. Aceasta era adevărata lui vocație. A înțeles devreme că o are și res-tul n-a mai contat. Scăpa de otravă, horcăia ce horcăia după o înjunghiere și își revenea, vărsa mult sânge după o împușcătură și parcă îi pria...

— Care este ideea? tropăie Rosetti în spatele lui și se trezește cu pălăria aceea caraghioasă trasă atât de jos încît trebuie să privească pe sub borul ei.

— Ideea? Ar fi una... dar mie mi-a venit doar așa să povestesc ceva ca să treacă timpul. Am supărat cumva?

— N-ai prețuit niciodată firile slabe, pe amărîții aceia care cred în orice din naivitate!

— Nu i-am prețuit, recunosc, și nu-mi pare rău, mai ales că am scuza de a fi respectat suficient firile tari.

— Eu, știi, nu văd întodeauna ce este farsă în seriozi-tatea ta. Ironia mă derutează.

Uite că l-a înduișat. Îi zimbește protejat de întuneric. Sinceritatea are efectele ei violente, romantice. Stau o clipă mîngîindu-și o prietenie demult ratată. Soldații își mută greutatea trupurilor de pe un picior pe altul.

În ușa Palatului, deschisă larg, siluete cețoase.

Dinspre strada Câmpineanului apare cupeul lui Ghica.

Sus pe capră, Ghiță sfidează capitala. Ocolește piața prin fața soldaților și a tunurilor și trage la scara Pala-tului. Din străzile laterale batalionul de cavalerie intră în scenă.

Cleaf — cleaf!

— Ah, ideea, uitam, Rosettache, ideea e asta, că te faci a avea o vocație ca să ți-o împlinești pe alta. Vrei o viață întregă să fii prim-ministru și la bătrînețe îți scrii memoriile și rămîi în istorie ca scriitor.

Rosetti îl ia în brațe pe Ghica.

— S-a terminat!

Haralambie înaintează în mijlocul pieței. Cîțiva ofi-țeri urmați de un grup de soldați se așează în jurul tră-

surii. Ghica măi apucă să-i arunce exaltatului său prieten, care nu mai poate spune că nu este emoționat și care plînge ca în fața unui tablou alegoric :

— Il faut prendre les choses calmement, froidement, énérgiquement...

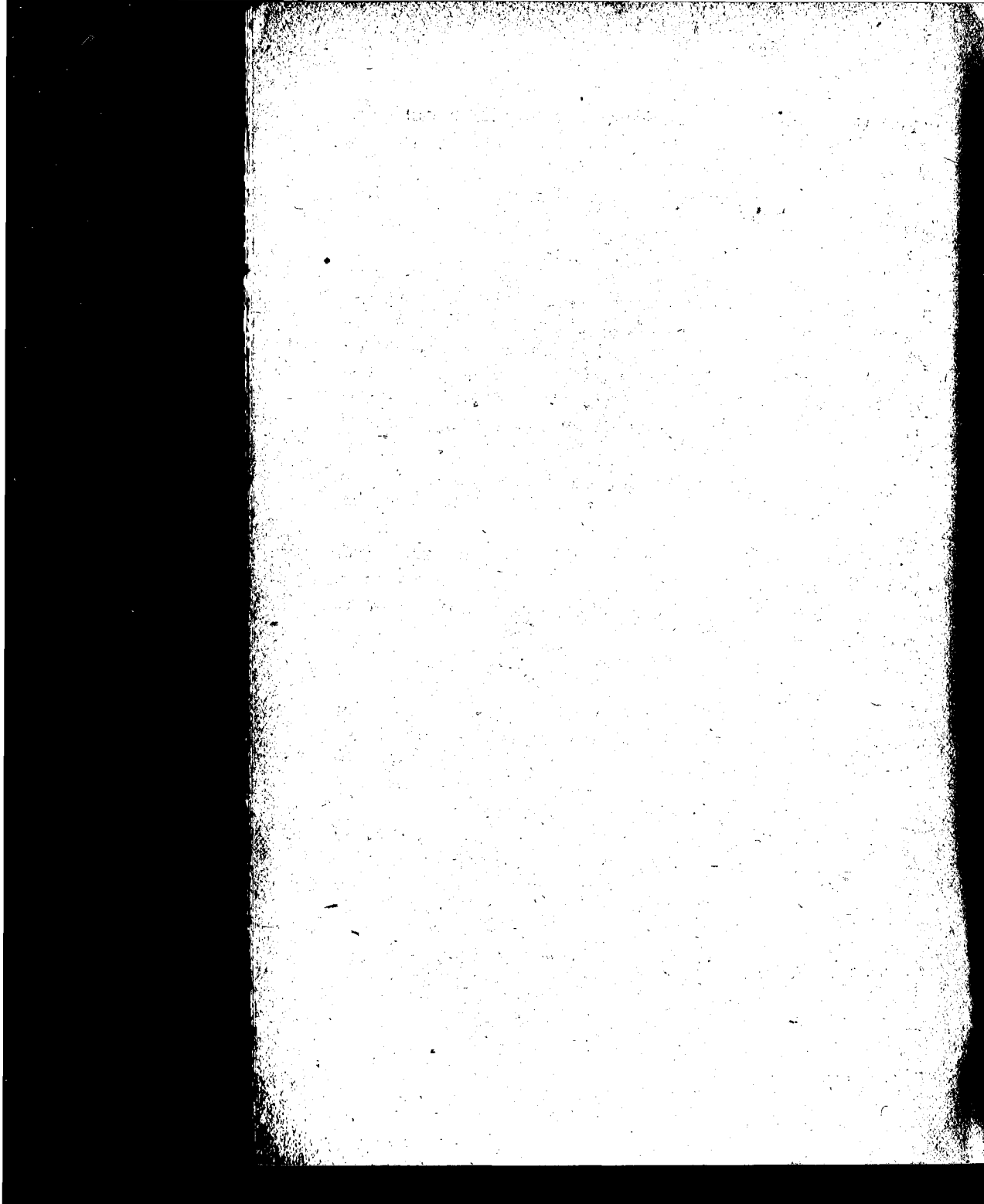
În ropoteala cailor și a trăsurilor, Prințul Cuza se desparte pentru totdeauna de palatul domnesc din București. Trece printre cele două șiruri de soldați așezați cu spatele și urcă în trăsură. Se mai aude dinăuntru vocea disperată și dezagreabilă a Doamnei. Este o mică vulgaritate patetică, înghesuită în solemnitătea rece a acestei plecări.

Printre tunuri, troiene și soldați amortiți de frig și umezeală, trăsură ce-l poartă pe Prințul Cuza iese din piață.

Se întoarce ultima filă a cărții lui, unde stă scrisă povestea unui trist exil.

Ion Ghica intră în palatul domnesc în calitatea sa de prim-ministru.

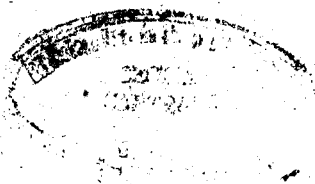
EPILOG

„Intriga, minciuna, calomnia și toate celelalte proaste obiceiuri n-au fost niciodată mai active ca astăzi.“

(Scrisoare adresată de Ion Ghica lui Dimitrie Sturdza în 1868, la numai doi ani de la abdicarea lui Alexandru Ioan I).

**VERIFICAT
2011**

**VERIFICAT
1987**

Lector : FLORIN MUGUR
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCANESCU

Apărut 1986. Bun de tipar : 5.04.1986
Format 16/54 x 84. Coli tipo 19,5

Tiparul executat sub cd. 5005/986 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU

Str. Mioriței nr. 27